

ลักษณะทั่วไปและบทบาทของจังหวัดตราด

ในการศึกษาลักษณะทั่วไปของจังหวัดตราด จะเป็นการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประชากร และสังคม ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสภาพของสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่จะมีผลต่อการใช้ที่ดินของจังหวัด และมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะใช้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการวางแผนการใช้ที่ดินในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร ป่าไม้ วิศวกรรม อุตสาหกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาลักษณะทั่วไปของจังหวัดตราดจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอันดับแรก ในการที่จะดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินให้ถูกต้องและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยข้อมูลดังกล่าวนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน ในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสภาพโดยรวมของจังหวัดตราด และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ต่อไป โดยมีรายละเอียดของการศึกษาดังนี้

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายแดนด้านฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทยที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต และเป็นจังหวัดสุดท้ายที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก เฉียงใต้ของประเทศไทย คำว่า "ตราด" ชื่อนี้สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า "กราด" ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ใช้ทำไม้กวาด ทั้งนี้เพราะในสมัยก่อนเมจิ เวลานั้นเต็มไปด้วยต้นกราด

ตามประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจังหวัดตราดเป็นเมืองมาแต่สมัยใด แต่สันนิษฐานว่า เมืองตราดได้ตั้งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เข้าใจว่าได้ตั้งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพราะในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้น เมืองตราดยังคงเป็นเพียงหมู่บ้านเรียกว่า บ้านบางพระเท่านั้น ซึ่งต่อมาในสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา

(พ.ศ. 2178) ก็ยังมีชื่อเพียงว่า "บ้านนางพระ" ปรากฏในแผนที่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏว่าเมืองตราดขึ้นกับโกษาธิบดี (คลัง) คามระ เบียบการจัดการปกครองใหม่ การที่จัดทำให้เมืองตราดขึ้นกับโกษาธิบดีนั้น เข้าใจว่า เมืองตราดเป็นเมืองชายทะเล เป็นท่าเลการค้า มีเรือสินค้าจากต่างประเทศนำสินค้ามาจำหน่ายแล้วเลือกซื้อสินค้ากลับไป นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานซึ่งพระบริหาร เทพธานีเขียนไว้ในพงศาวดารชาติไทยเล่ม 5 หน้า 432-433 อ้างว่ามีชื่อเมืองตราดปรากฏอยู่ว่าเป็นหัวเมืองขึ้นต่อเจ้าพระยาศรีธรรมเดโชชาติ ๑๕๓๖ ข้างใต้ฝั่งก้นอยู่ฝ่ายต่างประเทศ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคลัง แสดงให้เห็นว่าจังหวัดตราดเป็นเมืองเก่าแก่มากกว่า 300 ปี เมืองหนึ่ง ต่อจากนั้นมาไม่ปรากฏเรื่องราวของเมืองตราดในเอกสารใด จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาวชิรปราการ ได้รวบรวมผู้คนแถบหัวเมืองตะวันออกเพื่อต่อสู้กับพม่า และเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตีเมืองจันทบุรีได้แล้ว ทรงเกลี้ยกล่อมชาวเมืองตราดให้ไปร่วมกองทัพเอกราช สันนิษฐานว่าในครั้งนั้นพระองค์ทรงใช้วัดโสมนัส (วัดโสมนัส) ในเขตอำเภอเมืองตราดปัจจุบัน เป็นที่รวบรวมพลเพื่อกองทัพเอกราชของชาติไทย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ปรากฏว่าเมืองตราดเป็นเมืองหนึ่งขึ้นต่อกรมเจ้าท่าและอยู่ในฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน เพราะเป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตย ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) เมื่อองค์เชียงสือ กษัตริย์ของญวน ซึ่งหลบหนีพวกกบฏมาจากเมืองเว้ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้หลบหนีออกจากกรุงเทพมหานคร เพื่อจะออกไปกอบกู้บัลลังก์กลับคืน และได้มาพักที่เกาะกูดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1 ก็โปรดเกล้าฯให้กรมการเมืองตราด ช่วยเหลืออุปการะองค์เชียงสือ ให้ทำการจนสำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2331 ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ภัยกับญวนเกิดบาดหมางกัน และญวนก็ได้ทำสงครามกับเขมร เขมรสู้รบไม่ไหวได้ขอกำลังทหารจากไทยไปช่วยได้โปรดฯให้เจ้าพระยาบดินเดชา (สิงห์) กรมกองทัพบก และให้เจ้าพระยาพระคลังคุมกองทัพเรือยกไปช่วยเขมร รบกันอยู่นานถึง 14 ปี ท้ายเจ้าพระยาบดินเดชาได้ไปถึงเมืองไซ่งอน ต่อมาทูลขอยกทัพกลับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอนุญาตให้ทัพยกกลับได้ แต่ให้กองทัพเรือไปตั้งคอยดูแลเหตุการณ์อยู่ที่เมืองตราด ครั้นเลิกการสงครามแล้ว กองทัพเรือจึงได้ถอนกำลังกลับยังกรุงเทพมหานคร ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2398 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้ประกาศตั้งดินแดนส่วนหนึ่งของเมืองตราดทางทิศใต้ขึ้นเป็นเมือง พระราชทานนามว่า "เมืองปัจจันตคิริเขตต์"

(เกาะกง) เมืองนี้ได้ทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านแทนเมืองตราด เป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับ
เขมรและญวน

ต่อมาในยุคมหาอำนาจตะวันตกล่าอาณานิคม ฝรั่งเศสได้ยึดเมืองตราดไว้เป็นครอบครอง
เมื่อ พ.ศ. 2447 ซึ่งตรงกับรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่
5) ประเทศไทยได้มีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสในเรื่องดินแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง จนกระทั่งเกิดมีการสู้รบ
กัน ไทยเสียเปรียบด้วยกำลังพลและอาวุธ ที่สุดยอมยกอำเภอยายกดินแดนในประ เทศลาวที่ไทยครอบ
ครองอยู่ให้ฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสได้ส่งทหารมายึด เมืองจันทบุรีไว้เพื่อให้ไทยต้องปฏิบัติตามสัญญา
ฝรั่งเศสได้ยึดเมืองจันทบุรีไว้ 12 ปี จึงได้ถอนทหารออกจากเมืองจันทบุรี แต่ก็ได้ถอน
ทหารกลับไปเลย กลับไปยึดเมืองตราดไว้อีก เมื่อรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้ทำกติกาสัญญา
ตกลงต่อกันในอันที่จะโอนเมืองตราดคืนแก่ฝรั่งเศส เข้าปกครอง โดยประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญากับ
ฝรั่งเศส ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 เรียกว่า "หนังสือสนธิสัญญาระหว่างกรุงสยาม
กับฝรั่งเศส" ทำให้ฝ่ายไทยต้องเสียดินแดนจังหวัดตราด และ เกาะต่าง ๆ ตั้งแต่แหลมสิงห์ลง
ไปจนถึงเกาะกูด รวมทั้งเมืองปัจจันตคีรีเขตต์ (เกาะกง) ฝรั่งเศสได้เริ่มถอนทหารออกจาก
เมืองจันทบุรีในเดือนมกราคม พ.ศ. 2447 โดยฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบมาที่กองทัพเป็นสองส่วน
ส่วนหนึ่งส่งกลับไปยังประเทศฝรั่งเศส อีกส่วนหนึ่งไปตั้งอยู่ที่เมืองตราด เมื่อถอนทหารออกจาก
เมืองจันทบุรีหมดแล้ว ก็ได้ตกลงกันหาพิธีส่งมอบเมืองตราดคืนแก่กัน สำหรับฝ่ายไทยนั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง
วิริยะศิริ) ซึ่งขณะนั้นยังเป็นพระยาศรีสุนทรเทพ ตำแหน่งราชปลัดทูลฉลอง กระทรวงมหาดไทย
เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยออกไปเป็นผู้มอบ ฝ่ายฝรั่งเศสมี เมอร์ซิเออร์รูซโซเรชัง เมืองกัมปอร์ต
เป็นผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศส ได้ทำพิธีส่งและรับมอบ ณ หน้าศาลากลางจังหวัดในวันที่ 22 มกราคม
พ.ศ. 2447 ได้ทำการอ่านข้อตกลงกัน เสร็จแล้วก็ได้มีการชักธงขึ้นลง คือขณะอ่านข้อตกลงนั้นได้
เสาชิงช้าชาติไทย (คือธงช้าง) ชักอยู่ที่ยอดเสาอยู่แล้วเมื่ออ่านข้อตกลงจบ ฝ่ายฝรั่งเศสก็ให้
ทหารญวน ชักธงฝรั่งเศสซึ่งผูกเตรียมไว้ที่ปลายเชือกอีกข้างหนึ่ง เมื่อชักธงไทยลงแล้วธงฝรั่งเศส
ก็ถูกชักขึ้นไปอยู่ที่ปลายเสาแทน เมื่อเมืองตราดตกไปเป็นของฝรั่งเศสแล้ว ผู้ว่าราชการเมือง คือ
พระยาพิพิธสุนทรการก็ได้กลับมารับราชการในกรุงเทพฯ เจ้าเมืองตราดที่พระเจ้าแผ่นดินเขมร
แต่งตั้งให้มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองนั้น ในขั้นแรกให้เขมรซึ่งเกิดในเมืองไทย มีบรรดาศักดิ์เป็น
พระยาศรีภูทธิจางวาง มาดำรงตำแหน่งก่อน แล้วต่อมาก็เปลี่ยนคนใหม่ คือ พระยาสุรศักดิ์วาริน
เมืองตราดตกอยู่ในการครอบครองของฝรั่งเศสเป็นเวลา 3 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.

2449 ค่ายพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเล็งเห็นความสำคัญของจังหวัดตราด พระองค์จึงทรงดำเนินวิเทศขยายทางการเมือง นำเมืองตราดกลับมาสู่พระราชอาณาจักรสยามได้ดั้งเดิม โดยฝรั่งเศสได้คืนเมืองตราดและเกาะต่าง ๆ ตั้งแต่แหลมสิงห์ไปจนถึงเกาะกูดให้ไทย โดยแลกกับเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และเมืองศรีโสภณ ซึ่งมีเนื้อที่มากกว่าเมืองตราดถึงประมาณ 16 เท่า แต่สภาพพื้นที่เป็นป่าเขา การคืนดินแดนแถบนี้ฝรั่งเศสมิได้คืนเมืองปัจจันตคีรีเขตร (เกาะกง) ให้ไทยแต่อย่างใด จึงมีผลให้ปัจจุบันเมืองปัจจันตคีรีเขตร (เกาะกง) กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศกัมพูชา ชาวไทยจากเมืองปัจจันตคีรีเขตร (เกาะกง) บางส่วนได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแถบอำเภอคลองใหญ่และอำเภอเมืองตราด และยังมีชาวไทยอีกส่วนหนึ่งที่ยังอาศัยอยู่ที่เมืองปัจจันตคีรีเขตร (เกาะกง) ชาวตราดเรียกชาวไทยที่อาศัยอยู่เมืองปัจจันตคีรีเขตรว่า "ชาวไทยเชื้อสายเกาะกง" ถือว่าเป็นพี่น้องกัน ยังคิดจะไปมาหาสู่กันเสมอ

ดังนั้นชาวตราดจึงได้ถือเอาวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 เป็นวันเอกราชจังหวัดตราด และได้ร่วมกันสร้างอนุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานไว้ ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดตราด และในวันที่ 23 มีนาคม ของทุกปี ชาวตราดได้ร่วมกันจัดงาน "วันตราดรำลึก" เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์องค์ที่ทรงรักษาเมืองตราดไว้บนผืนแผ่นดินไทยตราบจนถึงทุกวันนี้

ในช่วงระหว่างสงครามอินโดจีน เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 กองเรือรบฝรั่งเศสได้รุกราน่านน่านน้ำไทยเข้ามาทางทิศใต้ของหมู่เกาะช้าง โดยมีเรือรบที่มีอาณาเขตมากชื่อเรือ "ลามอตปิเกตต์" เคลื่อนเข้ามาทางตอนใต้ของเกาะหวาย และเกาะใบดั่ง เข้าโจมตีอาคารบนเกาะง่าม กองเรือรบราชนาวีไทยซึ่งค้ำยันก้ำกลางคนและกำลังอาวุธได้เข้าขัดขวางเกิดการยิงต่อสู้กัน การรบในครั้งนั้นฝ่ายไทยสูญเสียทหารกล้าไปทั้งสิ้น 36 นาย พร้อมกับเรือรบอีก 3 ลำ คือ เรือรบหลวงชลบุรี เรือรบหลวงสงขลา และเรือปืนธนบุรี ยุทธนาวีครั้งนี้รู้จักกันในนามของ "ยุทธนาวีที่เกาะช้าง" เป็นยุทธนาวีที่สร้างชื่อเสียงให้แก่กองทัพเรือไทยในความกล้าหาญ

จังหวัดตราดได้ร่วมกับกองทัพเรือจัดงาน "ยุทธนาวีที่เกาะช้าง" ในวันที่ 17 มกราคม ของทุกปี เพื่อเป็นการรำลึกถึงวีรชนทหารกล้าผู้ปกป้องอธิปไตยของชาติไว้ด้วยเลือดเนื้อและชีวิตในครั้งกระนั้น ในงานนี้ได้มีพิธีวางพวงมาลา ณ จุดที่เกิดยุทธนาวี และได้จัดเรือรบบริการประชาชนพาไปยังจุดที่เกิดยุทธนาวีเพื่อรำลึกคุณความดีและความกล้าหาญของทหารเรือไทยอีกด้วย

ลักษณะทางกายภาพ

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีที่ตั้งตามพิกัดทางภูมิศาสตร์ อยู่บริเวณเส้นละติจูดที่ 11 องศา 34 ลิบดา ถึง 12 องศา 45 ลิบดา เหนือกับเส้นลองจิจูดที่ 102 องศา 15 ลิบดา ถึง 102 องศา 55 ลิบดา ตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3.75 เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ระยะทางประมาณ 385 กิโลเมตร หรือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (เส้นทางสายบางนา - ชลบุรี - บ้านโป่ง - แกลง - จันทบุรี - ตราด) เป็นระยะทาง 315 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอคลอง จังหวัดจันทบุรี และประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย และน่านน้ำทะเลของประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย โดยมีทิวเขาบรรทัด เป็นเส้นกั้นเขตแดนด้านตะวันออก ตั้งแต่ตอน เหนือของจังหวัด ตลอดลงมาจนถึงคอนน้ำดี เป็น ระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอคลอง จังหวัดจันทบุรี โดยมีแม่น้ำเวฬุเป็น เส้นกั้นเขตแดน

จังหวัดตราด มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2,819 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,761,875 ไร่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย : 2537) คิดเป็นเนื้อที่ประมาณร้อยละ 7.72 ของภาคตะวันออก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดชายทะเลด้านตะวันออกแล้ว จังหวัดตราดจะมีพื้นที่น้อยที่สุด

2. การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดตราด จัดรูปการปกครองและการบริหารราชการ ออกเป็น 3 รูปแบบ
ดังนี้คือ

1) การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งมาจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงานในเขตของจังหวัดตราด รวม 13 หน่วยราชการ

2) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและบริหารราชการ ออกเป็น 2 ระดับ คือ

(ก) ระดับจังหวัด ประกอบด้วย ส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 32 หน่วยงาน โดยสำนักงานจังหวัดเป็นหน่วยงานกลางในการบริหารราชการ และเป็นศูนย์ประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน

(ข) ระดับอำเภอ ในปี พ.ศ. 2537 จังหวัดตราดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 38 ตำบล 236 หมู่บ้าน (ตารางที่ 4.1 และแผนที่ 4.1)

3) การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 มีงบประมาณเป็นของตนเอง มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด รับผิดชอบบริหารงานโดยมีสภาจังหวัดเป็นฝ่ายออกข้อบัญญัติจังหวัด เพื่อควบคุมบริหารราชการในท้องที่จังหวัด นอกเขตเทศบาล และนอกเขตสุขาภิบาล สามารถจำแนกได้เป็น

(ก) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดตราด

(ข) เทศบาล จำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองตราด มีพื้นที่ 2.52 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลบางพระ หมู่ที่ 1 และตำบลวังกระแจะ หมู่ที่ 3

(ค) สุขาภิบาล จำนวน 8 แห่ง มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 41.8626 ตารางกิโลเมตร ได้แก่

- สุขาภิบาลเขาสมิง	อำเภอเขาสมิง	พื้นที่ 1.547	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลแสนตุ้ง	อำเภอเขาสมิง	พื้นที่ 9.1896	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลแหลมงอบ	อำเภอแหลมงอบ	พื้นที่ 1.2	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลน้ำเชี่ยว	อำเภอแหลมงอบ	พื้นที่ 1.72	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลคลองใหญ่	อำเภอคลองใหญ่	พื้นที่ 2.5	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลปอพลอย	อำเภอปอไร่	พื้นที่ 7.556	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลท่าพริก	อำเภอเมืองตราด	พื้นที่ 10.94	ตารางกิโลเมตร
- สุขาภิบาลหาดเล็ก	อำเภอคลองใหญ่	พื้นที่ 7.21	ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 4.1 การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2537

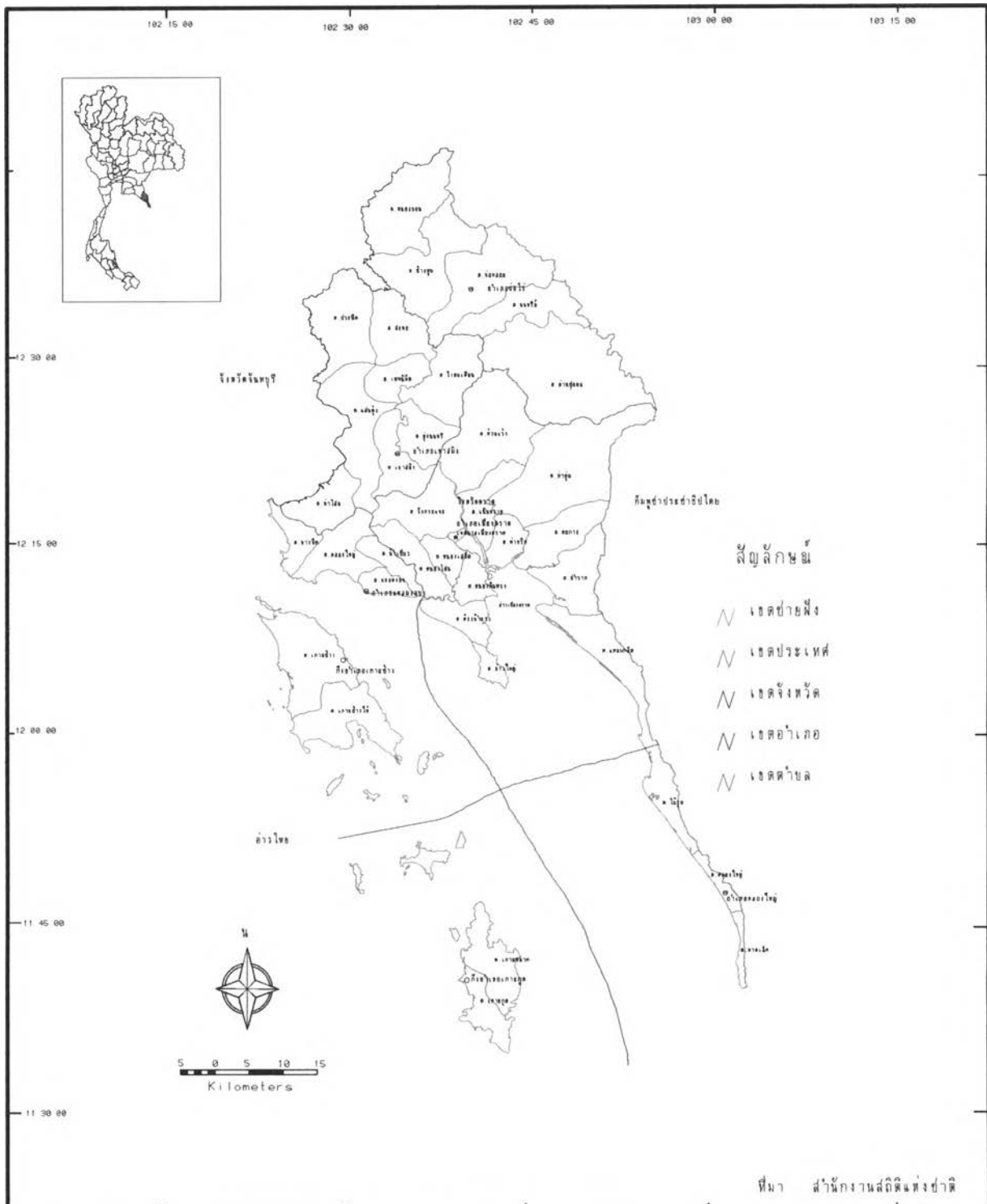
เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	การปกครองส่วนภูมิภาค		การปกครองส่วนท้องถิ่น	
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
1. อำเภอเมือง	938.611	14	89	1	1
2. อำเภอเขาสมิง	679.189	8	59	-	2
3. อำเภอแหลมงอบ	307.000	4	23	-	2
4. อำเภอคลองใหญ่	50.200	3	18	-	2
5. อำเภอโปไร่	680.000	5	31	-	1
6. กิ่งอำเภอเกาะกูด	164.000	2	8	-	-
7. กิ่งอำเภอเกาะช้าง		2	8	-	-
จังหวัดตราด	2,819.000	38	236	1	8

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : พื้นที่ของจังหวัดตราด เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รวมพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง

3. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงตอนล่างของประเทศไทย มีขนาดหรือรูปร่างของพื้นที่ตามแนวยาวมากกว่าแนวกว้าง โดยทางตอนใต้ของจังหวัดติดต่อกับทะเล ส่วนทางตอนบนเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับหินแผ่นดินใหญ่ และพื้นที่ตอนบนและตอนกลางของจังหวัดจะมีความกว้างใกล้เคียงกัน ส่วนพื้นที่ตอนใต้มีขนาดเรียวยาวลงไป ส่วนที่กว้างที่สุดของจังหวัดวัดระยะทางจากตำบลแสนตุง อำเภอเขาสมิง ไปจนถึงแนวทิวเขาบรรทัดบริเวณตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมืองตราด เป็นระยะทางประมาณ 49 กิโลเมตร ส่วนที่ยาวที่สุดวัดจากตอนเหนือของตำบลหนองบอน อำเภอโปไร่ไปจนถึงตอนใต้สุดของตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่เป็นระยะทาง

ที่มา สำนักงานสถิติแห่งชาติ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4.1 เขตการปกครองจังหวัดตราด พ.ศ. 2536

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประมาณ 125 กิโลเมตร และส่วนที่แคบที่สุดวัดจากบ้านโคกทราย ตำบลหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จากฝั่งทะเลด้านตะวันตก จนถึงแนวเทือกเขาบรรทัด วัฏระยะทางได้เพียง 500 เมตร เท่านั้น

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดตราด ส่วนใหญ่พื้นที่จะมีลักษณะ เป็นลูกคลื่นลอนต่ำหรือที่ราบลูกกระพรวน (Rolling plain) จนถึงที่สูงและภูเขา โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกเฉียงของจังหวัด จะมีทิวเขาบรรทัดทอดตัวยาวจากเหนือจรดใต้ พื้นที่ตอนกลางของจังหวัดจะเป็นที่ราบ บริเวณตอนเหนือบางแห่งและชายฝั่งทะเลตอนใต้จะมีที่ราบแคบ ๆ ส่วนพื้นที่ชายทะเลนั้นเป็นทะเลโคลน ยกเว้นชายทะเลในเขตอำเภอลองใหญ่ ซึ่งมีบางบริเวณเป็นหาดทราย นอกจากนี้ยังมีเกาะใหญ่เล็กเรียงรายอยู่ทั่วไปในทะเล โดยในบริเวณอำเภอแหลมงอบมีอยู่ประมาณ 52 เกาะ ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดตราดจึงประกอบด้วย เกาะ (islands) หาดทรายและสันทราย (Sand bar and sand dune) ที่ราบต่ำมาก (Back swamp) ที่ราบต่ำและลานตะกอนน้ำระดับต่ำ (Flood plain and low terrace) สันดินริมน้ำ (Levee) ลานตะกอนน้ำระดับปานกลางและสูง (Middle terrace to high terrace) บริเวณพื้นที่ที่เหลือนอกจากการกัดกร่อน (Dissected erosion surface) ที่ลาดเชิงเขา (Foot slope) และภูเขา (Hilly areas) ซึ่งอาจพิจารณาแบ่งออกเป็น 5 เขตใหญ่ ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1) เทือกเขาสูงและพื้นที่เหลือนอกจากการกัดกร่อน (Hilly Areas and erosion surface) ได้แก่ บริเวณเทือกเขาบรรทัดทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียง อำเภอปอไร่ โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอ ซึ่งได้แก่ ตำบลหนองบอน ตำบลช้างทูน ตำบลพอพลอย และตำบลด่านชุมพล และตลอดแนวตะวันออกเฉียงของอำเภอลองใหญ่ บริเวณนี้ถือว่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่สุดของจังหวัด เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสายสำคัญ ๆ เช่น คลองแฉ่ง คลองห้วยแร่ แม่ไม้ตราด (คลองใหญ่) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเทือกเขาอยู่บริเวณตอนกลางเขตอำเภอแหลมงอบติดต่อกับอำเภอเขาสมิง ได้แก่ เขาไม้ซี้ และเขาขวาง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีป่าไม้ปกคลุมค่อนข้างหนาแน่นและได้รับการสงวนให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

2) ลานตะกอนน้ำระดับสูงและระดับปานกลาง (High terrace and middle terrace) บริเวณนี้จะอยู่ถัดลงมาทางทิศใต้ของอำเภอปอไร่และบริเวณอำเภอเขาสมิง ลักษณะเป็นสันเนินสูงต่ำสลับกัน พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกยางพารา ไม้ผล และพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง บางบริเวณโดยเฉพาะเขตอำเภอปอไร่ มีการทำเหมืองพลอยกันเป็นหย่อม ๆ

3) ลานตะพักลำนํ้าระดับต่ำ ที่ราบต่ำ และที่ลุ่มต่ำ (Low terrace, flood plain and back swamp) บริเวณนี้จะอยู่ตอนกลางและที่สูงตามแนวชายฝั่งทะเลเขตอำเภอแหลมงอบ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่ ลักษณะ เป็นที่ค่อนข้างราบและที่ราบลุ่มเหมาะแก่การปลูกไม้ผลและทำนา บางบริเวณเป็นที่ต่ำ (back swamp) มีน้ำขังไม่สามารถทำการเกษตรได้มีสภาพ เป็นป่าเสม็ด พบมากในบริเวณที่เขตอำเภอเมืองและอำเภอแหลมงอบ ปัจจุบันเป็นที่ราบลุ่มต่ำชายฝั่งทะเล ตามเส้นทางตราด-แหลมงอบและตราด-คลองใหญ่ ซึ่งเป็นที่ที่นาและป่าชายเลนกำลังได้รับการพัฒนาเป็นนาทุ่งกันมาก

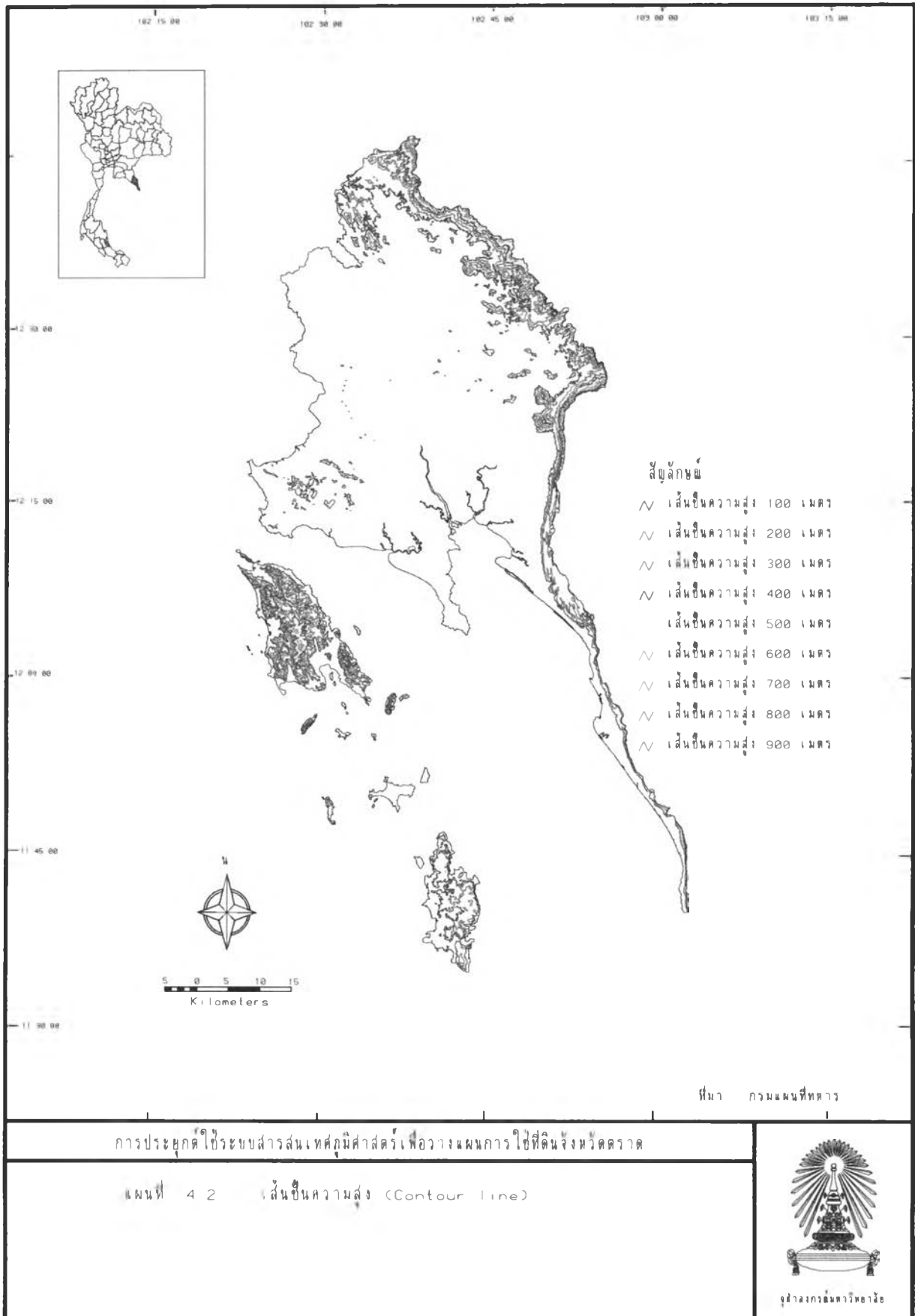
4) พื้นที่หาดทรายและสันทราย (Sand bar and sand dune) ใต้แก่ง บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ในเขตพื้นที่อำเภอแหลมงอบและอำเภอคลองใหญ่ เป็นแนวหาดทรายชายฝั่งทะเล ระยะทางประมาณ 165 กิโลเมตร ส่วนใหญ่พื้นที่บริเวณนี้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลโดยเฉพาะในเขตอำเภอคลองใหญ่

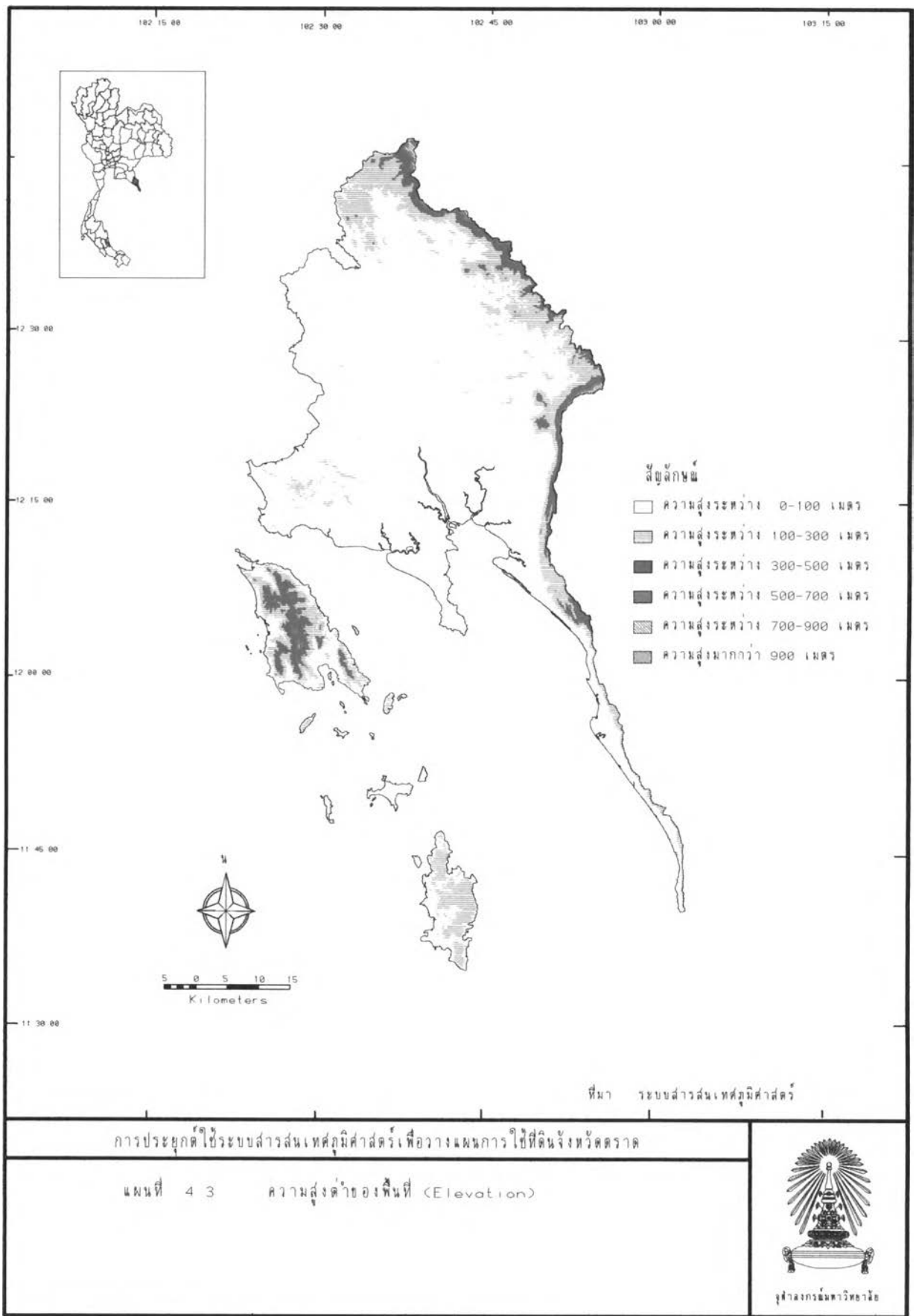
5) หมู่เกาะ (Islands) ใต้แก่ง บริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ นอกชายฝั่งทะเลด้านอำเภอแหลมงอบและอำเภอเมือง ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อย โดยประมาณ 52 เกาะ เกาะที่สำคัญ คือ เกาะช้าง ซึ่งปัจจุบันได้ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ประกอบด้วยเกาะประมาณ 47 เกาะ นอกจากนี้ยังมีเกาะสำคัญอื่น ๆ อีก เช่น เกาะกูด เกาะหมาก เกาะแรด เกาะง่าม เป็นต้น สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นภูเขาที่มีป่าไม้ปกคลุมหนาแน่น รอบ ๆ เกาะมีชายหาดเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักผ่อนหย่อนใจมาก

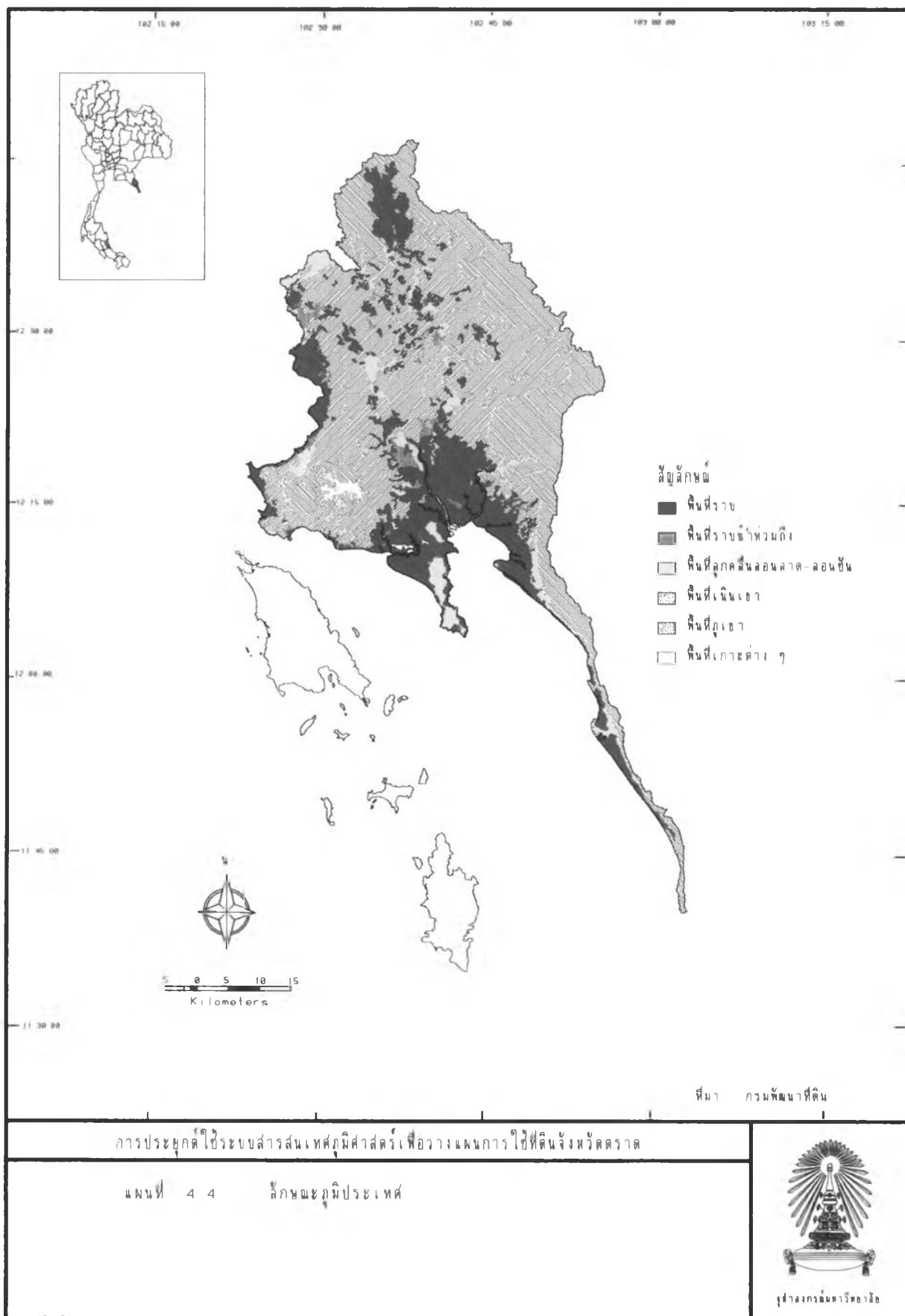
จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศ เช่น ลักษณะพื้นที่ที่เป็นที่ราบนั้น การใช้พื้นที่ควรจะเป็นนาข้าวหรือสวนผลไม้ ตามลำดับ

4. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ทำให้สภาพภูมิอากาศของจังหวัดแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก เพราะนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากลมทะเลอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าจังหวัดตราด มีลักษณะอากาศเป็นแบบร้อนชื้น อุณหภูมิโดยทั่วไปจะไม่แตกต่างกันมากนัก และมีปริมาณฝนชุก ทั้งนี้เพราะจังหวัดตราดมีอาณาเขตติดต่อกับทะเลโดยตลอด ลมทะเลสามารถช่วยบรรเทาความร้อนที่แผ่มาพร้อมกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนในฤดูหนาวมีหิมะบรรเทาคซึ่งขนานกับแนวชายฝั่งทะเล ช่วยบรรเทาความ

แรงของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อันมีผลทำให้ความหนาวเย็นลดลง และยังเป็นสิ่งกีดขวาง พายุไซร่อน ซึ่งเคลื่อนตัวจากสาธารณรัฐเวียดนาม เข้าสู่ประเทศไทยทางทิศตะวันออกเฉียง ท้ายพายุอ่อนกำลังลงไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ในทางตรงข้ามกลับทำให้มีฝนตกในฤดูร้อน แม้ช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดผ่าน แนวทิวเขาบรรทัดจะเป็นสิ่งกีดขวางทางลมได้ก็ มีผลทำให้ฝนตกชุก

1) ฤดูกาล

สภาพภูมิอากาศในจังหวัดตราด แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่

(ก) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายน เป็นระยะเวลาประมาณ 7 เดือน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ นับว่าเป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุกมาก นอกจากนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ยังมีโอกาสได้รับพายุไซร่อนที่ก่อตัวในทะเลจีนใต้ ซึ่งจะทำให้ฝนตกมากยิ่งขึ้น

(ข) ฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

(ค) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้

2) อุณหภูมิ

อุณหภูมิโดยทั่วไปของจังหวัดตราดไม่แตกต่างกันมากนัก จากการตรวจวัดลักษณะภูมิอากาศ โดยกรมอุตุนิยมวิทยา ณ สถานีตรวจอากาศคลองใหญ่ จังหวัดตราด ข้อมูลในรอบ 30 ปี (พ.ศ.2504-2533) พบว่าอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีของจังหวัดตราด เท่ากับ 27.3 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเท่ากับ 31.2 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยเท่ากับ 23.0 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยในรอบเดือนที่สูงที่สุด คือ เดือนเมษายน เท่ากับ 32.9 องศาเซลเซียส และเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคม เท่ากับ 20.7 องศาเซลเซียส เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิจะเห็นว่ามีน้อยมาก (ตารางที่ 4.2)

3) ความชื้นสัมพัทธ์

ปริมาณความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยในรอบปีเท่ากับ 80 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ โดยความชื้นสัมพัทธ์จะมีค่าสูงสุดในเดือนมิถุนายน (96 %) กรกฎาคม (95 %) สิงหาคม (96 %) กันยายน (95 %) และตุลาคม (96 %) ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝน และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดระหว่างเดือนธันวาคม (54 %) มกราคม (55 %) กุมภาพันธ์ (61 %) และมีนาคม (63 %) ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูแล้ง (ตารางที่ 4.2)

4) ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปีของจังหวัดตราดประมาณ

4,709.9 มิลลิเมตร โดยมีจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยในรอบปีเท่ากับ 190.4 วัน นับว่าเป็นจังหวัดที่มีการกระจายของฝนดีมาก เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดคือเดือนสิงหาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,098 มิลลิเมตร โดยมีจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ย 27.7 วันต่อเดือน และเดือนที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือเดือนธันวาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 23.0 มิลลิเมตร โดยมีจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ย 2.8 วันต่อเดือน (ตารางที่ 4.2)

จากลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดตราดที่ได้ศึกษามาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุดในประเทศไทย การปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝนนั้น ควรจะปลูกพืชที่ต้องการน้ำมาก และระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกอยู่ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

5. ลักษณะทางสมุทรศาสตร์

1) พื้นที่ชายฝั่งทะเล

พื้นที่ชายฝั่งทะเลนับตั้งแต่แนวชายฝั่งทะเล (Shoreline) ลงไปในทะเล ประมาณ 8 กิโลเมตร มีลักษณะดังนี้

(ก) แนวชายฝั่งทะเล แนวชายฝั่งทะเลแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรกตั้งแต่แหลมปากคลองบางกระดานจนถึงแหลมสอกร รวมความยาวทั้งหมดประมาณ 58 กิโลเมตร ช่วงที่สองเป็นช่วงของอ่าวเมืองตราด ตั้งแต่แหลมสอกรจนถึงบ้านสะพานหิน รวมความยาวประมาณ 154 กิโลเมตร ลักษณะของชายฝั่งทั้งสองดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นหาดเลน และช่วงที่สามซึ่งเป็นช่วงสุดท้าย ตั้งแต่บ้านสะพานหินจนถึงสุดเขตอำเภอลองใหญ่ (หาดเล็ก) รวมความยาวทั้งหมดประมาณ 152 กิโลเมตร

(ข) ลักษณะผิวพื้นทะเล มีลักษณะความลาดชันไม่แน่นอน เนื่องจากมีเกาะมากมาย จำนวน 52 เกาะ และเกาะที่ใหญ่ที่สุดคือ เกาะช้าง มีเนื้อที่ประมาณ 215 ตารางกิโลเมตร (ไม่รวมพื้นที่น้ำ) รองลงไป ได้แก่ เกาะกูด เกาะหมาก เกาะรังใหญ่ เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะคลุ้ม เกาะหวาย และเกาะกระดาด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอัตราความลาดชันโดยเฉลี่ยแล้ว มีค่าประมาณ 1:3,400 โดยที่มีความลึกของทะเลสูงสุดในส่วนที่เป็นพื้นน้ำประมาณ 35 เมตร

ตารางที่ 4.2 สถิติอุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ปริมาณน้ำฝน ณ สถานีตรวจอากาศอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด
ในรอบ 30 ปี (พ.ศ. 2504-2533)

เดือน	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)			ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย (มิลลิเมตร)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)
	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด	เฉลี่ย		
มกราคม	31.0	20.7	26.3	88	55	70	38.5	3.8
กุมภาพันธ์	31.3	22.3	27.2	92	61	75	68.1	6.1
มีนาคม	32.1	23.4	28.1	93	63	77	104.5	9.1
เมษายน	32.9	24.2	28.7	93	64	78	138.3	12.1
พฤษภาคม	32.3	24.3	28.3	94	69	82	410.1	22.3
มิถุนายน	30.6	23.8	27.2	96	76	86	887.3	25.8
กรกฎาคม	30.4	23.6	27.0	95	76	86	819.1	26.2
สิงหาคม	30.0	23.7	26.8	96	78	87	1,098.0	27.7
กันยายน	30.4	23.5	26.8	96	75	86	670.7	24.8
ตุลาคม	31.0	23.0	26.8	95	71	84	359.0	20.1
พฤศจิกายน	31.6	22.5	27.2	89	61	75	93.3	9.6
ธันวาคม	31.2	21.3	26.7	84	54	68	23.0	2.8
เฉลี่ยทั้งปี	31.2	23.0	27.3	93	67	80	4709.9*	190.4*

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม

หมายเหตุ : * เป็นค่ารวมทั้งปี

2) การขึ้นลงของน้ำทะเล

การขึ้นลงของน้ำทะเลบริเวณชายฝั่งจังหวัดตราด เป็นแบบเคียว (Diurnal Tide) กล่าวคือ มีน้ำขึ้นและลงวันละครั้ง จากสถิติระดับน้ำขึ้นเต็มที่สูงสุดในรอบปีหนึ่ง มีค่าเฉลี่ยประมาณ +0.35 เมตร และ -1.31 เมตร จากระดับน้ำทะเล ตามลำดับ และความแตกต่างระหว่างน้ำขึ้นสูงสุดและต่ำสุด มีค่าเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (ตารางที่ 4.3) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากดวงจันทร์ ทิศทางลม ความกดอากาศ และกระแสน้ำ

ตารางที่ 4.3 การขึ้นลงของน้ำทะเลบริเวณชายฝั่งทะเล จังหวัดตราด

เดือน	ระดับน้ำสูงสุด	ระดับน้ำต่ำสุด	ความแตกต่าง
ม.ค.	+ 0.46	- 1.24	1.70
ก.พ.	+ 0.30	- 1.23	1.53
มี.ค.	+ 0.22	- 1.23	1.45
เม.ย.	+ 0.24	- 1.23	1.47
พ.ค.	+ 0.57	- 1.36	1.93
มิ.ย.	+ 0.33	- 1.37	1.70
ก.ค.	+ 0.32	- 1.39	1.71
ส.ค.	+ 0.16	- 1.40	1.56
ก.ย.	+ 0.11	- 1.26	1.37
ต.ค.	+ 0.50	- 1.27	1.77
พ.ย.	+ 0.45	- 1.37	1.82
ธ.ค.	+ 0.57	- 1.36	1.93
เฉลี่ย	+ 0.35	- 1.31	1.67

ที่มา : กรมเจ้าท่า

หมายเหตุ : ระดับน้ำ เป็นเมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

3) กระแสน้ำ

ทิศทางและความเร็วของกระแสน้ำในทะเล เกิดจากอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง (Tidal Current) และกระแสนม (Drift Current) สำหรับบริเวณชายฝั่งทะเล จังหวัดตราดนั้น กระแสน้ำเกิดจากอิทธิพลของน้ำขึ้นลงของน้ำทะเลเป็นสำคัญ โดยมีทิศทางของกระแสน้ำในช่วงน้ำขึ้นจะไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในอัตราความเร็วประมาณ 0.5 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ส่วนในช่วงน้ำลงนั้น น้ำจะไหลไปทางทิศทางตรงกันข้าม และในความเร็วเท่ากัน ซึ่งอัตราความเร็วของน้ำมีส่วนสำคัญในการพัดพาของเสียต่าง ๆ จากพื้นดินออกสู่ทะเล แต่สำหรับพื้นที่ชายฝั่งทะเลจังหวัดตราดนี้ นอกจากกระแสน้ำมีความเร็วต่ำแล้ว ยังมีเกาะจำนวนมากที่สกัดกั้นการไหลของน้ำ จากสภาพดังกล่าวทำให้การตกตะกอนของสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของเสียและตะกอนทราย มีการทับถมบริเวณชายฝั่ง โดยเฉพาะช่วงระหว่างเกาะช้าง เกาะหมาก และเกาะกูด กับชายฝั่งทะเล

4) คลื่นและลม

ลักษณะของคลื่นและลม แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด

(ก) คลื่นผิวน้ำ คลื่นประเภทนี้เป็นคลื่นช่วงสั้นที่เกิดจากลม และมีความรุนแรงที่สามารถทำลายได้มาก จากสถิติความเร็วลมสามารถที่จะคำนวณขนาดของคลื่นได้ ดังตารางที่ 4.4 พบว่าในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม เป็นช่วงของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมพัดเข้าหาฝั่ง ช่วงนี้ก่อให้เกิดคลื่นขนาดใหญ่ประมาณ 0.11 เมตร และสูงสุดเท่าที่เคยมีประมาณ 5.94 เมตร ส่วนช่วงเวลาที่เหลือระหว่างเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ช่วงของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทิศทางการพัดพาของลมทั้งสองดังกล่าวนี้ จะพัดในทิศทางออกจากฝั่ง ด้วยความเร็วเฉลี่ยประมาณ 4.25 น็อต และความเร็วสูงสุดเท่าที่เคยมี 63 น็อต ก่อให้เกิดคลื่นสูงขนาด 0.19 เมตร และ 6.24 เมตร ตามลำดับ

แม้ว่าขนาดของคลื่นดังกล่าว ไม่อยู่ในภาวะที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่ชายฝั่งก็ตาม แต่ก็ยังเป็นอุปสรรคต่อการประมงชายฝั่ง โดยเฉพาะเรือประมงขนาดเล็ก และเรือโดยสารขนาดเล็ก ไม่สามารถทำการเดินเรือได้ในเวลาลมแรงและคลื่นจัด ในช่วงของมรสุมตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 4.4 ความเร็วลมและขนาดของคลื่นผิวน้ำบริเวณชายฝั่งทะเล จังหวัดตราด

เดือน	ความเร็วลม (นอต)		ขนาดคลื่น (เมตร)		ทิศทางลม
	เฉลี่ย	สูงสุด	เฉลี่ย	สูงสุด	
กุมภาพันธ์-กันยายน	2.41	60.00	0.11	5.94	เข้าหาฝั่ง
ตุลาคม-มกราคม	4.25	63.00	0.19	6.24	ออกจากฝั่ง

ที่มา : ทิศทางลมพิจารณาจากข้อมูลอุทุนิยมวิทยา กรมอุตุนิยมวิทยา

หมายเหตุ : ขนาดของคลื่นคำนวณจากความเร็วลม ตามอัตราเปรียบเทียบระหว่างความเร็วลมกับขนาดของคลื่นของ U.S. Hydrographic Office

(ข) คลื่นน้ำขึ้นน้ำลง คลื่นประเภทนี้เป็นคลื่นช่วงยาว ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของน้ำขึ้นน้ำลง และการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก เช่น ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว เป็นต้น เนื่องจากมิได้มีการสำรวจคลื่นประเภทนี้บริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดตราด จึงไม่มีข้อมูลขนาดของคลื่นดังกล่าว

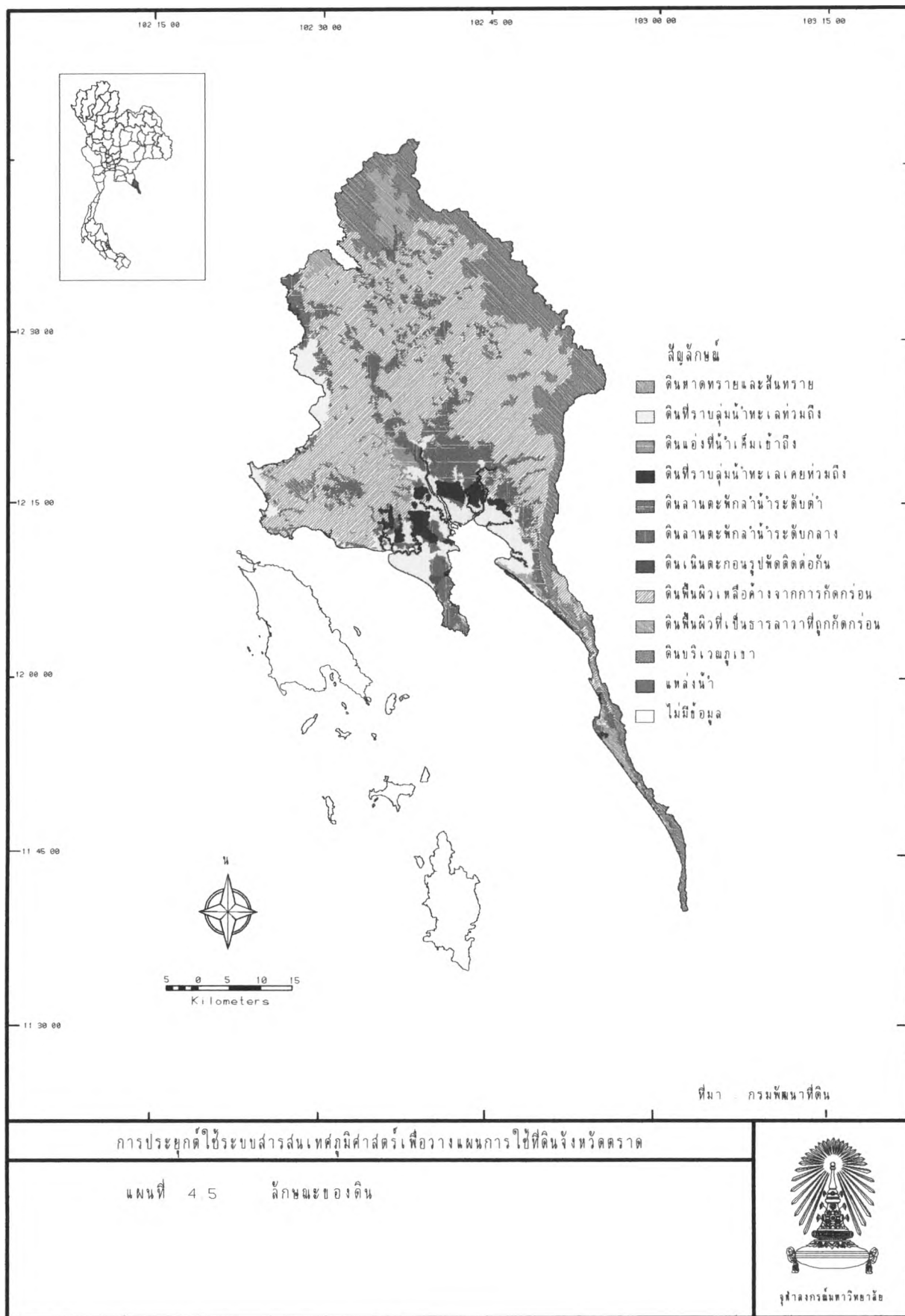
จากการศึกษาสภาพของคลื่นทั้ง 2 ประเภท พอจะสรุปได้ว่า คลื่นและลม ส่งผลกระทบต่อชายฝั่งและการเดินเรือในทะเลน้อย นอกจากจะมีเป็นบางครั้งคราวที่คลื่นลมแรงมากจนทำให้เรือประมงขนาดเล็กไม่สามารถออกทะเลได้

6. ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

6.1 ทรัพยากรดิน

1) ชนิดของดิน

จากการสำรวจลักษณะของดินในจังหวัดตราด โดยกองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน พบว่าชนิดของดินในจังหวัดตราด ประกอบด้วยชุดดินต่าง ๆ กัน จำนวน 70 ชุดดิน ซึ่งสามารถจำแนกชนิดของดินออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามวัตถุประสงค์กำเนิดของดิน สภาพที่ดิน พืชพรรณ และอายุของดินเป็นหลัก ซึ่งพอจะแบ่งได้ดังนี้ (แผนที่ 4.5)

1.1) ดินบริเวณหาดทรายและสันทราย มีเนื้อที่ 22,553 ไร่ หรือร้อยละ 1.28 พบเป็นแนวยาวขนานไปกับชายฝั่งทะเล โดยมีความกว้างหรือสันทรายไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับลักษณะของชายฝั่งทะเล เกิดจากตะกอนทรายที่ถูกน้ำทะเลพัดพามาทับถมริมฝั่งทะเล ลักษณะของดินที่เกิดขึ้นอยู่บนสันทรายหรือหาดทราย ทั้งเก่าและใหม่ จะเป็นดินลึก เนื้อดินเหนียว มีการระบายน้ำดีมาก มีการพัฒนาชั้นดินไม่ถึงระดับปานกลาง ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดระยอง ดินชุดท่าเสา ดินชุดบ้านดอน เป็นต้น

1.2) ดินบริเวณที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง (Active tidal flat) มีเนื้อที่ 139,541 ไร่ หรือร้อยละ 7.92 พบเป็นแนวแคบ ๆ ตามชายฝั่งทะเล หรือบริเวณปากแม่น้ำซึ่งมีน้ำทะเลขึ้นลงเป็นประจำ เกิดจากตะกอนน้ำทะเลหรือตะกอนน้ำกร่อยที่ถูกพัดพามาทับถมกันทุกปี ลักษณะดินที่พบเนื้อดินจะเป็นดินเหนียว มีการระบายน้ำเลวถึงเลวมาก ดินพวกนี้ส่วนใหญ่มีป่าโกงกาง หรือพืชทนเค็มขึ้นอยู่ ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดชะอำ ดินชุดบางปะกง ดินชุดวังเปรียง เป็นต้น

1.3) ดินบริเวณแอ่งที่น้ำเค็มเข้าถึง (Lagoon) มีเนื้อที่ 18,147 ไร่ หรือร้อยละ 1.03 พบในบริเวณที่ลุ่มเป็นแนวอยู่หลังสันทรายหรือชายหาด เกิดจากตะกอนทรายที่ถูกน้ำทะเลพัดพามาทับถม ลักษณะดินเป็นดินลึก เนื้อดินเหนียว มีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดบางละมุง และดินชุดบางละมุงประเภทที่เป็นที่ต่ำ นอกจากนี้ยังพบดินเชิงอินทรีย์ (Organic soil) ซึ่งเกิดจากการทับถมของซากพืชมาเป็นเวลานาน พบในบริเวณที่น้ำเค็มที่ท่วมมีลักษณะคล้ายแอ่งกะทะ พบอยู่ระหว่างเนินทรายเก่าที่มีน้ำขังอยู่เกือบตลอดทั้งปี ลักษณะดังกล่าวนี้ชาวบ้านเรียกว่า "พรุ" ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดคนราธิวาส เป็นต้น

1.4) ดินบริเวณที่ราบลุ่มน้ำทะเลเคยท่วมถึงมาก่อน (Formal tidal flat) มีเนื้อที่ 11,629 ไร่ หรือร้อยละ 0.66 พบในบริเวณที่กัดเข้ามาจากที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง เกิดจากตะกอนน้ำกร่อย เนื้อดินเป็นดินเหนียว มีการระบายน้ำเลว ปฏิภานของดินเป็นกรดจัด ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว ดินชุดรังสิต ดินชุดคอนเมือง เป็นต้น

1.5) ดินบริเวณลานตะกอนน้ำระดับต่ำ มีเนื้อที่ 144,730 ไร่ หรือร้อยละ 8.26 พบในบริเวณที่กัดขึ้นไปจากบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงของลำน้ำต่าง ๆ เกิดจากพวกตะกอนลำน้ำ ลักษณะของดินจะมีเนื้อดินที่แตกต่างกันมากตั้งแต่เหนียวถึงละเอียด มีการ

ระบายน้ำค่อนข้าง เลวถึง เลว ปฏิกริยาของดินไม่แน่นอน ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ พวกดิน
ตะกอนหลายชนิดปนกัน ดินซุกบ้านค่าย ดินซุกระนอง ดินซุกแกลง ดินซุกตูล ดินซุกน้ำกระจาย
ดินซุกวิสัย ดินซุกเพ็ญ เป็นต้น ส่วนใหญ่เข้าอาคารกานา เนื่องจากจะมีน้ำท่วมขังนานประมาณ 4-5
เดือน

1.6) ดินบริเวณลานตะพักน้ำระดับกลาง มีเนื้อที่
68,889 ไร่ หรือร้อยละ 3.91 พบในบริเวณที่กัดเซาะมาจากลานตะพักน้ำระดับต่ำ สภาพพื้นที่ที่พบจะ
มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน มีความลาดเทประมาณ 3-8 เปอร์เซ็นต์ เกิดจากตะกอน
ลานน้ำเก่าที่ถูกพัดพามาทับถมกันนานแล้ว ดินที่พบจะเป็นดินที่มีเนื้อละเอียดถึงเนื้อหยาบ มีการระบาย
น้ำดีถึงปานกลาง ปฏิกริยาของดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินซุก
คองซัน ดินซุกสะทอน ดินซุกท่าแซะ ดินซุกสรี ดินซุกนาทวี ดินซุกชุมพร ดินซุกภาคใหญ่ เป็นต้น

1.7) ดินบริเวณเนินตะกอนรูปพัดติดต่อกัน
(Coalescing fans) มีเนื้อที่ 2,995 ไร่ หรือร้อยละ 0.17 พบในบริเวณใกล้ ๆ เทือกเขา
เป็นผลเนื่องจากการกระทำของลานน้ำซึ่งได้พัดพาเอาตะกอนขนาดต่าง ๆ กันมาทับถมในบริเวณที่
ลาดเชิงเขาเป็นแนวติดต่อกันไป ทำให้พื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินที่พบเกิดจาก
ตะกอนของหินแกรนิตซึ่งถูกน้ำพัดพามา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ปฏิกริยา
ของดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินซุกทุ่งหว้า ดินซุกห้วยโป่ง เป็นต้น

1.8) ดินบริเวณพื้นที่ผิวเหลือค้างจากการกัดกร่อน
(Dissected erosion surface) มีเนื้อที่ 769,234 ไร่ หรือร้อยละ 43.66 พบในบริเวณที่
เป็นเนินเขาหรือเทือกเขามาก่อน แต่ถูกน้ำกัดกร่อน หรือชะล้างมาเป็นเวลานานในอดีต จนกระทั่ง
ทำให้มีพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด จนถึงเนินเขา ดินที่พบในบริเวณนี้จะมีลักษณะผันแปรไปตามลักษณะ
ของพื้นที่ เป็นวัตถุต้นกำเนิดดิน ซึ่งมีอยู่หลายชนิด ได้แก่

(ก) ดินที่เกิดจากวัตถุตกค้างและหินดินดาน
เชิงเขาที่เป็นหินดินดานและฟิลโลสท์ จะให้ดินที่มีเนื้อละเอียด มีการระบายน้ำดี มีชั้นดินชัดเจน
เป็นดินลึกถึงดินตื้น ปฏิกริยาของดินเป็นกรดปานกลางถึงกรดเล็กน้อย ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่
ดินซุกคลองซาก ดินซุกห้วยยอด ดินซุกตรัง ดินซุกตราด ดินซุกกระบี่ เป็นต้น

(ข) ดินที่เกิดจากวัตถุตกค้างและหินดินดาน
เชิงเขาที่เป็นหินแกรนิต พบในเขตพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงภูเขาเตี้ย มีความลาดชัน 4-20
เปอร์เซ็นต์ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ปฏิกริยาของดินเป็นกรดแก่ถึงกรดปานกลาง ดินที่พบใน

บรีเวอมน์ 1 ได้แก่ ดินชุดภูเก็ตประ เภทที่มีเนื้อดินเป็นสีเหลือง

(ค) ดินที่เกิดจากวัตถุค้ำงและหินดินดาน

เชิงเขาที่เป็นหินทรายและควอทไซต์ พบในบรีเวอมน์ที่ลูกคลื่นลอนลาดจนถึงเนินเขา มีความลาดชันน้อยกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินที่อิงลึกปานกลาง ปฏิภานของดินเป็นกรดแก่จัดถึงกรดแก่ ดินที่พบในบรีเวอมน์ 1 ได้แก่ ดินชุดพะโต๊ะ และดินชุดระนอง เป็นต้น

1.9) ดินบรีเวอมน์ที่ผิวที่เป็นธารลาวาที่ถูกกัดกร่อน

(Dissected lava flow) มีเนื้อที่ประมาณ 41,404 ไร่ หรือร้อยละ 2.35 บรีเวอมน์นี้มีลักษณะ เช่นเดียวกับบรีเวอมน์ที่ผิวเหลืองค้ำงจากการกัดกร่อน แต่สภาพดั้งเดิมจะเกิดจากธารลาวาของภูเขาไฟ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชันประมาณ 2-8 เปอร์เซ็นต์ ดินที่เกิดในบรีเวอมน์จะมีวัตถุต้นกำเนิดดินเป็นพวกวัตถุค้ำงหรือหินดินดานเชิงเขาที่เป็นหินอะซอลท์ เป็นดินลึก เนื้อดินจะละเอียด มีการระบายน้ำดี ปฏิภานของดินเป็นกรดแก่จนถึงปานกลาง ดินที่พบในบรีเวอมน์ 1 ได้แก่ ดินชุดหนองบอน ดินชุดกำใหม่ เป็นต้น

1.10) ดินบรีเวอมน์เขาและภูเขา มีเนื้อที่ประมาณ

519,225 ไร่ หรือร้อยละ 29.47 พบในบรีเวอมน์ที่สูงชัน ที่มีความลาดชันมากกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะของดินที่พบในบรีเวอมน์ จะมีลักษณะผันแปรไปตามชนิดของหินที่เป็นวัตถุต้นกำเนิดดิน ดินที่พบส่วนใหญ่จะเป็นดินต้น หรือมีหินโผล่ ดินในบรีเวอมน์ไม่เหมาะที่จะใช้ทำการเกษตรกรรม เพราะจะทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้ง่าย ควรปล่อยให้คงสภาพป่าเพื่อรักษาไว้ เป็นต้นน้ำลำธาร ดินที่พบในบรีเวอมน์ 1 ได้แก่ หน่วยดินลาดชันเชิงซ้อน (Slope complex)

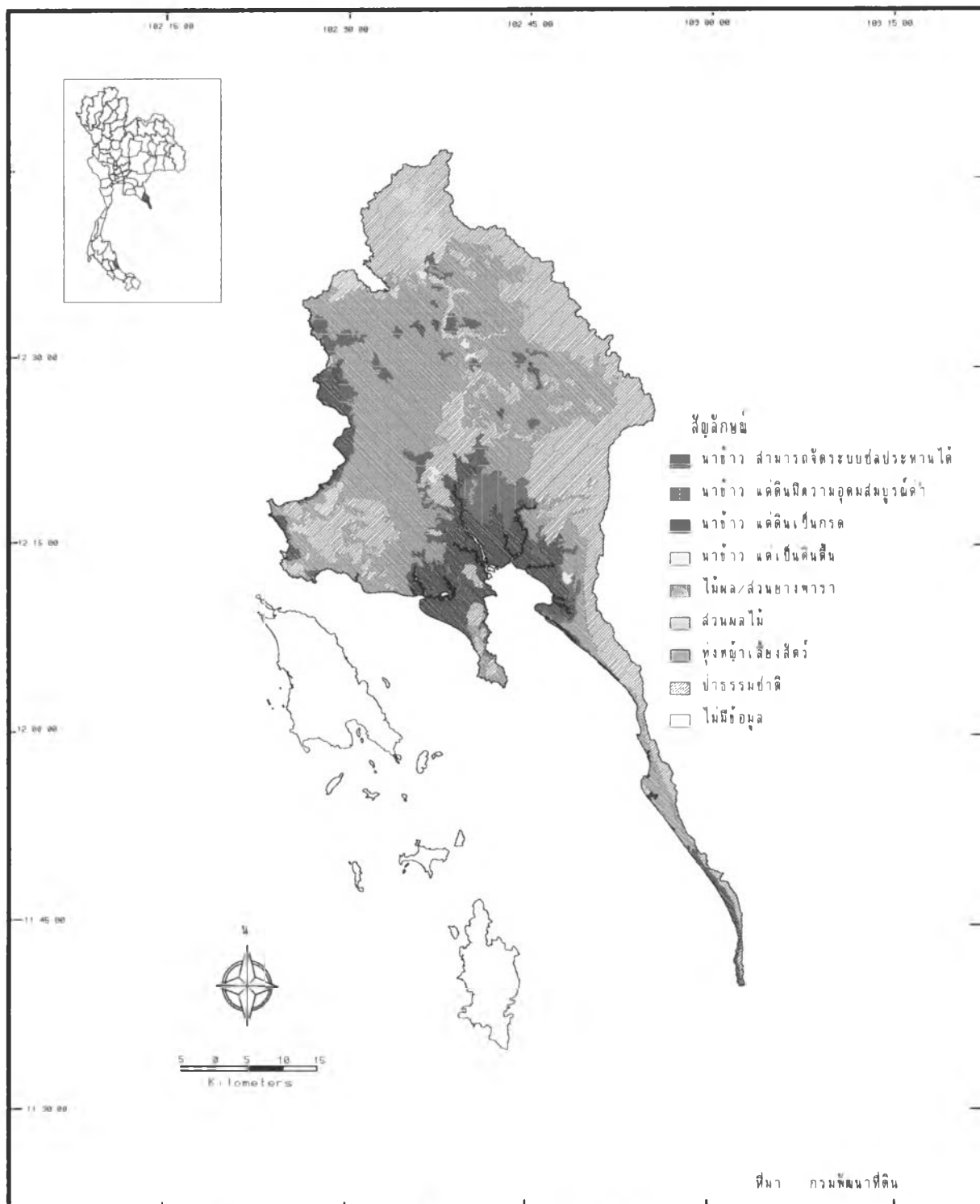
2) ความเหมาะสมของดินเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลการจำแนกความเหมาะสมของดินสำหรับปลูกพืชต่าง ๆ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วพอสรุปเป็นบรีเวอมน์ความเหมาะสมของที่ดินเพื่อการปลูกพืชได้ดังนี้ (แผนที่ 4.6)

2.1) บรีเวอมน์ที่มีความเหมาะสมในการทำนา บรีเวอมน์

เหล่านี้มีลักษณะพื้นที่ราบเรียบ และมีน้ำขังในฤดูฝน จึงเหมาะสมในการทำนา ถ้าหากดินมีความชื้นอยู่หรือมีแหล่งน้ำ บรีเวอมน์เหล่านี้สามารถนำมาปลูกพืชผักได้อีกด้วย ดินบรีเวอมน์ประกอบด้วยดินชุดวังเปรียง ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว หน่วยดินที่ยังไม่ใช้ชื่อ ดินชุดรังสิต หน่วยผสมของดินตะกอนหลาย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 6 ความเหมาะสมของดินเพื่อการเกษตร

กรมพัฒนาที่ดิน

ชนิดปะปนกัน ดินชุดบ้านค่าย ดินชุดบางนรา ดินชุดบางเลน ดินชุดแกลง ดินชุดสตุล ดินชุดวิสัย ดินชุดชลบุรี ดินชุดคอนเมือง ดินชุดเนิหาราย เป็นต้น

2.2) บริเวณที่ไม่ค่อยเหมาะสมสำหรับการทำนา
แต่ในปัจจุบันได้ใช้เพื่อการทำนา พื้นที่เหล่านี้มีลักษณะราบเรียบ มีน้ำขังในฤดูฝน แต่มีคุณสมบัติของดินบางอย่างเป็นข้อจำกัด เช่น ดินเป็นกรดจืดมาก ดินมีปริมาณเกลือมาก หรือเป็นดินคั้นมีปริมาณกรวดหินมาก เป็นต้น ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ ดินที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดินชุดชะอำ ดินชุดบางละมุง ดิน Sodic และดินชุดเพ็ญ

2.3) บริเวณที่มีความเหมาะสมอย่างมากสำหรับปลูกพืชไร่ พื้นที่เหล่านี้มีลักษณะเป็นที่ราบจนถึงลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี บริเวณนี้ประกอบด้วยดินชุดตราด ดินชุดกระบี่ ดินชุดหนองบอน และดินชุดท่าใหม่

2.4) บริเวณที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ พื้นที่เหล่านี้มีลักษณะเป็นที่ราบจนถึงลูกคลื่นลอนชัน พื้นที่เหล่านี้ต้องมีการดูแลรักษาหรือทำการปรับปรุงบำรุงเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ เนื่องจากดินมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับลักษณะของเนื้อดิน ปริมาณกรวดหิน หรือลูกรังที่มีอยู่ในดิน แต่ข้อจำกัดเหล่านี้จะแก้ไขได้โดยวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก หรือวิธีการที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนมากนัก บริเวณเหล่านี้ประกอบด้วยดินชุดน้ำกระจาย ดินชุดคองง์ ดินชุดท่าแซะ ดินชุดสวี ดินชุดนาทวี ดินชุดทุ่งหว้า ดินชุดห้วยโป่ง ดินชุดภูเก็ตประ เภทที่มีเนื้อดินเป็นสีเหลือง ดินชุดผักกาด ดินชุดคลองซาก ดินชุดตรัง เป็นต้น

2.5) บริเวณที่มีความเหมาะสมอย่างมากสำหรับปลูกไม้ผลหรือไม่ยืนต้น พื้นที่เหล่านี้มีลักษณะเป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ดินบริเวณนี้ประกอบด้วยดินชุดท่าแซะ ดินชุดภูเก็ตประ เภทที่มีเนื้อดินเป็นสีเหลือง ดินชุดกระบี่ ดินชุดหนองบอน และดินชุดท่าใหม่

2.6) บริเวณที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกไม้ผลหรือไม่ยืนต้น พื้นที่เหล่านี้มีลักษณะเป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนชัน พื้นที่เหล่านี้ต้องการดูแลรักษา หรือทำการปรับปรุงบำรุงดินเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ เนื่องจากดินมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับลักษณะของเนื้อดิน ปริมาณกรวดหิน หรือลูกรังที่มีอยู่ในดิน ฯลฯ แต่ข้อจำกัดเหล่านี้จะแก้ไขได้โดยวิธีการไม่ยุ่งยาก หรือวิธีการที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนมากนัก บริเวณเหล่านี้ประกอบด้วยดินชุดคองง์ ดินชุดสวี ดินชุดนาทวี ดินชุดทุ่งหว้า ดินชุดผักกาด ดินชุดตราด เป็นต้น

2.7) บริเวณที่ดินโดยทั่วไปไม่ค่อยเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผลหรือไม้ยืนต้น เนื่องจากมีข้อจำกัดที่รุนแรงหลายประการ พื้นที่บริเวณนี้สามารถดัดแปลงเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือคงไว้ให้เป็นสภาพป่าหรือปลูกป่าทดแทน บริเวณเหล่านี้ประกอบด้วย ดินชุดระยอง ดินชุดพัทธยา ดินชุดบ้านฉาง ดินชุดชุมพร ดินชุดพะโต๊ะ ดินชุดหาคาใหญ่ เป็นต้น

2.8) บริเวณที่ไม่เหมาะสมในการที่จะนำมาใช้ในการปลูกพืช ควรสงวนไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร หรือป่ารักษาสภาพแวดล้อม บริเวณนี้มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง และเป็นภูเขาสูงชัน สำหรับบริเวณที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง ดินที่พบได้แก่ ดินชุดบางปะกง และหน่วยสัมพันธ์ของดินชุดชะอำ/บางปะกง บริเวณนี้ควรรักษาเป็นป่าชายเลน เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเล หรืออาจดัดแปลงเป็นป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังได้ บริเวณที่เป็นภูเขาสูงชัน ดินที่พบได้แก่ พื้นที่ลาดชันเชิงชัน ควรรักษาไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร และบริเวณที่ลุ่มเป็นแอ่ง ดินที่พบได้แก่ ดินชุดนราธิวาส บริเวณนี้ควรรักษาไว้เป็นป่ารักษาสภาพแวดล้อม

6.2 ทรัพยากรน้ำ

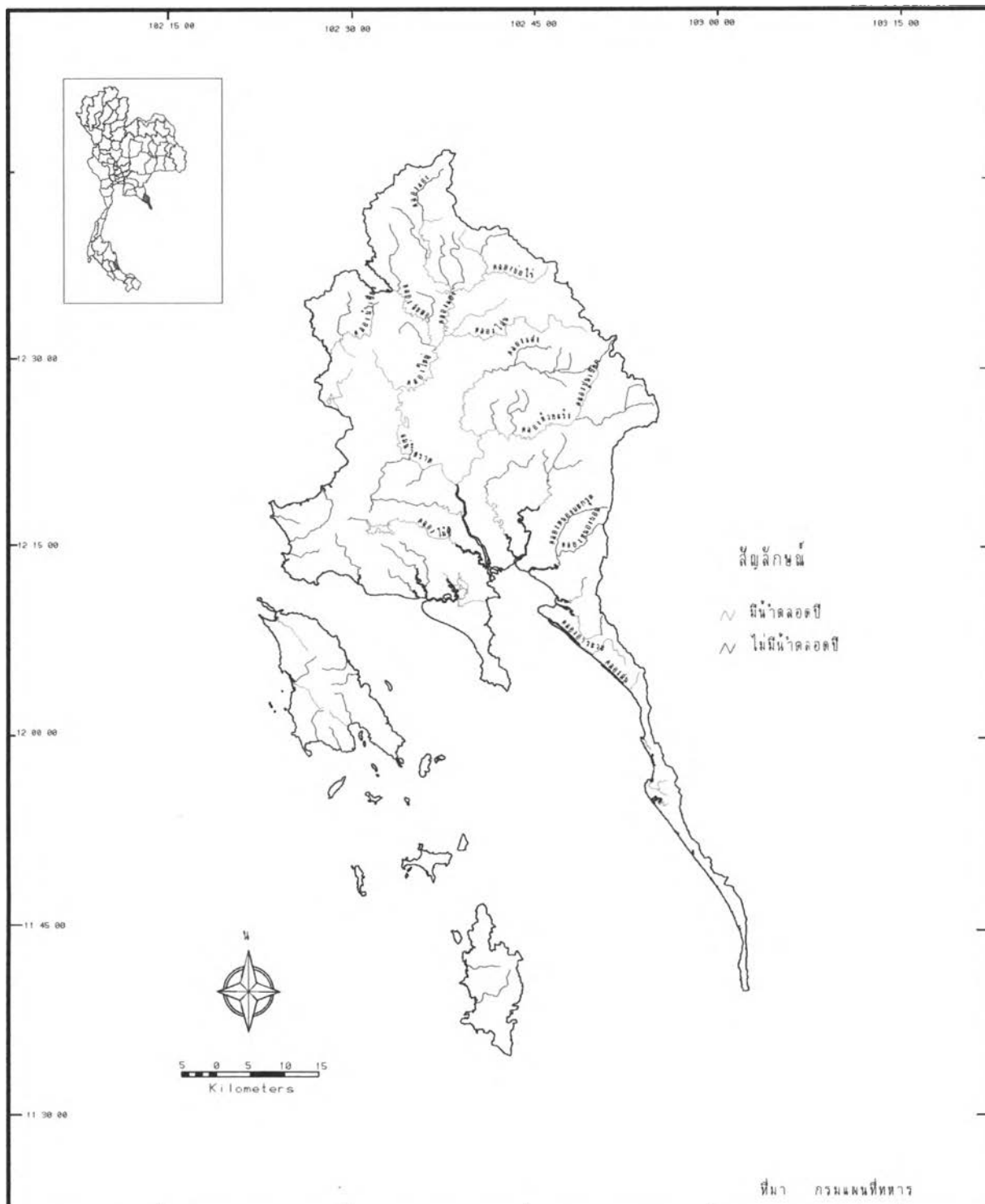
ระบบทางน้ำของจังหวัดตราดเป็นแบบ Dendritic pattern คือมีลักษณะเหมือนกิ่งไม้ โดยมีลำต้นน้ำใหญ่ ๆ ที่สำคัญอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ บริเวณทิวเขาบรรทัดตลอดแนวเขตจังหวัด ซึ่งเป็นลำต้นน้ำที่ใหญ่และกว้าง ระบบทางน้ำและปริมาณน้ำในแม่น้ำลำคลองเกือบร้อยละ 90 ของจังหวัดเกิดจากทิวเขานี้ ส่วนลำต้นน้ำอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ ทิวเขาต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่อำเภอเขาสมิงและอำเภอเมือง เป็นลำต้นน้ำที่มีขนาดเล็ก และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารขนาดเล็กทางทิศตะวันตกของจังหวัด

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดตราดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1) แหล่งน้ำจากอากาศ ได้แก่ น้ำฝน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญที่สุดของจังหวัด เพราะเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำต่าง ๆ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับปริมาณน้ำฝนได้กล่าวไปแล้วข้างต้นในข้อ 4.2.4

1.2) แหล่งน้ำผิวดิน จังหวัดตราดมีแหล่งน้ำธรรมชาติประเภทแม่น้ำลำคลองมากมาย (แผนที่ 4.7) เนื่องจากสภาพภูมิประเทศประกอบด้วยเทือกเขาสูงหลายแห่งอันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำคลอง อีกทั้งยังอยู่ในเขตที่มีปริมาณฝนตกชุก

ที่มา กรมแผนที่ทหาร

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 7 แหล่งน้ำผิวดินในจังหวัดตราด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คั้งนั้นลำน้ำส่วนใหญ่มิมีน้ำบริบูรณ์ ยกเว้นในช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำน้อยมาก เพราะสภาพพื้นที่เป็นที่ลาด เขาทำให้ลำน้ำแม่ลำน้ำไหลลงสู่ทะเลในระยะเวลาอันรวดเร็ว สำหรับแม่น้ำที่สำคัญของจังหวัดตราด ได้แก่

- แม่น้ำเวฬุ มีต้นกำเนิดจากเขาสระบาบ และเขาชะอมในเขตจังหวัดจันทบุรี ไหลผ่านบ้านคลองเวฬุ บ้านสี่เสียด บ้านจั่งจั้น บ้านตะโตะ จังหวัดจันทบุรี แล้วไหลมารวมกับคลองลำชาย บริเวณบ้านตะโตะ แม่น้ำเวฬุนี้ใช้เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดคันทะวันตกระหว่างจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ไหลผ่านบ้านบางคลอง บ้านท่าเสมอ บ้านท่าจอด แล้วไหลลงสู่ทะเลบริเวณบ้านอ่าวบางกระดาน อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

- แม่น้ำตราดหรือคลองใหญ่ เป็นแม่น้ำสายที่สำคัญที่สุด เกิดจากการไหลมารวมกันของคลองสะตอและคลองแ่อง บริเวณบ้านศรีบัวทอง ไหลผ่านบ้านวังตะเคียน บ้านท่าฉาง บ้านป่าโธม บ้านท่ากระท้อน อำเภอเขาสมิง บ้านคลองใหญ่ บ้านท่าเรือ ไหลลงสู่ทะเลบริเวณบ้านปากคลอง อำเภอเมืองตราด

- คลองสะตอ มีต้นกำเนิดจากเขาชะอมในเขตจังหวัดจันทบุรีและเขาคลองปุก ในจังหวัดตราด โดยใช้เป็นแนวคลองแบ่งเขตจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี ไหลผ่านบ้านสะตอ บ้านท่าฉาง บ้านเกาะลอย อำเภอปอไร่ ลงมาทางใต้แล้วไหลมาบรรจบกับคลองแ่องบริเวณบ้านศรีบัวทอง อำเภอปอไร่ รวมกันเป็นคลองใหญ่หรือแม่น้ำตราด

- คลองแ่อง มีต้นกำเนิดจากเขาคลองปุก ตอนเหนือสุดของจังหวัดไหลลงมาทางใต้ผ่านบ้านหนองบอน บ้านช้างทูน บ้านท่าจีน อำเภอปอไร่มารวมกับคลองสะตอที่บริเวณบ้านศรีบัวทอง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำตราด

- คลองพิค มีต้นกำเนิดจากเขาตาแวง เขาอีมโหล ผ่านบ้านคลองซาก บ้านหนองพิค บ้านห้วยตากาด บ้านหินโค้ง ไหลไปรวมกับคลองห้วยแรงบริเวณบ้านขนุน อำเภอเมืองตราด

- คลองห้วยแรง มีต้นกำเนิดจากทิวเขาบรรทัด ไหลลงไปทางทิศตะวันตกผ่านบ้านฉางเกลือ บ้านขนุน บ้านหนองคล้า บ้านท่าศาลเจ้า ไหลไปรวมกับแม่น้ำตราด บริเวณบ้านปากคลองห้วยแรง อำเภอเมืองตราด

- คลองท่าเลื่อน มีต้นกำเนิดจากทิวเขาบรรทัด ไหลลงไปทางทิศตะวันตกผ่านบ้านหัวนา บ้านสะพานช้าง แล้วไหลลงสู่ทะเล บริเวณบ้านปากคลองท่าเลื่อน อำเภอเมืองตราด

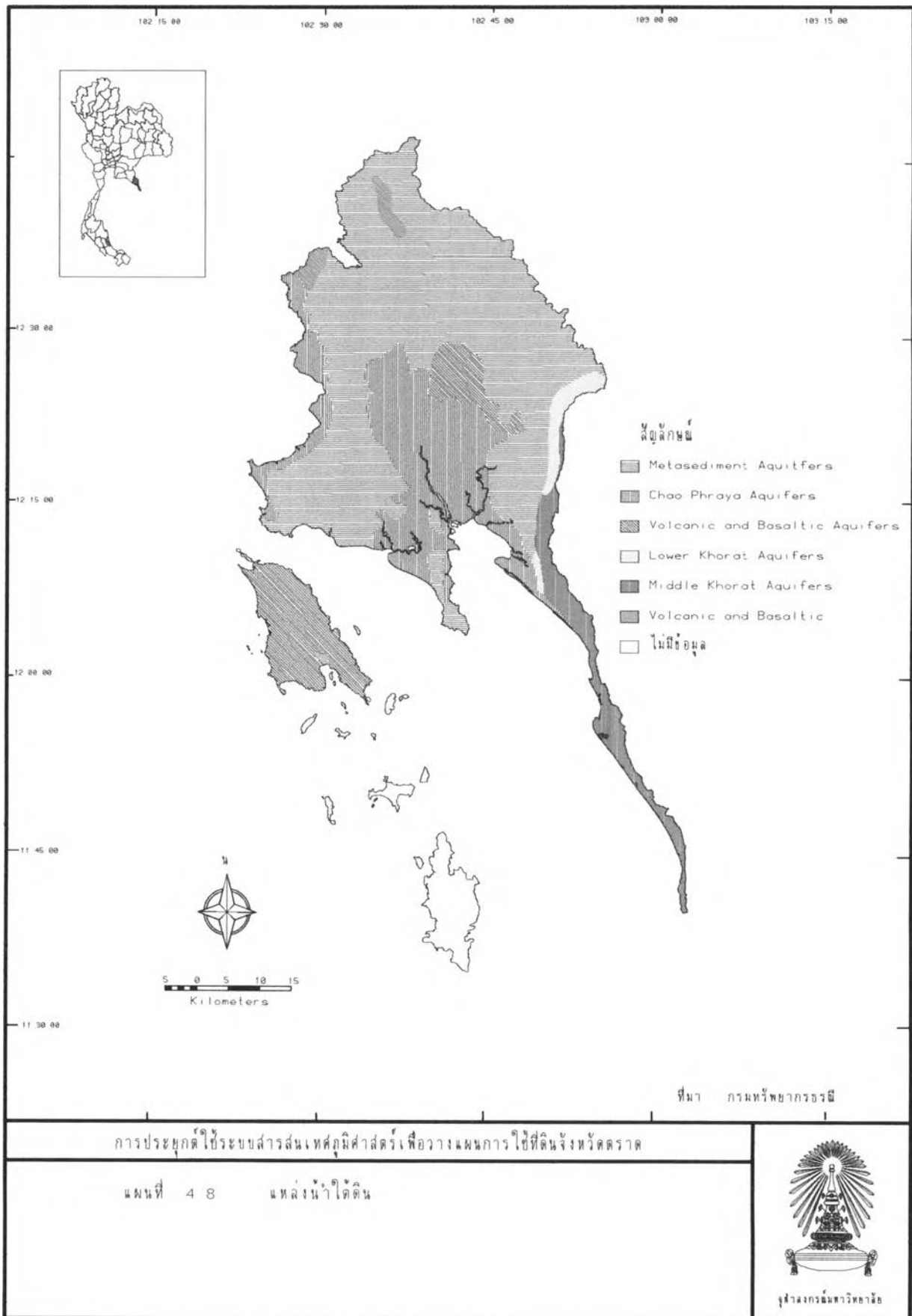
- คลองน้ำเขียว มีต้นกำเนิดจากเขาหัวน้ำขาว เขาวังปลา ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของจังหวัด เขตอำเภอเขาสมิง ไหลผ่านบ้านชากตาตา บ้านหนองโพรง บ้านน้ำเขียว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำเพู

- คลองไม้ซี้ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาไม้ซี้ และเขาขวางซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างอำเภอเขาสมิงและอำเภอแหลมงอบ ไหลไปทางทิศตะวันออก ผ่านบ้านเนินใหญ่ อำเภอเมืองตราด แล้วไหลลงสู่แม่น้ำตราดออกสู่ทะเล ปัจจุบันบริเวณต้นน้ำสายนี้เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง วัตถุประสงค์เพื่อการอุปโภคบริโภคและป้องกันอุทกภัย

นอกจากลำน้ำต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วยังมีลำน้ำหายสาบสูญ ๆ อื่นอีกมาก เช่น คลองโสน คลองท่าตะเภา คลองท่าพริก เป็นต้น และเนื่องจากจังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 4,700 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งนับว่ามีปริมาณน้ำฝนสูงมากจังหวัดหนึ่ง จึงทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี แต่มักจะมีปัญหาน้ำเค็มในช่วงฤดูแล้งเนื่องจากน้ำทะเลหนุน ทำให้ไม่สามารถนำน้ำไปใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้

1.3) แหล่งน้ำใต้ดิน

น้ำใต้ดิน เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการหมุนเวียนของน้ำ (Hydrologic cycle) ซึ่งมีบทบาทในการหล่อเลี้ยงน้ำในลำธาราให้มีน้ำไหลตลอดทั้งปี การเกิดและการเคลื่อนที่ของน้ำใต้ดินมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางธรณีวิทยา น้ำใต้ดินที่อยู่ใกล้บริเวณผิวดิน ประกอบด้วยช่องว่างซึ่งเป็นที่อยู่ของน้ำ และอากาศ เรียกว่า zone of aeration ถัดลงไปเป็นช่องว่างที่ซึมต่อด้วยน้ำ คือบริเวณแหล่งน้ำบาดาล (ground water) จากการศึกษาแหล่งน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรธรณีในบริเวณพื้นที่จังหวัดตราด พบว่ามีแหล่งน้ำบาดาลน้อยมาก เนื่องจากโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดตราด ประกอบด้วยหินแกรนิต ซึ่งไม่อุ้มน้ำ อีกทั้งสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่สูงและภูเขา ซึ่งยากต่อการขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาชนิดของหินอุ้มน้ำและลักษณะอุทกธรณี สามารถแบ่งเขตแหล่งน้ำบาดาลได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้ (แผนที่ 4.8)

(1) Chao Phraya Aquifers ลักษณะของพื้นที่ส่วนนี้เป็นชั้นที่ราบลุ่มน้ำตะกอนน้ำใหม่ แหล่งน้ำบาดาลอยู่ในชั้นทรายและกรวดที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน และสลับด้วยชั้นดินเหนียว หรือตะกอนทรายที่หนาประมาณ 10-40 เมตร แหล่งน้ำบาดาลในแหล่งนี้ให้น้ำมาก และมีคุณภาพดี

(2) Mata Sediment Aquifers แหล่งน้ำบาดาลประเภทนี้เกิดขึ้นในชั้นหินชั้นของชุดหินราชบุรี และชุดหินแก่งกระจานซึ่งเป็นหินทราย แหล่งน้ำบาดาลที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนนี้อยู่ในบริเวณรอยต่อ และรอยแตกกว้างของหิน เป็นแหล่งน้ำที่มีน้ำน้อย โดยเฉลี่ยประมาณ 5-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพน้ำดิบบางแห่งมีเหล็กปน แหล่งน้ำบาดาลในเขตนี้จัดว่าเป็นเขตที่มีน้ำน้อย และคุณภาพน้ำดีพอใช้

(3) Lower Khorat Aquifers เป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นในชั้นหินของชุดหินภูกระดึง และหินชุดน้ำพอง แหล่งน้ำบาดาลอยู่ในบริเวณรอยต่อของหินดินดานและหินทรายในระดับความลึกไม่เกิน 10 เมตร ปริมาณน้ำในแหล่งนี้ประมาณ 5-50 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพของน้ำค่อนข้างดี ถือว่าเป็นเขตที่มีปริมาณน้ำปานกลางและมีคุณภาพดี

(4) Middle Khorat Aquifers เป็นแหล่งน้ำบาดาลที่เกิดจากรอยต่อ และรอยแตกของหินชุดภูพาน และชุดพระวิหาร ปริมาณน้ำมีน้อยอยู่ระหว่าง 5-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพของน้ำดี นับว่าเป็นเขตที่มีน้ำน้อย คุณภาพดี

(5) Volcanic Aquifers เป็นพื้นที่ที่อาจจะมีและไม่มีน้ำบาดาล ซึ่งเกิดในชั้นหิน of andesite, phylite, tuff, agglomerate, pyroclastic, และหิน basalt ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำบาดาลประเภทนี้ประมาณ 5 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง จัดได้ว่าเป็นเขตที่มีน้ำน้อยมากหรือไม่มีเลย

เนื่องจากจังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายทะเล สภาพน้ำใต้ดิน และคุณภาพของน้ำใต้ดินจึงแตกต่างกันไป คือบริเวณที่อยู่ริมทะเลระดับน้ำใต้ดินจะตื้นและคุณภาพของน้ำไม่ดีพอสำหรับการบริโภค ส่วนบริเวณที่เป็นที่ราบสูง ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกมากถึงแม้ว่าน้ำจะมีคุณภาพดีแต่ก็ยากในการขุดเจาะเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจังหวัดตราดจึงมีแหล่งน้ำบาดาลน้อยมาก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จังหวัดตราดขาดแคลนน้ำทั้งที่ใช้ในการเกษตรและอุปโภคบริโภค ซึ่งการขุดเจาะน้ำบาดาลส่วนใหญ่ใช้เพื่อการบริโภค โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยในปี พ.ศ. 2535 มีการขุดเจาะบ่อบาดาลจำนวน 143 บ่อ เป็นบ่อบาดาลในเขตอำเภอเมืองฯ จำนวน 54 บ่อ อำเภอเขาสมิง 51 บ่อ อำเภอแหลมงอบ จำนวน 13 บ่อ

อำเภอป่าไร่ จำนวน 24 บ่อ และอำเภอคลองใหญ่ จำนวน 1 บ่อ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2536 มีการขุดเจาะเพิ่มเติมอีก 12 บ่อ ได้แก่ อำเภอป่าไร่ 6 บ่อ อำเภอเขาสมิง 6 บ่อ และจะดำเนินการเพิ่มเติมตามแผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัดในเขตอำเภอเมืองตราดอีก 13 บ่อ

1.4) พื้นที่ลุ่มน้ำ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุกแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีของจังหวัดตราดและอำเภอคลองใหญ่ประมาณ 3,777.7 และ 4,615.7 มิลลิเมตรต่อปี ตามลำดับ (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2535) จากการที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแนวทิวเขาทางด้านตะวันออกซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และทางเหนือของจังหวัดลาดลงสู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ทำให้เกิดลำน้ำหลายสายที่ไหลลงสู่ชายฝั่งทะเล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นลุ่มน้ำใหญ่ ๆ 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำแม่น้ำตราด (คลองใหญ่) ลุ่มน้ำแม่น้ำเวฬุ และลุ่มน้ำแม่น้ำชายฝั่งด้านตะวันออกของจังหวัด (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2527) คือ

1) ลุ่มน้ำแม่น้ำตราด (คลองใหญ่) แม่น้ำที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำตราด มีความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร แหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสายนี้เกิดจากภูเขาทางด้านตะวันออกและทางด้านเหนือของจังหวัดตราด โดยมีลำน้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ คลองใหญ่ คลองสะตอ ห้วยสะพานหิน คลองสะเนาะ คลองแจ้จ้ง คลองพิศ และคลองห้วยแครง ลำน้ำสาขาดังกล่าวได้ไหลมารวมกันกลายเป็นแม่น้ำเขาสมิง และไหลออกสู่ทะเลที่อ่าวเมืองตราด รวมทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 1,660.80 ตารางกิโลเมตร และปริมาณน้ำท่ารายปีประมาณ 2,146 ล้านลูกบาศก์เมตร (บริษัท พอลคอนซิล แตนท์ จำกัด, 2537) รายละเอียดพื้นที่ลุ่มน้ำ ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี และปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อหน่วยพื้นที่ลุ่มน้ำแสดงไว้ในตารางที่ 4.5 และตารางที่ 4.6 แสดงปริมาณน้ำท่ารายเดือนและรายปีของพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดตราด

2) ลุ่มน้ำแม่น้ำเวฬุ ลำน้ำสายนี้เป็นเส้นแนวเขตระหว่างจังหวัดตราดกับจังหวัดจันทบุรี ต้นน้ำเกิดจากภูเขาชะมอกและภูเขาสองพี่น้องซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดจันทบุรี และไหลออกสู่ทะเลทางด้านตะวันตกของจังหวัดตราด รวมความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร และพื้นที่ลุ่มน้ำของแม่น้ำเวฬุ ประมาณ 961.8 ตารางกิโลเมตร และปริมาณน้ำท่ารายปี 1,170 ล้านลูกบาศก์เมตร ห้วยกระซู่ใหญ่ เป็นลำน้ำสายสำคัญในลุ่มน้ำแม่น้ำเวฬุ มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 28 ตารางกิโลเมตร ปริมาณ

น้ำท่ารายปี 59.09 ล้านลูกบาศก์เมตร และปริมาณน้ำท่าต่อหน่วยพื้นที่ลุ่มน้ำเท่ากับ 66.92 ลิตร/วินาที/ตารางกิโลเมตร คังตารางที่ 4.5 และการกระจายปริมาณน้ำท่ารายเดือนดังตารางที่ 4.6

3) ลุ่มน้ำแม่น้ำชายฝั่งด้านตะวันออกของจังหวัด พื้นที่ส่วนนี้เก็บแนวแคบ ๆ ระหว่างภูเขาซึ่งเป็นเขตแคบกับชายฝั่งทะเล เนื่องจากเป็นภูเขาสูงและมีความลาดชันค่อนข้างมาก ก่อให้เกิดลำน้ำสายสั้น ๆ จำนวนหลายสายที่ไหลลงสู่ชายฝั่งทะเล เช่น คลองประทุน คลองไม้รุค คลองมะโร คลองสะพานหิน คลองซำราก และคลองท่าเลื่อน รวมทั้งน้ำลุ่มน้ำส่วนนี้ประมาณ 546.79 ตารางกิโลเมตร จากพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทยทั้งหมด 13,829 ตารางกิโลเมตร และมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีประมาณ 11,340 ล้านบาทลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 4.5)

ลำคลองสายสำคัญ ได้แก่ คลองประทุน และคลองสะพานหิน มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 2 และ 15 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีประมาณ 7.86 และ 38.44 ล้านลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ และปริมาณน้ำท่าต่อหน่วยพื้นที่ลุ่มน้ำเป็น 124.62 และ 81.26 ลิตร/วินาที/ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 4.5)

1.5 คุณภาพน้ำและน้ำทะเล

จากรายงานแผนประธานการฯใช้ประโยชน์ที่ดิน ชายทะเลจังหวัดตราด พ.ศ. 2531 พบว่าคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำต่าง ๆ ของจังหวัดตราดมีดังต่อไปนี้

- บริเวณแม่น้ำตราด ค่า pH 5.1-5.3 ซึ่งค่อนข้างเป็นกรด บริเวณตอนบนของแม่น้ำเนื่องจากการระบายน้ำทำให้ความเค็มจากน้ำไม่สามารถเข้าถึงได้ ค่าความโปร่งใสค่อนข้างต่ำคือเท่ากับ 20 เซนติเมตร เนื่องจากมีการชะล้างผิวดินของน้ำฝนที่ระบายลงมาในช่วงฤดูฝน ค่า DO เฉลี่ย 6.8 มิลลิกรัมต่อลิตร และอยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนด

- อ่าวเมืองตราด ค่า pH 5.1-5.3 เช่นเดียวกับบริเวณแม่น้ำตราด ค่าความเค็มสูงสุด 7.3 ppt. (หน่วยวัดความเค็ม) ค่าความโปร่งใสสูงถึง 100 เซนติเมตร และค่า DO เฉลี่ย 7.2 มิลลิกรัมต่อลิตร

- บริเวณชายฝั่งทะเลอำเภอแหลมงอบ ค่า pH 8.2 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ปกติ ค่าความเค็ม 34 ppt. ค่าความโปร่งใสค่อนข้างต่ำ (บริเวณบ้านปากคลอง) คือ 25 เซนติเมตร และค่า BOD อยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนด

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ดื่มน้ำ ปริมาณน้ำทำรายปี และปริมาณน้ำทำต่อหน่วยพื้นที่ของดื่มน้ำจังหวัดคราด

ชื่อแม่่น้ำ/ดื่มน้ำ	พื้นที่ดื่มน้ำ (ตารางกิโลเมตร)	ปริมาณน้ำทำ เฉลี่ยรายปี (ล้านลูกบาศก์เมตร)	ปริมาณน้ำทำเฉลี่ย ต่อหน่วยพื้นที่ดื่มน้ำ (ลิตร/วินาที/ตารางกิโลเมตร)
1. แม่่น้ำเมืองคราด			
- หัวสะพานหิน	75	149.30	63.12
- คลองสะตอ	190	333.70	55.69
- คลองใหญ่	920	1,795.69	61.89
2. แม่่น้ำเวฬุ			
- หัวกระชูลใหญ่	28	59.09	66.92
3. ดื่มน้ำรายฝั่งทะเล			
ค้ำันตะวันออก	13,829	11,340.00	-
- คลองประทุน	2	7.86	124.62
- คลองสะพานหิน	15	38.44	81.26

ที่มา : บริษัท พอลคอตซ์แตนท์ จำกัด, 2537.

ตารางที่ 4.6 ปริมาณน้ำท่ารายเดือนและรายปีของพื้นที่ลุ่มน้ำในจังหวัดคราด

หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร

เดือน	ห้วยสะพานหิน	คลองตะตอ	คลองใหญ่	ห้วยกระซู่ใหญ่
ม.ย.	1.25	3.08	11.39	2.23
พ.ค.	6.24	11.33	53.61	4.78
มิ.ย.	17.50	41.60	278.33	7.51
ก.ค.	27.19	53.65	332.33	9.50
ต.ค.	31.84	75.14	475.38	13.71
ก.ย.	25.79	65.04	317.38	10.02
ค.ค.	16.70	49.21	233.51	7.08
พ.ย.	6.21	16.98	49.95	2.66
ธ.ค.	3.29	8.29	22.53	1.07
ม.ค.	5.85	4.42	9.83	0.21
ก.พ.	4.23	2.70	5.95	0.20
มี.ค.	3.21	2.24	5.49	0.12
รายปีเฉลี่ย	149.30	333.68	1,795.68	59.09

ที่มา : บริษัท พอดคอนครีตแอนด์ จำกัด, 2537

- บริเวณแม่น้ำเวฬุ ค่า pH อยู่ระหว่าง 6.7-7.9 ค่าความเค็มสูงสุดที่ปากแม่น้ำคือ 16.5 ppt. ค่าความโปร่งใสบริเวณปากแม่น้ำมีค่าต่ำกว่าในแม่น้ำ เนื่องจากบริเวณปากแม่น้ำเวฬุมีลักษณะดินเลนเป็นที่รวมตัวของตะกอนที่ถูกพัดพามาจากทางตอนบนจึงมีความขุ่นมาก ค่า DO เฉลี่ย 6.2 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่า BOD อยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนด

- คุณภาพน้ำผิวดิน จากการศึกษากองอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัยร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราด ได้ทำการสำรวจและตรวจสอบคุณภาพน้ำผิวดินตามจุดตรวจสอบตลอดสายตั้งแต่ปากน้ำอำเภอเมืองตราดถึงบ้านท่ากระท้อน อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด รวม 4 แห่ง โดยทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทั้งทางกายภาพ เคมี และจุลชีววิทยา รวม 43 ตัวชี้วัด ผลการตรวจสอบเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินที่มีค่าเฉลี่ย (ตารางที่ 4.7) สรุปได้ดังนี้

- บริเวณปากน้ำ สะพานข้ามแม่น้ำ อำเภอเมือง และวัดท่าประคู้ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด คุณภาพแหล่งน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 5 ไม่สามารถนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้ ดัชนีบ่งชี้สำคัญ คือ ปริมาณตะกั่วอยู่ในช่วง 0.09-0.16 มิลลิกรัมต่อลิตร และปริมาณโครเมียมอยู่ในช่วง 0.15-0.25 มิลลิกรัมต่อลิตร

- บริเวณบ้านท่ากระท้อน อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด คุณภาพแหล่งน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 4 ไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้ หากจำเป็นและหาแหล่งน้ำอื่นไม่ได้ต้องนำน้ำผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษและผ่านการฆ่าเชื้อโรคก่อน โดยมีดัชนีบ่งชี้ คือปริมาณแอมโมเนีย 0.03 มิลลิกรัมต่อลิตร ทองแดง 0.01 มิลลิกรัมต่อลิตร สังกะสี 0.08 มิลลิกรัมต่อลิตร ตะกั่ว 0.04 มิลลิกรัมต่อลิตร และโครเมียม 0.10 มิลลิกรัมต่อลิตร

สรุปได้ว่า คุณภาพน้ำผิวดินตามจุดที่สำรวจและตรวจสอบเป็นประเภทที่ 4 จำนวน 1 แห่ง และประเภทที่ 5 จำนวน 3 แห่ง สารมลพิษหลัก คือ ตะกั่ว และโครเมียม

- คุณภาพน้ำแม่น้ำเวฬุ จากผลการศึกษาของกองอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัยร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราดและจันทบุรี สำรวจและตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำเวฬุ โดยมีจุดตรวจสอบบริเวณอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด จนถึงอำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี รวม 2 แห่ง โดยทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทั้งกายภาพ เคมี และจุลชีววิทยา รวม 43 ตัวชี้วัดผลการตรวจสอบเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินที่มีค่าเฉลี่ย (รายละเอียดตารางที่ 4.7) บริเวณอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด คุณภาพแหล่งน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 5

ตารางที่ 4.7 คุณภาพน้ำแม่น้ำคราด และแม่น้ำเวฬุ ปี พ.ศ. 2535

บริเวณ	ผลสำรวจโดยกระทรวงอุตสาหกรรม			
	คุณภาพประเภท	ดัชนีสำคัญ	ค่าเฉลี่ย (มิลลิกรัม/ลิตร)	การใช้ประโยชน์
คุณภาพน้ำแม่น้ำคราด				
1. ปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดคราด	5	ตะกั่ว โครเมียม	0.16 0.25	- การคมนาคม
2. สะพานข้ามแม่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดคราด	5	ตะกั่ว โครเมียม	0.10 0.15	- การคมนาคม
3. วัดท่าประจู่ อำเภอเขาสมิง จังหวัดคราด	5	ตะกั่ว โครเมียม	0.09 0.17	- การคมนาคม
4. บ้านท่ากระท้อน อำเภอเขาสมิง จังหวัดคราด	4	แมงกานีส ทองแดง สังกะสี ตะกั่ว โครเมียม	0.03 0.01 0.08 0.04 0.10	- การอุปโภคบริโภคต้องผ่าน การปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษ และผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติ - การอุตสาหกรรม
คุณภาพน้ำแม่น้ำเวฬุ				
อำเภอเขาสมิง จังหวัดคราด	5	ตะกั่ว โครเมียม	0.16 0.26	- การคมนาคม

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข, 2535.

หมายเหตุ : ตะกั่วและโครเมียม มีหน่วยเป็นมิลลิกรัมต่อลิตร

ไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคได้ หักขโมยชี้ที่สำคัญคือ ปริมาณตะกั่ว 0.16 มิลลิกรัมต่อลิตร และโครเมียม 0.26 มิลลิกรัมต่อลิตร

สำหรับคุณภาพน้ำทะเลของจังหวัดตราดจะใกล้เคียงกับคุณภาพน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออกตั้งแต่อำเภอสังขละบุรี จนถึงสุดชายแดนตราด

จากการศึกษาและวิเคราะห์คุณภาพน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออก (ศูนย์พัฒนาประมงทะเลฝั่งตะวันออก, 2530) ตั้งแต่หน้าช่องแสมสาร จังหวัดชลบุรี ถึงหาดเล็ก จังหวัดตราด ทั้งหมด 19 สถานี ระหว่างเดือนมิถุนายน 2529 ถึงเมษายน 2530 รวม 4 ครั้ง พบว่า ความเค็ม อุณหภูมิ และความเป็นกรดเป็นด่าง มีค่าอยู่ในช่วง 18-33 ppt. 27.3-33.3 องศาเซลเซียส และ 6.5-8.3 ตามลำดับ

จากบทสรุปของการศึกษาพบว่าคุณภาพน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออกในรอบปี พ.ศ. 2529-2530 ยังคงอยู่ในสภาพปกติ และค่าปัจจัยต่าง ๆ แตกต่างกันในบางสถานี แต่มีการแปรผันในระหว่างปี เพียงเล็กน้อยและอยู่ในสภาพใกล้เคียงกับคุณภาพน้ำทะเลทั่ว ๆ ไป ซึ่งยังไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ

2) การชลประทาน

ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะเป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุก และมีปริมาณน้ำฝนมากแห่งหนึ่งของประเทศก็ตาม แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศซึ่งลาดเอียงลงทางทิศใต้ทำให้น้ำฝนซึมลงชั้นใต้ดิน และระบายออกสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย มีการระบายน้ำได้ดี จึงทำให้น้ำจังหวัดตราด ไม่ประสบกับปัญหาน้ำท่วมขัง แต่จะประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ส่วนบริเวณที่ราบใกล้ชายฝั่งทะเล มักจะเกิดปัญหาน้ำทะเลรุกในฤดูแล้ง เนื่องจากขาดแคลนน้ำจืดหลักคั้นน้ำเค็ม จากสาเหตุดังกล่าวนี้เป็นปัญหาต่อการเกษตรกรรม ดังนั้นการชลประทานจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร

สำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำในจังหวัดตราด อันได้แก่โครงการชลประทานต่าง ๆ นั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ การป้องกันน้ำเค็มและการเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร นอกจากนี้ยังมีผลพลอยได้ คือ การเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืดและใช้เป็นที่กักน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ซึ่งในเขตพื้นที่จังหวัดตราด มีการพัฒนาระบบชลประทานโดยแบ่งออกเป็นโครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้น

ไปแล้ว รวมทั้งสิ้น 47 โครงการ โดยจำแนกเป็นโครงการขนาดกลาง จำนวน 9 โครงการและโครงการขนาดเล็ก 38 โครงการ ซึ่งทำให้จังหวัดนครราชสีมาพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานรวมทั้งสิ้น 92,200 ไร่ อำเภอเมืองงามีโครงการชลประทานมากที่สุด คือ 25 โครงการ พื้นที่ชลประทาน 65,400 ไร่ รองลงมาได้แก่ อำเภอปอไร่ 7 โครงการ พื้นที่ชลประทาน 13,700 ไร่ และอำเภอเขาสมิง 9 โครงการ พื้นที่ชลประทาน 8,000 ไร่ (ตารางที่ 4.8 และแผนที่ 4.9)

ตารางที่ 4.8 โครงการชลประทานในจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2536

ชื่อโครงการ	จุดที่ตั้ง		ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
	อำเภอ	ตำบล		
โครงการขนาดกลาง				
1. คลองใหญ่	แหลมทอง	แหลมทอง	-	4,000
2. คลองร้างหาย	เขาสมิง	เขาสมิง	-	2,000
3. อ่างเขาระกา	เมือง	ชาราก	23.00	-
4. อ่างค่านชุมพล	ปอไร่	ค่านชุมพล	5.60	3,000
5. อ่างบ้านมะนาว	ปอไร่	บ่อพลอย	2.38	1,500
6. วังกระแจะ	เมือง	วังกระแจะ	-	7,000
7. นาเกลือ	เมือง	หนองคันธารง	-	3,000
8. คลองท่าเลื่อน	เมือง	ชาราก	-	20,000
9. ฝ่ายเขาระกา	เมือง	หนองเสม็ด	3.00	17,000

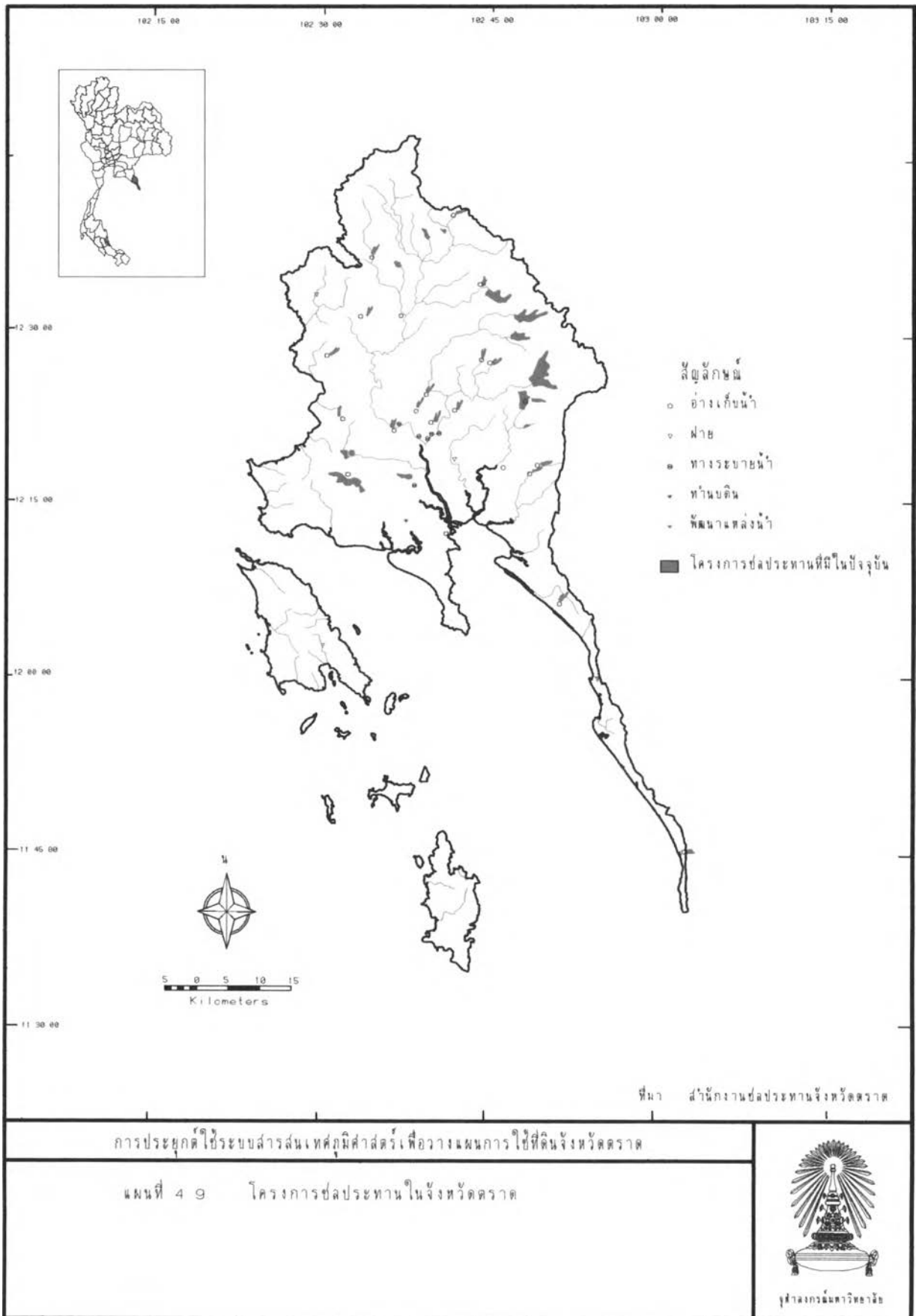
ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ชื่อโครงการ	จุดที่ตั้ง		ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
	อำเภอ	ตำบล		
<u>โครงการขนาดเล็ก</u>				
1. ทรบ.คลองตาหมอก	เมือง	หนองโสน	-	1,400
2. อ่างหนองแพบ	เมือง	หนองคันธารง	0.04	40
3. ทรบ.คลองบึงบอน	เมือง	วังกระแจะ	-	1,500
4. อ่างบ้านหินโงก	เมือง	วังกระแจะ	0.11	600
5. ทรบ.คลองบางปรุง	เมือง	ห้วยแร้ง	-	600
6. ทรบ.คลองบางปรือ	เมือง	ห้วยแร้ง	-	860
7. ทรบ.คลองเหมือง	เมือง	ห้วยแร้ง	-	2,000
8. อ่างหนองตาโหนด	เมือง	ห้วยแร้ง	0.22	700
9. ทรบ.คลองหนองบอน	เมือง	ห้วยแร้ง	-	700
10. อ่างทุ่งตาบิด	เมือง	ห้วยแร้ง	0.85	800
11. อ่างคลองปอ	เมือง	ห้วยแร้ง	0.40	1,000
12. อ่างคลองปรุง	เมือง	ห้วยแร้ง	0.13	550
13. อ่างห้วยตากาศ	เมือง	ห้วยแร้ง	0.98	400
14. ฝ่ายคลองหนองไทร	เมือง	เนินทราย	-	1,500
15. อ่างคลองขวาง 2	เมือง	ท่ากุ่ม	0.48	1,000
16. อ่างมาบประคู้	เมือง	ท่ากุ่ม	0.29	1,000
17. อ่างสระก่อ	เมือง	ตะกาง	2.00	1,000
18. อ่างทับคาพง	เมือง	ตะกาง	1.00	300

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ชื่อโครงการ	จุดที่ตั้ง		ความจุ (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
	อำเภอ	ตำบล		
19. อ่างบ้านแหลมกลัด	เมือง	แหลมกลัด	0.12	450
20. ทรบ.คลองโองอ่าง	เขาสมิง	เขาสมิง	-	800
21. อ่างลำภูลาย	เขาสมิง	เขาสมิง	0.08	500
22. อ่างวังสมโภชน์	เขาสมิง	แสนคั่ง	0.63	1,000
23. อ่างบ้านแสนสุข	เขาสมิง	แสนคั่ง	0.26	1,000
24. ฝ่ายคลองตลุง	เขาสมิง	ประณีต	-	1,000
25. อ่างคลองละพา	เขาสมิง	เทพนิมิต	0.49	700
26. อ่างเทพนิมิต	เขาสมิง	เทพนิมิต	0.61	1,000
27. ฝ่ายบ้านสลักเพชร	แหลมงอบ	เกาะช้าง	-	500
28. พัฒนาแหล่งน้ำอ่าวใหญ่	แหลมงอบ	เกาะกูด	-	อุปโภค
29. อ่างคลองเขาส้าน	คลองใหญ่	ไม้รุค	0.22	500
30. ฝ่ายคลองเขาส้าน	คลองใหญ่	ไม้รุค	-	-
31. อ่างคลองมะขาม	คลองใหญ่	หาดเล็ก	0.01	100
33. อ่างบ้านปะอา	บ่อไร่	บ่อพลอย	0.47	4,500
33. อ่างเขาลิ้นชึก	บ่อไร่	ช้างทูน	0.40	600
34. อ่างบ้านมะม่วง	บ่อไร่	ค่านชุมพล	0.38	1,000
35. อ่างเขาไม้ซี้ซาม	บ่อไร่	ค่านชุมพล	0.20	500
36. อ่างคลองปะเคา	บ่อไร่	ค่านชุมพล	1.10	1,000
37. อ่างเขาวง	เมือง	ห้วยแครง	0.45	800
38. อ่างตรอกกระสังข์	เขาสมิง	ทุ่งนงาวิ	0.75	800

ที่มา : สำนักงานชลประทานจังหวัดตราด

6.3 ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราด โดยทั่วไปจะกระจายอยู่ตามที่สูงและภูเขา และบริเวณชายฝั่งทะเล สภาพป่าไม้ที่พบส่วนใหญ่จะเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าชายเลน ไม้ที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยาง ชุมแพรง ชิงชัน ตาเสือ กระบาก และพยอม สำหรับป่าชายเลน มีไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้โกงกาง

1) การจัดการป่าไม้

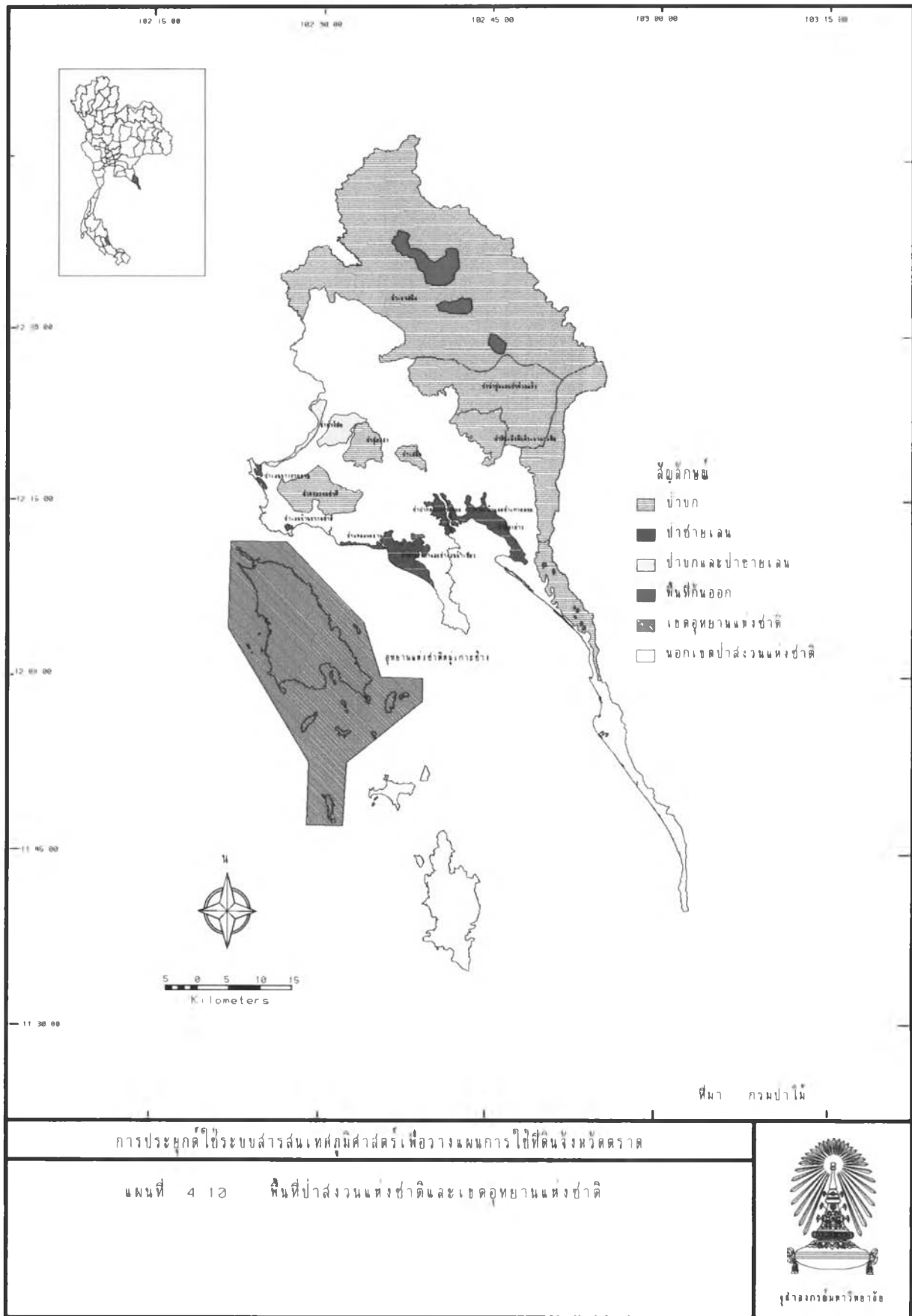
พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดของจังหวัดตราด กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดการป่า พอสรูปได้ดังนี้ (แผนที่ 4.10)

1.1) ป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดตราดมีจำนวน ป่าสงวนแห่งชาติทั้งสิ้น 14 ป่า พื้นที่ 853,564.5 ไร่ หรือประมาณ 1,365.70 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 48.44 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วยป่าบก 6 ป่า พื้นที่ 770,419.50 ไร่ ป่า ชายเลน 7 ป่า พื้นที่ 62,020 ไร่ และป่าผสมทั้งป่าบก และป่าชายเลนอีก 1 ป่า มีพื้นที่ 21,125 ไร่ ได้แก่

- ป่าปกคลองบางพระ ป่าเกาะเจ้า และป่าเกาะลอย อยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด เป็นป่าชายเลน มีเนื้อที่ 7,500 ไร่
- ป่าหินเพิงทับทิวเขาบรรทัด อยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 55,937.50 ไร่
- ป่าดงธรรมชาติ อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง อำเภอแหลมงอบ และอำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 39,750 ไร่
- ป่าท่าโสม อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ เป็นป่าบกผสมชายเลน มีเนื้อที่ 21,125 ไร่
- ป่าชุมแสง อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง และอำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 18,625 ไร่
- ป่าเสม็ด อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง และอำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 8,359 ไร่
- ป่าเขาสมิง (ป่าคลองใหญ่ และป่าเขา-ฟ้าใหม่) อยู่ในเขตอำเภอป้อไร่ และอำเภอเขาสมิง เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 513,750 ไร่

- ป่าท่าคะเภาและป่าเลนน้ำเขียว อยู่ในเขตอำเภอเมือง
ตราด และอำเภอแหลมงอบ เป็นป่าชายเลน มีเนื้อที่ 24,687 ไร่
- ป่าห้องอ่าว อยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด เป็นป่าชายเลน
มีเนื้อที่ 18,237 ไร่
- ป่าแหลมชะมอ อยู่ในเขตอำเภอแหลมงอบ เป็นป่า-
ชายเลน มีเนื้อที่ 1,796 ไร่
- ป่าเสมียงกระดาน อยู่ในเขตอำเภอแหลมงอบ เป็นป่า
ชายเลน มีเนื้อที่ 1,066 ไร่
- ป่าเสมียนธรรมชาติ อยู่ในเขตอำเภอแหลมงอบ เป็นป่า
ชายเลน มีเนื้อที่ 375 ไร่
- ป่าท่ากุ่มและป่าห้วยแรง อยู่ในเขตอำเภอโป่งไร่ และ
อำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก มีเนื้อที่ 115,568 ไร่
- ป่าเขารรทัด อยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด เป็นป่าบก
มีเนื้อที่ 26,789 ไร่

1.2) อุทยานแห่งชาติ จังหวัดตราดมี 1 แห่งคือ อุทยานแห่งชาติ
หมู่เกาะช้าง ตั้งอยู่ในเขตกิ่งอำเภอเกาะช้าง เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งที่สี่ มีพื้นที่ทั้งสิ้น
406,250 ไร่ หรือประมาณ 650 ตารางกิโลเมตร (รวมทั้งน้ำ) ครอบคลุมพื้นที่เกาะต่าง ๆ
จำนวน 47 เกาะ ซึ่งได้แก่ เกาะช้าง เกาะหวาย เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะคลุ้ม เป็นต้น (ยกเว้น
เกาะกูด เกาะหมาก เกาะกระดาด เกาะแรด และเกาะง่าม) อุทยานแห่งชาตินี้ได้ประกาศ
จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2525 เกาะที่สำคัญที่สุด คือ เกาะช้าง
จัดว่าเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในบริเวณนี้ (เป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากเกาะภูเก็ต)
เกาะช้างมีพื้นที่ 268,128 ไร่ (เฉพาะส่วนที่เป็นแผ่นดิน) เป็นที่ตั้งของที่ทำการเขตอุทยานแห่งชาติ
ลักษณะโดยทั่วไปของเกาะช้าง มีเขาสูง มีผาหินสลับซับซ้อน มีป่าดิบชื้นปกคลุมเกาะอยู่เกือบทั้งหมด
ยอดเขาที่สูงที่สุดคือ เขาสลักเพชร (744 เมตร) รองลงมาได้แก่ เขาจอมปราสาท และเขาหอม
บนเกาะช้างมีประชาชนอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่นถึง 8 หมู่บ้าน ส่วนเกาะอื่น ๆ มีไม่มากนัก

2) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้

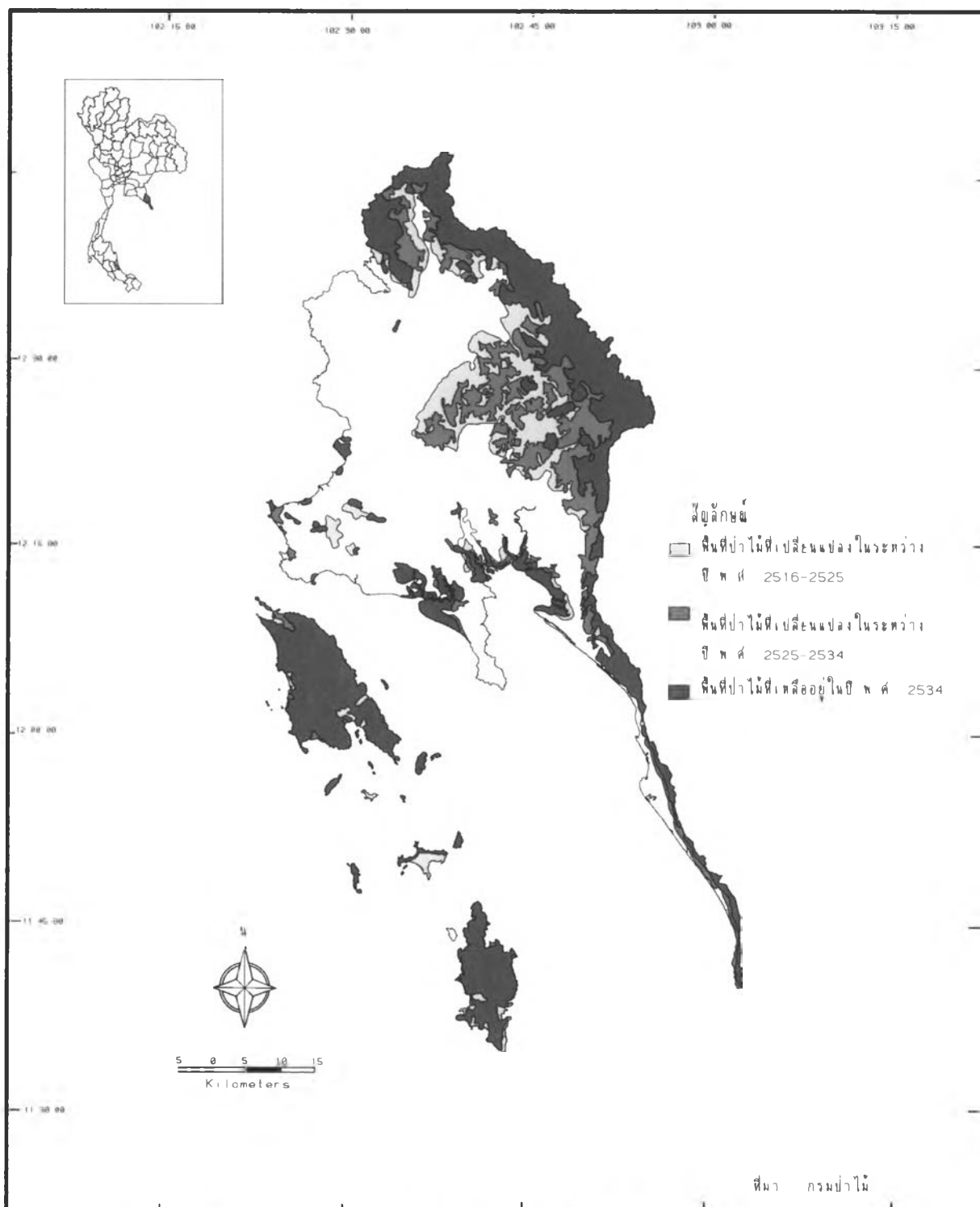
สภาพพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราด ในปัจจุบันได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การทำเหมืองแร่รัตนชาติ และการทำนาทุ่ง นอกจากนี้ยังขาดการบริหารรักษาพื้นที่ป่าไม้ที่มีการให้สัมปทาน จากการศึกษาด้วยภาพถ่ายดาวเทียมโดยกรมป่าไม้ ระหว่างปี พ.ศ. 2516 - 2534 (ตารางที่ 4.9) ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2516 พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราด เหลืออยู่ 662,500 ไร่ หรือเพียงร้อยละ 37.60 ของพื้นที่จังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน (พ.ศ. 2534) ซึ่งมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ 490,000 ไร่ แสดงให้เห็นว่าในช่วง 17 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราดถูกบุกรุกไปกว่า 172,500 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายมาก ได้แก่ บริเวณตำบลหนองบอน ตำบลช้างหิน ตำบลค่านชุมพล อำเภอปอไร่ ตำบลวังตะเคียน ตำบลห้วยแร้ง ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมืองตราด และตำบลทุ่งนารี อำเภอเขาสมิง เป็นต้น ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ดี ได้แก่ ป่าไม้ทางบริเวณตะวันออกของจังหวัด เช่น ป่าเหิงทิวเขาบรรทัด บางส่วนของพื้นที่ป่าเขาสมิง เป็นต้น แต่เมื่อเปรียบเทียบในระดับภาคแล้ว พบว่าจังหวัดตราดมีอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยต่อปีน้อยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 0.38 ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาชายแดนบริเวณรอยต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย จึงยังคงทำให้สภาพพื้นที่ป่าไม้มีความสมบูรณ์อยู่มาก และกรมป่าไม้ได้มีการกำหนดให้พื้นที่ป่าที่สมบูรณ์บริเวณดังกล่าว เป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ และจากการที่พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายลดลงอย่างรวดเร็วนี้เอง ทำให้สภาพพื้นที่บางแห่งมีลักษณะ เป็นป่าสงวนแห่งชาติที่ไม่มีต้นไม้มิ และบางส่วนเป็นป่าเศรษฐกิจเสื่อมโทรม ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2536 กรมป่าไม้ได้มอบให้ "สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม" นำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามนโยบายของรัฐบาล จำนวนทั้งสิ้น 6 ป่า รวมพื้นที่ 519,375 ไร่ ขณะนี้ยังอยู่ในขั้นทำการรังวัดเพื่อกำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน และออกเอกสารสิทธิให้แก่ราษฎรในพื้นที่ให้ได้มีที่ดินทำกินต่อไป

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายลงไปนั้นมัก เริ่มจากการตัดโค่นไม้ขนาดใหญ่ เพื่อนำไปจำหน่ายเป็นไม้แปรรูป หลังจากนั้นจึงมีชาวบ้านเข้าไปปลางป่าโดยไม้เล็ก ๆ ที่เหลืออยู่หาฟืนและถ่าน และเมื่อป่าไม้ถูกถางจนโล่งแล้วก็จะกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูก อย่างไรก็ตาม การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของจังหวัดตราด เช่น ทำให้ต้นน้ำลำธารเสียหาย ปริมาณน้ำในลำน้ำสายสำคัญของจังหวัดลดลง ในฤดูฝนมัก จะเกิดปัญหาน้ำหลาก ทำให้หน้าดินถูกพัดพาไปตกตะกอนตามที่ราบตอนล่างของจังหวัด ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อการเกษตรกรรม

ตารางที่ 4.9 สภาพการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราด ในช่วง 30 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504-2534

พ.ศ.	พื้นที่ป่าไม้ที่คงอยู่ (ไร่)			พื้นที่ป่าไม้ที่สูญเสียเฉลี่ยต่อปี			อัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยต่อปี		
	ทั้งประเทศ	ภาคตะวันออก	ตราด	ทั้งประเทศ	ภาคตะวันออก	ตราด	ทั้งประเทศ	ภาคตะวันออก	ตราด
2504	171,017,813	13,226,875	1,115,000	-	-	-	-	-	-
2516	138,578,125	9,397,500	662,500	-32,439,688	-3,829,375	-452,500	-1.58	-2.41	-3.38
2519	124,010,625	7,894,375	639,375	-14,567,500	-1,503,125	-23,125	-3.50	-5.33	-1.16
2521	109,515,000	6,898,125	622,500	-14,495,625	-996,250	-16,875	-5.84	-6.31	-1.32
2525	97,875,000	5,000,000	496,250	-11,640,000	-1,898,125	-126,250	-2.66	-6.88	-5.07
2528	94,291,349	4,993,899	495,698	-3,583,651	-6,101	-552	-1.22	-0.04	-0.04
2531	89,877,182	4,896,135	493,698	-4,414,167	-97,764	-2,000	-1.56	-0.65	-0.13
2532	89,635,625	4,866,250	493,750	-241,557	-29,885	52	-0.27	-0.61	0.01
2534	85,436,284	4,807,155	490,000	-4,199,341	-59,095	-3,750	-2.34	-0.61	-0.38

ที่มา : กรมป่าไม้

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 11 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตราด

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.4 โครงสร้างทางธรณีวิทยาและแหล่งแร่ธาตุ

แหล่งกำเนิดของแร่ธาตุต่าง ๆ โดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางธรณีวิทยา ดังนั้นการศึกษาทรัพยากรแร่ธาตุจึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางธรณีวิทยาควบคู่กันไปด้วย เช่นกัน

1) โครงสร้างทางธรณีวิทยา

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดตราด พบว่า จังหวัดตราดมีลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยหินหลายชนิด มีทั้งยุคหินเก่าและยุคหินใหม่ คือ หินตะกอนลาน้ำและกรวด เป็นหินที่เกิดขึ้นมาใหม่ พบบริเวณอำเภอเมืองฯ และอำเภอเขาสมิง กลุ่มหินโคราชมีทั้งพวกที่มีไม้มากำปนอยู่ และที่ไม่มีไม้มากำปนอยู่ เช่น หินทราย หินดินดาน หินตะกอน และหินกรวด พบที่อำเภอปอไร่ และด้านตะวันตกของอำเภอเมืองฯ หินอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มหินตะกอนน้ำกร่อย เป็นหินพวกหินดินดาน หินทราย และหินดินดานปนทราย มีบางส่วนที่แปรสภาพไปแล้ว บางแห่งพบว่ามีหินปูนแทรกอยู่ พบบริเวณอำเภอเมืองฯ ส่วนหินอัคนีเป็นหินที่มีการทับถมอยู่นานที่สุด พบบริเวณตอนกลางของอำเภอปอไร่ เป็นพวกหินเบซอลต์ หินแอนไดไซต์ หินไรโอไลต์ หินพอฟีร์ และเศษหิน (แผนที่ 4.12)

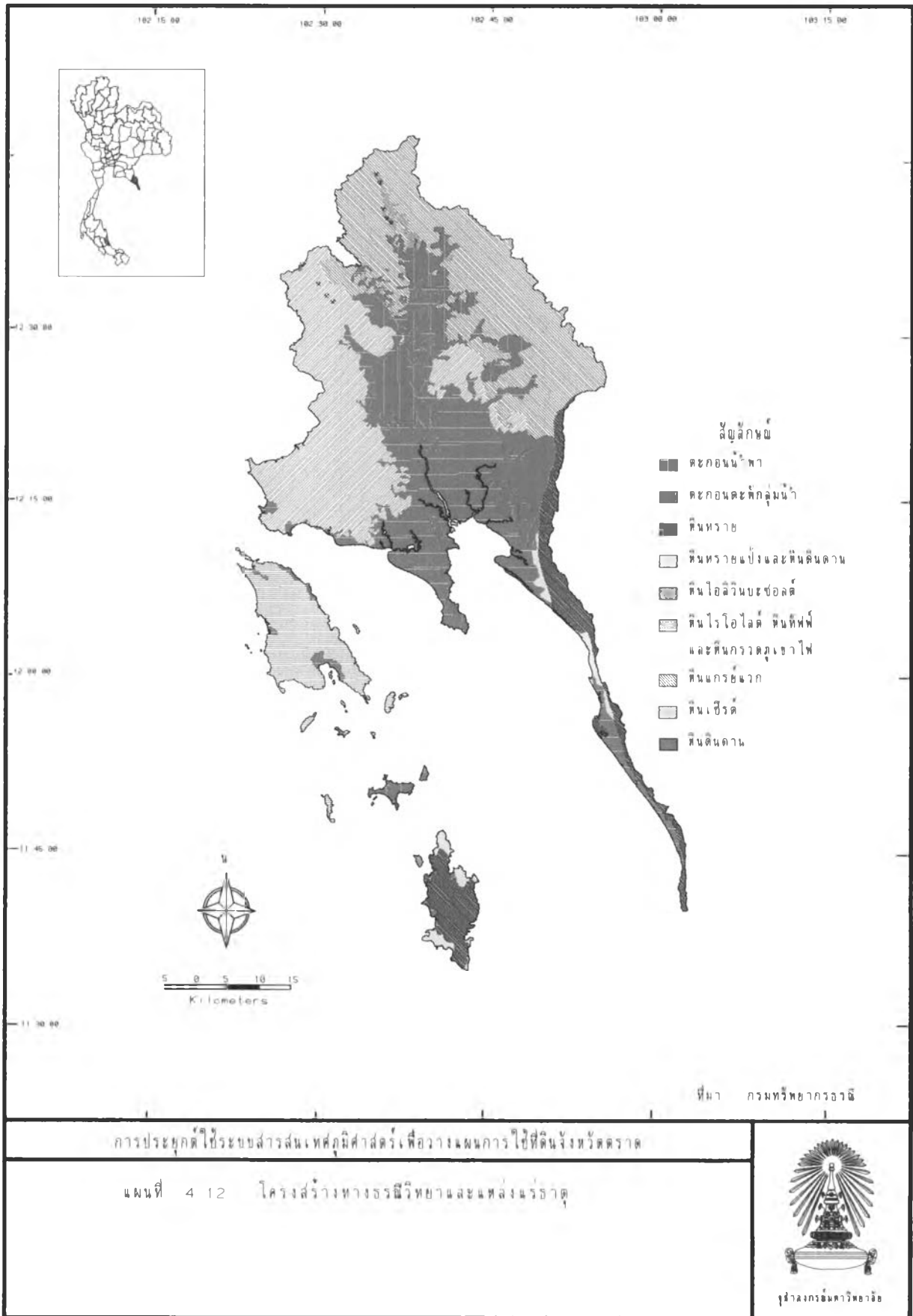
2) แหล่งแร่ธาตุ

จังหวัดตราดมีแร่ธาตุที่สำคัญ ๆ ได้แก่ แร่รัตนชาติ และแร่ทรายแก้ว แร่รัตนชาติหรือที่เรียกทั่วไปว่า พลอย นั้น พบมากในบริเวณอำเภอปอไร่ และบางส่วนของเขตอำเภอเขาสมิง ส่วนแร่ทรายแก้วพบทั่วไปตามแนวชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมืองตราด ตลอดจนถึงตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ และในบางส่วนของบ้านแหลมศอก ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมืองตราด

แหล่งแร่พลอยในจังหวัดตราด เป็นแหล่งพลอยทับทิม-แซฟไฟร์ ที่สำคัญที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะทับทิม ประมาณร้อยละ 70 ของทับทิมทั้งหมดของประเทศ เป็นทับทิมมาจากจังหวัดตราด ซึ่งจังหวัดตราดมีการขุดและทำเหมืองพลอยในเข้ที่บริเวณใหญ่ ๆ 2 บริเวณคือ

(ก) บริเวณแนวเขตระหว่างจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี

แหล่งพลอยทั้งหมดนี้อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง ซึ่งมีแหล่งพลอยบ้านอ้ออีเร็ม บ้านนาตามี หนองบอนน้อย ช้องพญา บ้านนาง และบริเวณคลองสะตอบางบริเวณ แหล่งพลอยต่าง ๆ เหล่านี้พบทั้งพลอยทับทิมและแซฟไฟร์น้ำเงินและเขียว โดยมีปริมาณแตกต่างกัน

ไปตามสภาพพื้นที่ เช่น บริเวณบ้านหนองบอนน้อย ส้องพญา และบ้านนางว เกือบร้อยละ 95 พบทับทิมเพียงอย่างเดียว บริเวณบ้านเอื้อเริ่ม พบพลอยแซบไฟรน้ำเงินและเขียวเกือบทั้งหมด ส่วนในบริเวณอื่น ๆ พบทั้งพลอยทับทิมและแซบไฟรน้ำเงินตราส่วนต่าง ๆ กัน เป็นต้น

การ ขุดพลอยโดยทั่วไป ขุดกันตามที่ราบลุ่มข้างตลิ่งหรือตามท้องไร่ และขุดกันตามเนินเขาที่มีดินแดงของหินบะซอลต์พุ่งทับถมตอมน ชั้นน้ำที่พลอยอาจพบได้ตั้งแต่ผิวดินไปจนถึงลึกจากระดับผิวดินประมาณ 4-5 เมตร บางแห่งเป็นที่ราบท้องนาลึก 8-10 เมตร ชั้นกระแสน้ำที่พลอยมีความหนาไม่แน่นอน โดยมีความหนาเฉลี่ยประมาณ 30 เซนติเมตร

แหล่งพลอยบ้านนางว หนองบอนน้อย ส้องพญา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของขอบเขตที่มีหินบะซอลต์ปกคลุม เป็นบริเวณที่พบทับทิมมากที่สุด พลอยแซบไฟรแทบจะไม่มีเลย ส่วนแหล่งพลอยบ้านนาตามี ร้อยละ 70-80 เป็นทับทิม ที่เหลือเป็นพลอยแซบไฟรสีน้ำเงินและเขียว

(ข) บริเวณกลุ่มหนองบอนและกลุ่มบ่อไร่

แหล่งพลอยในบริเวณนี้ ได้แก่ บริเวณบ้านเลือควา บ้านหนองบอน เนินตากแดด บ้านบ่อพลอย บ้านตากแวง บ้านนาใหญ่ บ้านตาบาก บ้านสระใหญ่ บ้านวายก้าย และบ้านนันทริย์ เป็นต้น

ลักษณะทางธรณีวิทยาโดยทั่วไปในบริเวณบ่อพลอยกลุ่มหนองบอน (รวมบ้าน เลือควา-หนองบอน-เนินตากแดด ฯลฯ) และบ่อพลอยกลุ่มบ่อไร่ (รวมบ้านบ่อพลอย-บ้านตากแวง-บ้านตาบาก-บ้านนันทริย์ ฯลฯ) นั้นส่วนใหญ่ประกอบด้วยหินทรายสีเขียว หรือเขียวอมเทา ผิวด้านนอกพุดอกสีน้ำตาล เหลืองปนน้ำตาลแดงของสนิมเหล็ก และหินกรวดภูเขาไฟ ซึ่งพบในบริเวณที่เป็นแหล่งภูเขาไฟในตำบลบ่อไร่ นอกจากนี้ยังมีหินทราย หินดินดาน หินกรวดมน และหินโคลนแทรกในเลนสีไม่หนามากนักในบางบริเวณ

หลายบริเวณในเขตตำบลบ่อไร่จะมีหินภูเขาไฟชนิดบะซอลต์คลุมทับหินเหล่านี้ แหล่งพลอยในเขตตำบลบ่อไร่มีทับทิมอย่างเดียว เช่น บ้านหนองบอน บ้านบ่อพลอย บ้านตากแวง บ้านทุ่งยาว บ้านนาใหญ่ บ้านตาบาก บ้านตาจาม บ้านสระใหญ่ บ้านวายก้าย และบ้านนันทริย์ ฯลฯ ในบริเวณต่าง ๆ เหล่านี้ พบพลอยทับทิมในแบบหลุดพังจากหินบะซอลต์แล้วยังคงอยู่ที่เดิม แบบหลุดพังใกล้เคียงเนินหินบะซอลต์ หรือพุ่งไปอยู่ในชั้นกระแสน้ำตามเนินเขา โดยหินบะซอลต์วางตัวรองรับอยู่ข้างใต้ และในแบบที่พลอยถูกพัดพาไปสะสมตามลำห้วย ลำคลอง หรือ

บริเวณที่ราบลุ่ม โดยเฉลี่ยแล้วตามเนินเขาในแหล่งพลอยกลุ่มป่อไร่ พบพลอยได้ตั้งแต่ชั้นผิวดินจนถึงระยะลึกประมาณ 1-4 เมตร แต่ช่วงที่มีปริมาณพลอยมากจริง ๆ นั้นจะหนาประมาณ 10-30 เซนติเมตร

ส่วนพลอยที่ถูกพัดพาไปสะสมตัวตามท้องคลอง ลำห้วย ลำธาร ตามบริเวณที่ราบลุ่มนั้นก็เป็นแบบที่พลอยหลุดจากหินบะซอลต์เค็มเช่นกัน แต่บางแหล่งอาจจะห่างไกลจากต้นกำเนิดมากกว่าสองแบบแรก เรียกแบบลานแร่ หรือที่เรียกกันว่าลานพลอย แบบนี้ราษฎรทำการขุดลึกตั้งแต่ 0.5 เมตร ไปจนถึงระดับลึก 7-8 เมตร ชั้นผิวให้พลอยโดยปกติหนาตั้งแต่ไม่กี่เซนติเมตรจนถึงประมาณ 30-40 เซนติเมตร คาน้ำที่บางแห่งเนื้ออ่อนนุ่ม สีน้ำตาลอมเหลือง และเขียวอ่อน ๆ (มักเรียกกันว่ากรวดลูกนิมิต) ในชั้นภาระสะสมพลอยส่วนใหญ่เป็นหินทราย กรวดหินบะซอลต์พบได้ในบางบริเวณเท่านั้น พลอยที่มีคุณภาพดีมักจะเป็นพลอยที่ขุดได้จากท้องคลอง

ในลานพลอยหรือตามทางน้ำเก่าที่ขุดหาพลอย ที่น้ำส่งเกิดคือ มักจะพบก้อนควอร์ตซ์ขนาดเล็ก ๆ ปะปนอยู่ในชั้นผิวพลอยเสมอ ๆ เป็นลักษณะประจำที่เห็นได้เด่นชัดจากแหล่งพลอยในบริเวณป่อไร่ ก้อนควอร์ตซ์เหล่านั้น แต่เดิมก็คือ สายควอร์ตซ์ที่ตัดผ่านหินชั้นที่มีอยู่ในบริเวณนี้นั่นเอง ต่อมาเกิดการพังทลายจึงมารวมตัวกับพลอยในชั้นภาระสะสม

ที่บ้านหนองบอนเคยมีราษฎรขุดหาพลอยกันมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513-2514 และเริ่มมีการทำเหมืองขนาดเล็กโดยใช้เครื่องฉีดน้ำเข้าช่วยในปี พ.ศ. 2517 ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 จึงได้มีการพัฒนาการทำเหมืองขนาดกลางและขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีการใช้จิกหรือแบ็กในการคัดแยกพลอยออกจากเม็ดกรวด

แหล่งพลอยในลุ่มหนองบอนลุ่มบริเวณบ้านเสื่อควา ตลาดหนองบอน บ้านเนินตากแดด ไปจนถึงเขตชายแดนข้ามพม่า นับเป็นแนวยาวประมาณ 10 กิโลเมตร มีการทำเหมืองและขุดหาพลอยสองข้างทางในบริเวณที่มีดินแดงของหินบะซอลต์ฟู โดยเฉลี่ยในระยะกว้างประมาณ 1-2 กิโลเมตร

ชั้นพลอยที่พบจะอยู่ในช่วงลึกประมาณ 2-7 เมตร โดยเฉลี่ยจะลึกไม่เกิน 10 เมตร ปกติชั้นผิวมีพลอยมากจริง ๆ นั้น หนาประมาณ 10-30 เซนติเมตรเท่านั้น และบางแห่งอาจจะพบทับทิมในช่วงตอบน ๆ ร่วมกับโกเมน แต่มีโกเมนในอัตราส่วนที่มากกว่าถึง 10/1 ถึง 20/1 นอกจากนี้ก็มีแร่ เหล็กชนิดโอลิเวอไรต์และแมกนีไทต์ปนมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะแร่เหล็กมีขนาดโตมากขนาด 1-3 เซนติเมตร พบได้บ่อย แร่ไพร็อกซีนหรือซีโกเมนพบอยู่บ้างแต่น้อยกว่า

พลอยที่พบทั้งในกลุ่มปอไร่และกลุ่มหนองบอน เป็นพลอยแดง เรือทับทิมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น สีของทับทิมแตกต่างกันออกไปในแต่ละแหล่ง มีตั้งแต่สีขาวอมแดงเรื่อย ๆ แดงสด ชมพูคอกกุหลาบ แดงอมม่วง ไปจนกระทั่งสีเข้มเหมือนโกเมน ชนิดแดงอมม่วงพบได้ทุกแห่ง

จากการที่มีการทำเหมืองพลอยอย่างกว้างขวางในอดีต ก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการทำเหมือง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าไม้ สาธารณ และปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการแย่งชิงผลประโยชน์ อันเป็นผลมาจากการที่มีผู้อพยพเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมจึงเป็นปัญหาที่ตามมา สำหรับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แม้จะเป็นปัญหาที่สะสมมานาน ทางราชการก็ได้พยายามที่จะแก้ไขปัญหานี้เหล่านี้โดยเสมอ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516-2523 จนเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2523 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมและมีมติเห็นชอบตามมาตรการที่กระทรวงมหาดไทย เสนอรวม 3 ประการ คือ

- (1) ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดตราด และจังหวัดบุรีรัมย์ รับผิดชอบการทำเหมืองแร่พลอยในเขตจังหวัดโดยให้ยื่นขอประทานบัตรเพื่อทำเหมืองแร่พลอยโดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยตัวต่อไป ทั้งนี้ภายใต้การควบคุมของจังหวัดตราด และจังหวัดบุรีรัมย์
- (2) ให้นักหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความร่วมมือพิจารณาออกประทานบัตรให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้นำโดยเร็วที่สุด
- (3) ไม่ควรอนุญาตให้ทำเหมืองและเพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณเขาเครือหวาย อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และบริเวณบ้านตาบาค อำเภอปอไร่ จังหวัดตราด เนื่องจาก เป็นเขตพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา

ตามมติ 3 ประการนี้ ในเขตจังหวัดตราด พื้นที่ซึ่งอนุญาตให้มีการขอทำเหมืองแร่พลอยได้คือพื้นที่ 111.56 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชา มากกว่า 10 กิโลเมตรตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2524 และตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. 2524-2532 การทำเหมืองแร่รัตนชาติได้มีการทำกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิมประกอบกับเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องจักรต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพในการทำเหมืองมีอัตราการผลิตเพิ่มขึ้น จึงทำให้แหล่งพลอยที่มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ผู้ประกอบการทำเหมืองแร่ในช่วงนี้จึงได้ทำหนังสือต่อทางราชการขอขยาย

เขตการกําเมืองแร่เข้าไปในระยะ 10 กิโลเมตร จากชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ ดังนี้ (แผนที่ที่ 4.13)

- (1) 1.ห้องคํการบริการส่วนจํงหวัดตราด รับผิดชอบการกําเมือง 3 พื้นที่ คือ
 - พื้นที่ 111.56 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมติดคณะรัฐมนตรีอนุมัติแล้ว
 - พื้นที่ห้องคํการบริหารส่วนจํงหวัดได้รับประทานบัตรแล้ว
 - พื้นที่ห้องคํการบริหารส่วนจํงหวัดได้ยื่นคําขอประทานบัตรไว้จนถึงวันที่ คณะ

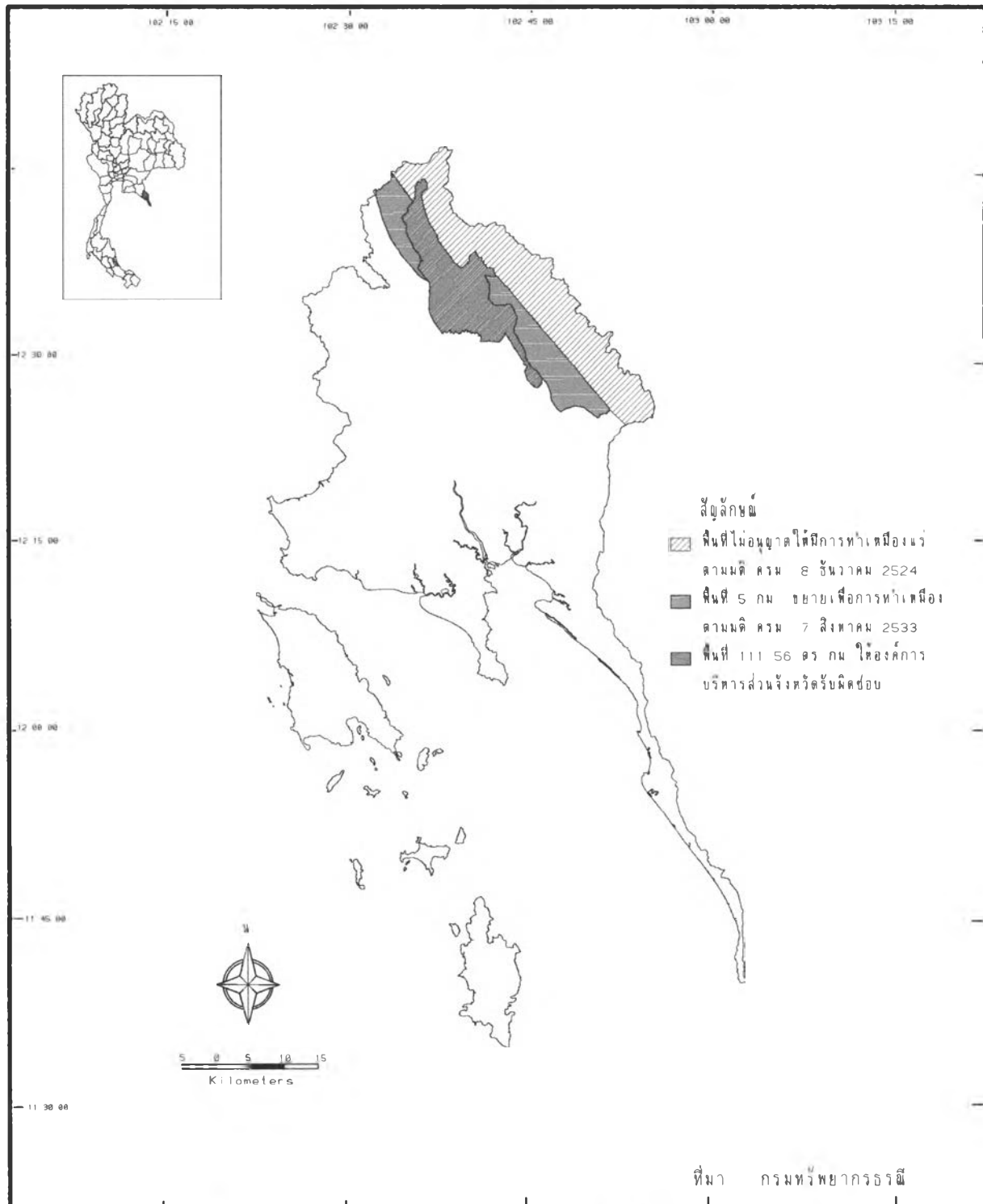
รัฐมนตรี พิจารณาเห็นชอบยกเลิกมติดคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2523

- (2) พื้นที่นอกจากข้อ 1 และพื้นที่ที่เฝ้าความมั่นคงแห่งชาติลคพื้นที่หวงห้ามจากที่ กําหนดไว้ตามมติดคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2524 ระยะห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชาเดิม เป็นห่างจากชายแดน 5 กิโลเมตร โดยให้ภาคเอกชนยื่นขอสำรวจและทำเหมืองแร่รัตนชาติภายใต้ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กําหนดไว้ในพระราชบัญญัติแร่

สำหรับในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดตราดมีประทานบัตรเหมืองแร่ รัตนชาติอยู่จํานวน 6 แปลง อยู่ในบริเวณที่ตำบลหนองบอน ตำบลนันทรี อำเภอบ่อไร่ และ ตำบลประณีต อำเภอลือเสาะ (แผนที่ 4.14) ส่วนแหล่งทรายแก้วในจังหวัดตราด เป็นแร่ทรายแก้ว ที่ได้จากการพังของหินทรายของเทือกเขาบรรทัดในมหายุค เมโสโซอิก แล้วถูกกระแสน้ำพัดพามา สะสมตัวในบริเวณชายฝั่งทะเลซึ่งวางตัวขนานกับเทือกเขาบรรทัด แล้วถูกอิทธิพลของคลื่นมาทำ การคัดขนาดโดยธรรมชาติ (Sorting) อีกทีหนึ่ง ประกอบกับการยกตัวของแผ่นดินทำให้เกิดการ ชะล้างเอาพวกแร่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ออร์ทซ์ออกไปเกือบทั้งหมด ทำให้แร่ทรายแก้วจากแหล่งนี้มีมวล หินปนอยู่น้อยมาก แหล่งทรายแก้วในจังหวัดตราดมีความลึกเฉลี่ยประมาณ 1-3 เมตร ลักษณะ ของทรายมีสีเทาอมชมพูอ่อน เม็ดทรายมีขนาดเล็ก มีลักษณะ เป็นเหลี่ยมและ เหลี่ยมมนร่วน คิน ชันล่างเป็นสีดาปนทราย มีเปอร์เซ็นต์ของซิลิกา (Silica) สูงมากกว่าร้อยละ 90 ปัจจุบันมี ประทานบัตรแร่ทรายแก้วอยู่จํานวน 1 แปลง คือ บริษัท ดวงพลอย จำกัด เนื้อที่ 71 ไร่ 35 ตารางวา ที่ตำบลแหลมกลัด อำเภอมืองตราด ปัจจุบันอยู่ในระหว่างขอหยุดการกําเมือง

6.5 แหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานที่ท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยวประเภทป่าเขา น้ำตก อ่าว รวมทั้ง

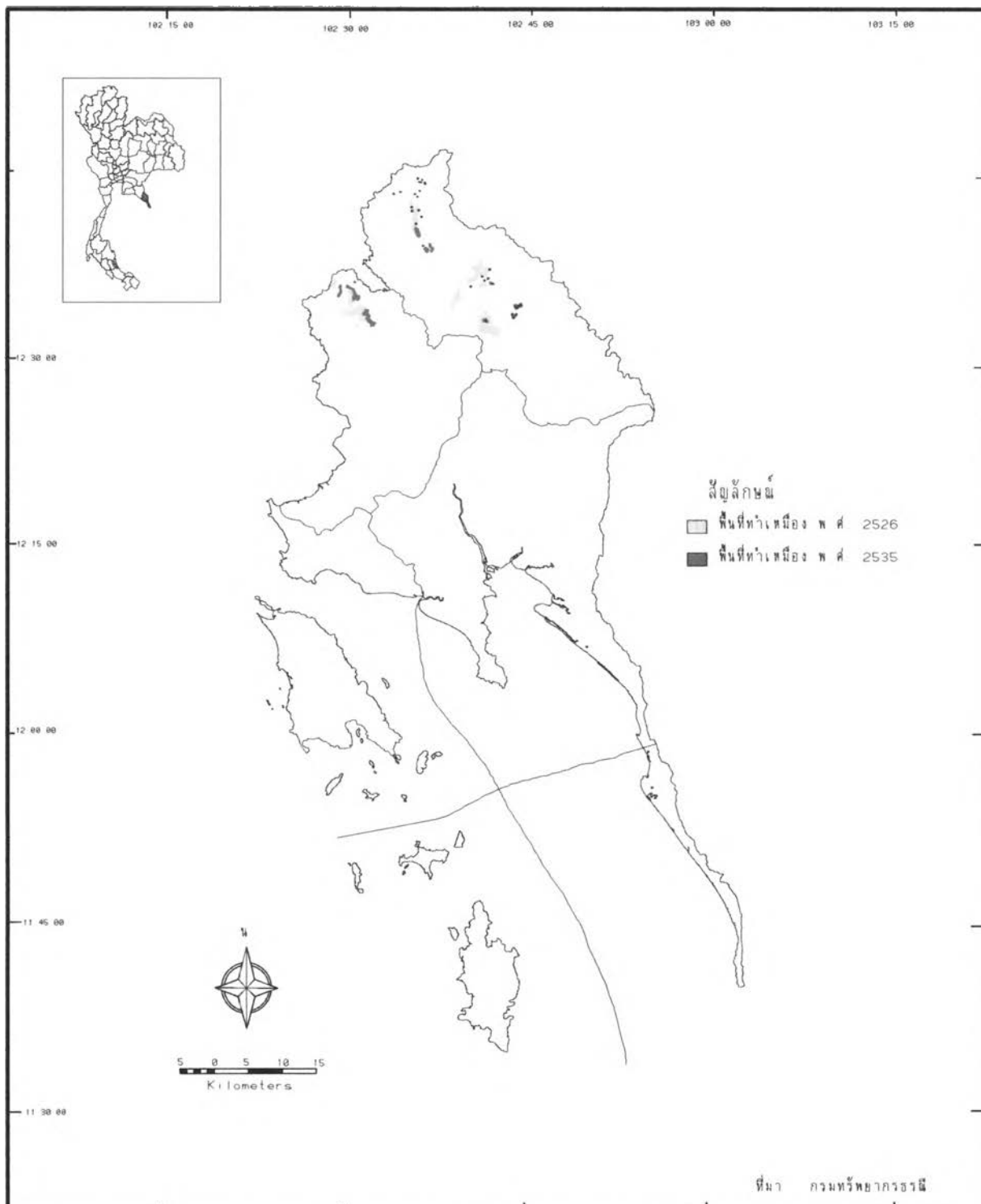

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4.13 เขตพื้นที่อนุญาตให้มีการทำเหมืองแร่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 14 พื้นที่ที่มีการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2526 และ 2535

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชายภาค และหมู่เกาะที่มีปะการังใต้ทะเลที่สวยงามด้วย ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม จะประกอบด้วยโบราณสถาน และศาสนสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญ เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของไทยอีกด้วย สำหรับสถานที่ท่องเที่ยว ที่พบในจังหวัดตราด สามารถแบ่งออกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้ (แผนที่ 4.15)

1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

1.1) เกาะปุย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อน แวดล้อมด้วยธรรมชาติ อันร่มรื่นอยู่ใกล้ฝั่ง การเดินทางสะดวกทุกฤดูกาล ที่เกาะปุยประกอบด้วยเนินเขา มีสวนมะพร้าว สมุนไพรนานาชนิด และบ่อดินสอพองที่ได้รับการกล่าวถึง เมื่อเสด็จประพาสสังฆบุรีของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หาดที่เกาะปุยมีลักษณะ เป็นเลนปนทราย ไม่เหมาะสำหรับเล่นน้ำ แต่เหมาะสำหรับผู้รักสงบและต้องการพักผ่อนเงียบ ๆ การเดินทางไปเกาะปุย ต้องไปขึ้นเรือที่แหลมงอบ โดยใช้เส้นทางตราด-แหลมงอบ (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3148) ระยะทาง 17 กิโลเมตร จะทะลุเข้าเรือได้ที่หมู่บ้านแถบนั้น

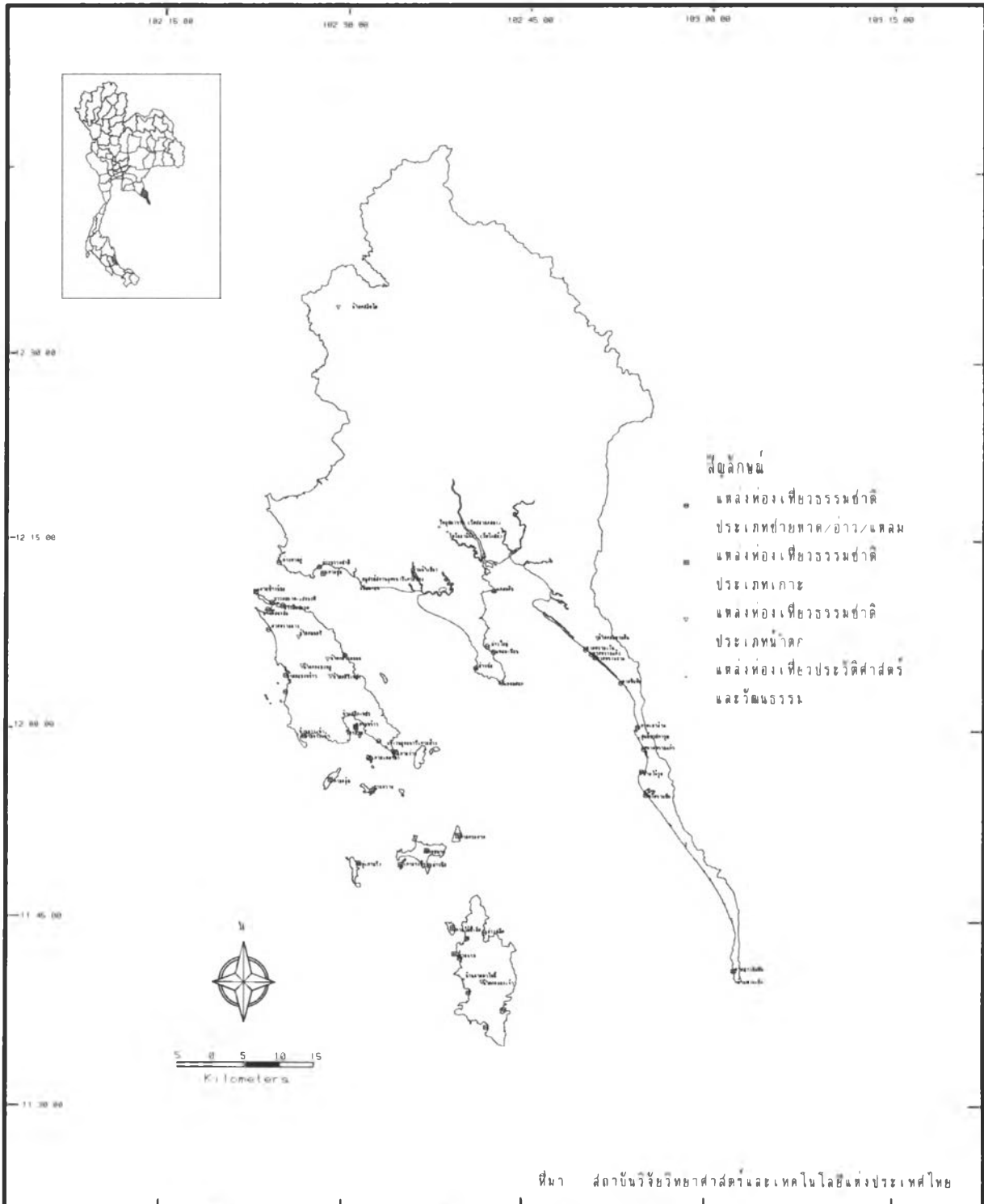
1.2) แหลมงอบ อยู่ห่างจากจังหวัดไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 3148 ประมาณ 17 กิโลเมตร ที่ปลายแหลมมีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ สามารถเข้าเรือไปเที่ยวเกาะต่าง ๆ ได้ เช่น เกาะช้าง เกาะกระตาด เกาะกูด เกาะแรด ฯลฯ นอกจากนี้ที่ท่องเที่ยว ยังสามารถหาซื้อของที่ระลึก จากพวกกะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง และงอบต่าง ๆ ได้จากร้านค้าทั่วไปในบริเวณแหลมงอบ

1.3) อ่าวตาลคู่ อยู่บนเส้นทางเดียวกับแหลมงอบ (หมายเลข 3156) เลี้ยวแยกเข้าเกาะปุยประมาณ 5 กิโลเมตร จะมีทางแยกซ้ายมือเข้าไปประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นอ่าวที่มีหาดทรายสวยงาม เหมาะที่จะไปพักผ่อนและเล่นน้ำในช่วงวันหยุด

1.4) หาดทรายแก้ว เป็นหาดทรายขาว น้ำใสสะอาด บริเวณริมชายหาดนี้อยู่แยกขวาจากทางหลวงหมายเลข 318 ตรงกิโลเมตรที่ 41-42 เข้าไป 200 เมตร

1.5) หาดทรายงาม เป็นหาดทรายสวยคลื่นลมสงบ น้ำใสสะอาด เล่นน้ำทะเลได้ มีน้ำจืดขาย หาดนี้อยู่แยกขวาจากทางหลวงหมายเลข 318 ตรงกิโลเมตรที่ 42-43 เข้าไปประมาณ 200 เมตร

1.6) หาดทับทิม สวยงามไม่แพ้หาดทรายแก้วและหาดทรายงาม ริมเนินมีต้นมะพร้าวขึ้นครีมิให้ร่มเงาดี แยกขวาจากทางหลวงหมายเลข 318 ตรงกิโลเมตรที่ 47 เข้าไปประมาณ 300 เมตร

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 15 แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดตราด

ศูนย์สารสนเทศภูมิศาสตร์

1.7) หาดไม้รุคหรือหาดสุขสำราญ เป็นหาดที่สวยงามเงียบสงบ น้ำใส สะอาด คลื่นลมสงบ อยู่แยกขวาจากทางหลวงหมายเลขที่ 318 กิโลเมตรที่ 57-58 ประมาณ 5 กิโลเมตร

1.8) หาดบานชื่น ประมาณ 56 กิโลเมตร ก่อนถึงอำเภอคลองใหญ่ มีทางแยกขวามือไปประมาณ 5 กิโลเมตร มีหาดทรายที่ละเอียดขาวสะอาดมาก คลื่นลมสงบ น้ำใสสะอาด เล่นน้ำทะเลได้ มีน้ำจืดและห้องน้ำที่ทางจังหวัดได้ไปก่อสร้างไว้ มีสถานที่ตกปลา มีสถานที่พักเป็นวังกาโล ก่อนจะถึงหาดบานชื่น มีหาดอื่น ๆ เช่น หาดทรายสีเงิน หาดทรายแก้ว และต่อจากหาดบานชื่นจะเป็นหาดสุขสำราญ หาดทั้งหมดนี้สามารถเดินทางถึงกันได้

1.9) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล แห่งที่สี่ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 650 ตารางกิโลเมตร หรือ 406,250 ไร่ ประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ ประมาณ 40 เกาะ เรียงรายตั้งแต่อำเภอแหลมงอบ อำเภอเมืองฯ และอำเภอคลองใหญ่ เกาะที่เสด็จเรือจากเกาะช้าง ได้แก่ เกาะกูด ซึ่งไม่รวมอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ ระหว่างเกาะกูดกับเกาะช้างยังมีเกาะอื่น ๆ อีกหลายเกาะ เช่น เกาะหยวก เกาะง่าม เกาะร่ม เกาะทองหลาง เกาะระบัง เกาะกระ ที่มีปะการังที่สวยงามและเป็นแหล่งตกปลาที่ขึ้นชื่อ สิ่งที่น่าสนใจบนเกาะช้าง ได้แก่ น้ำตกธารมะยม เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มี 3 ชั้น น้ำจะมากในฤดูฝนและ น้ำน้อยในฤดูร้อน อยู่ห่างจากท่าเทียบเรือบนเกาะประมาณ 1 กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวรัชกาลที่ 5, 6, 7 และ 9 เคยเสด็จประพาสที่น้ำตกแห่งนี้ น้ำตกอีกแห่งหนึ่งคือ น้ำตก คลองเจ้า หรือน้ำตกธารสนุ่ก ซึ่งอยู่บนเกาะกูด ใช้เวลาเดินทางจากแหลมงอบ 4 ชั่วโมง น้ำตก แห่งนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จประพาสเมื่อ พ.ศ. 2454 มีอักษรไทย-จีน จารึกไว้ว่า "ที่ระลึกแห่งองค์ เชียงสี้อผู้ได้มา ณ ที่นี้" ทรงพระราชทานนามน้ำตกนี้เพื่อ เป็นที่ระลึก ถึงองค์ เชียงสี้อว่า "น้ำตกอ้นมกัก"

คำขวัญการท่องเที่ยวจังหวัดตราด

เมืองเกาะครึ่งร้อย	พลอยแดงค่าล้ำ
ระกำแสนหวาน	ห้วงอานนมหาดิ
ยุทธนาวีเกาะช้าง	สุดทางบูรพา

2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนสถาน

2.1) วัดบุพพาราม (วัดปลายคลอง) ตั้งอยู่ที่ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2195 ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายสิ่งที่น่าสนใจของวัดนี้คือ พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปเก่าแก่ปางต่าง ๆ ตลอดจนโบราณสถาน เช่น หอสาคนต์ วิหารฝากระดาน หอระฆัง และกุฏิเล็กแบบทรงไทย

2.2) วัดแสนตม ตั้งอยู่ที่ตำบลประณีต อำเภอเขาสมิง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาสมิงประมาณ 38 กิโลเมตร เป็นวัดที่มีลักษณะเป็นสำนักสงฆ์วิปัสสนา สาขาของวัดเขาสุกิม สิ่งที่น่าสนใจของวัดนี้คือ บริเวณวัดด้านทิศใต้เป็นเนินเขาที่มีลักษณะหินผุดขึ้นมา และแตกเป็นแท่งผลึกรูปหกเหลี่ยม ลักษณะคล้ายรังผึ้ง วางอยู่เรียงราย หินเหล่านี้มีสีน้ำตาลเข้มยาวประมาณ 30 เซนติเมตรถึง 150 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15 เซนติเมตร ถึง 20 เซนติเมตร น้ำหนักตั้งแต่ 10 กิโลกรัมถึง 100 กิโลกรัม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่หาได้ยากมาก ชาวบ้านในบริเวณนี้มีความเชื่อว่าสถานที่แห่งนี้คือถ้ำเวทสถาน ซึ่งถูกสร้างขึ้นในสมัยก่อนพุทธกาล จึงทำให้เป็นที่เคารพกราบไหว้ของผู้คนในบริเวณนั้น นอกจากนี้สภาพทั่วไปของบริเวณวัด เป็นป่าดิบชื้น ที่ยังคงมีสภาพป่าที่สมบูรณ์มาก เหมาะแก่การศึกษาลักษณะทางธรรมชาติ การเดินทางไปวัดแสนตมแห่งนี้ ทางเข้าวัดแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่กิโลเมตรที่ 378 (ทางแยกเข้าตลาดแสนตม) ไปตามทางหลวงหมายเลข 3158 ประมาณ 2 กิโลเมตร แยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 3157 ถึงกิโลเมตรที่ 20 (บ้านหนองบัว) แยกทางซ้ายเข้าไปตามถนน รพช. หมายเลข 11001 (บ้านนวมะขาม-บ้านอีเริ่ม) อีกประมาณ 15 กิโลเมตร ก็จะถึงวัดแสนตม

2.3) วัดโยธานิมิตร (วัดโบสถ์) ตั้งอยู่ที่ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด เป็นวัดที่เก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองตราด ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงมารวบรวมทัพที่บริเวณวัดแห่งนี้ ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งที่ทรงยกมาปราบพวกราชวงศ์ ในสมัยก่อนวัดนี้ใช้เป็นสถานที่กระทำการพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการจังหวัดตราด เมื่อสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สิ่งที่น่าสนใจของวัดนี้ คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเวสสันดรชาดกภายในพระอุโบสถหลังเก่า

2.4) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมืองใกล้กับวัดโยธานิมิตร ศาลหลักเมืองที่นี้แปลกกว่าศาลหลักเมืองที่อื่น โดยตัวอาคารก่อสร้างในลักษณะ เก่งจีน สันนิษฐานว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นผู้สร้างไว้ เมื่อครั้งมาราบรารวมทัพ เพื่อประกอบกุเกราชที่จังหวัดตราด ศาลหลักเมืองแห่งนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดตราดมาก ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของศาลหลักเมืองแห่งนี้มาหลายยุคหลายสมัย จนกระทั่งปัจจุบัน ทุก ๆ ปีจะจัดงานสักการะ เรียกว่า "งานเซล็ดเมือง"

2.5) โบราณวัตถุ เนื่องจากจังหวัดตราด ไม่เคยเป็นที่ตั้งเขตล แต่มีฐานะ เป็นเมืองหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับเมืองจังหวัดจันทบุรี ในประวัติศาสตร์จึงไม่ค่อยมีคอนาคที่กล่าวถึงจังหวัดตราดเท่าใดนัก แต่ความเป็นจริงแล้วเมื่อพระยาตาก ได้รวบรวมผู้คนจังหวัดจันทบุรีแล้ว ได้มากวาดต้อนผู้คนจนถึงแหลมศอกในจังหวัดตราด และเกิดกรณีพิพาทกับสภากาญจนที่แหลมศอก ดังนั้นที่ค่าผลายคลองแหลมหิน มีร่องรอยว่าเป็นเขื่อนฝ่อมป็น มีลูกป็นเหล็กนับเป็นจำนวนมาก และที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราดแต่ครั้งก่อน เคยมีรางคินป็นและลูกป็น ป็นครก ซึ่งในปัจจุบันได้ย้ายไปไว้ที่หน้าโรงเรียนตราด ก็ได้ย้ายไปจากที่แห่งนี้

3) ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

สำหรับศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเท่าที่ยังปรากฏอยู่ในจังหวัดตราด ได้แก่

3.1) ประเพณีท้องถิ่น เนื่องจากประชากรของจังหวัดตราดมีเชื้อสายจีนปนอยู่บ้าง และการปกครองสมัยก่อนเมืองตราดอยู่ในอาณาของฝรั่งเศส มีเจ้าเมืองซึ่งโดยมากมักจะเป็นทหารเรือและปลัดไทย ปลัดจีน ตามบ้านโบราณซึ่งมีเชื้อสายจีนแทบทุกบ้าน จะมีโต๊ะบูชาเจ้าและบรรพบุรุษ พิธีตรุษจีนและสารทของจีนทำกันอย่างแข็งขัน มีประเพณีกินเจ และชบวนแห่ปล่อยเต่าทุกปีในเดือนห้าของจีน เป็นวันที่มีน้ำน้อยที่สุด ตรงกับสารทขนมจ้างที่คลองด่าน น้ำน้อยมากคนสามารถลงเดินลุยน้ำไปได้วันนั้นชาวบ้านเรียกว่า "วันน้ำโง่ลิ" ตั้งแต่หกนาฬิกาถึงสิบเอ็ดนาฬิกา ประชาชนจะเตรียมตัวหัดน้ำใส่ตุ่มไว้ ถือว่าเป็นน้ำที่มีศิริมงคล และพากันไปเก็บน้ำโหร ใบบ่านน้ำมาเสียบตามประตูบ้าน เพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลทั่วกัน

3.2) เพลงพื้นเมือง จะมีทำนองคล้ายคลึงกับเพลงพื้นเมืองในภาคกลาง มีเพลงกล่อมเด็กและเพลงนาคข้าว เป็นต้น

3.3) มหรสพพื้นเมือง มีละครชาตรี เรียกว่า "ละครเท่งกร๊อบ" ซึ่งเรียกตามเสียงดนตรีที่ห้าจังหวะ นิยมเล่นอยู่ในแถบจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด อีกอย่างหนึ่ง คือ หนังตะลุง

3.4) การละเล่นพื้นเมือง การละเล่นพื้นเมืองในยามตรุษสงกรานต์ มีการเล่น สะบ้าข้าง สะบ้าล้อ ซอญกไม้ (ภาคกลางเรียก "มอญซ่อนผ้า") โยนลูกไม้ (ภาคกลางเรียก "ลูกช่วง") การทรงเจ้าเข้าผีควาย กลางคืนฆราวาสมีกระดัง

สะบ้าล้อ เป็นกีฬาที่นิยมเล่นกันมาก มีท่าเล่นที่น้อยแล้วแต่ความนิยมของท้องถิ่น ท่าเล่นที่นิยมว่าสุภาพและใช้เล่นกันมากมี 7 ท่า คือ สอยนิงสอยปากเป่า ปิงคิด ทกโนนคิด ทกโนนหัน หึ่งสองหงาย หึ่งสองคว่า ท่าที่เล่นในชนบทมีถึง 35 ท่าด้วยกัน เช่น อี้อ้อ อี้อี้อปากกระบอก อี้น้ำพอก อี้นางควี่ อี้อุมก อี้อัดคาง อี้ออ ฯลฯ นับว่ามีสะบ้ามากกว่าเมืองใด ๆ นิยมเล่นสะบ้ากันในประเทศกาลตรุษสงกรานต์

6.6 ปะการังและแพะทะเล

(ก) ปะการัง

พื้นที่จังหวัดตราด มีเกาะขนาดใหญ่และเล็กเรียงรายอยู่ประมาณ 52 เกาะ ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มเกาะใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกาะข้าง กลุ่มเกาะหมาก และกลุ่มเกาะกูด บริเวณรอบ ๆ เกาะเหล่านี้มีแนวปะการังกระจายอยู่ทั่วไป อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแนวปะการังในเกาะต่าง ๆ มีอยู่ค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับปะการังในขณะนี้ปี พ.ศ. 2535 สภาพแนวปะการังของหมู่เกาะในจังหวัดตราด (हरररर, 2535) มีดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มเกาะข้าง พบแนวปะการังบริเวณชายฝั่งและหมู่เกาะบริเวณด้านเหนือ ตะวันตกและใต้ของเกาะ ขณะที่ไม่พบแนวปะการังทางชายฝั่งด้านตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของพื้นที่ไม่เหมาะสม และอิทธิพลจากตะกอนน้ำจืดที่ถูกพัดพามาจากแผ่นดินบริเวณอ่าวตราด และจากทางน้ำที่ไหลออกจากเกาะข้าง พื้นที่ชายฝั่งบางบริเวณพบว่ามีการปลูกป่าชายเลนซึ่งต้นไม้ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ และมีพื้นที่เป็นทรายและพื้นโคลน ดังตัวอย่างที่พบบริเวณอ่าวสลัดคอก ซึ่งปะการังไม่สามารถเจริญอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว

จากข้อมูลสภาพปะการังของหมู่เกาะด้านใต้ของเกาะช้างที่มีอยู่ พบว่าโดยทั่วไปแล้วแนวปะการังได้พัฒนาเป็นแนวยาวและกว้างในบริเวณด้านเหนือ และตะวันออกของเกาะหรือเป็นแนวปะการังเชื่อมกัน ๆ ในบริเวณอ่าวปากปลายนแหลมที่ค่อนข้างปิดบังคลื่นลมทางด้านตะวันตกและด้านใต้ของเกาะ ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เกาะหลายเป็นเกาะที่มีสภาพของแนวปะการังดีกว่าเกาะอื่น ๆ ในบรรดากลุ่มเกาะทางด้านใต้ของหมู่เกาะช้าง ขณะที่เกาะกลุ่มมีสภาพปะการังที่เสื่อมโทรมมาก

(2) กลุ่มเกาะหมาก แนวปะการังแหล่งใหญ่พบในบริเวณเกาะหมาก และเกาะกระคาด ซึ่งเป็นลักษณะของ Reef Flat ที่กว้างใหญ่ต่อจากชายฝั่งของเกาะตอนปลายของแนวลาดลงสู่ความลึกประมาณไม่เกิน 5 เมตร เป็นส่วนใหญ่ บริเวณเกาะเล็ก ๆ ใกล้เคียงกับเกาะรังมักพบแนวปะการังน้ำตื้นเป็นส่วนใหญ่ มีเฉพาะบางบริเวณที่พบปะการังน้ำลึก เกาะกระ เกาะระวังนอก และเกาะเทียน เป็นบริเวณที่มีปะการังสภาพดี และเนื่องจากเป็นบริเวณที่มีปะการังเขากวางเป็นกลุ่มเด่นซึ่งมักจะชอบบางต่อการถูกทำลายได้โดยง่าย ดังนั้นจึงมีมาตรการในการจัดการเพื่อรักษาสภาพของแนวปะการังบริเวณนี้ และเพื่อลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่แนวปะการังเหล่านี้

(3) กลุ่มเกาะกูด จากข้อมูลการสำรวจที่มีอยู่ของบริเวณเกาะกูด พอสรุปได้ว่า แนวชายฝั่งด้านตะวันออกจนถึงด้านใต้ของเกาะมีแนวปะการังต่อเนื่องโดยตลอด ยกเว้นบริเวณส่วนที่เป็นอ่าวเท่านั้น ซึ่งเป็นเขตทรายว่างเปล่า แนวปะการังเริ่มพัฒนาตั้งแต่แนวหินตื้นใกล้ชายฝั่งจนถึงที่ความลึกประมาณ 10 เมตร ดังนั้นบริเวณนี้จึงเป็นแหล่งปะการังที่ใหญ่มากอีกแห่งหนึ่ง

สำหรับแนวปะการังด้านตะวันตกจะพบเฉพาะบริเวณปลาย-แหลมและขอบอ่าวที่ปิดบังคลื่นลม แนวปะการังที่พบมีลักษณะแคบและเล็กกว่าแนวปะการังทางด้านตะวันออกของเกาะ แนวปะการังของเกาะไม้ซี้เล็ก มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแนวปะการังโดยทั่วไปของเกาะกูด คือมีปะการังเขากวางใหญ่เป็นกลุ่มเด่น ขณะที่เกาะกูดจะพบกลุ่มปะการังก้อนเป็นกลุ่มที่เด่นกว่า

บริเวณที่จัดได้ว่ามีแนวปะการังสภาพค่อนข้างสมบูรณ์มากของหมู่เกาะกูด ได้แก่บริเวณอ่าวด้านใต้ของแหลมอ่าวใหญ่ ด้านใต้ของแหลมหินดำ และรวมทั้งด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะไม้ซี้เล็ก

ตารางที่ 4.10 สถานภาพของปะการังในเขตจังหวัดตราด

สถานที่ตั้ง	สภาพปะการัง	สาเหตุที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม
<u>กลุ่ม เกาะช้างน้อย</u>		
1. เกาะช้างน้อย	สมบูรณ์	1. กิจกรรมประมง
2. เกาะช้าง	ปานกลาง	- การระเบิดปลา
3. เกาะร่ม	ปานกลาง	- การประมงอวนลาก/เรืออวนล้อม
4. เกาะหยวก	ปานกลาง	- การใช้ยาเบื่อปลา
5. เกาะมันใน	ปานกลาง	- การจับปลาสวยงาม
6. เกาะมันนอก	ปานกลาง	- เรือประมงทอดสมอเพื่อหลบลม
7. เกาะง่าม	ปานกลาง	- การเก็บหอยมือเสือ
8. เกาะไม้ซี้เล็ก (เหนือ)	ปานกลาง	2. กิจกรรมการพัฒนาชายฝั่ง
9. เกาะไม้ซี้ใหญ่	ปานกลาง	- ตะกอนจากชายฝั่งปากแม่น้ำ
		3. กิจกรรมการท่องเที่ยว
		- การทอดสมอเรือ
		- การเหยียบย่ำ (เก็บไปเป็นของที่ระลึกของนักท่องเที่ยว)
		- การก่อสร้างที่พักบังกาลิ
		4. จากธรรมชาติ
		- ปลาดาวหนาม
<u>กลุ่ม เกาะหมาก</u>		
1. เกาะเทียน	สมบูรณ์ดี	1. กิจกรรมประมง
2. เกาะรัง	สมบูรณ์ดี	- ระเบิดปลา
3. เกาะทองหลาง	สมบูรณ์ดี	- การประมงอวนลาก/อวนล้อม
4. เกาะระดังใน	สมบูรณ์ดี	- เรือประมงทอดสมอเพื่อหลบลม

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

สถานที่ตั้ง	สภาพปะการัง	สาเหตุที่ทำให้ปะการังเสื่อมโทรม
5. เกาะระฆังนอก	สมบูรณ์ดี	- การเก็บหอยมือเสือ
6. เกาะหมาก	ปานกลาง	2. กิจกรรมการท่องเที่ยว
7. เกาะกระคาด	ปานกลาง	- การทอดสมอ เรือ
		- การเหยียบย่ำ (เก็บไป เป็นของ- ที่ระลึกของนักท่องเที่ยว)
		- การก่อสร้างที่พัก
		3. จากธรรมชาติ
		- ลมมรสุม
		- ปลาฉลาม
<u>กลุ่ม เกาะกูด</u>		
1. เกาะกูด	ปานกลาง	1. กิจกรรมประมง
2. เกาะไม้ซี้เล็ก	ปานกลาง	- ระเบิดปลา
3. เกาะแรด	ปานกลาง	- การประมงอวนลาก/อวนล้อม
		- เรือประมงทอดสมอ เพื่อหลบลม
		2. กิจกรรมการท่องเที่ยว
		- การทอดสมอ เรือ
		- การเหยียบย่ำ (เก็บไป เป็นของ- ที่ระลึกของนักท่องเที่ยว)
		- การก่อสร้างที่พัก
		3. จากธรรมชาติ
		- ลมมรสุม
		- ปลาฉลาม

ปัจจัยที่มีผลกระทบหรือปัจจัยที่มีผลต่อการทำลายแนวปะการังในเขตนี้นั้น
จึงเกิดคราด และรวมทั้งปัจจัยที่มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบมากขึ้น มีดังนี้คือ (หรรษา, 2535)

1) ปัจจัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ พายุ จากผลการศึกษาพบว่า มีซากแตกหักของปะการังอย่างมากในเขตนี้นจังหวัดคราด และมีซากปะการังทับถมอยู่บนชายหาด ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าน่าจะเป็นผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากพายุ โดยอาจจะ เป็นพายุที่เกิดขึ้นในช่วงเดียวกันกับพายุเกย์ในอ่าวไทยที่เห็นได้ชัดคือ เกาะเต่าและเกาะนางยวน

สำหรับบริเวณที่พบร่องรอยความเสียหายจากพายุ ได้แก่ ด้านเหนือของเกาะไม้ซี้เล็ก ด้านตะวันตกบางบริเวณของเกาะกูด ด้านตะวันออกเจียงใต้ และด้านตะวันตกเจียงใต้ของเกาะหวาย ด้านเหนือและด้านตะวันออกของเกาะรังและเกาะคลุ้ม โดยพื้นที่เหล่านี้เคยมีปะการังเขากวางอุดมสมบูรณ์มาก่อน

2) ปัจจัยจากการกระทำของมนุษย์ การกระทำทั้งตั้งใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์ เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและการถูกทำลายของแนวปะการังเป็นอย่างมาก ปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ การประมง และการท่องเที่ยว

- การประมง การประมงผิดกฎหมายหลายประเภทก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อแนวปะการังและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในแนวปะการัง และจากการสอบถามชาวบ้านในบริเวณเกาะกูด เกาะแรด และเกาะหมาก พอจะสรุปได้ว่าปัญหาการถูกทำลายของแนวปะการังจากการประมงที่สำคัญคือ การรื้อขี้นาเบือเมมาและการระเบิดปลา

สำหรับสารเคมีที่มีการใช้พื้นที่จังหวัดคราดคือ ไซยาไนด์ โดยใช้เพื่อจับปลากะรัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลากะรังหน้างอน ชาวบ้านได้ร้องเรียนอย่างมากเกี่ยวกับการตายของปะการังที่เกิดจากสารเคมีชนิดนี้ ชาวบ้านที่เกาะแรดได้อธิบายว่าปะการังที่ถูกสารเคมีจะมีสีขาวแล้วค่อย ๆ ตาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากต่างประเทศ จากการสำรวจพบว่ามีปะการังตายยืนต้นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสารเคมีดังกล่าว

ปัจจุบันถึงแม้แนวโน้มการระเบิดปลาในเขตนี้นั้นที่เกาะต่าง ๆ ของจังหวัดคราดจะลดลง แต่ร่องรอยการถูกทำลายของปะการังจากการทำประมงประเภทนี้มิได้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น เกาะมะปริง เกาะหมาก เกาะกูด และเกาะหินราบ เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อความเสียหายของแนวปะการังเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องมีการตรวจตราและป้องกันไม่ให้เกิดการทำประมงประเภทนี้ขึ้นใหม่อีกต่อไป และพบว่ามีนักลงทุนในจังหวัดคราดบางรายได้เฝ้าการทำประมงประเภทนี้

ประเภททอานล่อมหิน เข้ามาทำการประมงในเขตน้ำเน่าปะการังหรือโศคหินปะการัง ซึ่งการประมงดังกล่าว เป็นการประมงที่ผิดกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง

- การท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและสันทนาการทางทะเลบริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ของจังหวัดตราดมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเรื่อย ๆ นี้เนื่องมาจากเพราะความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวตามชายทะเลหรือเกาะต่าง ๆ ในส่วนอื่นของอ่าวไทย ทำให้มีการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่ยังคงสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่สวยงามอยู่ หมู่เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดตราด เป็นจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากที่สุดแห่งหนึ่ง ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศหลั่งไหลเข้าไปชมธรรมชาติที่สวยงามเหล่านี้ได้ ดังนั้นจะเห็นได้จากการที่มีนักลงทุนเข้าไปกว้านซื้อที่ดินตามเกาะต่าง ๆ เพื่อสร้างที่พักตากอากาศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นในเขตน้ำเน่าจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของแนวปะการังขึ้นได้ เช่น การทอดสมอเรือเบ็ดน้ำเน่าแนวปะการัง การแตกหักทำลายของปะการังจากการดำน้ำ การเก็บปะการังและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในแนวปะการังเพื่อเป็นของที่ระลึก และการทิ้งขยะมูลฝอยลงน้ำเน่าปะการัง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ บริเวณปะการังในจังหวัดตราดนับว่ามีขอบเขตกว้างใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดในแถบฝั่งตะวันออก ประมาณร้อยละ 50 อยู่ในอุทยานแห่งชาติทางทะเลหมู่เกาะช้าง ปะการังที่อยู่ห่างจากแนวชายฝั่งออกไปไกลยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ดี ความเสื่อมโทรมของปะการังส่วนใหญ่เกิดจากการระเบิดปลาและกิจกรรมประมงอื่น ๆ เช่น อวนลาก อวนล้อม นอกจากนี้ยังเกิดจากปัญหาตะกอนชายฝั่งปากแม่น้ำ ปัญหาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีน้อยแต่มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งปะการังดังกล่าวกำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทางทะเล เนื่องจากระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ

(ข) หญ้าทะเล

หญ้าทะเลที่พบในจังหวัดตราดมีทั้งหมด 6 ชนิด (กาญจนนาชน, 2534) ได้แก่ *Enhalus acoroides*, *Halodule pinifolia*, *Halodule uninervis*, *Halophila beccarii*, *Halophila decipines* และ *Halophila ovalis*

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่พบหญ้าทะเลมากที่สุดในภาคตะวันออก ซึ่งสมควรอนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งทรัพยากรของประเทศ

โครงสร้างพื้นฐาน

1. การคมนาคมขนส่ง

เส้นทางคมนาคมที่สำคัญซึ่งใช้ติดต่อระหว่างจังหวัดใกล้เคียง คือ เส้นทางรถยนต์สำหรับเส้นทางน้ำ มีราษฎรที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำ ใช้ในการสัญจรและขนส่งพืชผล แต่มีไม่มากนัก ส่วนผู้ใช้เส้นทางน้ำมากที่สุด ได้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการประมง

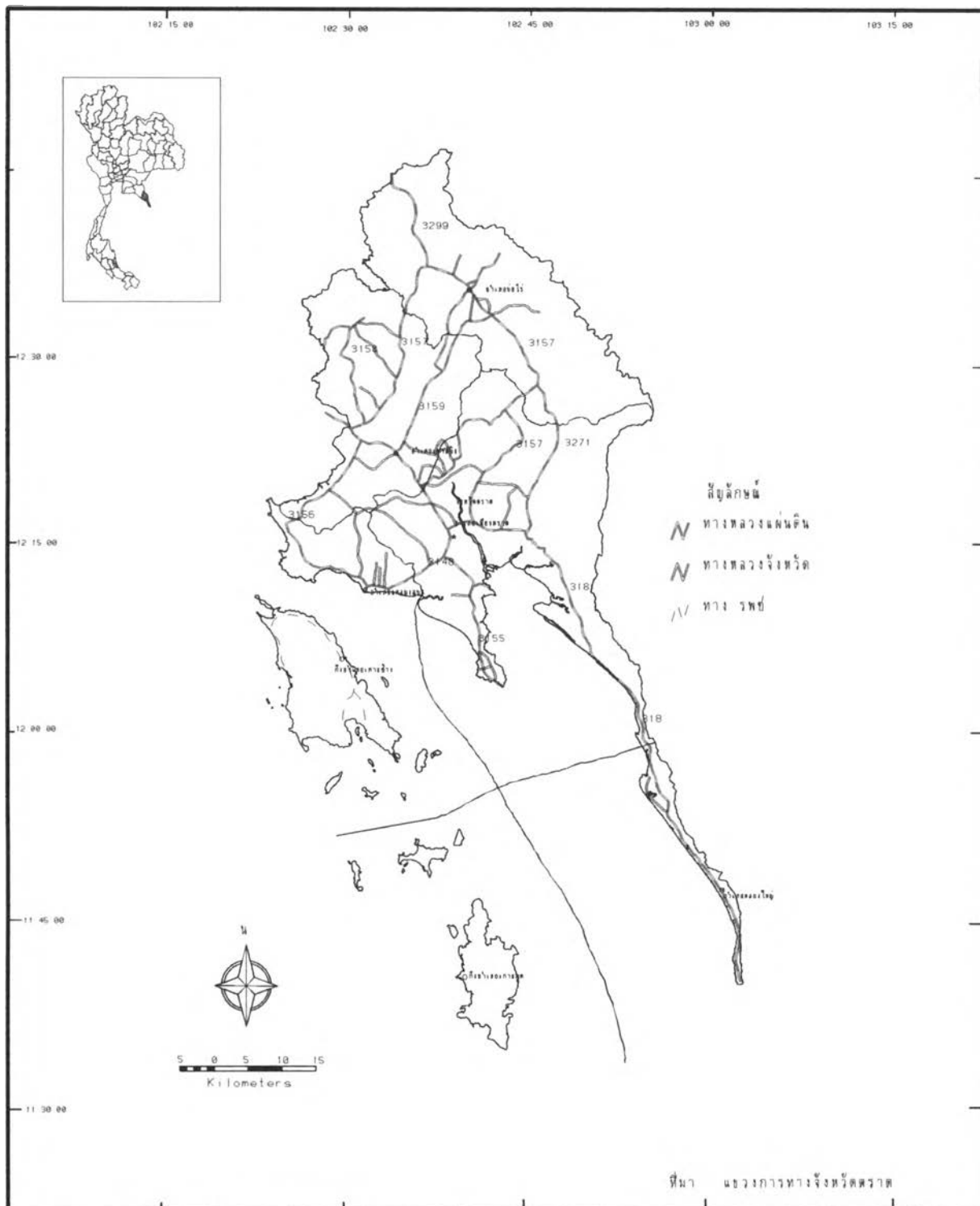
1.1) การคมนาคมทางบก

เส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ของจังหวัดตราด ปัจจุบันมีถนนอยู่ในความดูแลของแขวงทางทางตราด มีระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 246 กิโลเมตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ทางหลวงแผ่นดินสายประธาน ทางหลวงแผ่นดินสายรองประธาน และทางหลวงจังหวัด ทางหลวงแผ่นดินสายประธานที่อยู่ในความรับผิดชอบของแขวงทางทางตราด ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ตั้งแต่ตอนแยกเข้าอำเภอขลุ้งถึงจังหวัดตราด (ปรับปรุงใหม่) ความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร ผิวการจราจรลาดยางกว้าง 7 เมตร มีไหล่ทางลาดยางกว้างข้างละ 2.50 เมตร และทางหลวงแผ่นดินสายรองประธาน ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 318 ระหว่างตราด-คลองใหญ่-หาดเล็ก ระยะทางประมาณ 89 กิโลเมตร ผิวการจราจรลาดยางกว้าง 5.50 เมตร กับตอนต่าง ๆ อีกประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางยาวประมาณ 187 กิโลเมตร และเป็นทางลูกรังประมาณ 99 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีทางหลวงท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของจังหวัด เป็นเส้นทางที่ใช้ในการติดต่อระหว่างจังหวัดใกล้เคียงกับอำเภอต่าง ๆ นับว่ามีความสะดวกพอสมควร เส้นทางสายสำคัญ ๆ มีดังนี้ (แผนที่ 4.16)

(1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างอำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ระยะทาง 43.5 กิโลเมตร ผ่านอำเภอเขาสมิง ถึงสุดที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 318 (ถนนสายตราด - คลองใหญ่) เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างจังหวัดตราดกับอำเภอคลองใหญ่ ระยะทาง 74 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3148 (ถนนสายตราด - แหลมงอบ) เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างเทศบาลเมืองตราด และสุขาภิบาลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ ระยะทาง 16.9 กิโลเมตร ผ่านสุขาภิบาลน้ำเชี่ยว สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 16 เส้นทางคมนาคม

ผู้ว่าราชการจังหวัดตราด

(4) ทางหลวงหมายเลข 3155 (ถนนสายตราด - แหลมงอบ) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 3148 บริเวณบ้านหนองเสม็ด อำเภอเมืองไปยังบ้านแหลมศอก อำเภอเมือง ระยะทาง 24.4 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(5) ทางหลวงหมายเลข 3156 (ถนนสายแหลมงอบ - ท่าจอด) เป็นเส้นทางเริ่มจากอำเภอแหลมงอบติดต่อกับอำเภอเขาสมิง ไปเชื่อมทางหลวงหมายเลข 3 บริเวณบ้านท่าจอด อำเภอเขาสมิง ระยะทาง 35.2 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(6) ทางหลวงหมายเลข 3157 (ถนนสายท่าจอด - บ่อไร่) เป็นถนนแยกจากทางหลวงหมายเลข 3 ที่บ้านแสนตุ้ง อำเภอเขาสมิง ผ่านบ้านช้างทูนไปถึงอำเภอบ่อไร่ ระยะทาง 35 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(7) ทางหลวงหมายเลข 3157 (ถนนสายตราด - บ่อไร่) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 318 บริเวณบ้านแหลมค้อ อำเภอเมืองตราด ไปถึงอำเภอบ่อไร่ ผ่านบ้านด่านชุมพล ระยะทาง 46.5 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(8) ทางหลวงหมายเลข 3158 (ถนนสายท่าจอด - นาวง) เป็นเส้นทางจากบ้านท่าจอด ไปยังบ้านนาวง ผ่านบ้านเทพพริก ระยะทาง 22.7 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังสภาพดี

(9) ทางหลวงหมายเลข 3159 (ถนนสายเขาสมิง - บ้านนงาเรีย) เส้นทางเริ่มจากอำเภอเขาสมิงไปยังอำเภอบ่อไร่ ไปเชื่อมกับทางหลวงหมายเลข 3157 (ตราด- บ่อไร่) บริเวณบ้านนงาเรีย ระยะทาง 27 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(10) ทางหลวงหมายเลข 3159 (ถนนสายวังตะเคียน - บ่อไร่) เส้นทางแยกจากถนนสายเขาสมิง - บ้านนงาเรีย บริเวณบ้านวังตะเคียนไปยังอำเภอบ่อไร่ ระยะทาง 14.6 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรังใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง

(11) ทางหลวงหมายเลข 3269 (ถนนเข้าบ้านไม้รุค) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 318 เข้าหมู่บ้านไม้รุค ระยะทาง 5.1 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง

(12) ทางหลวงหมายเลข 3270 (ถนนคลองใหญ่ - หาดเล็ก) ระยะทาง 15.1 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(13) ทางหลวงหมายเลข 3271 (ถนนสายเนินสูง - ด้านชุมพล) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 318 บริเวณบ้านเนินสูง อำเภอเมือง ไปยังบ้านด้าน-ชุมพล อำเภอปอไร่ ระยะทาง 24.7 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

(14) ทางหลวงหมายเลข 3292 (ถนนสายท่าเส้น - แหลมกลัด) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 318 บริเวณบ้านท่าเส้น ไปยังบ้านหลมกลัด อำเภอเมือง ระยะทาง 9 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง

(15) ทางหลวงหมายเลข 3299 (ถนนสายช้างทูน - หมองบอน) เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงหมายเลข 3157 บริเวณบ้านช้างทูน อำเภอปอไร่ เข้าไปบ้านหมองบอน อำเภอปอไร่ ระยะทาง 8.7 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางคมนาคมสายต่าง ๆ เชื่อมระหว่างหมู่บ้านอีกมากมาย ทำให้การติดต่อสัญจรและการขนส่งได้รับความสะดวกรวดเร็ว แต่มีถนนบางสายในปัจจุบัณอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม ควรจะทำการซ่อมและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อช่วยให้การขนส่งผลผลิตของราษฎรสะดวกและรวดเร็วขึ้น

1.2) การคมนาคมทางน้ำ

ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำได้อาศัยแม่น้ำเวฬุ และแม่น้ำตราด ในการสัญจรไปมาและการขนส่งสินค้า แต่มีจำนวนน้อย สำหรับชาวประมงจะใช้ในการเดินเรือในทะเล การคมนาคมทางน้ำนี้ไม่มีการบริการสาธารณะ เป็นการใช้เส้นทางติดต่อของประชาชนเท่านั้น

1.3) การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดตราด ไม่มีสนามบินพาณิชย์

2. การไฟฟ้า

การบริการไฟฟ้าภายในจังหวัดตราด อยู่ในความดูแลรับผิดชอบโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดตราด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด สามารถกระจายการให้บริการไฟฟ้าแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงโดยมีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟกระจายอยู่ทุกอำเภอ ได้แก่ หน่วยบริการผู้ใช้ไฟอำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอแหลมงอบ อำเภอปอไร่ และหน่วยบริการผู้ใช้ไฟตำบลหมองบอน ซึ่งในปี พ.ศ. 2536 จำนวนตำบลที่มีไฟฟ้าใช้แล้วจะมีถึง 34 ตำบล ที่เหลืออีก 4 ตำบล ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอแหลมงอบ 2 ตำบล และกิ่งอำเภอเกาะกูด 2 ตำบล ถ้าพิจารณาในระดับหมู่บ้านแล้ว จะพบว่า จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้แล้วจะมีถึง 226 หมู่บ้าน คิด

เป็นร้อยละ 95.76 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด (ตารางที่ 4.11) เมื่อพิจารณาประเภทของผู้ใช้ไฟฟ้าของจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2536 พบว่า ผู้ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด ได้แก่ ประเภทที่อยู่อาศัย 33,280 ราย รองลงมา ได้แก่ ธุรกิจขนาดเล็ก 2,145 ราย อุตสาหกรรมขนาดเล็ก 109 ราย และรายอื่น ๆ (ตารางที่ 4.12)

สำหรับกิ่งอำเภอเกาะช้าง ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับอำเภอแหลมงอบ ในปัจจุบันการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดตราด ได้อนุมัติโครงการก่อสร้างไฟฟ้าจากบึงไปยัง เกาะช้างโดยเคเบิลใต้น้ำ ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี (พ.ศ. 2536-2537) ซึ่งได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้วและสามารถจ่ายไฟฟ้าได้ ประมาณปลายปีประมาณ 2537

ตารางที่ 4.11 สถานะการจ่ายไฟฟ้าในระดับตำบลและหมู่บ้าน พ.ศ. 2536

การไฟฟ้า	ความรับผิดชอบ			สถานะการจ่ายไฟ			
	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	มีไฟฟ้า		ยังไม่มีไฟฟ้า	
				หมู่บ้าน	ร้อยละ	หมู่บ้าน	ร้อยละ
การไฟฟ้าจังหวัดตราด	1	14	89	88	98.87	1	1.12
หน่วยบริการฯ คลองใหญ่	1	3	18	18	100.00	-	-
หน่วยบริการฯ แหลมงอบ	1	6	31	31	100.00	-	-
หน่วยบริการฯ บ่อไร่	1	4	26	26	100.00	-	-
หน่วยบริการฯ เขาสมิง	1	8	59	58	98.30	1	1.70
หน่วยบริการฯ หนองบอน	-	1	5	5	100.00	-	-
กิ่งอำเภอเกาะกูด	1กิ่ง	2	8	-	-	8	100.00
รวม	5,1กิ่ง	38	236	226	95.76	10	4.24

ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดตราด

ตารางที่ 4.12 ประเภทผู้ใช้ไฟฟ้าใน ปี พ.ศ. 2536

ประเภทผู้ใช้ไฟ	จำนวน (ราย)
1. ที่อยู่อาศัย	33,280
2. ธุรกิจขนาดเล็ก	2,145
3. ธุรกิจขนาดใหญ่	-
4. อุตสาหกรรมขนาดเล็ก	109
5. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่	7
6. ไฟฟ้าอุตสาหกรรมพิเศษ (ราชการ)	367
7. สูบน้ำเพื่อการเกษตร	525
8. ไฟฟ้าถนนและสาธารณะ	95
9. ไฟชั่วคราว	98

ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดตราด

3. การประปา

การประปาของจังหวัดตราด อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาภูมิภาค ๑๕ ให้บริการด้านการประปาแก่ประชากร ได้แก่ การประปาตราด มีแหล่งน้ำดิบจากคลองสายรงค์ (ซึ่งเป็นคลองเดียวกับคลองไม้ซี้และคลองบางพระ) มีพื้นที่ให้บริการประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตั้งนี้คือ ในเขตเทศบาลทั้งหมด หมู่บ้านหนองบัว หมู่บ้านปลายคลอง หมู่บ้านเกาะตะเคียน หมู่บ้านเนินตาแมว หมู่บ้านเกาะกันเกรา และหมู่บ้านหนองเสม็ด ในปี พ.ศ. 2536 สามารถผลิตน้ำได้ 3,285,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำจำหน่ายได้ 2,223,936 ล้านลูกบาศก์เมตร มีจำนวนผู้ใช้น้ำในปัจจุบัน 6,640 ราย ส่วนการประปาคองใหญ่ มีเขตจำหน่ายน้ำ ดังนี้คือ ใน

เขตสุขาภิบาลทั้งหมด หมู่บ้านคลองจาก หมู่บ้านบางอิน ในปี พ.ศ. 2536 สามารถผลิตน้ำได้ 395,425 ลูกบาศก์เมตร น้ำจำหน่ายได้ 298,840 ลูกบาศก์เมตร มีจำนวนผู้ใช้น้ำในปีปัจจุบัน 622 ราย

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2539 การประปาภูมิภาคจังหวัดตราด มีโครงการที่จะปรับปรุง และขยายการบริการการประปา โดยจะเพิ่มกำลังการผลิตอีก 500 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง บริเวณพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองตราด ตำบลท่าพริก อำเภอเมืองตราด และตำบลอื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตเทศบาล

4. การสื่อสารและโทรคมนาคม

4.1 การโทรศัพท์

ปัจจุบันจังหวัดตราด กำลังขยายคู่สายโทรศัพท์ออกไปให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน โดยมีการนำเอาวิทยาการสมัยใหม่มาใช้กันอย่างกว้างขวาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีโทรศัพท์สาธารณะในระดับตำบลเพิ่มมากขึ้น มีโทรศัพท์ติดตามตัวโฟนลิงค์และ เพลโฟน ซึ่งจะทำการขยายให้มีมากขึ้นในปี พ.ศ. 2535

4.2 การไปรษณีย์โทรเลข

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขของจังหวัดตราด ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสื่อสารภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัดได้ดังนี้คือ

- บริการไปรษณีย์ ให้บริการรับฝากส่งไปรษณีย์ภัณฑ์และพัสดุไปรษณีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ บริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษในประเทศ ฯลฯ

- บริการโทรคมนาคม ให้บริการโทรเลขทั้งในประเทศและต่างประเทศ บริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศ บริการเทเล็กซ์ในและต่างประเทศ บริการวิทยุคมนาคม เฉพาะกิจ

- บริการการเงิน ให้บริการรับ-จ่ายธนบัตรในและต่างประเทศ บริการจำหน่ายตั๋วแลกเงินไปรษณีย์ และบริการโทรเลขธนาณัติ

บริการอื่น ๆ เช่น การให้เช่าตู้ไปรษณีย์ ฯลฯ การให้บริการดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถใช้บริการบางประเภทจากที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอบ่อไร่ และอำเภอแหลมงอบ มีบริการครบ 5 อำเภอ

4.3 สถานีวิทยุกระจายเสียง

จังหวัดตราด มีสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้บริการข่าวสารแก่ประชาชน 3 สถานี คือ

- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดตราด อำเภอเมืองตราด ระบบ A.M. ความถี่ 1,584 กิโลเฮิรตซ์ กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์
- สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารเรือ 10 (ส.ทร. 10) ระบบ F.M. ความถี่ 93.5 เมกกะเฮิรตซ์
- สถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย จังหวัดตราด (อสมท. ตราด) ในระบบ F.M. ความถี่ 107.25 เมกกะเฮิรตซ์ ตำบลทุ่งนารี อำเภอเขาสมิง

4.4 หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

จังหวัดตราด มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อให้บริการข่าวสารแก่ประชาชน 4 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ "หลักเมือง" หนังสือพิมพ์ "ตราคนิวาส" หนังสือพิมพ์ "ตราดสัมพันธ์" ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้ง 3 ฉบับออกเป็นรายปักษ์เผยแพร่ข่าวสารของจังหวัดโดยทั่วไป และหนังสือพิมพ์ "ประชาชาติ" รายวัน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

จากการศึกษามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดในภาคตะวันออก ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531 (อนุกรมปีฐานใหม่ พ.ศ. 2524-2534) ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี จังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าจังหวัดตราดมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในปี พ.ศ. 2534 เท่ากับ 5,842.65 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.94 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออก ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุดคือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดปราจีนบุรี ตามลำดับ (ตารางที่ 4.13 และแผนภูมิที่ 4.1) เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดตราดกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกแล้ว จะเห็นได้ว่าจังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมน้อยเป็นลำดับที่ 6 ของภาคตะวันออก

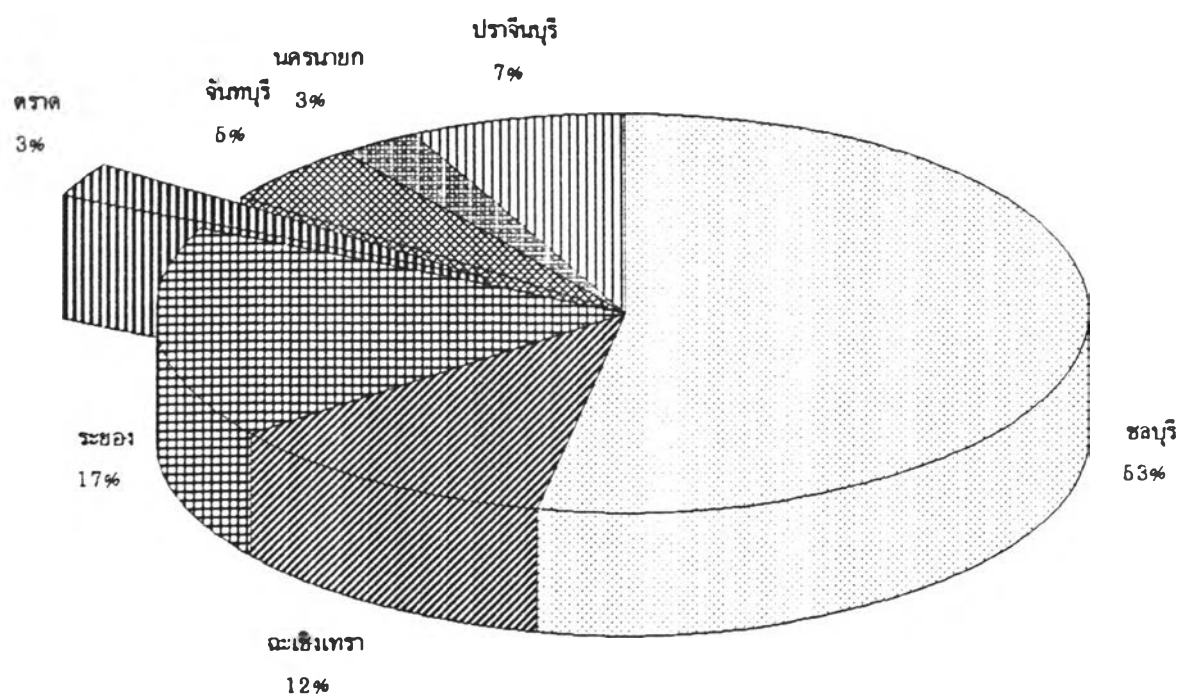
ตารางที่ 4.13 ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดของภาคตะวันออก ปี พ.ศ. 2529-2534 (ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531)

หน่วย : ล้านบาท

จังหวัด	2529	2530	2531	2532	2533	2534
ชลบุรี	51,620.01	55,733.00	62,460.67	79,435.71	92,254.24	100,977.34
ฉะเชิงเทรา	13,919.73	15,328.99	19,286.83	23,101.24	22,803.24	24,391.36
ระยอง	21,597.80	26,237.13	28,395.62	29,858.52	33,040.01	36,982.10
ตราด	3,680.86	3,965.80	4,418.95	5,108.21	5,530.53	5,842.65
จันทบุรี	6,694.50	7,344.99	7,817.41	8,956.72	9,751.62	10,296.74
นครนายก	3,342.85	3,581.71	4,248.20	4,541.49	4,289.06	5,145.81
ปราจีนบุรี	10,610.65	11,238.35	12,918.34	13,313.06	13,694.98	15,032.43
ภาคตะวันออก	111,466.40	123,429.97	139,546.03	164,314.94	181,363.68	198,668.42

ที่มา : กองบัญชาการประมง, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.1 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดตราดเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก พ.ศ.2534

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดตราดในปี พ.ศ. 2524, 2529 และ 2534 (ตารางที่ 4.14) จะประกอบด้วยสาขาการผลิตที่สำคัญ 2 สาขา คือ สาขาเกษตรกรรม สาขาการค้าปลีกและการค้าส่ง ซึ่งจะเห็นได้จากสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ. 2524 มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 31.18 และ 20.64 ในปี พ.ศ. 2529 มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 32.18 และ 20.56 ส่วนในปี พ.ศ. 2534 มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 30.49 และ 21.89 ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนรวมกันถึงประมาณร้อยละ 51.82 (พ.ศ. 2524) ร้อยละ 52.74 (พ.ศ. 2529) และร้อยละ 52.38 (พ.ศ. 2534) ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สำหรับสาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ สาขาการบริการ โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมคิดเป็นร้อยละ 12.35 (พ.ศ. 2524) ร้อยละ 16.13 (พ.ศ. 2529) และ ร้อยละ 14.29 (พ.ศ. 2534) และสาขาอุตสาหกรรม

โดยสรุป ถ้ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาการผลิตมาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย จะพบว่าสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดตราดมากที่สุด คือ สาขาการเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขากสิกรรม สาขาการบริการ สาขาประมง สาขาอุตสาหกรรม และสาขาคมนาคมและขนส่ง ตามลำดับ แสดงว่าสาขาการผลิตเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดตราด

2. อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ

การศึกษาเกี่ยวกับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดตราด พิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (ตารางที่ 4.15) โดยจะแบ่งออกเป็นช่วง 5 ปีแรก คือ พ.ศ. 2524-2529) ช่วง 5 ปีหลัง คือ พ.ศ. 2529-2534) และพิจารณาในช่วง 10 ปี คือ พ.ศ. 2524-2534 โดยจะพบว่าในช่วงปี 10 ปี จังหวัดตราด มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเพิ่มขึ้น 2,981 ล้านบาท โดยเพิ่มจาก 2,860 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2524 เป็น 5,843 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 แต่ปรากฏว่าในช่วง 5 ปีหลัง จะมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มขึ้นมากกว่าช่วง 5 ปีแรกถึง 2.6 เท่า นับว่าเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของจังหวัดตราดมีการเติบโตที่สอดคล้องกับการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีในช่วง 10 ปี ร้อยละ 7.4 สำหรับในช่วง 5 ปีแรก ร้อยละ 5.18 ส่วนในช่วง 5 ปีหลังเท่ากับร้อยละ 9.68 ซึ่งถือว่าเป็นอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูง

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบโครงการสร้างการมัตถิของจังหวัดคราด พ.ศ. 2525, 2530 และ 2534 (ณ ราคาครั้งที่ 2531)

ประเภทมัตถิ	พ.ศ. 2524		พ.ศ. 2529		พ.ศ. 2534		อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี		
	มุดค่า	สัดส่วน	มุดค่า	สัดส่วน	มุดค่า	สัดส่วน	5 ปีแรก	5 ปีถึง	10 ปี
	(ล้านบาท)	(ร้อยละ)	(ล้านบาท)	(ร้อยละ)	(ล้านบาท)	(ร้อยละ)	(2524-2529)	(2529-2534)	(2524-2534)
1. ภาคเกษตรกรรม	891.79	91.18	1,184.89	92.18	1,781.70	90.49	5.84	8.61	7.17
1.1 กสิกรรม	375.20	13.12	593.16	16.11	879.31	15.05	9.59	8.19	8.89
1.2 ปศุสัตว์	113.59	3.97	61.69	1.68	51.98	0.89	-11.49	-3.37	-7.52
1.3 ประมง	303.01	10.59	400.76	10.89	711.03	12.17	5.75	12.15	8.90
1.4 ป่าไม้	42.18	1.47	34.27	0.93	0.56	0.01	-4.06	-56.13	-35.12
1.5 บริการทางการเกษตร	15.94	0.56	19.51	0.53	14.59	0.25	4.12	-5.65	-0.89
1.6 การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	41.82	1.46	75.23	2.04	124.25	2.13	12.46	10.56	11.50
2. ภาคอุตสาหกรรม	419.90	14.88	448.97	12.18	852.85	14.60	1.92	19.72	7.94
2.1 เหมืองแร่และขุดหิน	49.51	1.73	12.89	0.35	29.55	0.51	-23.60	18.06	-5.03
2.2 อุตสาหกรรม	215.73	7.54	231.64	6.29	432.88	7.41	1.43	13.32	7.21
2.3 การก่อสร้าง	124.77	4.36	136.67	3.71	261.07	4.47	1.84	13.82	7.66
2.4 ไฟฟ้าและประปา	29.89	1.05	67.18	1.83	129.36	2.21	17.58	14.00	15.78
3. ภาคการค้าและบริการ	1,548.42	54.14	2,047.80	55.04	3,208.09	54.91	5.75	9.39	7.68
3.1 การคมนาคมขนส่ง	279.08	9.76	250.82	6.81	342.73	5.87	-2.11	6.44	2.08
3.2 การค้าปลีกและต่ง	590.38	20.64	756.96	20.56	1,278.79	21.89	5.10	11.06	8.04
3.3 การธนาคาร-ประกันภัย	35.36	1.24	72.55	1.97	233.15	3.99	15.46	26.30	20.76
3.4 ที่อยู่อาศัย	158.70	5.55	212.72	5.78	297.60	5.09	6.04	6.95	6.49
3.5 การบริหารและป้องกันประเทศ	131.58	4.60	160.91	4.37	221.12	3.78	4.11	6.56	5.33
3.6 การบริการ	353.32	12.35	593.90	16.13	834.69	14.29	10.95	7.04	8.98
มุดค่ามัตถิทั้งหมดจังหวัด	2,860.06	100.00	3,680.80	100.00	5,842.85	100.00	5.18	9.68	7.40

ที่มา : กองบัญชาประชาชนคดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและต่งคมแห่งชาติ

ตารางที่ 4.15 การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดครุฑ (ณ ราคาของปี พ.ศ.2531)

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)			การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)		
	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	2524-2529	2529-2534	2524-2534
เกษตรกรรม	891.73	1,184.63	1,781.70	292.90	597.08	889.98
กสิกรรม	375.20	593.16	879.31	217.97	286.14	504.11
ปศุสัตว์	113.59	61.69	51.98	-51.90	-9.72	-61.61
ประมง	303.01	400.76	711.03	97.75	310.27	408.03
ป่าไม้	42.18	34.27	0.56	-7.90	-33.72	-41.62
บริการทางการเกษตร	15.94	19.51	14.59	3.56	-4.92	-1.36
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	41.82	75.23	124.25	33.41	49.02	82.43
เหมืองแร่และขุดหิน	49.51	12.89	29.55	-36.63	16.67	-19.96
อุตสาหกรรม	215.73	231.64	432.88	15.91	201.24	217.15
การก่อสร้าง	124.77	136.67	261.07	11.90	124.40	136.30
ไฟฟ้าและประปา	29.89	67.18	129.36	37.29	62.18	99.47
คมนาคมและขนส่ง	279.08	250.82	342.73	-28.26	91.91	63.65
ก๊าซและก๊อปติก	590.38	756.96	1,278.79	166.57	521.83	688.41
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	35.36	72.55	233.15	37.18	160.61	197.79
ที่อยู่อาศัย	158.70	212.72	297.60	54.03	84.88	138.91
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	131.58	160.93	221.12	29.35	60.20	89.55
การบริการ	353.32	593.90	834.69	240.58	240.80	481.37
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	2,860.05	3,680.86	5,842.65	820.81	2,161.79	2,982.60

ที่มา : กองบัญชาการพิเศษ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดตราด (Absolute change) (ตารางที่ 4.16) ปรากฏว่า สาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนมากที่สุดคือร้อยละ 35.68 (5 ปีแรก) ร้อยละ 27.62 (5 ปีหลัง) และร้อยละ 29.84 (ช่วง 10 ปี) จะสังเกตได้ว่าเป็นสาขาที่มีการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ลดลง โดยใน 5 ปีหลังลดลง 1.3 เท่าของช่วง 5 ปีแรก สาขาที่มีส่วนแบ่งการเพิ่มรองลงมา ได้แก่ สาขาค้าปลีกและค้าส่ง สาขาการบริการ สาขาการประมง และสาขาอุตสาหกรรม ตามลำดับ และจะพบว่ากลุ่มสาขาการผลิตที่ส่วนแบ่งลดลงในลักษณะถดถอย ได้แก่ สาขาป่าไม้ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน และสาขาปศุสัตว์ เป็นต้น

หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จากเดิม (Relative change) (ตารางที่ 4.17) จะพบว่าในช่วง 10 ปี จังหวัดตราดมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์จากเดิม ร้อยละ 10.43 โดยในช่วง 5 ปีหลังจะมีอัตราที่สูงกว่าช่วง 5 ปีแรกถึง 3.3 เท่า กล่าวคือ ในช่วง 5 ปีหลังมีอัตราร้อยละ 13.82 ส่วนในช่วง 5 ปีแรกมีอัตราร้อยละ 4.16 ซึ่งสาขาการผลิตที่อัตราการขยายตัวสูงสุดในช่วง 10 ปีคือ สาขาธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ รองลงมา ได้แก่ สาขาไฟฟ้าและประปา สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย สาขาการบริการ และสาขาการประมง ตามลำดับ และจะพบว่าสาขาการผลิตที่อัตราการเพิ่มที่ติดลบไม่มา จะพิจารณาในช่วง 5 ปีแรก หรือ 5 ปีหลัง หรือในช่วง 10 ปีก็ตาม ได้แก่ สาขาป่าไม้ และสาขาปศุสัตว์

3. การวิเคราะห์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการด้านเศรษฐกิจของจังหวัดตราดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2534 โดยอาศัยแบบจำลองที่ช่วยในการวิเคราะห์เศรษฐกิจ ได้แก่ การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน และการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ที่ตั้ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้ทราบว่าสาขาการผลิตใดที่มีบทบาทความสำคัญต่อจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับภาค และโครงสร้างการผลิตสาขาใดที่มีผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของจังหวัดและภาค

1) การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Shift and Share Analysis) เป็นการศึกษาเพื่อช่วยในการอธิบายและวิเคราะห์การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด โดยบ่งชี้แรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด การวิเคราะห์การเติบโตทาง

ตารางที่ 4.16 การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมจากทั้งจังหวัด (Absolute change) ของจังหวัดคราด (ณ ราคาในปี พ.ศ.2531)

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)			การเปลี่ยนแปลงจากทั้งจังหวัด (ร้อยละ)		
	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	2524-2529	2529-2534	2524-2534
เกษตรกรรม	891.73	1,184.63	1,781.70	35.68	27.62	29.84
กสิกรรม	375.20	593.16	879.31	26.56	13.24	16.90
ปศุสัตว์	113.59	61.69	51.98	-6.32	-0.45	-2.07
ประมง	303.01	400.76	711.03	11.91	14.35	13.68
ป่าไม้	42.18	34.27	0.56	-0.96	-1.56	-1.40
บริการทางการเกษตร	15.94	19.51	14.59	0.43	-0.23	-0.05
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	41.82	75.23	124.25	4.07	2.27	2.76
เหมืองแร่และขุดหิน	49.51	12.89	29.55	-4.46	0.77	-0.67
อุตสาหกรรม	215.73	231.64	432.88	1.94	9.31	7.28
การก่อสร้าง	124.77	136.67	261.07	1.45	5.71	4.57
ไฟฟ้าและประปา	29.89	67.18	129.36	4.54	2.88	3.33
คมนาคมและขนส่ง	279.08	250.82	342.73	-3.44	4.25	2.13
กำลังและกำลังกล	590.38	756.96	1,278.79	20.29	24.14	23.08
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	35.36	72.55	233.15	4.53	7.43	6.63
ที่อยู่อาศัย	158.70	212.72	297.60	6.58	3.93	4.66
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	131.58	160.93	221.12	3.58	2.78	3.00
การบริการ	353.32	593.90	834.69	29.31	11.14	16.14
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	2,860.05	3,680.86	5,842.65	100.00	100.00	100.00

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 4.17 การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมจากเดิม (Relative change) ของจังหวัดคราด (ณ ราคาของปี พ.ศ.2531)

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)			การเปลี่ยนแปลงจากเดิม (ร้อยละ)		
	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	2524-2529	2529-2534	2524-2534
เกษตรกรรม	891.73	1,184.63	1,781.70	6.57	10.08	9.98
กสิกรรม	375.20	593.16	879.31	11.62	9.65	13.44
ปศุสัตว์	113.59	61.69	51.98	-9.14	-3.15	-5.42
ประมง	303.01	400.76	711.03	6.45	15.48	13.47
ป่าไม้	42.18	34.27	0.56	-3.75	-19.67	-9.87
บริการทางการเกษตร	15.94	19.51	14.59	4.47	-5.05	-0.85
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	41.82	75.23	124.25	15.98	13.03	19.71
เหมืองแร่และขุดหิน	49.51	12.89	29.55	-14.80	25.87	-4.03
อุตสาหกรรม	215.73	231.64	432.88	1.48	17.38	10.07
การก่อสร้าง	124.77	136.67	261.07	1.91	18.20	10.92
ไฟฟ้าและประปา	29.89	67.18	129.36	24.95	18.51	33.27
คมนาคมและขนส่ง	279.08	250.82	342.73	-2.03	7.33	2.28
ค้าส่งและค้าปลีก	590.38	756.96	1,278.79	5.64	13.79	11.66
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	35.36	72.55	233.15	21.03	44.28	55.93
ที่อยู่อาศัย	158.70	212.72	297.60	6.81	7.98	8.75
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	131.58	160.93	221.12	4.46	7.48	6.81
การบริการ	353.32	593.90	834.69	13.62	8.11	13.62
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	2,860.05	3,680.86	5,842.65	5.74	11.75	10.43

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เศรษฐกิจของจังหวัดในแง่ของส่วนแบ่ง (Shift) และส่วนโอน (Share) พิจารณาแบ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด เป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเกิดจากการเติบโตทั้งหมดของภาค และอีกส่วนหนึ่ง เกิดจากการที่จังหวัดนั้นได้เปรียบจังหวัดอื่น (จังหวัดที่กำลังพิจารณาได้ประโยชน์ ในขณะที่จังหวัดอื่นเสียประโยชน์)

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน จะบอกถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด อันเป็นผลจากการเติบโตของตัวแปรบางตัวของจังหวัดโดยกระจายออกเป็นความเติบโตทั้งหมดของภาค และการเติบโตของสาขาการผลิตใดสาขาการผลิตหนึ่งในจังหวัด สามารถจะอธิบายได้ค้ำภาวะการแข่งขันของสาขาการผลิต ที่มีลักษณะ เฉพาะ เปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่น ๆ ในพื้นที่นั้น องค์ประกอบทั้ง 3 อย่างนี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้

(ก) ส่วนแบ่งของภาค (Regional Share) หมายถึง จำนวนมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ที่เพิ่มขึ้นในจังหวัด ถ้าการผลิตของจังหวัด เพิ่มขึ้นโดยมีอัตราการขยายตัวเท่ากับอัตราการขยายตัวของภาค

(ข) ส่วนโอนตามสัดส่วน (Proportionality Shift : P-Shift หรือ Industrial Mix Effect) หมายถึง มูลค่าเพิ่มที่เพิ่มโดยอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่งของจังหวัดแตกต่างไปจากอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทุกสาขาการผลิตในภาครวมกัน ดังนั้นค่า P-Shift จึงเป็นค่าที่แสดงให้เห็นถึงอัตราการขยายตัวช้าหรือเร็วของสาขาการผลิต

(ค) ส่วนโอนแตกต่าง (Differential Shift : D-Shift) หมายถึง มูลค่าเพิ่มที่เกิดจากความแตกต่างของอัตราการขยายตัวของสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่งในจังหวัดกับอัตราการขยายตัวของสาขาการผลิตนั้นทั้งภาค ค่า D-Shift จึงเป็นค่าที่แสดงให้เห็นความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้ง (Locational or Regional Advantage) หรือได้เปรียบด้านทรัพยากรการผลิตในพื้นที่

องค์ประกอบทั้ง 3 ทำให้ทราบถึงสภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด ดังนี้

(ก) ค่าของ Regional Share บอกถึงมูลค่าเพิ่มของจังหวัดที่เปลี่ยนแปลงไปถ้าจังหวัดมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับภาค

(ข) ค่า Proportionality Shift ของจังหวัดที่เป็นบวก แสดงว่า จังหวัดนั้นมีสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วกว่าระดับ และสาขาการผลิตที่มี Proportionality Shift เป็นบวก จะเป็นสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วในจังหวัดนั้น

ส่วนค่าของ Proportional Shift ที่เป็นลบ แสดงว่า จังหวัดนั้นมีสาขาการผลิตที่เติบโตช้ากว่าระดับ และสาขาการผลิตที่มี Proportionality Shift เป็นลบ จะเป็นสาขาการผลิตที่เติบโตช้าในจังหวัดนั้น

(ค) ค่า Differential Shift ของจังหวัดที่เป็นบวก แสดงว่า จังหวัดนั้นมีสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วกว่าในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน และสาขาการผลิตที่มีค่า Differential Shift เป็นบวก จะเป็นสาขาการผลิตที่ได้เปรียบ

ส่วนค่าของ Differential Shift ของจังหวัดที่เป็นลบ แสดงว่า จังหวัดนั้นมีสาขาการผลิตที่เติบโตช้ากว่าในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน และสาขาการผลิตที่มีค่า เป็นลบ จะเป็นสาขาการผลิตที่เสียเปรียบ

จากการวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอนของจังหวัดคราดใน 3 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่งปี พ.ศ. 2524-2529 ช่วงที่สองปี พ.ศ. 2529-2534 และช่วงที่สาม คือ ปี พ.ศ. 2524-2534 โดยเปรียบเทียบกับภาคตะวันออก (ตารางที่ 4.18 - 4.19) มีรายละเอียดดังนี้

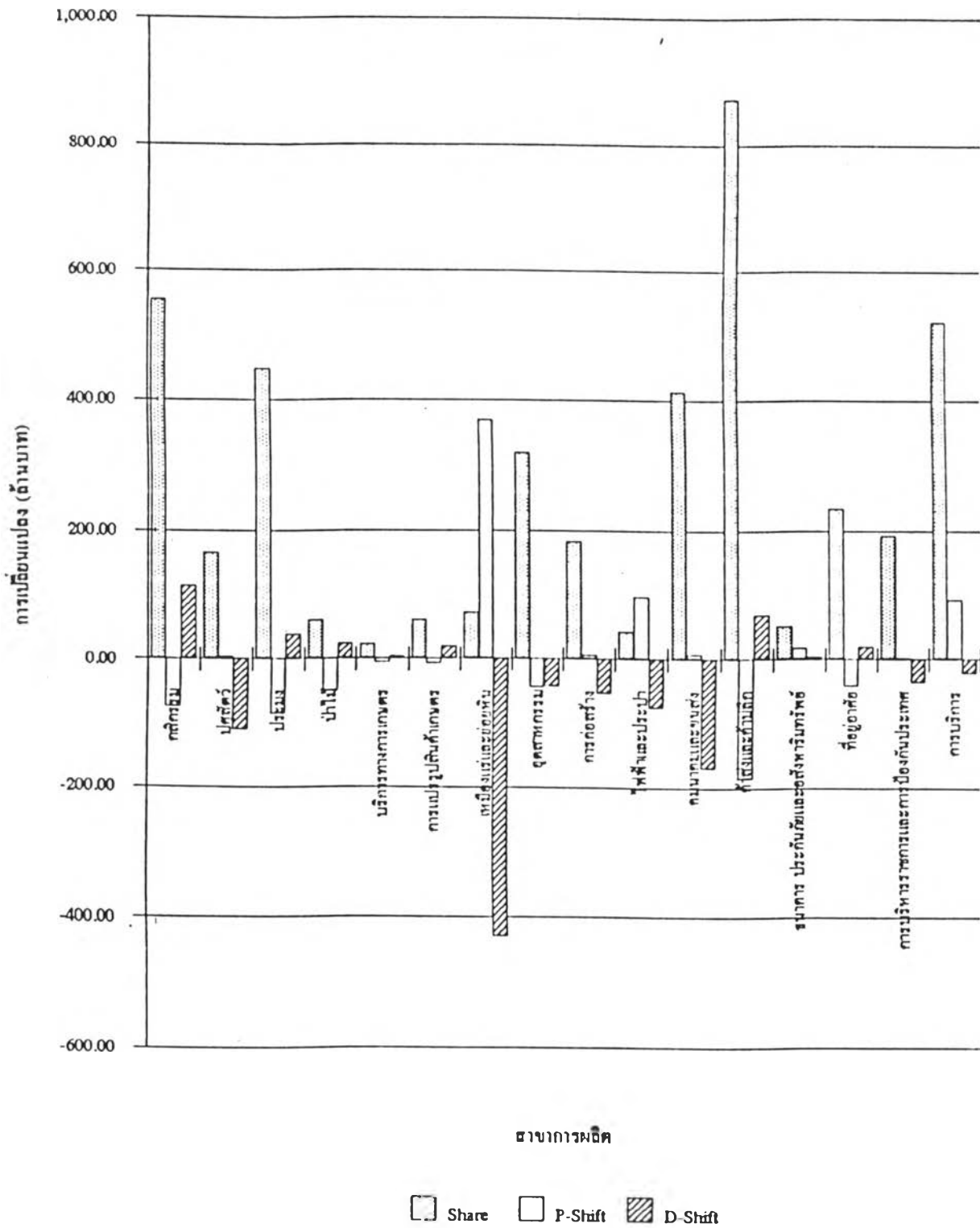
: ช่วง พ.ศ. 2524-2529 (ตารางที่ 4.18 และแผนภูมิที่ 4.2)
พบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดคราดมีมูลค่าเพิ่มถึง 5,531.54 ล้านบาท โดยสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาที่มีมูลค่าการผลิตสูงสุด คือ 1,317.78 ล้านบาท ส่วนใหญ่มาจากสาขา กสิกรรม รองลงมา ได้แก่ สาขาการประมง สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่ายและสาขา ปศุสัตว์ ส่วนสาขาค้าปลีกและค้าส่ง จะมีมูลค่าเพิ่มมากเป็นอันดับที่ 2 คือ 872.12 ล้านบาท และ สาขาบริการ มีมูลค่าเพิ่มมากเป็นอันดับที่ 3 ตามลำดับ จังหวัดคราดเท่ากับ 5,532

: ช่วง พ.ศ. 2529-2534 (ตารางที่ 4.19 และแผนภูมิที่ 4.3)
พบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดคราดมีมูลค่าเพิ่มถึง 7,178.62 ล้านบาท โดยสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาที่มีมูลค่าการผลิตสูงสุด ถึง 1,750.95 ล้านบาท ส่วนใหญ่มาจากสาขา กสิกรรม รองลงมา ได้แก่ สาขาประมง สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย และสาขา ปศุสัตว์ ส่วนสาขาค้าปลีกและค้าส่ง จะมีมูลค่าเพิ่มมากเป็นอันดับที่ 2 และสาขาบริการมีมูลค่าเพิ่ม มากเป็นอันดับที่ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Shift Share Analysis) ของจังหวัดนคร เด เปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงใต้ ปี พ.ศ. 2524-2529
(ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531)

สาขาการผลิต	ปี พ.ศ. 2524		ปี พ.ศ. 2529		Regional Share	P Shift	D Shift
	ภาคตะวันออกเฉียงใต้	นคร เด	ภาคตะวันออกเฉียงใต้	นคร เด			
เกษตรกรรม	18,009.31	891.73	22,709.01	1,184.63	1,317.78	-194.35	60.19
กสิกรรม	9,950.29	375.20	12,714.89	593.16	553.88	-75.44	113.72
ปศุสัตว์	3,024.09	113.59	4,576.95	61.69	166.99	3.93	-110.22
ประมง	2,494.80	303.01	2,978.69	400.76	447.12	-86.34	38.98
ป่าไม้	562.21	42.18	139.30	34.27	61.37	-51.92	23.82
บริการทางการเกษตร	1,051.66	15.94	1,097.42	19.51	22.58	-6.94	2.87
การแปรรูปสินค้าเกษตร	926.27	41.82	1,201.76	75.23	60.84	-7.59	20.97
เหมืองแร่และขุดหิน	888.54	49.51	7,928.40	12.89	72.22	368.56	-428.90
อุตสาหกรรม	25,092.97	215.73	32,006.97	231.64	318.04	-43.87	-43.53
การก่อสร้าง	1,869.51	124.77	2,848.56	136.67	183.53	5.59	-53.44
ไฟฟ้าและประปา	846.72	29.89	4,015.97	67.18	43.21	97.57	-74.60
คมนาคมและขนส่ง	2,477.81	279.08	3,729.49	250.82	411.73	7.32	-169.24
ค้าส่งและค้าปลีก	9,582.27	590.38	11,162.47	756.96	872.12	-185.38	69.21
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	1,023.91	35.36	2,013.90	72.55	51.30	17.26	2.99
ที่อยู่อาศัย	2,986.06	158.70	3,623.87	212.72	233.70	-42.10	20.13
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	2,153.84	131.58	3,220.76	160.93	193.59	2.16	-35.83
การบริการ	10,439.65	353.32	18,207.02	593.90	521.53	93.67	-22.30
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	75,370.60	2,860.05	111,466.40	3,680.86	5,531.54	-97.89	-585.17

แผนภูมิที่ 4.2 ส่วนแบ่งและส่วนโอนรายสาขาการผลิตของจังหวัดตราด พ.ศ. 2524-2529

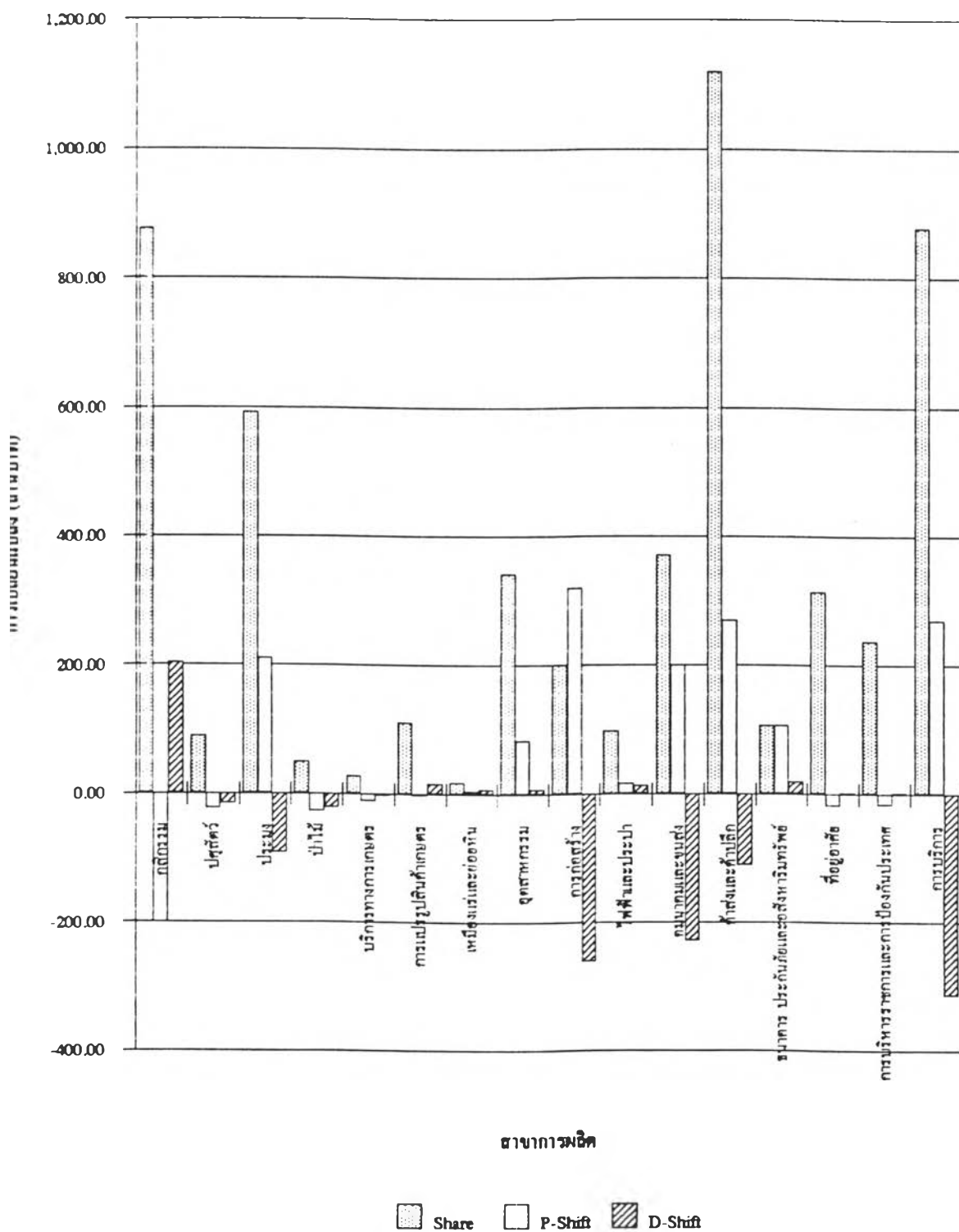

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งส่วนโอน (Share Share Analysis) ของจังหวัดนคร เดเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ.2529-2534
(ราคาคงที่ ปี พ.ศ.2531)

สาขาการผลิต	ปี พ.ศ.2529		ปี พ.ศ.2534		Regional Share	P-Staff	D-Shift
	ภาคตะวันออก	คราด	ภาคตะวันออก	คราด			
เกษตรกรรม	22,709.01	1,184.63	28,305.89	1,781.70	1,750.95	-275.37	305.11
กสิกรรม	12,714.89	593.16	14,496.08	879.31	876.24	-200.98	203.05
ปศุสัตว์	4,576.95	61.69	4,988.20	51.98	90.24	-24.00	-15.26
ประมง	2,978.69	400.76	5,972.37	711.03	591.68	210.85	-92.50
ป่าไม้	139.30	34.27	94.27	0.56	49.69	-27.49	-22.64
บริการทางการเกษตร	1,097.42	19.51	1,020.09	14.59	27.85	-10.72	-3.55
การแปรรูปสินค้าเกษตร	1,201.76	75.23	1,734.88	124.25	110.26	-2.66	15.64
เหมืองแร่และขุดยหิน	7,928.40	12.89	14,113.59	29.55	18.06	3.88	6.61
อุตสาหกรรม	32,006.97	231.64	58,832.61	432.88	341.57	83.21	7.10
การก่อสร้าง	2,848.56	136.67	10,881.36	261.07	201.12	319.95	-261.01
ไฟฟ้าและประปา	4,015.97	67.18	6,957.54	129.36	98.35	17.03	12.97
กวนนมและขนสัตว์	3,729.49	250.82	8,504.00	342.73	369.93	200.98	-229.18
ค้าส่งและค้าปลีก	11,162.47	756.96	20,485.41	1,278.79	1,118.47	269.70	-110.38
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	2,013.90	72.55	5,922.39	233.15	106.29	106.05	19.81
ที่อยู่อาศัย	3,623.87	212.72	5,052.41	297.60	313.60	-18.02	1.02
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	3,220.76	160.93	4,414.58	221.12	236.99	-17.42	0.55
การบริการ	18,207.02	593.90	35,198.66	834.69	877.32	269.83	-313.45
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	111,466.40	3,680.86	198,668.42	5,842.65	7,178.62	904.82	-476.09

แผนภูมิที่ 4.3 ส่วนแบ่งและส่วนโอนรายสาขาการผลิตของจำ ักัดตราค พ.ศ. 2529-2534

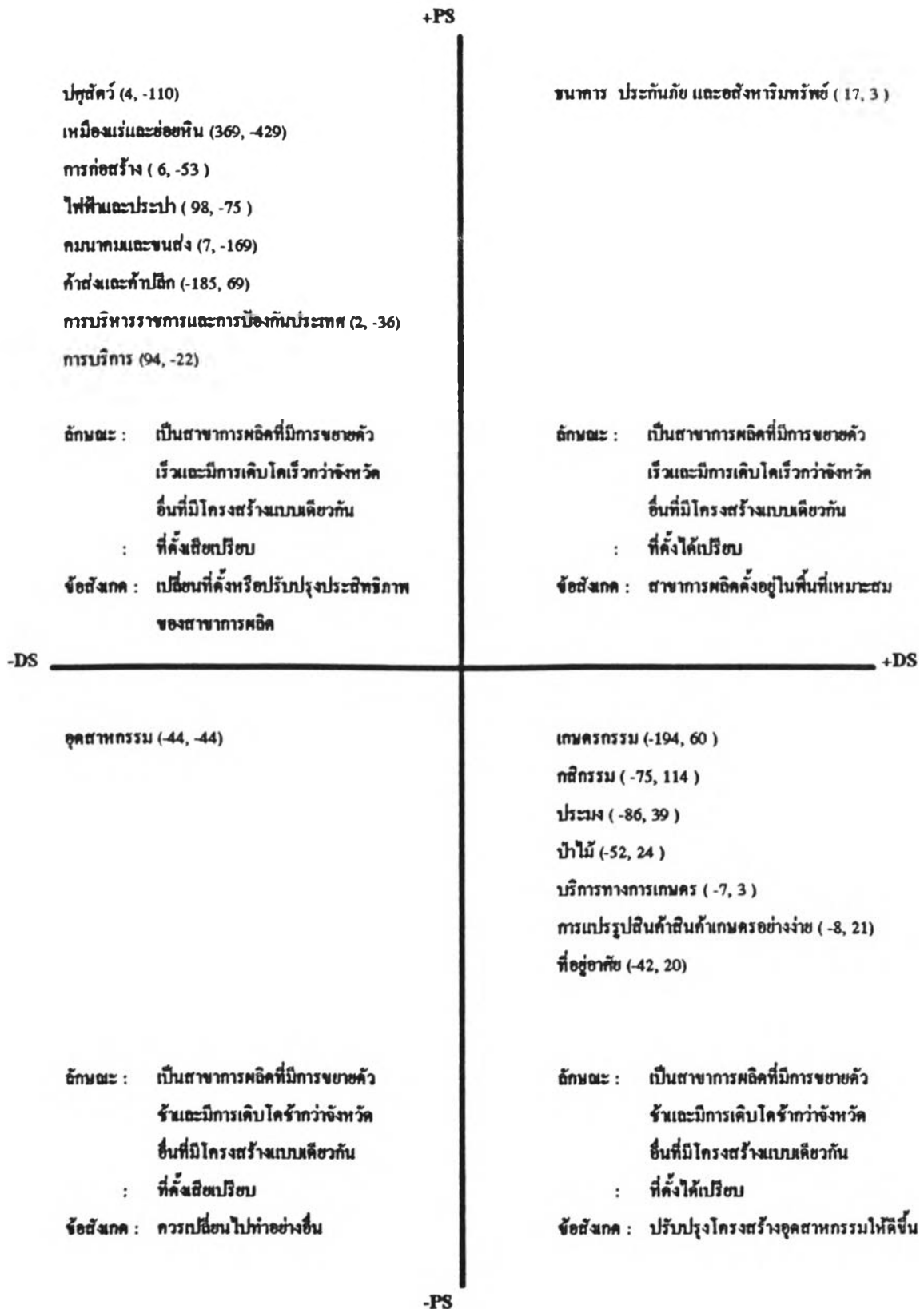
โดยสรุปแล้วจะพบว่าโครงสร้างทางสาขาการผลิตที่มีมูลค่าเพิ่ม ณ 2 ช่วงปีที่ศึกษา จะมีโครงสร้างสาขาการผลิตที่เหมือนเดิม แสดงให้เห็นว่าจังหวัดตราด มีฐานเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับ 3 สาขาหลัก คือ สาขาเกษตรกรรม สาขาค้าปลีกและค้าส่ง และสาขาบริการ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ Shift-Share Analysis เป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี พ.ศ. 2524-2529 และ ปีพ.ศ. 2529-2534 (แผนภูมิที่ 4.4 และ 4.5) มูลค่าเพิ่มของสาขาการผลิตได้เพิ่มขึ้นจาก 5,531.54 ล้านบาท เป็น 7,178.62 ล้านบาท ส่วนใหญ่การผลิตในแต่ละสาขาจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ยกเว้นสาขาปศุสัตว์ สาขาป่าไม้ สาขาบริการทางการเกษตร สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน และสาขาคมนาคมขนส่ง ที่มีมูลค่าเพิ่มในสัดส่วนที่ลดลงและ เมื่อเปรียบเทียบทางด้านอัตราการขยายตัวกับความได้เปรียบเสียเปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง จะเห็นได้ว่าในช่วงแรก คือ ช่วงปี พ.ศ. 2524-2529 การผลิตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเริ่มมีอัตราการขยายตัวที่เร็วขึ้น ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะอยู่ในทำเลที่ตั้งที่เสียเปรียบก็ตาม

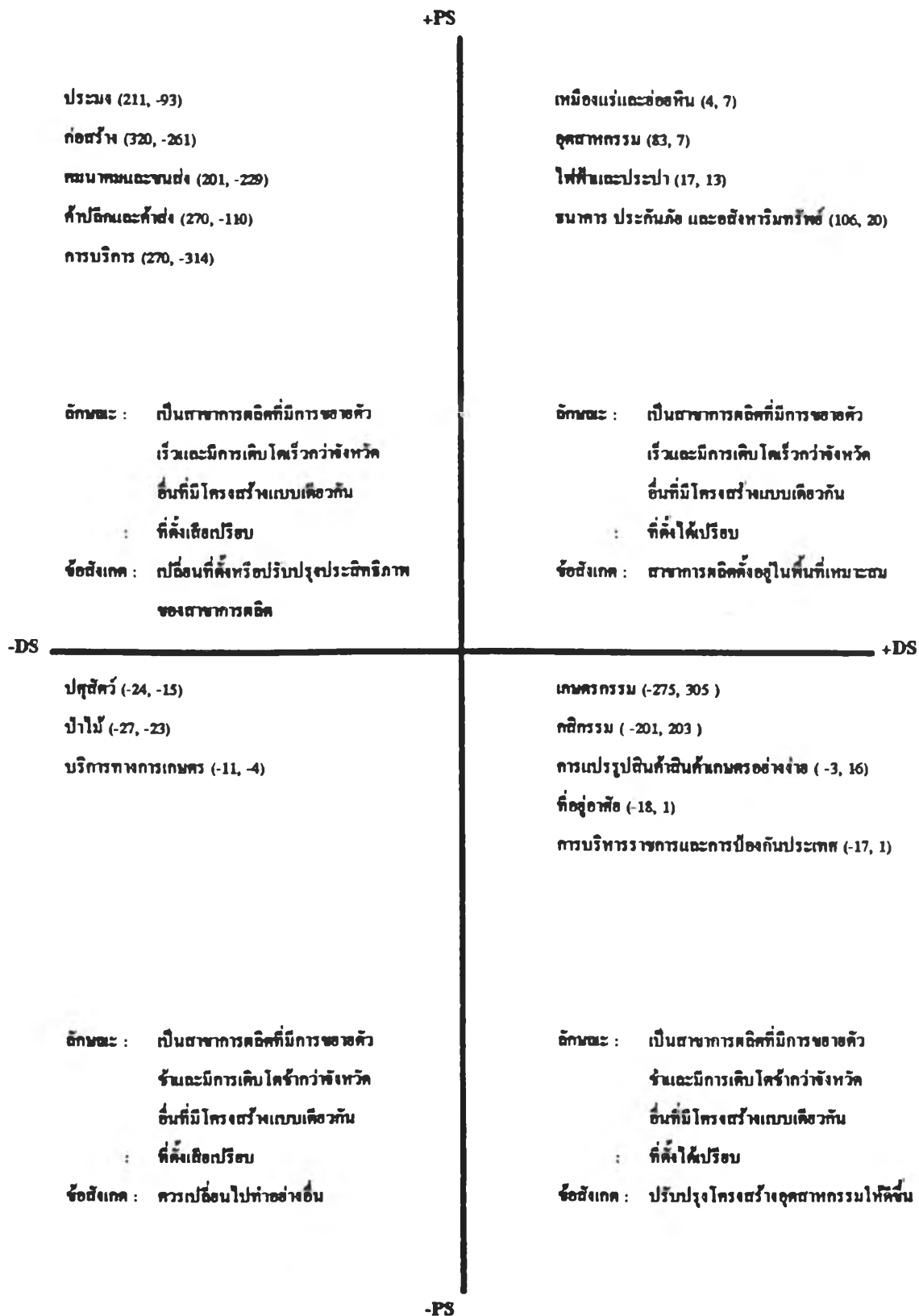
เมื่อพิจารณาในรายสาขา พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2524-2529 สาขาที่มีอัตราการขยายตัวเร็วและมีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ ส่วนสาขาที่มีอัตราการขยายตัวเร็วแต่มีความเสียเปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาปศุสัตว์ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน สาขาก่อสร้าง สาขาไฟฟ้าและประปา สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ และสาขาบริการ สำหรับสาขาที่มีอัตราการขยายตัวช้าแต่มีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาถลุงแร่ สาขาประมง สาขาป่าไม้ สาขาบริการทางการเกษตร สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย และสาขาที่อยู่อาศัย ส่วนสาขาที่มีอัตราการขยายตัวช้าและมีความเสียเปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม

สำหรับในช่วงปี พ.ศ. 2529-2534 จะพบว่าโครงสร้างและที่ตั้งของสาขาการผลิตเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ สาขาที่มีอัตราการขยายตัวเร็วและมีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน สาขาอุตสาหกรรม สาขาไฟฟ้าและประปา สาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ ส่วนสาขาที่มีอัตราการขยายตัวเร็วแต่มีความเสียเปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาประมง สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคม และขนส่ง สาขาค้าส่งและค้าปลีก และสาขาบริการ สำหรับสาขาที่มีอัตราการขยายตัวช้าแต่มีความได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาถลุงแร่ สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย

แผนภูมิที่ 4.4 โครงสร้างและที่ตั้งสาขาการผลิต จากการศึกษาการผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนโอนของจังหวัดคราด ในระหว่างปี พ.ศ. 2524-2529

**แผนภูมิที่ 4.5 โครงสร้างและที่ตั้งสาขาการผลิต จากการศึกษาการผลิตภาคเกษตรกรรมด้วยวิธีการ
วิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนโอนของจังหวัดคราด ในระหว่างปี พ.ศ. 2529-2534**

สาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการราชการและป้องกันประเทศ ส่วนสาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ ส่วนสาขาที่มีอัตราการขยายตัวช้าและมีความเสี่ยง เบี่ยงเบนด้านค่าเฉลี่ยที่ตั้ง ได้แก่ สาขาบุคคล สาขาป่าไม้ และสาขาบริการทางการเกษตร

2) การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ที่ตั้ง

การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ที่ตั้ง (Location Quotient : LQ) จะเป็นการวิเคราะห์ถึงความชำนาญในด้านการผลิตของอุตสาหกรรม

เมื่อค่า LQ มากกว่า 1 หมายถึง จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม X มากกว่าในระดับภาคโดยเฉลี่ย

เมื่อค่า LQ เท่ากับ 1 หมายถึง จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม X เท่ากับในระดับภาคโดยเฉลี่ย

เมื่อค่า LQ น้อยกว่า 1 หมายถึง จังหวัดมีความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม X น้อยกว่าในระดับภาคโดยเฉลี่ย

จากการวิเคราะห์ถึงความชำนาญในการผลิตของจังหวัดตราด (ตารางที่ 4.20) ปี พ.ศ. 2524, 2529 และ 2534 พบว่าสาขาการผลิตที่จังหวัดตราดมีความชำนาญมากกว่าภาคโดยเฉลี่ยตลอด 3 ช่วงปี ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาประมง สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย สาขาคมนาคมและขนส่ง สาขาค้าปลีกและค้าส่ง และสาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ ส่วนสาขาการผลิตที่จังหวัดตราดยังมีความเชี่ยวชาญน้อยกว่าภาคโดยเฉลี่ย ได้แก่ สาขาบุคคล สาขาบริการทางการเกษตร สาขาอุตสาหกรรม สาขาไฟฟ้าและประปา และสาขาการบริการ เป็นต้น ส่วนสาขาที่มีความเชี่ยวชาญสูงกว่าภาคในอดีตแต่ในปี พ.ศ. 2534 กลับมีความเชี่ยวชาญน้อยกว่าภาค ได้แก่ สาขาป่าไม้ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน และสาขาก่อสร้าง ซึ่งทั้งสาขาที่ควรให้ความสนใจมาก คือ สาขาป่าไม้และสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นสาขาที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของจังหวัดมาก แต่เมื่อมีการนำเอาทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุมาใช้จนเกินกำลังความสามารถของทรัพยากรที่จะรับได้ และการฟื้นฟูโดยธรรมชาติก็ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน จนทำให้มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศอื่น ๆ อีกด้วย

ตารางที่ 4.20 การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่จังหวัดตราด พ.ศ. 2524 2529 และ 2534

ประเภทการผลิต	จังหวัดตราด			ภาคตะวันออก			ค่า L.Q.			ฐานเศรษฐกิจของจังหวัด		
	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534
เกษตรกรรม	891.73	1,184.63	1,781.70	18,009.31	22,709.01	28,305.89	1.30	1.58	2.14	B	B	B
กสิกรรม	375.20	593.16	879.31	9,950.29	12,714.89	14,496.08	0.99	1.41	2.06	I	B	B
ปศุสัตว์	113.59	61.69	51.98	3,024.09	4,576.95	4,988.20	0.99	0.41	0.35	I	I	I
ประมง	303.01	400.76	711.03	2,494.80	2,978.69	5,972.37	3.20	4.07	4.05	B	B	B
ป่าไม้	42.18	34.27	0.36	562.21	139.30	94.27	1.98	7.45	0.20	B	B	I
บริการทางการเกษตร	15.94	19.51	14.59	1,051.66	1,097.42	1,020.09	0.40	0.54	0.49	I	I	I
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	41.82	75.23	124.25	926.27	1,201.76	1,734.88	1.19	1.90	2.44	B	B	B
เหมืองแร่และขุดหิน	49.51	12.89	29.55	888.54	7,928.40	14,113.59	1.47	0.05	0.07	B	I	I
อุตสาหกรรม	215.73	231.64	432.88	25,092.97	32,006.97	58,832.61	0.23	0.22	0.23	I	I	I
การก่อสร้าง	124.77	136.67	261.07	1,869.51	2,848.56	10,881.36	1.76	1.45	0.82	B	B	I
ไฟฟ้าและประปา	29.89	67.18	129.36	846.72	4,015.97	6,957.54	0.93	0.51	0.63	I	I	I
คมนาคมและขนส่ง	279.08	250.82	342.73	2,477.81	3,729.49	8,504.00	2.97	2.04	1.37	B	B	B
ค้าส่งและค้าปลีก	590.38	756.96	1,278.79	9,582.27	11,162.47	20,485.41	1.62	2.05	2.12	B	B	B
ธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	35.36	72.55	233.15	1,023.91	2,013.90	5,922.39	0.91	1.09	1.34	I	B	B
ที่อยู่อาศัย	158.70	212.72	297.60	2,986.06	3,623.87	5,052.41	1.40	1.78	2.00	B	B	B
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	131.58	160.93	221.12	2,153.84	3,220.76	4,414.58	1.61	1.51	1.70	B	B	B
การบริการ	353.32	593.90	834.69	10,439.65	18,207.02	35,198.66	0.89	0.99	0.81	I	I	I
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	2,860.05	3,680.86	5,842.65	75,370.60	111,466.40	198,668.42	1.00	1.00	1.00			

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ : B หมายถึง Export from the region. I หมายถึง Import from the region

4. รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร

สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรจังหวัดตราด นับว่าเป็นตัวชี้ถึงมาตรฐานการครองชีพของประชากรภายในจังหวัด ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก และระดับประเทศ จากการศึกษารายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรในช่วง พ.ศ. 2524-2534 (ตารางที่ 4.21) พบว่าในปี พ.ศ. 2524 จังหวัดตราดมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่อปี 15,738 บาท และในปี พ.ศ. 2529 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่อปีเพิ่มขึ้นเป็น 19,645 บาท สำหรับในปี พ.ศ. 2534 เพิ่มขึ้นอีกเป็น 36,877 บาท จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่ามาตรฐานการครองชีพของประชากรในจังหวัดตราดจะสูงกว่าในอดีตที่ผ่านมา และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2524-2534 เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.73 แต่จะพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรจะต่ำกว่าระดับภาคตะวันออกมาโดยตลอด และช่วงความแตกต่างมีแนวโน้มจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่หากเทียบกับประเทศแล้วรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรจังหวัดนี้อยู่ในเกณฑ์ใกล้เคียงกับระดับประเทศ แต่ในช่วง 2 ปีหลัง คือ ช่วงปี พ.ศ. 2533-2534 รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรในจังหวัดนี้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงในอนาคต เมื่อเทียบกับทั้งประเทศและในระดับภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องมาจากจังหวัดประสบกับปัญหาทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยเหตุผลต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ ซึ่งปัจจุบันรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรอยู่ในลำดับที่ 4 ของภาคตะวันออก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ (ตารางที่ 4.22 และ แผนภูมิที่ 4.6)

5. โครงสร้างทางเศรษฐกิจรายสาขา

1) ภาคเกษตรกรรม

ในส่วนของภาคเกษตรกรรม เมื่อพิจารณาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในช่วงปี พ.ศ. 2524-2534 จะเห็นได้ว่ามีอัตราการขยายตัวลดลงในทุกสาขาการผลิต แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้วพบว่าอยู่ในสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคมาตลอด เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการผลิตของภาคเกษตรกรรม พบว่าสัดส่วนของสาขากสิกรรมจะมีมูลค่าสูงที่สุด ประมาณร้อยละ 13-16 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมา ได้แก่ สาขาประมง สาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย และสาขาป่าไม้ จะเห็นได้ว่า สาขาปศุสัตว์ สาขาป่าไม้ และสาขาการแปรรูปอย่างง่าย มีความสำคัญน้อยมากในภาคเกษตรกรรมและระบบเศรษฐกิจของจังหวัด อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของแต่ละสาขาการผลิตในภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะสาขากสิกรรมและสาขาประมงแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความ

ตารางที่ 4.21 รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรทั้งประเทศ ภาคตะวันออก และจังหวัดตราด
ช่วงปี พ.ศ. 2524-2534 ณ ราคาปัจจุบัน

พ.ศ.	รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร (บาท)		
	ทั้งประเทศ	ภาคตะวันออก	จังหวัดตราด
2524	15,934	20,263	15,738
2525	17,277	23,232	17,742
2526	18,538	26,287	18,129
2527	19,513	26,207	17,431
2528	20,483	28,418	17,993
2529	21,584	32,827	19,645
2530	24,332	35,126	22,091
2531	28,712	41,680	25,251
2532	33,624	50,165	30,068
2533	38,908	57,404	34,066
2534	44,085	67,970	36,877

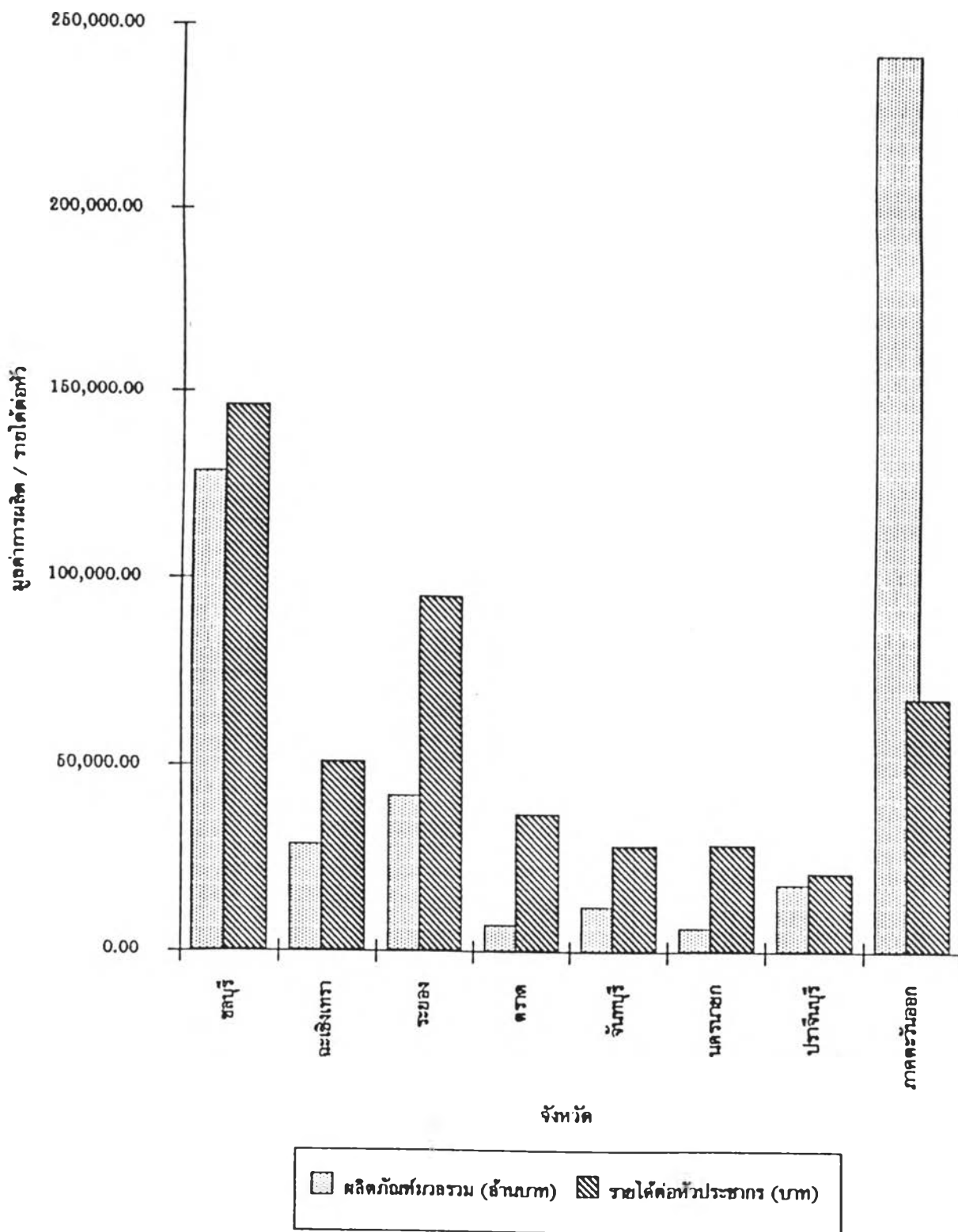
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 4.22 ปริมาณพืชผลคึกกษณ์วมรวมและรายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดต่าง ๆ
ในภาคตะวันออก (ราคาปัจจุบัน ปี พ.ศ.2534)

จังหวัด	ผลิตภัณ์วมรวม		รายได้ต่อหัวประชากร	
	ล้านบาท	ลำดับที่	บาท	ลำดับที่
ชลบุรี	128,417.00	1	146,261	1
ฉะเชิงเทรา	28,531.68	3	50,768	3
ระยอง	41,519.44	2	94,793	2
ตราด	7,043.55	6	36,877	4
จันทบุรี	12,041.28	5	28,399	6
นครนายก	6,281.81	7	28,554	5
ปราจีนบุรี	18,001.32	4	21,303	7
ภาคตะวันออก	241,836.09	-	67,970	-

ที่มา : กองบัญชาการประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.6 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมและรายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียง (ราคาปัจจุบัน ปี พ.ศ.2534)

ผันผวนขึ้นลงตามสภาพดินฟ้าอากาศ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีอยู่แต่ก็ แม้ว่าเกษตรกรและผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำส่วนมากจะเริ่มหันมาใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อีกทั้งยังมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการเพาะปลูกและการเพาะเลี้ยง รวมถึงการขยายพื้นที่เพื่อกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้นก็ตาม

1.1 การกสิกรรม

การกสิกรรม เป็นผลผลิตหลักที่สำคัญของสาขาเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดตราดประมาณร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำการเกษตร ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ข้าว ผลไม้ มะพร้าว และสับปะรด (ตารางที่ 4.23)

- ยางพารา เป็นพืชที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งสิ้น 215,926 ไร่ นิยมปลูกกันมากในเขตอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ ทั้งนี้เพราะจังหวัดตราดมีภูมิประเทศที่เหมาะสมในการปลูกยางพารา ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกง่าย การดูแลรักษาไม่ลำบาก ถึงแม้ว่าราคาตลาดโลกจะตกต่ำ แต่ก็ยังเป็นที่ต้องการของตลาดอยู่เสมอ เกษตรกรจึงนิยมปลูกเพราะผลตอบแทนยังเป็นที่น่าพอใจ ได้ผลผลิตรวมทั้งสิ้น 26,278 ตัน คิดเป็นมูลค่า 434 ล้านบาท

- ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับ 2 รองจากยางพารา ในปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งสิ้น 82,904 ไร่ ปลูกกันมากในเขตอำเภอเมืองตราด อำเภอเขาสมิง และอำเภอป้อไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 400 กิโลกรัม ได้ผลผลิตรวม 32,838 ตัน คิดเป็นมูลค่า 131 ล้านบาท ปัญหาเรื่องข้าวที่สำคัญคือ ปัญหาเรื่องราคาข้าวที่มีแนวโน้มลดต่ำลงอันเนื่องมาจากสถานการณ์ราคาข้าวในตลาดโลกมีราคาต่ำลง และภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรงจากเวียดนาม ซึ่งขายข้าวในราคาที่ถูกลงกว่าไทย จากปัญหาดังกล่าว เกษตรกรจึงหันไปปลูกพืชอื่นทดแทน และบางส่วนในพื้นที่ของอำเภอแหลมงอบและอำเภอคลองใหญ่ ได้เปลี่ยนไปทำนาทุ่ง ทำให้พื้นที่เพาะปลูกข้าวมีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด

- ผลไม้ จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีการปลูกผลไม้หลายชนิด แต่ผลไม้ที่สำคัญและนิยมปลูกกันมาก ได้แก่ เงาะ ทุเรียน และมังคุด พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเขาสมิง อำเภอเมืองตราด และอำเภอป้อไร่

เงาะ เป็นผลไม้ที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าผลไม้ชนิดอื่น คือ มีพื้นที่เพาะปลูก 37,673 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 113,182 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 569 ล้านบาท พันธุ์เงาะที่ปลูกได้เปลี่ยนจากพันธุ์สีชมพูมาเป็นเงาะพันธุ์โรงเรียน ซึ่งเป็นที่นิยมของตลาด โดยมี

ตารางที่ 4.23 พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในจังหวัดตราด พ.ศ. 2534

อำเภอ	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)							
	ยางพารา	ข้าว	มันสำปะหลัง	มะพร้าว	สับปะรด	เงาะ	ทุเรียน	มังคุด
เมือง	86,865	61,188	1,259	4,020	15,340	9,026	10,816	1,581
เขาสมิง	80,388	13,603	4,719	5,826	13,353	24,940	15,953	7,810
แหลมงอบ	29,120	2,354	-	9,577	2,141	1,386	1,559	130
คลองใหญ่	5,774	1,683	-	2,115	18	319	385	13
บ่อไร่	6,850	3,336	11,402	269	770	2,002	2,956	346
กิ่ง อ. เกาะกูด	6,929	-	-	9,326	-	-	-	-
รวม	215,926	82,164	17,380	31,133	31,622	37,673	31,669	9,880

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดตราด

พื้นที่ปลูกเงาะพันธุ์โรงเรียนประมาณร้อยละ 70 ส่วนเงาะพันธุ์สีชมพูมีประมาณร้อยละ 30

ทุเรียน เป็นผลไม้ที่นิยมปลูกรองลงมาจากเงาะ มีพื้นที่เพาะปลูก 31,669 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 34,343 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 515 ล้านบาท พันธุ์ที่ปลูกร้อยละ 80 เป็นพันธุ์หมอนทอง และพันธุ์ชะนีซึ่งเป็นพันธุ์นิยมของตลาดผู้บริโภค มีเพียงร้อยละ 20 ที่บริโภคพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม

มังคุด ถึงแม้ว่ามังคุดจะเป็นผลไม้ที่ปลูกน้อยกว่าผลไม้ชนิดอื่นก็ตาม แต่เนื่องจากมังคุดเป็นผลไม้ที่หารายได้ให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะมีตลาดภายในประเทศที่คิดแล้ว ยังเป็นที่ต้องการอย่างมากของตลาดต่างประเทศ ทั้งตลาดเอเชียและตลาดยุโรป ในปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่เพาะปลูก 9,880 ไร่ ได้ผลผลิตรวม 8,713 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 156 ล้านบาท

ผลผลิตผลไม้ นอกจากจะนำไปบริโภคภายในประเทศในรูปผลไม้สด บางส่วนได้นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผลไม้กระป๋อง ทุเรียนแช่แข็ง และผลไม้กวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ทั้งในรูปของผลไม้สดและผลไม้แปรรูป

- มะพร้าว มะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมตามเกาะต่าง ๆ คือ เกาะช้าง ภูเก็ตอำเภอแหลมงอบ กิ่งอำเภอเกาะกูด และอำเภอเขาสมิง
- สับปะรด เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตราด คือ สับปะรดสีทอง ซึ่งเป็นพันธุ์สิงคโปร์ เนื้อกรอบ หวาน หอม เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของผู้บริโภค แต่พันธุ์ที่นิยมปลูกมากคือพันธุ์ปัตตาเวีย เพื่อส่งเข้าโรงงานแปรรูป ในปี 2534 มีพื้นที่ปลูกรวมทั้งสิ้น 31,620 ไร่ ได้ผลผลิต 132,812 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 385 ล้านบาท การปลูกสับปะรดมักนิยมปลูกระหว่างร่องของสวนยางพาราที่ปลูกใหม่ และพื้นที่เชิงเขา จากการที่ราคาสับปะรดมีแนวโน้มสูงขึ้นมาโดยตลอด จึงเป็นเหตุจูงใจให้เกษตรกรหันมานิยมปลูกกันมากขึ้น

1.2 ปศุสัตว์

การปศุสัตว์ เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจน้อยกว่าสาขาการกลั่นอื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2534 มีมูลค่า 51.98 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.89 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ซึ่งจะพบว่ามีส่วนน้อยอยู่ในระดับต่ำมาก เนื่องจากจังหวัดตราดมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น มีปริมาณฝนชุก ทำให้อาหารไม่เหมาะสมกับการปศุสัตว์ ซึ่งการปศุสัตว์ในจังหวัดตราดส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อการบริโภค จากสถิติของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

ตราด ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2536 มีการเลี้ยงไก่ และเป็ดมากที่สุด (ตารางที่ 4.24) ทั้งที่เลี้ยงเป็นฟาร์มและเลี้ยงเพื่อการบริโภคในครัวเรือน นอกนั้นจะเป็นการเลี้ยงสุกร กระบือ และโค ซึ่งอำเภอเมืองตราดมีการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ สำหรับการเลี้ยงสุกรยังมีปริมาณไม่เพียงพอแก่การบริโภคต้องนำเข้าจากจังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และนครปฐม เพราะเป็นการเลี้ยงแบบรายย่อยเงินทุนไม่มาก การเลี้ยงไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้ต้นทุนการเลี้ยงสูง ในขณะที่คุณภาพสุกรได้ไม่ดีเท่าที่ควร มีเนื้อน้อยมีมากทำให้ได้ราคาต่ำเมื่อซากขุนจะ เล็ก เลี้ยงและ เปลี่ยนไป เลี้ยงสัตว์อื่นแทน อำเภอที่มีการเลี้ยงสุกรได้แก่ อำเภอเมืองฯ อำเภอปอไร่ อำเภอเขาสมิง อำเภอแหลมงอบ และอำเภอคลองใหญ่ ตามลำดับ

1.3 ประมง

นอกจากการผลิตสาขากสิกรรมแล้ว การประมงเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญอีกสาขาหนึ่งของภาคการผลิตในสาขาเกษตรกรรม ซึ่งการประมงในจังหวัดตราดมีทั้งการประมงทะเล การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการประมงน้ำจืด สามารถกล่าวในรายละเอียดได้ดังนี้

- การประมงทะเล จังหวัดตราดมีหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพทำการประมงประมาณ 115 หมู่บ้าน กระจายอยู่ในเขตอำเภอคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ อำเภอเมืองฯ อำเภอเขาสมิง และกิ่งอำเภอเกาะกูด มีคร่าวเรือที่ประกอบอาชีพการประมงทั้งสิ้น 4,093 คร่าวเรือ คิดเป็นร้อยละ 10 ของคร่าวเรือทั้งจังหวัด ผลผลิตจากประมงทะเลนอกจากจำหน่ายสดแล้ว ยังส่งเข้าโรงงานแปรรูปภายในจังหวัด เช่น โรงงานผลิตเนื้อปูเทียม โรงงานผลิตปลาหยอง โรงงานปลาป่น และโรงงานผลิตอาหารทะเลแห้ง เป็นต้น ซึ่งการแปรรูปดังกล่าวก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในการผลิตของสาขาการประมง ทำให้จังหวัดมีรายได้จากการผลิตที่สูงขึ้น

- การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จังหวัดตราดมีชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เช่น การเพาะลูกกุ้งทะเล การทำนากุ้ง การเลี้ยงปูทะเล การเลี้ยงหอยแครง การเลี้ยงหอยนางรม และการเลี้ยงปลาในกระชัง ปัจจุบันอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในจังหวัดตราดกำลังได้รับความสนใจจากนักลงทุนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำนากุ้งในปี พ.ศ. 2534 มีผู้ประกอบการทำนากุ้งทั้งหมดถึง 598 ราย มีพื้นที่เพาะเลี้ยงถึง 12,516 ไร่ และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในอนาคตเพราะเป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนในระยะเวลายันสั้น และเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 4.24

ปริมาณสัตว์เคี้ยวในจังหวัดตราด แยกรายอำเภอ พ.ศ. 2536

อำเภอ	ม้า	โค	กระบือ	แพะ	แกะ	สุกร	เป็ด	ไก่	ห่าน
เมือง	15	1,684	3,401	5	44	6,688	56,632	159,864	176
เขาสมิง	-	1,180	375	-	-	1,520	6,370	30,130	-
แหลมงอบ	-	148	120	-	-	265	2,987	7,741	-
คลองใหญ่	-	422	554	-	-	-	8,232	5,675	-
บ่อไร่	-	1,463	375	-	-	3,040	8,112	17,750	-
กิ่งอ. เกาะกูด	-	203	41	-	-	-	43	315	-
รวม (หน่วย : ตัว)	15	5,100	4,866	5	44	11,513	82,376	221,475	176
ราคาเฉลี่ยต่อหน่วย		6,000	6,500	700	700	2,100	90	80	150
มูลค่า (ล้านบาท)		30.60	31.63	0.00	0.03	24.18	7.41	17.72	0.03

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดตราด

- การประมงน้ำจืด การประกอบอาชีพทำประมงน้ำจืดส่วนใหญ่เป็นการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อบริโภคในครัวเรือนหรือค้าขาย เป็นรายย่อยในท้องถิ่น แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่ลงทุนทำการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเพื่อการค้า ซึ่งสัตว์น้ำที่เลี้ยงจะเป็นจำพวกปลาประเภทต่าง ๆ เช่น ปลานิล ปลาคูก ปลาช่อน และปลาดุก เพ็ญ เป็นต้น พื้นี่เลี้ยงมีในเขตอำเภอเมืองฯ และอำเภอเขาสมิง มีปริมาณสัตว์น้ำที่จับขึ้นจำหน่ายประมาณ 80 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 2 ล้านบาท ในปัจจุบันปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งธรรมชาติได้ลดน้อยลง ทางสำนักงานประมงจังหวัดตราดได้ดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาโดยการนำพันธุ์ปลาน้ำจืด และกุ้งปล่อยลงแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวน 56 แห่ง เป็นพันธุ์ปลาน้ำจืด 622,035 ตัว กุ้งก้ามกราม 200,000 ตัว (ปี 2534) ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีอาชีพประมงน้ำจืดมีสัตว์น้ำไว้เป็นอาหาร และสามารถจับมาจำหน่ายก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น

2) ภาคอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมภายในจังหวัดตราดนั้น มีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่นนั้น แต่ส่วนมากเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กที่ใช้วัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานมันสำปะหลัง โรงงานแปรรูปหน่อไม้ และโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับผลผลิตจากการทำประมง เช่น ห้องเย็น โรงงานน้ำแข็ง โรงงานน้ำปลา โรงงานสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง โรงงานปลาป่น โรงงานทำปลาเค็ม กุ้งแห้ง เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2535 จังหวัดตราดมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 561 โรงงาน จำนวนเงินลงทุนรวม 549.216 ล้านบาท ใช้นักงาน 4,245 คน เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2534 ซึ่งมีจำนวนโรงงาน 477 โรง และเงินลงทุน 361.676 ล้านบาท หรือจำนวนโรงงานและเงินลงทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.61 และ 51.85 ตามลำดับ

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดตราด ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด คิดเป็นร้อยละ 59 เนื่องจากอำเภอเมืองตราดเป็นศูนย์การบริหารของทางราชการ มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจพร้อมต่อการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม เช่น สาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารและการคมนาคม พื้นี่อุตสาหกรรมรองลงมาได้แก่ อำเภอเขาสมิง อำเภอปอไร่ อำเภอลองใหญ่ และอำเภอแหลมงอบ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทอุตสาหกรรม มีดังนี้ (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 จำนวนโรงงาน เงินลงทุน คนงาน แยกตามประเภทอุตสาหกรรมในจังหวัดตราด
(สิ้นสุด ณ 31 ธันวาคม 2535)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน (โรง)	เงินทุน (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)
1. อาหารและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหาร	245	224.535	2,180
2. ผลิตภัณฑ์และซ่อมเครื่องจักร เครื่องยนต์	88	52.331	353
3. อุตสาหกรรม	2	1.126	5
4. ผลิตภัณฑ์ยาง (รมยางพารา)	1	2.301	75
5. ผลิตภัณฑ์และซ่อมยานพาหนะทุกชนิด	164	14,199.73	846
6. ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	29	30.471	430
7. วัสดุก่อสร้าง	25	92.79	317
8. อุตสาหกรรมอื่น ๆ	8	6.715	31

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตราด

1) อุตสาหกรรมการเกษตร ประเภทอาหารและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหารมีจำนวน 246 โรงงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 51 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด ประกอบด้วยโรงสีข้าว จำนวน 160 โรง โรงงานมันเส้น 33 โรง (ลดลงจากปี พ.ศ. 2534 3 โรง) โรงน้ำแข็ง 11 โรง โรงงานต้มกุ้ง อบแห้งปลาและปลาหมึก 8 โรง โรงงานน้ำปลา 4 โรง เป็นต้น

2) อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ มีจำนวน 29 โรง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2534 8 โรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญในประเภทนี้ได้แก่ โรงงานทำวงกบ ประตู หน้าต่าง จำนวน 10 โรง โรงงานทำลึงไม้ 5 โรง โรงงานเลื่อยไม้ ไม้สาม และทำเครื่องเรือนจากหวาย เป็นต้น

3) อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง มีจำนวน 25 โรงงาน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2534 จำนวน 7 โรงงาน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.89 มีจำนวนเงินลงทุนรวม 92.790 ล้านบาท เป็นโรงงานทำอิฐ 1 โรง โรงงานผลิตภัณฑ์คอนกรีต 19 โรง โรงงานมุงลาด 2 โรง และโรงงานประตูหน้าต่างเหล็ก 3 โรง เป็นต้น

4) อุตสาหกรรมประเภทผลิตและซ่อมยานพาหนะทุกชนิด มีจำนวน 164 โรง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2534 จำนวน 52 โรงงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 46 ของโรงงาน 10อุตสาหกรรม ซึ่งนับว่ามีจำนวนมากเป็นอันดับที่สอง รองจากโรงงานประเภทอาหารและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหาร โรงงานประเภทนี้ได้แก่ เคาะพื้นสีรถยนต์ ซ่อมรถจักรยานยนต์ ซ่อมรถยนต์ ต่อและซ่อมเรือไม้ เป็นต้น

5) อุตสาหกรรมประเภทผลิตและซ่อมเครื่องจักรเครื่องยนต์ มีจำนวน 88 โรง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2534 จำนวน 17 โรง โรงงานประเภทนี้มีมากเป็นอันดับที่ 3 ที่สำคัญ ได้แก่ ซ่อมเครื่องยนต์ ผลิตอุปกรณ์สำหรับเครื่องยนต์ ผลิตและซ่อมเครื่องจักรทำเหมืองแร่ เป็นต้น

6) อุตสาหกรรมอื่น ๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมการพิมพ์ โรงงานผลิตภัณฑ์ยาง โรงงานแบ่งบรรจุก๊าซ ซ่อมแบตเตอรี่-โคเนาโม ซ่อมตะเข็บพาน เป็นต้น

3) ภาคการค้าและบริการ

การค้าที่สำคัญของจังหวัดตราด ได้แก่ การค้าผลิตผลทางการเกษตร และการค้าผลิตผลจากการประมง ซึ่งเป็นตลาดค้าส่งผลไม้ และกุ้งทะเลที่สำคัญแหล่งหนึ่งของภาคตะวันออก โดยเฉพาะอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอเขาสมิง เป็นตลาดค้าอัญมณีที่สำคัญ มีมูลค่าการค้าซื้อขายค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังมีการค้าบริเวณชายแดนบริเวณอำเภอคลองใหญ่จากพวกสินค้าอุปโภคบริโภค จึงทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในสาขาค้าส่งและค้าปลีกสูงกว่าการผลิตในสาขาอื่นสำหรับสาขาบริการนั้น เนื่องจากปัจจุบันธุรกิจการท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้กิจการที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และสถานบันเทิง เริงรมย์ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปีพ.ศ. 2535 จังหวัดตราดมีโรงแรมและบังกะโหลประมาณ 49 แห่ง มีจำนวนห้องพัก 1,256 ห้อง สถานบริการที่พักส่วนใหญ่อยู่ในเกาะช้างและอำเภอแหลมงอบ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดตราด

4) ภาคการท่องเที่ยว

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติ ประเภทชายทะเลและเกาะ ซึ่งยังคงสภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติโดยไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง หรือทำลายจากการพัฒนาที่ไม่ถูกต้องอย่าง เช่นในจังหวัดใกล้เคียงในภูมิภาคเดียวกัน เช่น พัทยาหรือระยอง นอกจากแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติแล้วตราดยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกหลายแห่ง ช่วยเสริมให้การท่องเที่ยวของจังหวัดมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นไปอีก

4.1) ตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดตราด

จากรายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานระยอง ปี พ.ศ.2525 พบว่าตลาดการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกในส่วน of เมืองพัทยา จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด มีส่วนแบ่งการตลาดคิดเป็นร้อยละ 10.98 ของจำนวนผู้มาเยือนทั้งประเทศ ซึ่งมีนักท่องเที่ยว (Tourist) และนักท่องเที่ยว (Excursionist) เป็นชาวไทยร้อยละ 79.65 และชาวต่างประเทศร้อยละ 20.35 ในทั้ง 4 พื้นที่ดังกล่าว เมืองพัทยานิวมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงที่สุดคือร้อยละ 47.55 รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ร้อยละ 31.80 จังหวัดจันทบุรี ร้อยละ 17.22 และจังหวัดตราดซึ่งอยู่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากที่สุดยังมีส่วนแบ่งของการตลาดที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 3.43

แม้ว่าส่วนแบ่งของการตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดตราดยังคงค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อพิจารณาถึงการเติบโตของการท่องเที่ยวของตราดแล้ว จะพบว่าจังหวัดตราดมีการเติบโตที่รวดเร็วมาก จากตารางที่ 4.26 ซึ่งแสดงจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนนักท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงตอนล่างเปรียบเทียบกับระหว่าง พ.ศ.2530 และ 2535 จะพบว่าตราดเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีการเติบโตของผู้มาเยี่ยมเยือนสูงที่สุดถึงร้อยละ 57.80 ขณะที่จังหวัดท่องเที่ยวอื่น ๆ ในภูมิภาคมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนลดลง ซึ่งการลดลงดังกล่าวสันนิษฐานว่าเกิดจากความผันผวนทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง อย่างไรก็ตามการที่จังหวัดตราดมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่น นั้น เป็นดัชนีชี้ให้เห็นศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ว่ามีอยู่สูงมาก

ในปี พ.ศ.2535 มีผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดตราดทั้งสิ้น 275,565 คน เป็นนักท่องเที่ยว 221,613 คน นักทัศนาจร 53,952 คน ผู้มาเยี่ยมเยือนส่วนใหญ่เป็นชาวไทย (ร้อยละ 81.78 ของนักท่องเที่ยว และร้อยละ 92.37 ของนักทัศนาจร) แม้ว่าสัดส่วนของชาวต่างประเทศที่มาเยือนจังหวัดตราดยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย แต่เมื่อพิจารณาถึงการเติบโตแล้ว จะพบว่าตลาดการท่องเที่ยวในส่วนของชาวต่างประเทศมีการเติบโตที่รวดเร็วมาก โดยในช่วงพ.ศ.2530 ถึง 2535 มีชาวต่างประเทศมาเยือนจังหวัดตราดเพิ่มขึ้นถึง 45 เท่าตัว ซึ่งคาดว่าเกิดจากความสนใจของผู้มาเยี่ยมเยือนจากตลาดยุโรป ซึ่งเป็นตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ เริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวที่ปราศจากมลภาวะเพิ่มมากขึ้น จุดสนใจจึงเปลี่ยนจากพื้นที่ที่หนาแน่น-ระยอง มาเป็นจังหวัดตราดที่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์และเป็นธรรมชาติมากกว่า รวมทั้งสถานการณ์ในหมู่ชาตินี้ คาดว่าแนวโน้มการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเร็วเดินสมุทรจะช่วยให้จังหวัดตราดมีส่วนแบ่งการตลาดของผู้มาเยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศสูงขึ้นในอนาคต ขณะที่ความนิยมในการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวที่ปราศจากมลภาวะก็จะเพิ่มขึ้นในคนไทยเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ตราดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-tourism) ที่สูงมาก ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ

ตารางที่ 4.26 จำนวนผู้มาเยี่ยมชมพื้นที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2530 กับ 2535

หน่วย : คน

จังหวัด	ชาวไทย		ชาวต่างประเทศ		รวม		อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
	2530	2535	2530	2535	2530	2535	
ตราด	174,443	231,063	983	44,502	175,426	275,565	57.08
จันทบุรี	872,996	755,893	9,213	6,372	882,209	762,265	-13.60
ระยอง	1,603,283	1,281,944	26,008	130,531	1,629,291	1,412,475	-13.31
พัทลุง	1,452,858	899,665	982,973	1,149,997	2,435,831	2,049,662	-15.85

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4.2) รูปแบบการท่องเที่ยวและการใช้จ่ายของผู้นำเยี่ยมจังหวัดตราด

รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยมักนิยมมาเป็นกลุ่มมาหมู่ โดยมาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างประเทศมักนิยมมาเป็นกลุ่มย่อย 2-3 คน และมาในฤดูท่องเที่ยวคือระหว่างกลางเดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน ระยะเวลาพักแรมเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวในจังหวัดตราดเท่ากับ 3.47 วัน โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมีระยะเวลาพักแรมเฉลี่ย 2.86 วัน ขณะที่ชาวต่างประเทศมีระยะเวลาพักแรมเฉลี่ย 4.95 วัน (ตารางที่ 4.27)

พาหนะที่ผู้นำเยี่ยมเยือนของจังหวัดตราดใช้เดินทางมากที่สุดคือขับรถมาเอง ประมาณร้อยละ 46.43 รองลงมาคือโดยสารรถประจำทาง ร้อยละ 44.13 และรถนำเที่ยว ร้อยละ 9.44 สถานที่พักแรมที่นักท่องเที่ยวนิยมพักแรมมากที่สุดคือ โรงแรม บังกาโล และเกสต์เฮาส์ คิดเป็นร้อยละ 74.71 รองลงมาคือพักรับบ้านญาติหรือบ้านเพื่อน ร้อยละ 20.54 และพักในอุทยานฯ ร้อยละ 2.54 (ตารางที่ 4.27)

ในด้านค่าใช้จ่ายของผู้นำเยี่ยมเยือนนั้น มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 963.75 บาท ผู้นำเยี่ยมเยือนชาวไทยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 949.89 บาทต่อวัน โดยนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,051.52 บาท และนักท่องเที่ยวจีนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 580.32 บาท สำหรับผู้นำเยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศนั้นมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 1,035.70 บาทต่อวัน โดยนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,057.23 บาทและนักท่องเที่ยวจีนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 824.53 บาท จากการประมาณของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตลอดปี พ.ศ.2535 จังหวัดตราด มีรายได้จากการท่องเที่ยว 841 ล้านบาท

ค่าใช้จ่ายของผู้นำเยี่ยมเยือนจังหวัดตราดนี้ จะกระจายอยู่ในสาขาการผลิตหลายสาขาเช่น การค้าปลีกและค้าส่ง การบริการ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น จากแผนภูมิที่ 4.7 - 4.8 แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของการใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีค่าใช้จ่ายเพื่ออาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด ร้อยละ 33.2 รองลงไปคือค่าที่พัก ร้อยละ 24.8 ค่าเช่าของที่ระลึก ร้อยละ 19.8 ค่าใช้จ่ายเพื่อการบันเทิง ร้อยละ 8.5 ค่าพาหนะเดินทาง ร้อยละ 7.7 ค่าบริการท่องเที่ยว ร้อยละ 4.1 และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4.27 ข้อมูลรายละเอียดของผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2535

รายการข้อมูล	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
ร้อยละของผู้เยี่ยมเยือน	83.85	16.15	100.00
นักท่องเที่ยวนักทัศนาจร	81.78	18.22	100.00
นักทัศนาจร	92.37	7.63	100.00
ร้อยละของยานพาหนะที่ใช้เดินทาง	100.00	100.00	100.00
รถโดยสารประจำทาง	38.52	73.29	44.13
รถนำเที่ยว	7.00	22.08	9.44
ขับรถไปเอง	54.48	4.63	46.43
ร้อยละของประเภทที่พักแรม	100.00	100.00	100.00
โรงแรมมังกาโลกสท์เฮาส์	69.45	98.31	74.71
บ้านญาติที่นอน	25.11	-	20.54
ที่พักในอุทยาน	3.10	-	2.54
บ้านพักรับรอง	1.71	1.69	1.70
อื่น ๆ	0.63	-	0.51
ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยว (วัน)	2.86	4.95	3.47
ค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวัน	949.89	1,035.70	963.75
นักท่องเที่ยวนักทัศนาจร	1,051.52	1,057.23	1,052.56
นักทัศนาจร	580.32	824.53	598.96

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 4.28

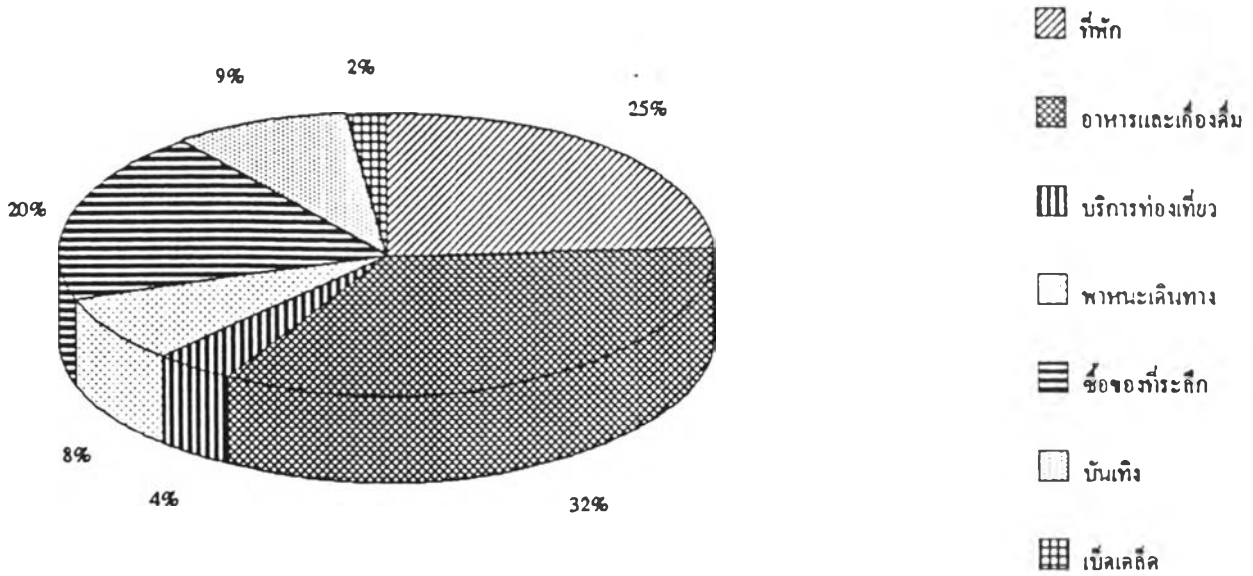
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมชมเมืองจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2535

หน่วย : บาท/คน/วัน

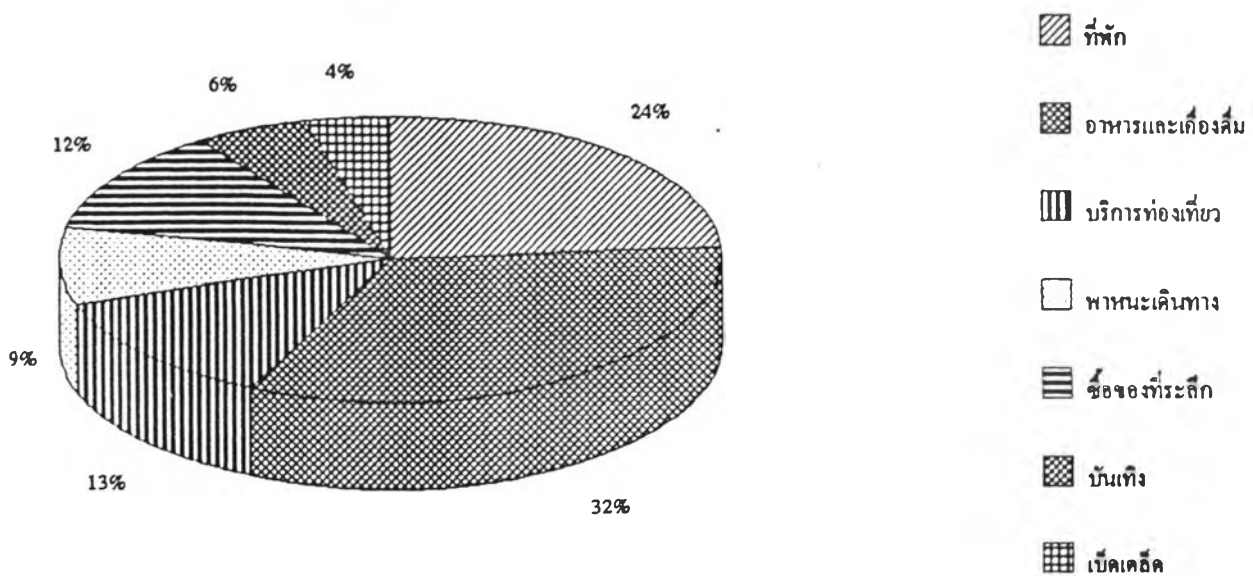
ประเภทการใช้จ่าย	นักท่องเที่ยว			นักทัศนาจร			รวม		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
1. ค่าที่พัก	260.58	257.50	260.02	-	-	-	204.38	233.67	209.11
2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	349.34	344.66	348.49	245.98	278.45	248.46	327.05	338.53	328.90
3. ค่าบริการท่องเที่ยวในจังหวัด	43.24	135.38	60.03	47.35	170.47	56.75	44.13	138.63	59.39
4. ค่าพาหนะเดินทางในจังหวัด	81.35	93.56	83.57	90.31	133.12	93.58	83.28	97.22	85.53
5. ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก	208.09	124.70	192.89	154.92	155.38	154.96	196.62	127.54	185.47
6. ค่าใช้จ่ายบันเทิง	89.69	58.08	83.93	21.11	67.16	24.62	74.90	58.92	72.32
7. ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	19.23	43.35	23.63	20.65	19.95	20.60	19.54	41.18	23.03
รวม	1,051.52	1,057.23	1,052.56	580.32	824.53	598.97	949.90	1,035.69	963.75

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

แผนภูมิที่ 4.7 ร้อยละของประเภทการใช้จ่าย นักท่องเที่ยวชาวไทย จังหวัดตราด

แผนภูมิที่ 4.8 ร้อยละของประเภทการใช้จ่าย นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จังหวัดตราด

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีสัดส่วนการใช้จ่ายต่างออกไปเล็กน้อย โดยเป็นค่าอาหารและค่าเครื่องดื่ม ร้อยละ 32.6 ค่าที่พัก ร้อยละ 24.4 ค่าบริการท่องเที่ยว ร้อยละ 12.8 ค่าซื้อของที่ระลึก ร้อยละ 11.8 ค่าพาหนะเดินทาง ร้อยละ 8.8 ค่าบันเทิง ร้อยละ 5.5 และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ร้อยละ 4.1

4.3) การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว

จากรายงานทะเบียนแหล่งธรรมชาติอันคารอนุรักษ์ ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานจังหวัดในปี พ.ศ.2534 สามารถจำแนกการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในเขตได้เป็น 4 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มอำเภอแหลมงอบ กลุ่มกิ่งอำเภอเกาะกูด กลุ่มอำเภอคลองใหญ่ และกลุ่มอำเภอเมือง ตามลำดับ

ก) กลุ่มอำเภอแหลมงอบ เป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดตราด มีนักท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่มากที่สุด โดยเฉพาะแหลมงอบ ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่จะไปสู่แหล่งท่องเที่ยวบริเวณหมู่เกาะช้าง และเกาะกูด มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเฉลี่ยประมาณ 4,340 คนต่อสัปดาห์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ เกาะช้าง มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเฉลี่ย ประมาณ 3,000 คนต่อสัปดาห์ รองลงมาได้แก่ อ่าวตาลคู่ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเฉลี่ย ร้อยละ 990 คนต่อสัปดาห์ นอกนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเกาะช้างประเภทหน้าตก และเกาะแก่งต่าง ๆ มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ กระจายตัวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีจำนวนตั้งแต่ 25 คนถึง 500 คนต่อสัปดาห์

ข) กลุ่มกิ่งอำเภอเกาะกูด เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สำคัญ รองลงมาจากกลุ่มอำเภอแหลมงอบ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 2 แห่งคือ เกาะกูด และเกาะหมาก ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเฉลี่ยประมาณ 268 และ 236 คนต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ยังมีเกาะอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เช่น เกาะไม่มีซีเด็ก เกาะกระดาด เกาะระยั้ง และเกาะขาม เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่มายังแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องการมาท่องเที่ยวโดยตรง เพราะเป็นกลุ่มที่มีระยะทางไกลกว่ากลุ่มอื่น แต่มีธรรมชาติที่สวยงามและแปลกตา จึงได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งนักท่องเที่ยวของจังหวัดตราดเอง ยังนิยมเดินทางไปท่องเที่ยว การเดินทางสามารถเดินทางได้จากท่าเรือที่แหลมงอบ บ้านน้ำเชี่ยว และท่าเรือเทศบาลเมืองตราด

ค) กลุ่มอำเภอคลองใหญ่ ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดอยู่ระหว่างถนนสายตราด-คลองใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่บริเวณตำบลไม้รุค และตำบลภาคเล็ก ได้แก่ หาดสุขสำราญ หาดบานชื่น หาดไม้รุค และหาดสารพิช เป็นหาดทรายที่สวยงามขนานตามแนวชายฝั่งทะเล ของอำเภอคลองใหญ่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปอำเภอคลองใหญ่สามารถแวะพักท่องเที่ยวได้ระหว่างการเดินทาง จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละแห่งมีตั้งแต่ 80 คน ถึง 300 คนต่อสัปดาห์ มีนักท่องเที่ยวทั้ง นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวมากที่สุดได้แก่ หาดสุขสำราญ รองลงมาได้แก่ หาดบานชื่น

ง) กลุ่มอำเภอเมืองตราด เป็นกลุ่มที่มีนักท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่น้อยที่สุด เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวน้อยแห่ง มีการประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยวไว้ 2 แห่ง คือ หาดทรายแก้ว และหาดทรายสีทอง อยู่ที่ตำบลแหลมกลัด ระหว่างถนนสายตราด-คลองใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดที่อยู่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น มีนักท่องเที่ยวชาวไทยเล็กน้อย มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 50 คน ถึง 80 คนต่อสัปดาห์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (ท.ศ.2536) ได้พิจารณาแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหมู่เกาะช้างตามลักษณะภูมิศาสตร์อย่างง่าย ๆ เป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ

- กลุ่มที่หนึ่ง เป็นหมู่เกาะช้าง และเกาะใกล้เคียง ๆ เช่น เกาะง่าม เกาะเหลายา เกาะพร้าว เกาะคุ่ม และเกาะเหวี่ยง เป็นต้น กลุ่มนี้มีสถานที่พักประเภทต่าง ๆ ไว้บริการนักท่องเที่ยว มีทั้งบังกาโลแบบประหยัด และที่สวยหรูประเภทรีสอร์ทที่อยู่มากมาย ราคาที่พักและอาหารค่อนข้างสูงกว่าเกาะอื่น ๆ มีหาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใส่น่าท่องเที่ยวและพักผ่อน ซึ่งกลุ่มที่หนึ่งนี้นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวมากที่สุด

- กลุ่มที่สอง คือกลุ่มเกาะที่อยู่ช่วงกลางระหว่างเกาะช้าง และเกาะกูด ได้แก่ เกาะรัง เกาะกระ เกาะหมาก เกาะขาม เกาะกระดาด เกาะระยั้ง และเกาะใบตัง เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้ทั้งที่มีรีสอร์ทตั้งอยู่และที่ยังคงสภาพตามธรรมชาติ โดยเฉพาะเกาะรังและเกาะกระ มีลักษณะเป็นธรรมชาติมากที่สุดแต่เกาะทั้งสองหาแหล่งน้ำจืดได้ยากลำบาก และในอดีตถูกใช้เป็นที่ข่มขึงปืนใหญ่ของราชนาวีไทย จึงไม่มีชาวบ้านมาอยู่ ถูกทิ้งร้าง ทางกรม

ป่าไม้จึงได้ประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งชาติ เกาะช้าง ส่วนเกาะหมาก และ เกาะกระดาด มีรีสอร์ทตั้งอยู่ แต่เนื่องจาก เป็นเกาะที่ค่อนข้างห่างจากฝั่ง จึงได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว น้อยกว่ากลุ่มที่หนึ่ง

- กลุ่มที่สาม คือกลุ่มเกาะกูด ประกอบด้วยเกาะกูด เกาะแรด และ เกาะไม้ซี้ ซึ่งเกาะกูดเป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ เป็นที่ตั้งของรองจากเกาะช้าง มีหาดทรายสวยงามมากมายหลายแห่ง แต่มีข้อจำกัดคือมีที่พักเพียงแห่งเดียว คือ กูธรีสอร์ท ในวันหยุดสุดสัปดาห์ช่วงฤดูการท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวนิยมมาพักกันมาก การเดินทางมายังเกาะกูดมักจะเดินทางจากท่าเรือคลองใหญ่ เพราะมีระยะทางที่ใกล้กว่าการเดินทางจากท่าเรือแหลมงอบ นอกจากนี้ยังมีเกาะต่าง ๆ อีกมาก แต่ไม่เหมาะสำหรับการท่องเที่ยว เพราะไม่มีหาดทราย มีแต่หินกับต้นไม้ บางเกาะมีหาดทรายแต่ขึ้นไปไม่ได้ เพราะมีปะการังแข็งขึ้นเต็มไปหมด

4.4) สถานที่พักแรมและร้านอาหารในจังหวัดตราด

ตารางที่ 4.29 แสดงการกระจายตัวของสถานที่พักแรม และ จำนวนห้องพักในจังหวัดตราด ปี พ.ศ.2536 พื้นที่บนฝั่งมีสถานที่พักแรม ซึ่งได้แก่ โรงแรมและ บังกาโลรวมกัน 30 แห่ง มีห้องพักรวมกัน 906 ห้อง อำเภอเมืองมีสถานที่พักแรมมากที่สุดคือ 13 แห่ง มีห้องพักรวม 563 ห้อง รองลงไปได้แก่ แหลมงอบ บ่อไร่ และคลองใหญ่ ซึ่งมีจำนวน สถานที่พักแรมใกล้เคียงกัน โดยอำเภอแหลมงอบมีสถานที่พักแรม 7 แห่ง รวม 109 ห้อง อำเภอ บ่อไร่มีสถานที่พักแรม 5 แห่ง รวม 121 ห้อง และอำเภอคลองใหญ่มีสถานที่พักแรม 4 แห่ง รวม 99 ห้อง ส่วนอำเภอเขาสมิงนั้นมีสถานที่พักแรมเพียงแห่งเดียวรวม 14 ห้อง

สถานที่พักแรมบนเกาะมีมากกว่าบนฝั่ง รวมทุกเกาะแล้วมี มากกว่า 56 แห่ง รวม 1,278 ห้อง เกาะช้างซึ่งเป็นเกาะใหญ่อันดับสองของประเทศ มี จำนวนสถานที่พักแรมมากที่สุดถึง 45 แห่ง รวม 952 ห้อง เกาะหมากมีสถานที่พักแรม 3 แห่ง รวม 62 ห้อง ส่วนเกาะกระดาด เกาะง่าม เกาะขาม เกาะห่าว เกาะหวาย เกาะเหลายา เกาะกูด และเกาะระบังนอก มีสถานที่พักแรมเกาะละ 1 แห่ง มีห้องพักรวมระหว่าง 17 ถึง 55 ห้อง สถานที่พักแรมส่วนใหญ่จะเป็นรีสอร์ท และบังกาโลขนาดเล็ก กระจายตัวอยู่ตาม แนวชายหาด

ตารางที่ 4.29 การกระจายตัวของสถานที่พักแรมในจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2536

ที่ตั้ง	จำนวนสถานที่พัก		จำนวนห้องพัก	
	แห่ง	ร้อยละ	ห้อง	ร้อยละ
บนฝั่ง				
อำเภอเมือง	13	15.12	563	25.78
อำเภอบ่อไร่	5	5.82	121	5.54
อำเภอเขาสมิง	1	1.17	14	0.64
อำเภอคลองใหญ่	4	4.65	99	4.53
อำเภอแหลมงอบ	7	8.14	109	4.99
รวม	30	34.90	906	41.48
บนเกาะ				
เกาะช้าง	45	52.33	952	43.59
เกาะกระดาด	1	1.16	40	1.83
เกาะง่าม	1	1.16	36	1.65
เกาะขาม	1	1.16	17	0.78
เกาะพร้าว	1	1.16	55	2.52
เกาะหวาย	1	1.16	44	2.01
เกาะเหลาชา	1	1.16	24	1.1
เกาะกูด	1	1.16	28	1.28
เกาะหมาก	3	3.49	62	2.84
เกาะรังนอก	1	1.16	20	0.92
รวม	56	65.10	1,278	58.52
รวมทั้งสิ้น	86	100.00	2,184	100.00

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและการสำรวจภาคสนาม

ในด้านร้านค้าและภัตตาคารนั้น นอกจากที่มีอยู่ตามสถานที่พักแรมแล้ว ยังมีร้านอาหารภัตตาคารในระดับมาตรฐานกระจายตัวอยู่ทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอเมือง (16 แห่ง) รองลงไปได้แก่อำเภอคลองใหญ่ (8 แห่ง) อำเภอแหลมงอบ (4 แห่ง) อำเภอเขาสมิงและอำเภอปอไร่ ตามลำดับ (อำเภอละ 2 แห่ง) ส่วนสถานบริการบันเทิงนั้นเมื่ออยู่ 4 แห่ง อยู่ในเขตอำเภอเมืองทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารระดับพอใช้ได้อีกจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง

ตารางที่ 4.30 การกระจายตัวของร้านอาหารและสถานบริการบันเทิงในจังหวัดตราด

อำเภอ	ร้านอาหาร-ภัตตาคาร		สถานบริการบันเทิง	
	แห่ง	ร้อยละ	แห่ง	ร้อยละ
เมือง	16	50.00	4	100.00
คลองใหญ่	8	25.00	-	-
แหลมงอบ	4	12.50	-	-
เขาสมิง	2	6.25	-	-
ปอไร่	2	6.25	-	-
กิ่งอ. เกาะกูด	-	-	-	-
รวม	32	100.00	- 4	100.00

หมายเหตุ : นับเฉพาะร้านอาหารที่อยู่ในอาคารรวบรวมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4.5) การคาดประมาณจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและจำนวนผู้พักแรมใน อนาคตของจังหวัดตราด

จากการคาดประมาณของบริษัทพอล คอนซัลแตนท์จำกัด ในโครงการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (พ.ศ. 2536) โดยใช้สถิติผู้เยี่ยมเยือนในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และอัตราการเพิ่มของผู้มาเยี่ยมเยือนในปี พ.ศ. 2554 ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประมาณการไว้ สรุปได้ว่าจังหวัดตราดจะมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยของผู้มาเยี่ยมเยือนในในช่วงปี พ.ศ. 2533-2554 ร้อยละ 3.80 ถ้ารับสัดส่วนผู้มาเยี่ยมเยือนที่พักแรม ถ้าเกณฑ์ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.0 ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2544 โดยสัดส่วนของผู้ที่พักแรมตามโรงแรมและบังกาโล จะเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 2.00 ในช่วงเวลาของการประมาณการ

ผลของการคาดประมาณแสดงไว้ในตารางที่ 4.31 ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จังหวัดตราดจะมีผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งสิ้น 322,372 คน เป็นชาวไทย 270,311 คน และชาวต่างประเทศ 52,061 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่พักแรม 289,931 คน เป็นชาวไทย 237,870 คน และชาวต่างประเทศ 52,061 คน ในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จำนวนผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดตราดจะเพิ่มขึ้นเป็น 390,333 คน เป็นชาวไทย 327,297 คน และชาวต่างประเทศ 63,036 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่พักแรม 352,693 คน เป็นชาวไทย 286,657 คน และชาวต่างประเทศ 63,036 คน

4.6) ศักยภาพของการเติบโตในด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการคาดประมาณจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคตจะเห็นว่า ตลาดการท่องเที่ยวของตราดมีแนวโน้มที่ค่อนข้างแจ่มใสนับเป็นโอกาสดีสำหรับการลงทุนในธุรกิจโรงแรม/บังกาโล ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการคมนาคมขนส่ง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตราดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะต่าง ๆ

ตารางที่ 4.31 การคาดประมาณจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน และจำนวนผู้พักแรมในจังหวัดตราด พ.ศ.2535-2544

ประเภทนักท่องเที่ยว	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
ผู้มาเยี่ยมเยือน คนไทย	231,063	240,306	249,918	259,914	270,311	280,853	291,806	303,187	315,011	327,297
ต่างประเทศ	44,502	46,282	48,133	50,059	52,061	54,091	56,201	58,393	60,670	63,036
รวม	275,565	286,588	298,051	309,973	322,372	334,944	348,007	361,580	375,681	390,333
ผู้ที่พักแรม : คนไทย	202,410	210,746	219,425	228,461	237,870	247,428	257,370	267,711	278,408	289,657
ต่างประเทศ	44,502	46,282	48,133	50,059	52,061	54,091	56,201	58,393	60,670	63,036
รวม	246,912	257,028	267,558	278,520	289,931	301,519	313,571	326,104	339,138	352,693

ที่มา : บริษัทพอล คอนซัลแตนท์ จำกัด (2536)

ตารางที่ 4.32 แสดงการคาดประมาณจำนวนห้องพักที่ต้องการในจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 และปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งอาศัยสมมติฐานว่าอัตราการเข้าพักแรม (Occupancy rate) จำนวนคนต่อห้องพัก และวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวคงเหมือนฉบับปัจจุบัน ซึ่งพบว่าในช่วงปัจจุบันถึงปี พ.ศ.2539 จำนวนห้องพักที่ต้องการเพิ่มขึ้น 478 ห้อง และจะเพิ่มขึ้นเป็น 614 ห้องในปีพ.ศ.2544 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง แหลมงอบ และบริเวณที่เกี่ยวข้องเนื่องนับเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการลงทุนที่สุด รองลงมาได้แก่เทศบาลเมืองตราด และพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองตราด บริเวณบ้านแหลมหินผิงแหลมศอก อีกบริเวณที่น่าสนใจได้แก่ บริเวณหาดทรายเงินหาดท่ากุ่ม หาดไม้รุศ หาดบ้านชัน และบริเวณบ้านหาดเล็ก ซึ่งเป็นประตูเปิดไปสู่กัมพูชา

ตารางที่ 4.32 การคาดประมาณจำนวนห้องพักที่ต้องการในจังหวัดตราด
ปี พ.ศ.2539 และ 2544

ปี พ.ศ.	จำนวนห้องพักที่ต้องการ (ห้อง)	จำนวนห้องพักที่ต้องการ เพิ่มจากปัจจุบัน	
		ห้อง	ร้อยละ
2535	2,184	-	-
2539	2,662	478	21.89
2544	3,276	614	28.11

ที่มา : จากการคำนวณ

ลักษณะทางประชากร

ในการศึกษาลักษณะทางประชากรนี้ จะกล่าวถึงจำนวนประชากรที่เป็นมาในอดีตและปัจจุบัน การกระจายตัวของประชากร ความหนาแน่นประชากร การเปลี่ยนแปลงทางประชากร รวมทั้งองค์ประกอบที่ทำให้จำนวนประชากรเปลี่ยนไป ได้แก่ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงโครงสร้างของประชากรจำแนกตามอายุและเพศ จำนวนประชากรในเขตเมืองและชนบท ตลอดจนการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต ซึ่งผลจากการศึกษาลักษณะทางประชากรนี้ จะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่นั้น ๆ ทั้งลักษณะกายภาพ และความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โดยเมื่อนำลักษณะทางประชากรมาพิจารณาอย่างเกี่ยวเนื่องกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น อาชีพ เศรษฐกิจเมืองและชนบท เป็นต้น จะทำให้ทราบและเข้าใจถึงรูปแบบการกระจุกตัว และการกระจายตัวของประชากรในเขตพื้นที่ละบริเวณได้เป็นอย่างดี จึงอาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากร เป็นผลมาจากการผสมผสาน และปรับตัวระหว่างกันของมนุษย์ กิจกรรม และพื้นที่นั่นเอง

สำหรับข้อมูลทางประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ จะใช้ข้อมูลจากสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก และมีบางส่วนที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เนื่องจากเป็นหน่วยงานเดียวที่มีการจัดเก็บข้อมูลเฉพาะอย่างในบางประเภท แม้ว่าข้อมูลจากแหล่งที่มาดังกล่าวจะมีระบบวิธีการจัดเก็บที่แตกต่างกันก็ตาม หากแต่สามารถอธิบายหรือ เปรียบเทียบลักษณะประชากรได้ระดับหนึ่ง นอกจากนี้การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดตราดมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา บางครั้งจำเป็นต้องปรับจำนวนประชากรตามความเหมาะสม เพื่อให้ทราบถึงสภาพการณ์ทางประชากรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยใช้ฐานข้อมูลในช่วง 10 ปี คือปี พ.ศ. 2525-2535 ทำการเปรียบเทียบข้อมูล โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2525-2530) และช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2530-2535) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. จำนวนและการกระจายตัวของประชากร

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนและการกระจายตัวของประชากรในจังหวัดตราด จากการเปรียบเทียบจำนวนประชากรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 4.33) พบว่าในปี พ.ศ. 2525 จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 142,825 คน อำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ

อำเภอเมืองฯ มีประชากรทั้งสิ้น 64,811 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.38 รองลงมา ได้แก่ อำเภอปัว (ร้อยละ 17.48) อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 17.31) และอำเภอแหลมงอบ (ร้อยละ 13.51) ตามลำดับ สำหรับอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอคลองใหญ่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 9,037 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.33

ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 จำนวนประชากรจังหวัดตราดได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 180,573 คน อำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองฯ มีประชากรทั้งสิ้น 77,997 คน (ร้อยละ 43.19) รองลงมาได้แก่ อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 20.26) อำเภอปัว (ร้อยละ 19.02) และอำเภอแหลมงอบ (ร้อยละ 11.00) ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอคลองใหญ่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 11,791 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.53 จะเห็นได้ว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้นก็ตามแต่ยังกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างจะคงที่ สังเกตได้จากการเปรียบเทียบลำดับของอำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดไปจนถึงอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด (พ.ศ. 2525 กับ พ.ศ. 2530) จะพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

สำหรับในปี พ.ศ. 2535 จำนวนประชากรของจังหวัดตราดได้เพิ่มขึ้นอีกเป็น 201,639 คน (ตารางที่ 4.33 และแผนภูมิที่ 4.9) อำเภอเมืองฯ ยังคงเป็นอำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดกล่าวคือ มีจำนวนประชากร 82,492 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 40.91 ของประชากรทั้งจังหวัด อำเภอที่มีประชากรรองลงมา ได้แก่ อำเภอปัว (ร้อยละ 21.10) อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 19.19) และอำเภอแหลมงอบ (ร้อยละ 10.49) ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดคือ กิ่งอำเภอเกาะกูด มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,433 คน (ร้อยละ 0.71) เนื่องจากเป็นอำเภอที่จัดตั้งขึ้นใหม่ โดยแยกออกมาจากอำเภอแหลมงอบ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2533 ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงของประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสภาพพื้นที่ของกิ่งอำเภอเกาะกูด จะเป็นเกาะอยู่ห่างจากผืนแผ่นดินใช้เวลาในการเดินทางโดยเรือจากอำเภอแหลมงอบ 5 ชั่วโมง อีกทั้งการเดินทางไปยังเกาะกูดค่อนข้างลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีมรสุม นอกจากนี้ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอีกด้วย

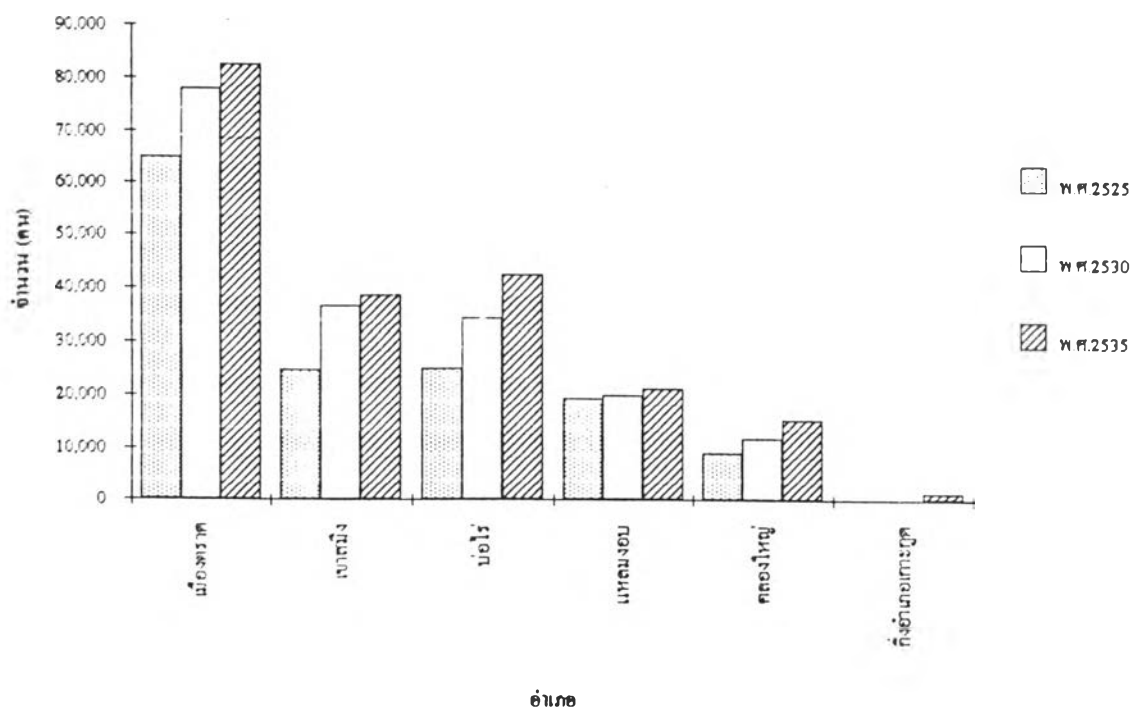
หากพิจารณาถึงส่วนแบ่งร้อยละของจำนวนประชากรเป็นรายอำเภอ สามารถพิจารณาโดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.33 จำนวนประชากรรายอำเภอของจังหวัดคราด ปี พ.ศ. 2525, 2530 และ 2535

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	2525		2530		2535		ลำดับจำนวนประชากร		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	2525	2530	2535
เมืองคราด	938.611	64,811	45.38	77,997	43.19	82,492	40.91	1	1	1
เขาสมิง	679.189	24,718	17.31	36,582	20.26	38,704	19.19	3	2	3
บ่อไร่	680.000	24,969	17.48	34,337	19.02	42,551	21.10	2	3	2
แหลมงอบ	306.800	19,290	13.51	19,866	11.00	21,142	10.49	4	4	4
คลองใหญ่	50.200	9,037	6.33	11,791	6.53	15,317	7.60	5	5	5
กิ่งอำเภอเกาะกูด	164.200	-	-	-	-	1,433	0.71	-	-	6
จังหวัดคราด	2,819.000	142,825	100.00	180,573	100.00	201,639	100.00			

ที่มา : สำนักงานกองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.9 การเปรียบเทียบจำนวนประชากรรายอำเภอ จังหวัดคราด

1) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งร้อยละที่ลดลงตลอดช่วงเวลา 10 ปี ได้แก่

- อำเภอเมืองฯ กล่าวคือ ส่วนแบ่งร้อยละของจำนวนประชากรของอำเภอเมืองฯ ในปี พ.ศ. 2525 2530 และ 2535 เท่ากับร้อยละ 45.38, 43.19 และ 40.19 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรของอำเภอเมืองฯ นั้นเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งที่ลดลง แต่จัดว่าเป็นอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดตราดกล่าวคือ มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่เกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรทั้งจังหวัดก็ว่าได้

- อำเภอแหลมงอบ มีส่วนแบ่งร้อยละของประชากร ในปี พ.ศ. 2525 2530 และ 2535 เท่ากับร้อยละ 13.51 11.00 และ 10.49 ตามลำดับ (โดยรวมจำนวนประชากรของกิ่งอำเภอเกาะกูดเข้าไว้ด้วยกัน) จัดว่าเป็นอำเภอที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มากเป็นอันดับที่ 4 ใน 5 อำเภอ (นับรวมทั้งอำเภอเกาะกูดเข้าไว้กับอำเภอแหลมงอบ)

สรุปได้ว่า อำเภอทั้งสองอำเภอที่กล่าวมาข้างต้น มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในลักษณะที่ค่อนข้างถดถอย

2) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งร้อยละที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 10 ปี ได้แก่

- อำเภอปอไร่ มีส่วนแบ่งร้อยละของประชากรในปี พ.ศ. 2525 2530 และ 2535 เท่ากับร้อยละ 17.48 19.02 และ 21.10 ตามลำดับ จัดว่าเป็นอำเภอที่มีลักษณะทางประชากรที่น่าสนใจอำเภอหนึ่ง เนื่องจาก เป็นอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในลักษณะที่มีการเติบโตค่อนข้างเร็ว เพราะมีปัจจัยดึงดูดให้ประชากรอพยพมาตั้งถิ่นฐานมาก ที่สำคัญคือ เป็นอำเภอที่มีทรัพยากรแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์ มีการทำเหมืองแร่พลอยกันมากแห่งหนึ่งของจังหวัด

3) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งร้อยละที่เพิ่มขึ้นในช่วง 5 ปีแรกและลดลงในช่วง 5 ปีหลัง ได้แก่

- อำเภอเขาสมิง มีส่วนแบ่งร้อยละของประชากรในปี พ.ศ. 2525 2530 และ 2535 เท่ากับร้อยละ 17.31 20.26 และ 19.19 ตามลำดับ จัดว่าเป็นอำเภอที่มีลักษณะทางประชากรในเชิงถดถอยได้เช่นกัน

4) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งร้อยละที่ลดลงใน 5 ปีแรกและเพิ่มขึ้นใน 5 ปีหลัง ได้แก่

- อำเภอคลองใหญ่ มีส่วนแบ่งร้อยละของประชากรในปี พ.ศ. 2525 2530 และ 2535 เท่ากับร้อยละ 6.33 6.53 และ 7.60 ตามลำดับ จะเห็นว่าอำเภอคลองใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งที่มีลักษณะทางประชากรที่เริ่มจะมีแนวโน้มในการเพิ่มประชากรในทางที่เติบโตเร็วอำเภอหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะ เป็นอำเภอที่มีพื้นที่น้อยที่สุดและลักษณะทางพื้นที่ค่อนข้างแคบ เป็นแนวยาว แต่ก็มีปัจจัยที่สามารถดึงดูดให้ประชากรเข้ามาอาศัยอยู่มาก เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนไทย-กัมพูชา ทำให้มีการค้าชายแดน เปลี่ยนสินค้ากัมพูชา เวชภัณฑ์ขนาดเล็ก ก็นอยู่เนื่อง ๆ

โดยสรุปจากการพิจารณาถึงจำนวนประชากรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจำนวนประชากรของจังหวัดตราดจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีก็ตาม แต่พบว่ากระจายอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างที่จะคงที่ โดยสังเกตได้จาก การเปรียบเทียบลำดับของอำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด (พ.ศ. 2525 2530 และ 2535) จะพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ทำให้สามารถสรุปได้ว่า อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองฯ เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีขนาดพื้นที่มากที่สุดคือ มีพื้นที่ทั้งอำเภอคิด เป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่จังหวัด และมีสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทำให้เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน รองลงมาได้แก่ อำเภอบ่อไร่ และอำเภอเขาสมิง สำหรับอำเภอคลองใหญ่ จะเป็นอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยที่สุด ส่วนอำเภอแหลมงอบ จะเป็นอำเภอที่มีจำนวนประชากรค่อนข้างคงที่เสมอ

หากพิจารณาจำนวนประชากรในระดับตำบล จะทำให้ทราบถึงการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ ตั้งแต่พื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากไปจนถึงพื้นที่ที่ประชากรอาศัยอยู่น้อย จากสถิติประชากรรายตำบลของจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2535 สามารถแบ่งกลุ่มตำบลออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามขนาดของประชากรได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ (ตารางที่ 4.34 และแผนที่ 4.17-4.18)

กลุ่มที่ 1 ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากกว่า 20,000 คนขึ้นไป มี 2 ตำบล คือ ตำบลวังกระแจะ และตำบลบ่อพลอย เพราะ เป็นตำบลที่เป็นที่ตั้งของเทศบาลเมือง

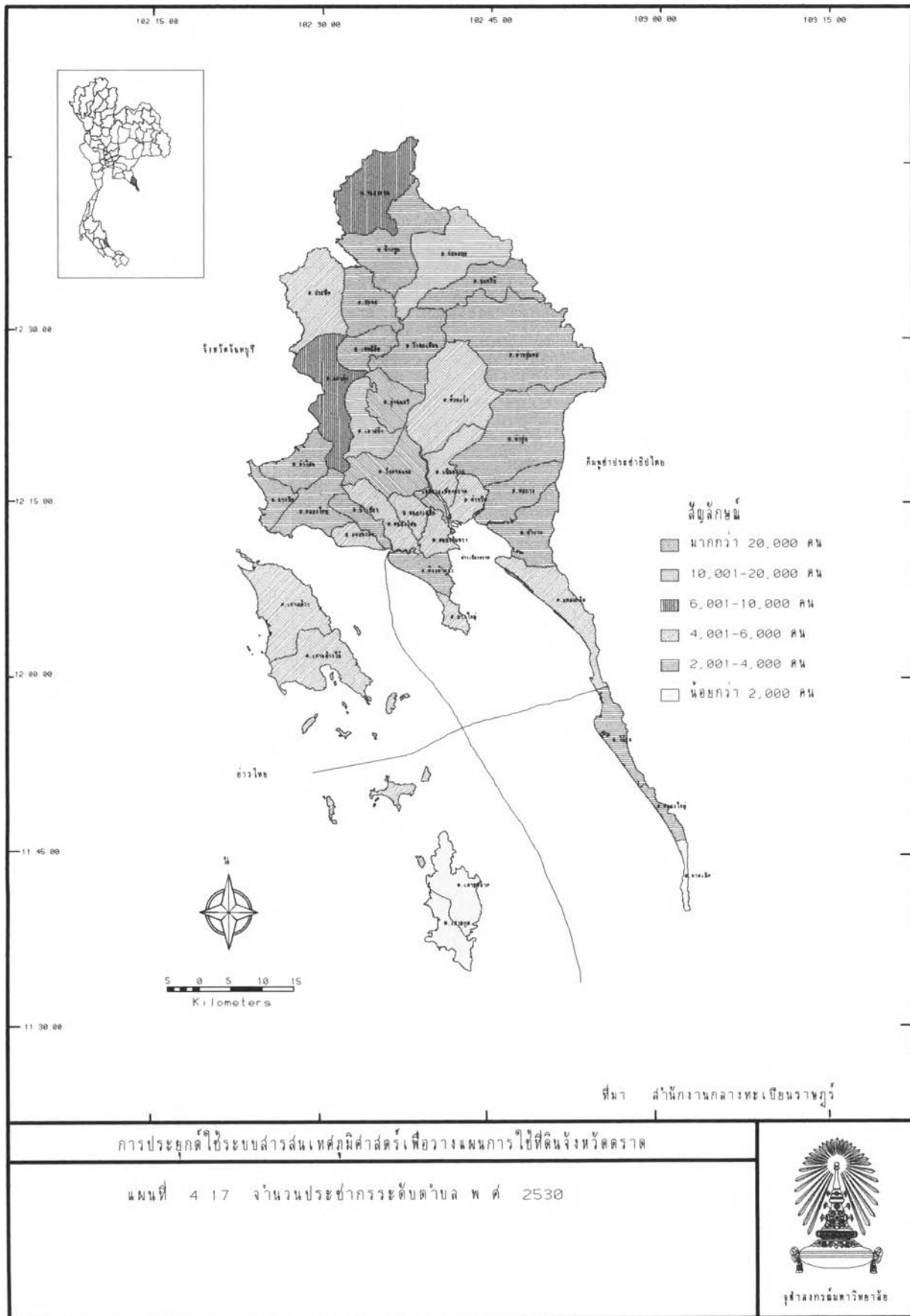
กลุ่มที่ 2 ตำบลที่มีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 คน มี 1 ตำบล คือ ตำบลหนองบอน ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองในระดับสุขาภิบาล

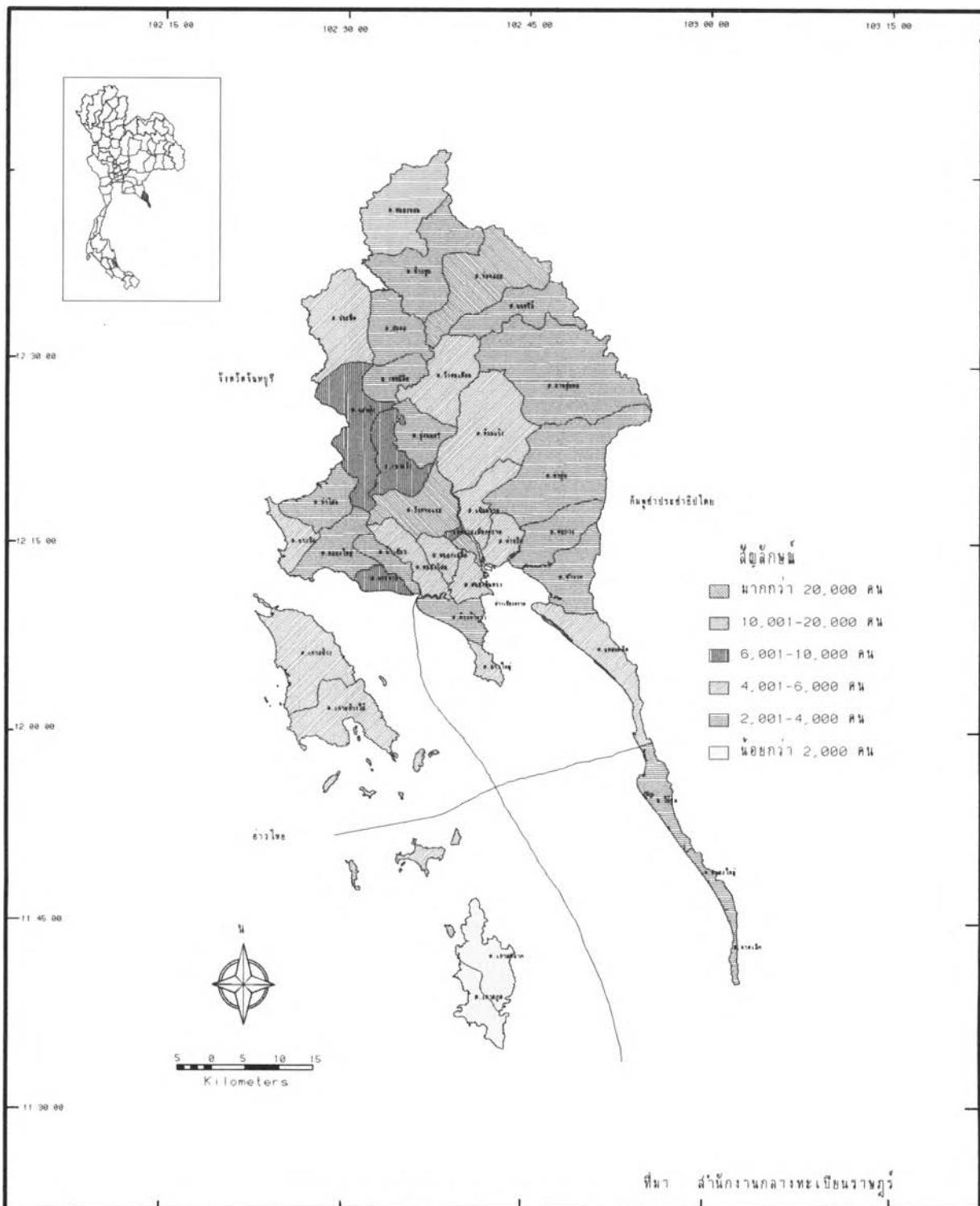
กลุ่มที่ 3 ตำบลที่มีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 6,001-10,000 คน มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางพระ ตำบลคลองใหญ่ ตำบลแสนตุง ตำบลเขาสมิง และตำบลแหลมงอบ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.34 การกระจายตัวของประชากรระดับตำบล จังหวัดคราด พ.ศ. 2530 และ 2535

จำนวนประชากร	กลุ่มตำบล พ.ศ. 2530	กลุ่มตำบล พ.ศ. 2535
มากกว่า 20,000 คน	ทุ่งนนทรี วังกระแจะ	บ่อพลอย วังกระแจะ
10,001 - 20,000 คน	บ่อพลอย เขาสมิง	หนองบอน
6,001 - 10,000 คน	หนองบอน แสนตุง คลองใหญ่	บางพระ คลองใหญ่ แสนตุง เขาสมิง แหลมงอบ
4,001 - 6,000 คน	เนินทราย ห้วยแวง อ่าวใหญ่ แหลมกัตติ แหลมงอบ ประณีต หนองโสน ท่าพริก หนองเสม็ด หนองคันทรง	ห้วยแวง เนินทราย ประณีต แหลมกัตติ หนองเสม็ด อ่าวใหญ่ หนองคันทรง หนองโสน บางปัด ท่าพริก เกาะช้าง วังตะเคียน
2,001 - 4,000 คน	น้ำเชียว ท่าโสม เกาะช้าง วังตะเคียน สะตอ หัวน้ำขาว นนทรีชัย คลองใหญ่ (ล.ง.) บางปัด ท่ากุ่ม บางพระ เทพนิมิต ชำราก ไม้รูด ค่านชุมพล ตะกาง ช้างทูน	ทุ่งนนทรี น้ำเชียว ค่านชุมพล ท่าโสม สะตอ ท่ากุ่ม ไม้รูด หัวน้ำขาว เทพนิมิต นนทรีชัย ชำราก คลองใหญ่ (ล.ง.) หาดเล็ก ช้างทูน ตะกาง
น้อยกว่า 2,000 คน	หาดเล็ก เกาะกูด เกาะหมาก	เกาะกูด เกาะหมาก

ที่มา : จากการจัดกลุ่มด้วย Histograme

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 18 จำนวนประชากรระดับตำบล พ.ศ. 2535

จุฬารัตนมหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 4 ตำบลที่มีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 4,001-6,000 คน มี 12 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยแร่ ตำบลเนินทราย ตำบลประณีต ตำบลแหลมกลัด ตำบลหนองเสม็ด ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลหนองคันธารง ตำบลหนองโสน ตำบลบางปิด ตำบลพริก ตำบลเกาะช้าง และตำบลวังตะเคียน

กลุ่มที่ 5 ตำบลที่มีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 2,001-4,000 คน มี 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลทุ่งนารี ตำบลน้ำเขียว ตำบลด่านชุมพล ตำบลท่าโสม ตำบลสะตอ ตำบลท่ากุ่ม ตำบลไร่รุศ ตำบลวังไผ่ขาว ตำบลเทพนิมิต ตำบลนงนรี ตำบลซำราก ตำบลคลองใหญ่ (ในอำเภอแหลมงอบ) ตำบลหาดเล็ก ตำบลช้างกูด และตำบลตะกวาง

กลุ่มที่ 6 ตำบลที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่า 2,000 คน มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะกูด และตำบลเกาะหมาก ซึ่งตำบลทั้งสองตำบลนี้เป็นเกาะซึ่งอยู่ห่างไกลจากพื้นแผ่นดิน การติดต่อกับเมืองค่อนข้างลำบาก ดังนั้นจึงมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่น้อย

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ขนาดของประชากรในระดับตำบลที่พบในจังหวัดตราด ส่วนใหญ่จะมีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 2,000 - 6,000 คน

2. ความหนาแน่นของประชากร

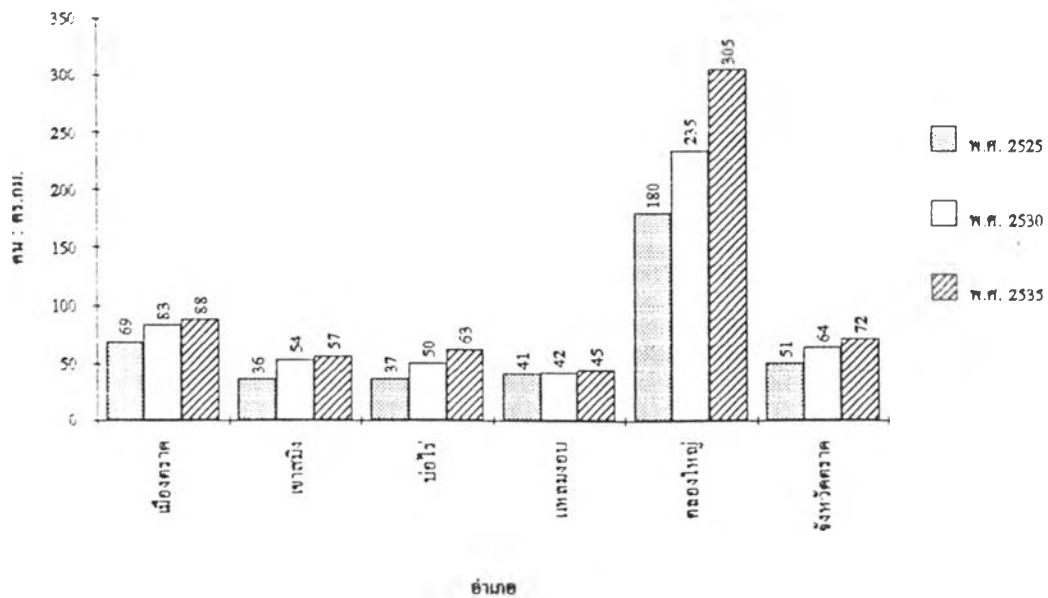
จากการพิจารณาความหนาแน่นประชากรจังหวัดตราด ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2535 พบว่าในปี พ.ศ. 2525 จังหวัดตราดมีความหนาแน่นของประชากร เท่ากับ 51 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงสุดได้แก่ อำเภอคลองใหญ่ 180 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองฯ 69 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอแหลมงอบ 41 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอโป่งไร่ และอำเภอเขาสมิง ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ความหนาแน่นของประชากรจังหวัดตราดได้เพิ่มขึ้นเป็น 64 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอคลองใหญ่ ยังคงเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด โดยเพิ่มขึ้นเป็น 235 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนอันดับรองลงมายังคงได้แก่ อำเภอเมืองฯ 83 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอเขาสมิง 54 คนต่อตารางกิโลเมตร สำหรับอำเภอแหลมงอบ จะเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดจากสถิติในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา จะพบว่าอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมากได้แก่ อำเภอโป่งไร่ และอำเภอคลองใหญ่

ตารางที่ 4.35 จำนวนและความแน่นประชากรรายอำเภอของจังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2525, 2530, และ 2535

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	2525		2530		2535		ความหนาแน่น (คน : ตร.กม.)		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	2525	2530	2535
เมืองตราด	938.611	64,811	45.38	77,997	43.19	82,492	40.91	69	83	88
เขาสมิง	679.189	24,718	17.31	36,582	20.26	38,704	19.19	36	54	57
บ่อไร่	680.000	24,969	17.48	34,337	19.02	42,551	21.10	37	50	63
แหลมงอบ	306.800	19,290	13.51	19,866	11.00	21,142	10.49	41	42	45
คลองใหญ่	50.200	9,037	6.33	11,791	6.53	15,317	7.60	180	235	305
กิ่งอำเภอเกาะกูด	164.200	-	-	-	-	1,433	0.71	-	-	-
จังหวัดตราด	2,816.000	142,826	100.00	180,578	100.00	201,899	100.00	51	64	72

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.10 ความหนาแน่นของประชากรรายอำเภอในจังหวัดตราด

สำหรับในปี พ.ศ. 2535 ความหนาแน่นของประชากรได้เพิ่มขึ้นอีกตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเป็น 72 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยที่อำเภอคลองใหญ่ ยังคงเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดเท่ากับ 305 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรรองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองฯ 88 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอบ่อไร่ 63 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอเขาสมิง 57 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอแหลมงอบ 48 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งจะเห็นว่าความหนาแน่นของประชากรจังหวัดตราดในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในแต่ละปี โดยมีอัตราการเพิ่มความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.12 เมื่อพิจารณาในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ.2525-2530) พบว่าจังหวัดตราดมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.29 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ.2530-2535) ซึ่งมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.33 แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมแล้วความหนาแน่นประชากรของจังหวัดตราดในช่วง 5 ปีหลังเริ่มลดลงถึงแม้ว่าจำนวนประชากรของจังหวัดจะเพิ่มขึ้นทุกปีก็ตาม

เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากรระดับตำบล ในปี พ.ศ. 2530 และ 2535 สามารถจัดกลุ่มความหนาแน่นของประชากรได้เป็น 6 กลุ่ม โดยมีความแตกต่างของความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่มากกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร จนถึงน้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร จากการจัดกลุ่มนี้จะทำให้ทราบถึงการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ ตั้งแต่พื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากไปจนถึงพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.36 และแผนที่ 4.19-4.20)

กลุ่มที่ 1 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2530 และ 2535 มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางพระ และตำบลคลองใหญ่ ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลทั้งสิ้น

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 251-500 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2530 และ 2535 มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลวังกระแจะ และตำบลท่าพริก โดยสรุปแล้วตำบลต่าง ๆ ของทั้งสองกลุ่มนี้ จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมาก ซึ่งได้แก่ ตำบลบางพระ ตำบลคลองใหญ่ ตำบลวังกระแจะ และตำบลท่าพริก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นที่ราบลุ่ม เอื้ออำนวยในการตั้งถิ่นฐาน

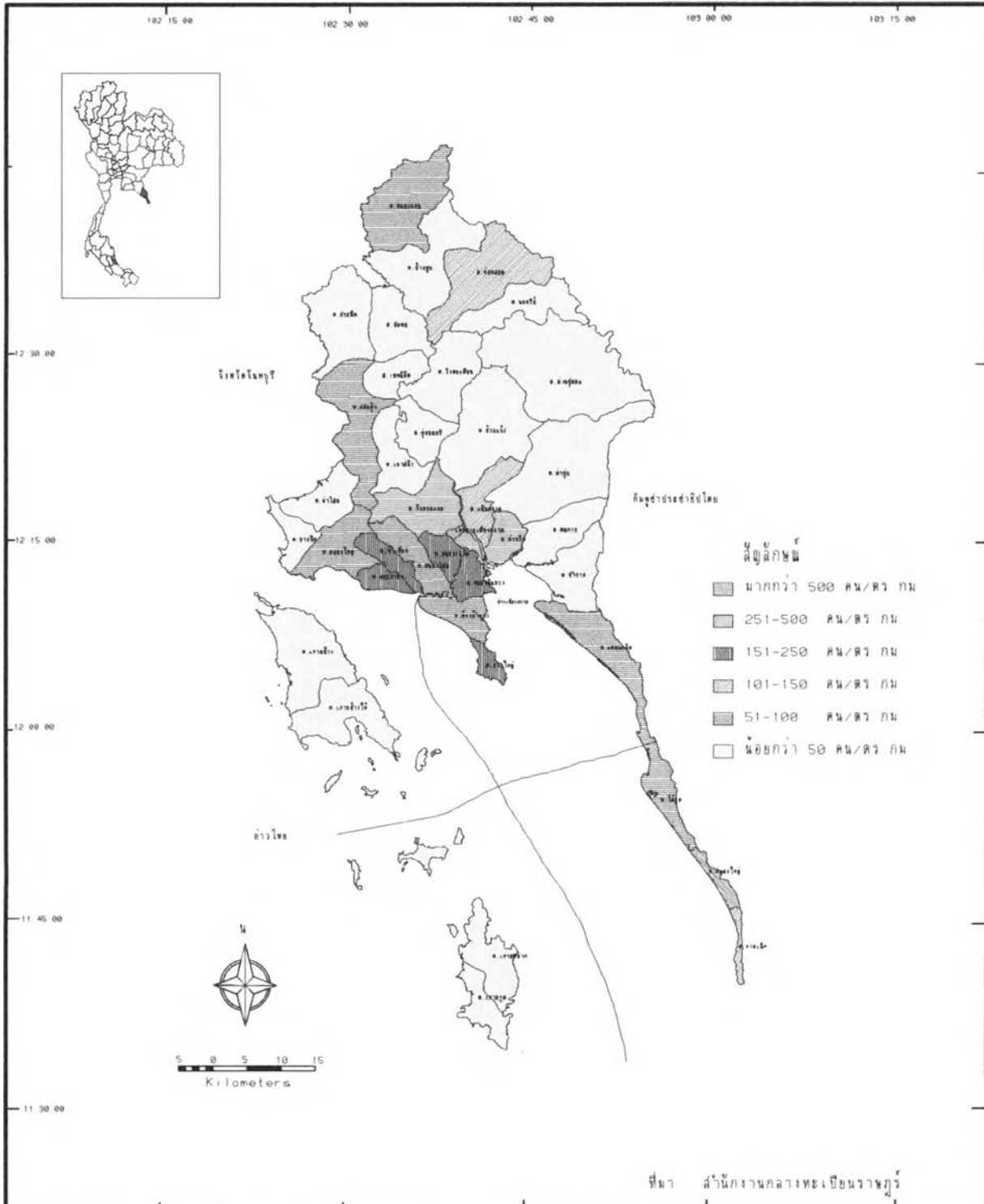
ตารางที่ 4.36 การจัดกลุ่มความหนาแน่นของประชากรรายตำบลในจังหวัดตราด พ.ศ. 2530 และ พ.ศ. 2535

ความหนาแน่น ของประชากร	2530		2535	
	ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)
มากกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร	บางพระ	2.52	บางพระ	2.52
	คลองใหญ่	10.00	คลองใหญ่	10.00
รวม	2	12.52	2	12.52
251 - 500 คนต่อตารางกิโลเมตร	วังกระแจะ	70.02	วังกระแจะ	70.02
	ท่าพริก	16.00	ท่าพริก	16.00
รวม	2	86.02	2	86.02
151 - 250 คนต่อตารางกิโลเมตร	อ่าวใหญ่	24.00	แหลมงอบ	28.00
	น้ำเชี่ยว	19.00	อ่าวใหญ่	24.00
	แหลมงอบ	28.00	น้ำเชี่ยว	19.00
	หนองเสม็ด	26.00	หนองเสม็ด	26.00
	หนองกันทรัง	26.00	หาดเล็ก	13.00
			หนองกันทรัง	26.00
รวม	5	123.00	7	283.00
101 - 150 คนต่อตารางกิโลเมตร	หาดเล็ก	13.00	ไม้รูด	27.20
	บ่อพลอย	147.00	เนินทราย	54.00
	เนินทราย	54.00		
รวม	3	214.00	2	81.20
51 - 100 คนต่อตารางกิโลเมตร	ไม้รูด	27.20	หนองบอน	116.00
	คลองใหญ่ (ถ.จ.)	37.00	เจาส้มิง	78.32
	หนองบอน	116.00	ห้วงน้ำขาว	42.00
	ห้วงน้ำขาว	42.00	แสนตุ้ง	112.54
	เจาส้มิง	134.49	หนองโสน	65.00
	แสนตุ้ง	112.54	คลองใหญ่ (ถ.จ.)	37.00
	หนองโสน	65.00	ทุ่งนันทรี	56.17
	แหลมกลัด	76.07	แหลมกลัด	76.07
รวม	8	610.30	9	651.10
			บางปัด	68.00

ตารางที่ 4.36 (ต่อ)

ความหนาแน่น ของประชากร	2590		2596	
	ค่าบอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ค่าบอ	พื้นที่ (ตร.กม.)
น้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร	บางปัด	68.00	ประณีต	109.72
	ตะคอ	72.46	ตะคอ	72.46
	คะแกง	54.00	วังคะเคียน	85.83
	ประณีต	109.72	คะแกง	54.00
	วังคะเคียน	85.83	ชำราก	65.00
	เทพนิมิต	74.29	เทพนิมิต	74.29
	ชำราก	65.00	ท่าโสม	89.86
	ท่าโสม	89.86	ชำรูน	68.00
	ชำรูน	68.00	ห้วยแครง	178.00
	ห้วยแครง	178.00	เกาะช้าง	154.80
	นนทรี	116.00	นนทรี	116.00
	เกาะช้าง	154.80	ด่านชุมพล	233.00
	ท่ากุ่ม	240.00	ท่ากุ่ม	240.00
	ด่านชุมพล	233.00	เกาะกูด	122.20
	เกาะหมาก	42.00	เกาะหมาก	42.00
	เกาะกูด	122.20		
	ทุ่งนนทรี	56.17		
รวม	17	1,829.33	15	1,705.16

ที่มา : จากการจัดกลุ่มด้วย Histograme

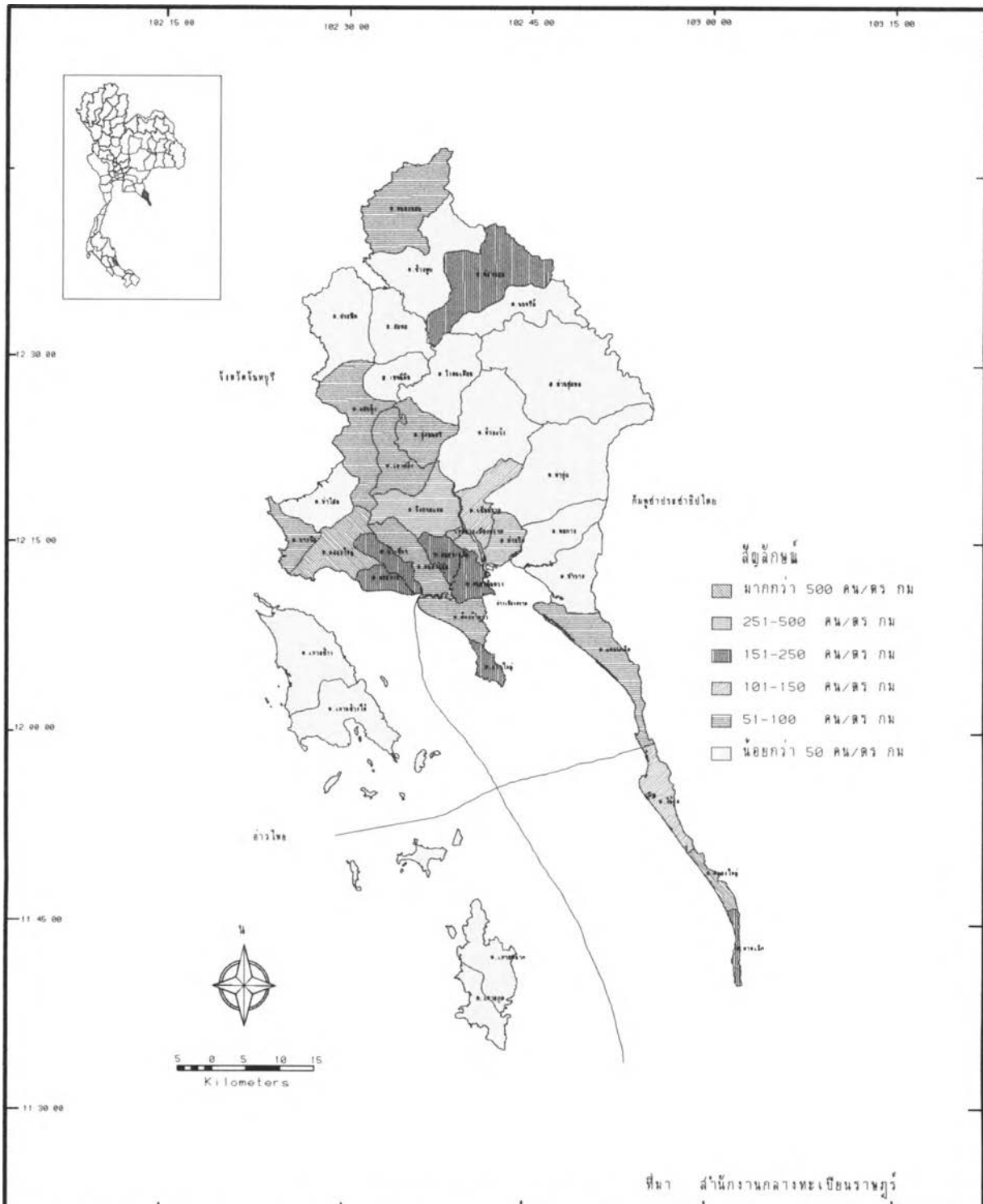

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 19 ความหนาแน่นประชากรระดับตำบล พ.ศ. 2530

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ที่มา สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 20 ความหนาแน่นประชากรระดับตำบล พ.ศ. 2535

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 151-250 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2530 มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลน้ำเขียว ตำบลแหลมงอบ ตำบลหนองเสม็ด ตำบลหนองคันทรง ส่วนในปี พ.ศ. 2535 มี 7 ตำบลได้แก่ ตำบลแหลมงอบ ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลน้ำเขียว ตำบลหนองเสม็ด ตำบลหาดเล็ก ตำบลหนองคันทรง และตำบลบ่อพลอย

กลุ่มที่ 4 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 101-150 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2530 มี 3 ตำบลได้แก่ ตำบลหาดเล็ก ตำบลบ่อพลอย และตำบลเนินทราย สำหรับปี พ.ศ. 2535 มี 2 ตำบลได้แก่ ตำบลไม้รุค และตำบลเนินทราย ตำบลต่าง ๆ ในกลุ่มที่ 3 และ 4 นี้จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นค่อนข้างมาก

กลุ่มที่ 5 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 51-100 คนต่อตารางกิโลเมตร ปี พ.ศ. 2530 มี 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลเขาสมิง ตำบลไม้รุค ตำบลคลองใหญ่ ตำบลหนองบอน ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลแสนตุง ตำบลหนองโสน และตำบลแหลมกลัด สำหรับในปี พ.ศ. 2535 มี 9 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองบอน ตำบลเขาสมิง ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลแสนตุง ตำบลหนองโสน ตำบลคลองใหญ่ (ในอำเภอแหลมงอบ) ตำบลทุ่งนารี ตำบลแหลมกลัด และตำบลบางปิดจัดว่าเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นปานกลาง

กลุ่มที่ 6 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2530 มี 16 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปิด ตำบลสะตอ ตำบลตะกวาง ตำบลประมิต ตำบลวังตะเคียน ตำบลเทพนิมิต ตำบลชาราก ตำบลท่าโสม ตำบลช้างทูน ตำบลห้วยแร้ง ตำบลนงนรี ตำบลเกาะช้าง ตำบลท่ากุ่ม ตำบลค่านชุมพล ตำบลเกาะเทมา และตำบลเกาะกูด สำหรับในปี พ.ศ. 2535 มี 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลประมิต ตำบลสะตอ ตำบลวังตะเคียน ตำบลตะกวาง ตำบลชาราก ตำบลเทพนิมิต ตำบลท่าโสม ตำบลช้างทูน ตำบลห้วยแร้ง ตำบลเกาะช้าง ตำบลนงนรี ตำบลค่านชุมพล ตำบลท่ากุ่ม ตำบลเกาะกูด และตำบลเกาะเทมา จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ค่อนข้างเบาบางกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัด

จากการจัดกลุ่มความหนาแน่นของประชากรทั้งในระดับอำเภอ และระดับตำบล หากพิจารณาถึงสัดส่วนของพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากต่อหนาแน่นปานกลาง ต่อเบาบาง โดยมีหน่วยทางพื้นที่เป็นตารางกิโลเมตร สามารถสรุปได้ดังนี้คือ ในปี พ.ศ. 2525 และ 2530 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 50.2:938.611:1,830.189 หรือร้อยละ 2:33:65 ส่วนในปี พ.ศ. 2535

จะมีสัดส่วนเท่ากับ 50.2: 1,618.611: 1,150.189 หรือร้อยละ 2:57:41 แต่ถ้าเปรียบเทียบในสัดส่วนของจำนวนอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมาก: หนาแน่นปานกลาง:เบาบาง จะมีสัดส่วนดังนี้คือ ในปี พ.ศ. 2525 และ 2530 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 1:1:3 ส่วนในปี พ.ศ. 2535 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 1:2:2

สำหรับในระดับตำบลนั้นจากสถิติประชากรในปี พ.ศ. 2530 และ 2535 จะมีสัดส่วนใหม่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมาก: หนาแน่นปานกลาง: เบาบาง ดังนี้คือ ในปี พ.ศ. 2530 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 98.54:337:2,383.46 หรือคิดเป็นร้อยละ 3:12:85 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนในปี พ.ศ. 2535 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 98.54:364.2:2,356.26 หรือคิดเป็นร้อยละของพื้นที่ทั้งจังหวัด จะมีสัดส่วนเท่ากับ 3:13:84

หากเปรียบเทียบในสัดส่วนของจำนวนตำบลที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมาก: หนาแน่นปานกลาง : เบาบาง จะมีสัดส่วนดังนี้

ในปี พ.ศ. 2530 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 4:8:25

ในปี พ.ศ. 2535 จะมีสัดส่วนเท่ากับ 4:9:24

3. การเปลี่ยนแปลงประชากร

ในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา คือระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 จังหวัดตราดมีประชากรเพิ่มขึ้นทั้งหมด 58,814 คน หรือเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 41.18 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.12 ต่อปี นับว่ามีอัตราการเพิ่มของประชากรค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับอัตราการเพิ่มประชากรของภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการอพยพย้ายถิ่นของประชากรมาก ขณะที่การเพิ่มของประชากรตามธรรมชาติมีน้อย

หากพิจารณาในระดับอำเภอ พบว่า จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอของจังหวัดตราดจะมีการเปลี่ยนแปลงประชากรที่เพิ่มขึ้น และอำเภอที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง ได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอคลองใหญ่ สังเกตได้ว่าอำเภอทั้งสองนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนก็ตาม แต่มีอัตราการเพิ่มของประชากรค่อนข้างสูงเนื่องจากอำเภอโป่งน้ำร้อนมีทรัพยากรธรรมชาติประเภทแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์ มีการทำเหมืองแร่รัตนชาติมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติในด้านนี้จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรเข้ามาแสวงโชคกันมาก สำหรับอำเภอคลองใหญ่ นั้น ถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด

กว่าพื้นที่อื่น ๆ แต่ก็ เป็นพื้นที่ที่มีการค้าทางด้านชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะที่ตำบล
 เภาคเล็ก นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลโดยตลอด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
 ทางการประมงซึ่งเป็นอาชีพที่ค่อนข้างจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรนี้ อาจหาการศึกษาได้ในราย-
 ละ เอียดดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิม (Relative Change)

เป็นการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรภายในแต่ละอำเภอ หรือตำบลเอง
 หรือเป็นการศึกษาอัตราการเพิ่มของประชากร (Growth rate) ในแต่ละพื้นที่ภายในช่วงระยะ
 เวลาหนึ่ง จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิมในระดับอำเภอช่วงปี พ.ศ. 2525-
 2535 (ตารางที่ 4.37) พบว่าจังหวัดตราดมีการเปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิม เท่ากับร้อยละ
 4.12 ต่อปี โดยที่อำเภอบ่อไร่ จะมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด คือร้อยละ 7.04 รองลงมา
 ได้แก่ อำเภอดงใหญ่ (ร้อยละ 6.95) อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 5.66) และอำเภอเมืองฯ
 (ร้อยละ 2.73) ตามลำดับ ซึ่งในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2525-2530) จังหวัดตราดมีการ-
 เปลี่ยนแปลงประชากรจากเดิมเท่ากับร้อยละ 5.29 อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด
 คือ อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 9.6) รองลงมาได้แก่ อำเภอบ่อไร่ (ร้อยละ 7.5) อำเภอ-
 ดงใหญ่ (ร้อยละ 6.09) และอำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 4.07) ตามลำดับ

สำหรับในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2530-2535) จังหวัดตราด มีการเปลี่ยนแปลง
 ประชากรจากเดิมลดลงจากช่วง 5 ปีแรกเป็นร้อยละ 2.33 โดยอำเภอที่มีอัตราการเพิ่มประชากร
 เฉลี่ยต่อปีมากที่สุดคือ อำเภอดงใหญ่ (ร้อยละ 5.98) รองลงมาได้แก่ อำเภอบ่อไร่ (ร้อยละ
 4.78) อำเภอแหลมงอบ (ร้อยละ 1.28) และอำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 1.16) ตามลำดับ

จากการศึกษาอาจพิจารณาโดยรวมได้ว่า อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มของประชากร
 โดยเฉลี่ยค่อนข้างสูงได้แก่ อำเภอบ่อไร่ อำเภอดงใหญ่ และอำเภอเขาสมิง ซึ่งอำเภอที่
 น่าสนใจมากคือ อำเภอดงใหญ่ กล่าวคือเป็นอำเภอที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี
 ในช่วง 5 ปีหลังเห็นมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 5.98 ส่วนอำเภอเขาสมิง พบว่าจะมีอัตรา-
 การเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปีในช่วง 5 ปีแรกมากที่สุด และใน 5 ปีหลังเริ่มลดลง แสดงว่า
 อำเภอเขาสมิงเริ่มจะอึมทางด้านประชากร ส่วนอำเภอบ่อไร่ จะมีอัตราการเพิ่มของประชากร
 เฉลี่ยต่อปี เพิ่มมากขึ้นในช่วง 5 ปีแรกและ 5 ปีหลัง สำหรับอำเภอเมืองฯ และอำเภอแหลมงอบ
 จะมีอัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยค่อนข้างคงที่ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 4.37 การเปลี่ยนแปลงประชากรจากเค็มจําแนกรายอำเภอ จังหวัดตราด

อำเภอ	ประชากร (คน)			การเปลี่ยนแปลงจำนวน (คน)			การเปลี่ยนแปลงจากเค็ม (Relative Change)			อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี		
	2525	2530	2535	5 ปีแรก	5 ปีหลัง	10 ปี	5 ปีแรก	5 ปีหลัง	10 ปี	5 ปีแรก	5 ปีหลัง	10 ปี
เมืองตราด	64,811	77,997	82,492	13,186	4,495	17,681	20.35	5.76	27.28	4.07	1.15	2.73
เขาสมิง	24,718	36,582	38,704	11,864	2,122	13,986	48.00	5.80	56.58	9.60	1.16	5.66
บ่อไร่	24,969	34,337	42,551	9,368	8,214	17,582	37.52	23.92	70.42	7.50	4.78	7.04
แหลมงอบ	19,290	19,866	21,142	576	1,276	3,285	2.99	6.42	17.03	0.60	1.28	1.70
คลองใหญ่	9,037	11,791	15,317	2,754	3,526	6,280	30.47	29.90	69.49	6.09	5.98	6.95
กิ่งอำเภอเกาะกูด	-	-	1,433	na	na	na	na	na	na	na	na	na
จังหวัดตราด	142,825	180,573	201,639	37,748	21,066	58,814	26.43	11.67	41.18	5.29	2.33	4.12

ที่มา : จากกรคำนวณ

หมายเหตุ : 5 ปีแรก คือ ช่วงปี พ.ศ. 2525-2530

5 ปีหลัง คือ ช่วงปี พ.ศ. 2530-2535

10 ปี คือ ช่วงปี พ.ศ. 2525-2535

สำหรับการศึกษาถึงอัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยต่อปีในระดับตำบลนั้น สามารถจัดกลุ่มตำบลได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 : กลุ่มที่มีอัตราการเพิ่มมากกว่าร้อยละ 10.00 มี 1 ตำบล คือ ตำบลบางพระ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองตราด

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มที่มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 5.01-10.00 มี 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลหาดเล็ก ตำบลค่านชุมพล ตำบลบ่อพลอย ตำบลบางปิด ตำบลไม้รุค ตำบลแหลมงอบ และตำบลคลองใหญ่ ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 : กลุ่มที่มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 2.01-5.00 มี 9 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองเสม็ด ตำบลเกาะช้าง ตำบลวังตะเคียน ตำบลประณีต ตำบลหนองบอน ตำบลหนองคันตรง ตำบลช้างทุน ตำบลห้วยแร้ง และตำบลชาราก ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 : กลุ่มที่มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 0.00-2.00 มี 9 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะกูด ตำบลท่ากุ่ม ตำบลเทพนิมิต ตำบลหนองโสน ตำบลท่าโสม ตำบลแหลมกลัด ตำบลสะตอ ตำบลน้ำเขียว และตำบลเนินทราย ตามลำดับ

กลุ่มที่ 5 : กลุ่มที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลง มี 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลแสนตุง ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลตะกวาง ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลท่าพรึก ตำบลนนาเรย์ ตำบลวังกระแจะ ตำบลคลองใหญ่ (อำเภอแหลมงอบ) ตำบลเกาะหมาก และตำบลเขาสมิง ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรไปจากเดิมอยู่ในอัตราค่อนข้างสูงคือ ตำบลบางพระ (ร้อยละ 46.50) ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง เป็นชุมชนศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดทางจังหวัด สำหรับตำบลที่อัตราการเพิ่มที่ค่อนข้างสูงคือ กลุ่มตำบลที่ 2 จะพบว่ากระจายตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่มีกิจกรรมเด่น เช่น ตำบลบ่อพลอย ตำบลค่านชุมพล ซึ่งเป็นตำบลที่มีการอพยพเข้ามาแสวงโชคในการขุดพลอยกันมาก ส่วนตำบลไม้รุค ตำบลคลองใหญ่ และตำบลหาดเล็ก เป็นตำบลที่มีทำเลที่ตั้งติดต่อกับชายฝั่งทะเลเป็นแนวยาว ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำการประมงซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถหารายได้เป็นอย่างมากอาชีพหนึ่ง ซึ่งจะพบว่าชุมชนที่เกิดขึ้นบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหมู่บ้านประมง ส่วนตำบลที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรในลักษณะที่ลดลง ได้แก่ ตำบลแสนตุง ตำบลเขาสมิง ในเขตอำเภอเขาสมิง ตำบลเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากการที่เรือขุดพลอยต่าง ๆ บริเวณอ่าวบ่อไร่ชบเซา ซึ่งเดิมชุมชนในตำบลเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากการเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสินค้าอุปโภคและบริโภค ให้แก่ประชากรในบริเวณอ่าวบ่อไร่ ปัจจุบันมีความสำคัญลดลง เป็นเพียงศูนย์กลางในการซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร

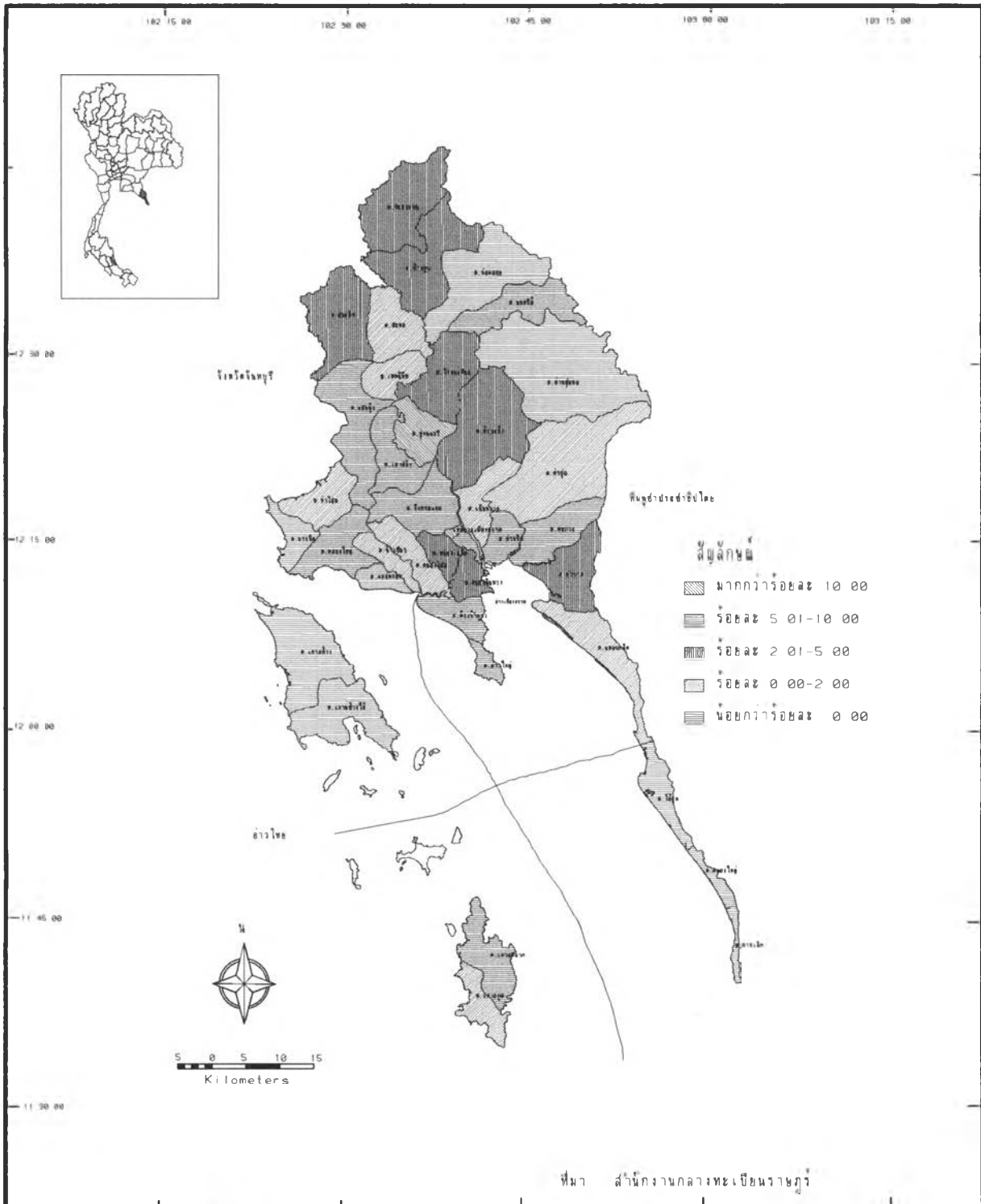
ตารางที่ 4.38 จำนวนการเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบลของจังหวัดตราด

ตำบล	ประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลง	
	2530	ร้อยละ	2535	ร้อยละ	จำนวน (คน)	Relative Change
ทุ่งนนทรี	-	-	3,899	1.93	na	na
บางพระ	2,904	1.61	9,666	4.79	6,762	46.57
หาดเล็ก	1,660	0.92	2,451	1.22	791	9.53
ด่านชุมพล	2,491	1.38	3,627	1.80	1,136	9.12
บ่อพลอย	16,590	9.19	22,311	11.06	5,721	6.90
บางปึก	3,197	1.77	4,276	2.12	1,079	6.75
ไม้รูด	2,522	1.40	3,328	1.65	806	6.39
แหลมงอบ	4,829	2.67	6,339	3.14	1,510	6.25
คลองใหญ่	7,609	4.21	9,538	4.73	1,929	5.07
หนองเสม็ด	4,281	2.37	5,178	2.57	897	4.19
เกาะช้าง	3,402	1.88	4,100	2.03	698	4.10
วังตะเคียน	3,386	1.88	4,075	2.02	689	4.07
ประณีต	4,758	2.63	5,394	2.68	636	2.67
หนองบอน	9,879	5.47	11,181	5.55	1,302	2.64
หนองคันทรัง	4,252	2.35	4,806	2.38	554	2.61
ช้างทูน	2,093	1.16	2,363	1.17	270	2.58
ห้วยแร้ง	5,275	2.92	5,850	2.90	575	2.18
ชำราก	2,535	1.40	2,788	1.38	253	2.00
เกาะกูด	1,006	0.56	1,098	0.54	92	1.83
ท่ากุ่ม	3,157	1.75	3,392	1.68	235	1.49
เทพนิมิต	2,904	1.61	3,115	1.54	211	1.45
หนองโสน	4,454	2.47	4,768	2.36	314	1.41

ตารางที่ 4.38 (ต่อ)

ตำบล	ประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลง	
	2530	ร้อยละ	2535	ร้อยละ	จำนวน (คน)	Relative Change
ท่าโสม	3,410	1.89	3,601	1.79	191	1.12
แหลมกลัด	4,960	2.75	5,233	2.60	273	1.10
ตะตอ	3,369	1.87	3,507	1.74	138	0.82
น้ำเขียว	3,774	2.09	3,816	1.89	42	0.22
เนินทราย	5,805	3.21	5,833	2.89	28	0.10
แสนตุง	8,531	4.72	8,408	4.17	-123	-0.29
ห้วยน้ำขาว	3,338	1.85	3,235	1.60	-103	-0.62
ตะกวาง	2,477	1.37	2,354	1.17	-123	-0.99
ถ้ำใหญ่	5,107	2.83	4,839	2.40	-268	-1.05
ท่าพริก	4,441	2.46	4,169	2.07	-272	-1.22
นนทรีย์	3,284	1.82	3,069	1.52	-215	-1.31
วังกระแจะ	25,011	13.85	20,381	10.11	-4,630	-3.70
คลองใหญ่ (ถ.ง.)	3,240	1.79	2,611	1.29	-629	-3.88
เกาะหมาก	418	0.23	335	0.17	-83	-3.97
เขาสมิง	10,224	5.66	6,705	3.33	-3,519	-6.88
เกาะช้างใต้	na	na	na	na	na	na
จังหวัดตราด	180,573	100.00	201,639	100.00	21,066	2.33

ที่มา : จากการคำนวณ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 21 อัตราการเพิ่มประชากรระดับตำบล

ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าตำบลที่มีอัตราการเพิ่มในลักษณะลดลงนี้ จะเป็นบริเวณที่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมของพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ ไม่เหมาะแก่การเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ ตำบลวังน้ำขาว ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลนันทารีย์ เป็นต้น

2) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยรวม (Absolute Change)

เป็นการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรของแต่ละอำเภอหรือตำบล โดยเปรียบเทียบจากการเปลี่ยนแปลงประชากรรวมทั้งจังหวัด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการศึกษาถึงส่วนแบ่งการเพิ่มของประชากรในจังหวัดนั้นเอง จากการศึกษาในระดับอำเภอช่วงปี พ.ศ. 2525-2535 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ปีแรก คือ พ.ศ. 2525-2530 และ 5 ปีหลัง คือ พ.ศ. 2530-2535 (ตารางที่ 4.39) พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 57,381 คน อำเภอที่มีส่วนแบ่งการเพิ่มของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 30.81) รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 34.93) อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 24.37) และอำเภอคลองใหญ่ (ร้อยละ 10.94) ตามลำดับ โดยในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2525-2530) จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 37,748 คน อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากที่สุดคือ อำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 34.93) รองลงมาได้แก่ อำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 31.43) อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 24.82) และอำเภอคลองใหญ่ (ร้อยละ 7.30) ตามลำดับ สำหรับในช่วง 5 ปีหลัง (พ.ศ. 2530-2535) จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 19,633 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยลงกว่าช่วง 5 ปีแรก อำเภอที่มีส่วนแบ่งการเพิ่มประชากรมากที่สุด คือ อำเภอโป่งน้ำร้อน (ร้อยละ 41.84) รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองฯ (ร้อยละ 22.90) อำเภอคลองใหญ่ (ร้อยละ 17.96) และอำเภอเขาสมิง (ร้อยละ 10.81) ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีส่วนแบ่งการเพิ่มประชากรน้อยที่สุดไม่ว่าจะพิจารณาในช่วงปีใดก็ตาม ได้แก่ อำเภอแหลมงอบ ซึ่งในการศึกษาส่วนแบ่งการเพิ่มของประชากรในจังหวัดตราดในช่วง 10 ปี สามารถสรุปโดยแบ่งพิจารณาได้ใน 2 กรณี ดังนี้

(1) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งของประชากรที่ลดลง มี 2 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองฯ กล่าวคือมีส่วนแบ่งของประชากรในช่วง 5 ปีแรก ร้อยละ 34.93 และได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 22.90 ในช่วง 5 ปีหลัง สำหรับอีกอำเภอหนึ่ง คือ อำเภอเขาสมิง มีส่วนแบ่งในช่วง 5 ปีแรกร้อยละ 31.43 และลดลงเหลือร้อยละ 10.81 ในช่วง 5 ปีหลัง

ตารางที่ 4.39 การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยรวม (Absolute Change) จำนวนรายอำเภอ จังหวัดตราด

อำเภอ	ประชากร (คน)			การเปลี่ยนแปลงจำนวน (คน)			การเปลี่ยนแปลงโดยรวม (Absolute Change)		
	2525	2530	2535	5 ปีแรก	5 ปีหลัง	10 ปี	5 ปีแรก	5 ปีหลัง	10 ปี
เมืองตราด	64,811	77,997	82,492	13,186	4,495	17,681	34.93	22.90	30.81
เขาสมิง	24,718	36,582	38,704	11,864	2,122	13,986	31.43	10.81	24.37
บ่อไร่	24,969	34,337	42,551	9,368	8,214	17,582	24.82	41.84	30.64
แหลมงอบ	19,290	19,866	21,142	576	1,276	1,852	1.53	6.50	3.23
คลองใหญ่	9,037	11,791	15,317	2,754	3,526	6,280	7.30	17.96	10.94
กิ่งอำเภอตราด			1,433	na	na	na	na	na	na
จังหวัดตราด	142,825	180,573	201,039	37,748	19,633	57,381	100.00	100.00	100.00

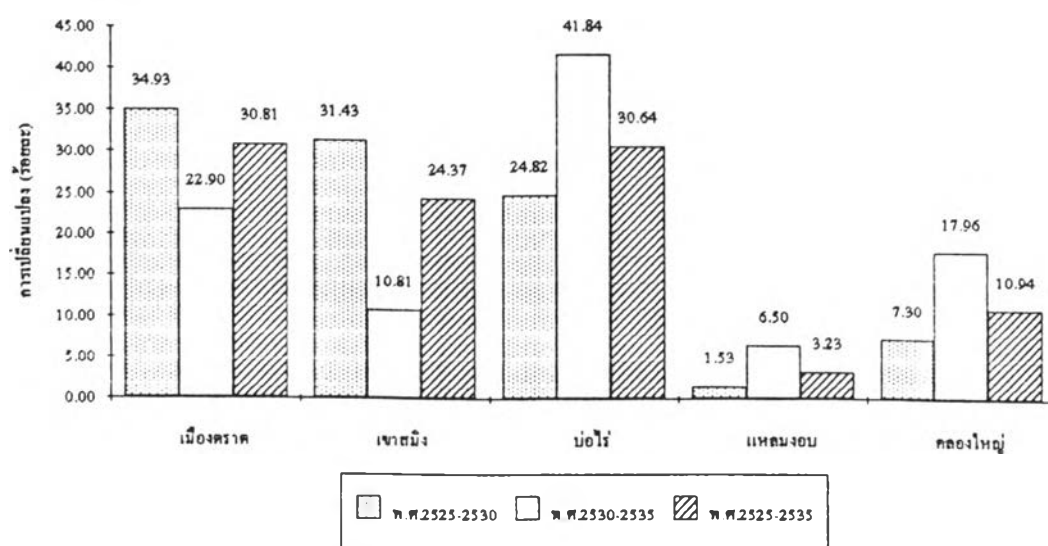
ที่มา : อักษรคำนวณ

หมายเหตุ 5 ปีแรก คือ ช่วงปี พ.ศ. 2525-2530

5 ปีหลัง คือ ช่วงปี พ.ศ. 2530-2535

10 ปี คือ ช่วงปี พ.ศ. 2525-2535

แผนภูมิที่ 4.11 การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยรวม (Absolute Change) รายอำเภอ จังหวัดตราด

(2) อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในส่วนแบ่งของประชากรที่เพิ่มขึ้น มี 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ่อไร่ อำเภอแหลมงอบ และอำเภอคลองใหญ่

เมื่อพิจารณาถึงส่วนแบ่งการเพิ่มของประชากรในระดับตำบล สามารถจัดกลุ่มตำบลตามอัตราการเปลี่ยนแปลงโดยรวมได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : กลุ่มที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากกว่าร้อยละ 10.00 มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางพระ (ร้อยละ 32.10) และตำบลบ่อพลอย (ร้อยละ 27.16)

กลุ่มที่ 2 : กลุ่มที่มีจำนวนประชากรเพิ่มร้อยละ 5.01-10.00 มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองใหญ่ (ร้อยละ 9.16) ตำบลแหลมงอบ (ร้อยละ 7.17) ตำบลหนองบอน (ร้อยละ 6.18) ตำบลด่านชุมพล (ร้อยละ 5.39) และตำบลบางปิด (ร้อยละ 5.12) ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 : กลุ่มที่มีจำนวนประชากรเพิ่มร้อยละ 2.01-5.00 มี 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองเสม็ด ตำบลไม้รุค ตำบลเขาคเล็ก ตำบลเกาะช้าง ตำบลวังตะเคียน ตำบลประณีต ตำบลห้วยแร้ง และตำบลหนองคันธารง ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 : กลุ่มที่มีจำนวนประชากรเพิ่มร้อยละ 0.00 - 2.00 มี 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองโสน ตำบลแหลมกลัด ตำบลช้างทูน ตำบลชาราก ตำบลท่ากุ่ม ตำบลเทพนิมิต ตำบลท่าโสม ตำบลสะตอ ตำบลเกาะกูด ตำบลน้ำเขียว และตำบลเนินทราย ตามลำดับ

กลุ่มที่ 5 : กลุ่มที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ลดลง มี 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะหมาก ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลตะกวาง ตำบลแสนสูง ตำบลนันทริย์ ตำบลอ่าวใหญ่ ตำบลท่าพรึก ตำบลคลองใหญ่ (ในอำเภอแหลมงอบ) ตำบลเขาสมิง ตำบลวังกระแจะ

สรุปได้ว่า บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ บริเวณที่มีปัจจัยที่สามารถดึงดูดคนให้ประชากรอพยพเข้ามาอยู่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เช่น ตำบลบางพระ ตำบลคลองใหญ่ ตำบลแหลมงอบ ตำบลบ่อพลอย เป็นต้น ตำบลเหล่านี้เป็นชุมชนศูนย์กลางของจังหวัด มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีการคมนาคมที่สะดวก ใ้บริการ ตำบลบ่อพลอย ตำบลหนองบอน และตำบลด่านชุมพล นอกจากจะเป็นที่ตั้งของชุมชนศูนย์กลางแล้ว ยังเป็นที่ที่มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ และเป็นที่ที่มีการทำเหมืองพลอยที่สำคัญของจังหวัด

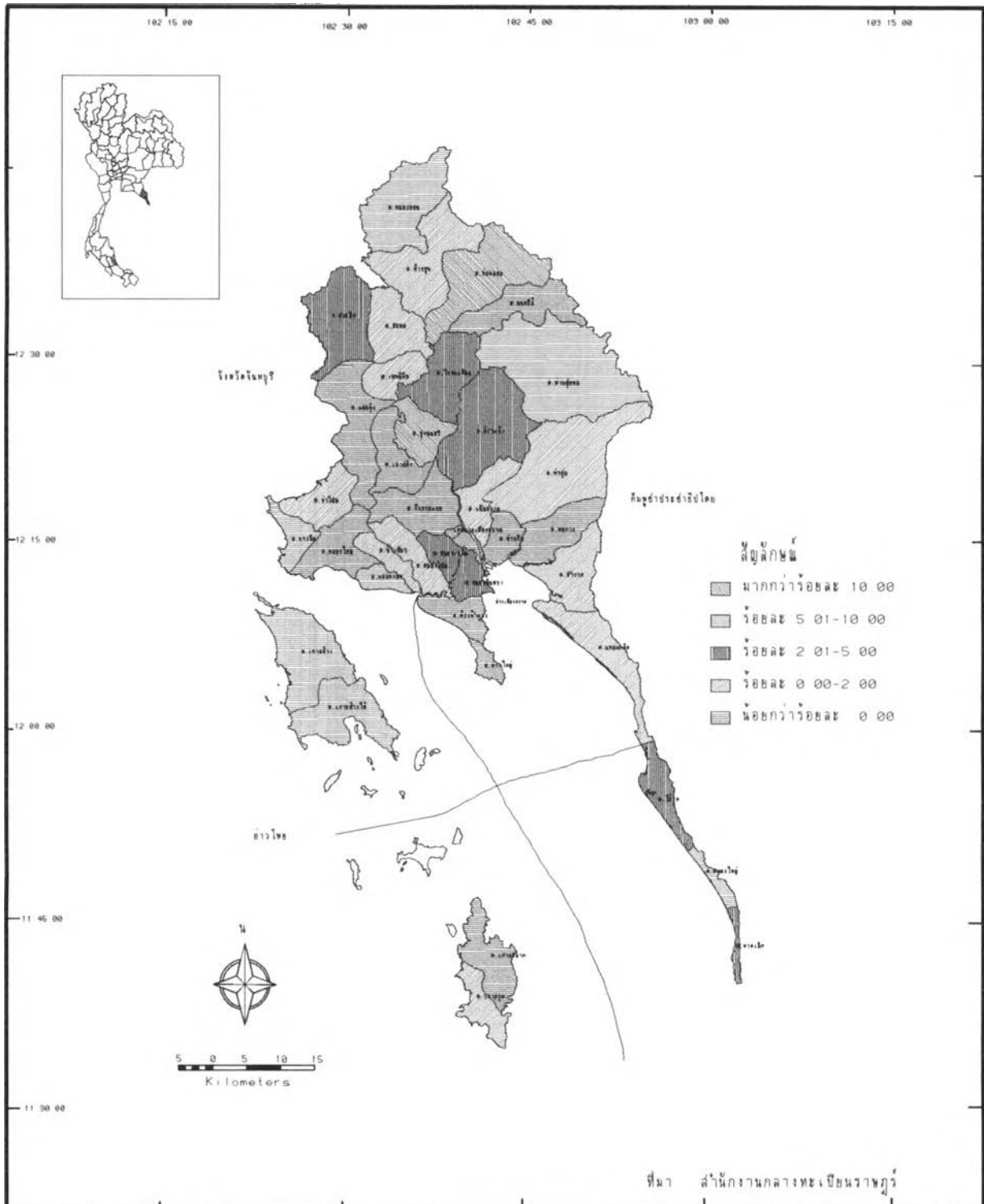
ตารางที่ 4.40 จำนวนและการเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบลของจังหวัดตราด

ตำบล	ประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลง	
	2530	ร้อยละ	2535	ร้อยละ	จำนวน (คน)	Absolute Change
ทุ่งนนทรี	-	-	3,899	1.93	na	na
บางพระ	2,904	1.61	9,666	4.79	6,762	32.10
บ่อพลอย	16,590	9.19	22,311	11.06	5,721	27.16
คลองใหญ่	7,609	4.21	9,538	4.73	1,929	9.16
แหลมงอบ	4,829	2.67	6,339	3.14	1,510	7.17
หนองบอน	9,879	5.47	11,181	5.55	1,302	6.18
ด่านชุมพล	2,491	1.38	3,627	1.80	1,136	5.39
บางปึก	3,197	1.77	4,276	2.12	1,079	5.12
หนองเสม็ด	4,281	2.37	5,178	2.57	897	4.26
ไม้รูด	2,522	1.40	3,328	1.65	806	3.83
หาดเล็ก	1,660	0.92	2,451	1.22	791	3.75
เกาะช้าง	3,402	1.88	4,100	2.03	698	3.31
วังตะเคียน	3,386	1.88	4,075	2.02	689	3.27
ประณีต	4,758	2.63	5,394	2.68	636	3.02
ห้วยแร้ง	5,275	2.92	5,850	2.90	575	2.73
หนองคันทรอง	4,252	2.35	4,806	2.38	554	2.63
หนองโสน	4,454	2.47	4,768	2.36	314	1.49
แหลมกัตต์	4,960	2.75	5,233	2.60	273	1.30
ช้างทูน	2,093	1.16	2,363	1.17	270	1.28
ชำรึก	2,535	1.40	2,788	1.38	253	1.20
ท่ากุ่ม	3,157	1.75	3,392	1.68	235	1.12
เทพนิมิต	2,904	1.61	3,115	1.54	211	1.00

ตารางที่ 4.40 (ต่อ)

ตำบล	ประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลง	
	2530	ร้อยละ	2535	ร้อยละ	จำนวน (คน)	Absolute Change
ท่าโสม	3,410	1.89	3,601	1.79	191	0.91
ตะตอ	3,369	1.87	3,507	1.74	138	0.66
เกาะกูด	1,006	0.56	1,098	0.54	92	0.44
น้ำเชี่ยว	3,774	2.09	3,816	1.89	42	0.20
เนินทราย	5,805	3.21	5,833	2.89	28	0.13
เกาะหมาก	418	0.23	335	0.17	-83	-0.39
ห้วงน้ำขาว	3,338	1.85	3,235	1.60	-103	-0.49
ตะกวด	2,477	1.37	2,354	1.17	-123	-0.58
แสนตง	8,531	4.72	8,408	4.17	-123	-0.58
นนทรีย์	3,284	1.82	3,069	1.52	-215	-1.02
อ่าวใหญ่	5,107	2.83	4,839	2.40	-268	-1.27
ท่าพรึก	4,441	2.46	4,169	2.07	-272	-1.29
คลองใหญ่ (ล.ง.)	3,240	1.79	2,611	1.29	-629	-2.99
เขาสมิง	10,224	5.66	6,705	3.33	-3,519	-16.70
วังกระแจะ	25,011	13.85	20,381	10.11	-4,630	-21.98
เกาะช้างใต้	na	na	na	na	na	na
จังหวัดตราด	180,573	100.00	201,639	100.00	21,066	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ที่มา สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 22 ส่วนแบ่งการเพิ่มประชากรระดับตำบล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3) องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบประชากรของจังหวัดตราด สามารถพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ เป็นการพิจารณาองค์ประกอบด้านการเกิด การตายของประชากร และการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น (ตารางที่ 4.41-4.43)

3.1) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2534 จังหวัดตราด มีอัตราการเกิดและการตายลดลง คือ ในปี พ.ศ. 2524 มีอัตราการเกิดร้อยละ 2.51 หรือ 25 คนต่อพัน ลดลงเป็นร้อยละ 1.76 หรือ 18 คนต่อพันในปี พ.ศ. 2534 และอัตราการตายลดลงจาก 5.9 คน ต่อพันในปี พ.ศ. 2524 เป็น 5.4 คนต่อพันในปี พ.ศ. 2534 ดังนั้นจึงทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรโดยธรรมชาติลดลงจากอัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติ ร้อยละ 1.91 หรือ 19 คนต่อพัน ในปี พ.ศ. 2524 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.22 หรือ 12 คนต่อพัน ในปี พ.ศ. 2534

3.2) การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น

นอกจากการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ ได้แก่ การเกิด การตาย จะมีผลต่อจำนวนและโครงสร้างของประชากรแล้ว การย้ายถิ่นก็นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อลักษณะทางประชากรนี้ด้วย เช่นนั้น จากการศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในช่วง 10 ปี พบว่าจังหวัดตราด มีอัตราการย้ายเข้าเพิ่มขึ้นและอัตราการย้ายออกลดลง และอัตราการย้ายเข้าจะมากกว่าอัตราการย้ายออก ซึ่งมีผลทำให้อัตราการย้ายถิ่นสุทธิเพิ่มขึ้นไปด้วย คือ เพิ่มจากอัตรา 4.70 ต่อพันคน ในปี พ.ศ. 2526 เป็นอัตรา 8.70 ต่อพันคน ในปี พ.ศ. 2534

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบประชากรทั้งหมด จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงประชากรสุทธิ หรืออัตราการเพิ่มสุทธิของประชากรจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2534 มีอัตราเพิ่มสุทธิลดลงอย่างมากจากปี พ.ศ. 2526 คือลดลงจากร้อยละ 2.51 หรือ 25 คนต่อพัน เป็นร้อยละ 0.35 หรือ 4 คนต่อพัน ในปี พ.ศ. 2534 ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติ และอัตราการเพิ่มประชากรโดยการย้ายถิ่น มีอัตราที่ลดลงจากเดิม ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะมีอัตราการเกิดสูงกว่าอัตราการตาย และอัตราการย้ายถิ่นเข้ามาสูงกว่าการย้ายถิ่นออกก็ตาม

ตารางที่ 4.41 จำนวนการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยธรรมชาติ ของจังหวัดคราด ปี พ.ศ. 2524-2534

พ.ศ.	ประชากร (คน)	เกิด (คน)	ตาย (คน)	สุทธิ (คน)	อัตราการ เกิด (%)	อัตราการ ตาย (%)	อัตราการเพิ่ม ตามธรรมชาติ (%)
2524	140,288	3,519	833	2,686	2.51	0.59	1.91
2525	142,825	3,756	874	2,882	2.63	0.61	2.02
2526	157,813	3,772	775	2,997	2.39	0.49	1.90
2527	160,550	2,856	599	2,257	1.78	0.37	1.41
2528	167,967	3,139	467	2,672	1.87	0.28	1.59
2529	175,981	3,154	768	2,386	1.79	0.44	1.36
2530	180,573	2,375	487	1,888	1.32	0.27	1.05
2531	188,361	3,732	895	2,837	1.98	0.48	1.51
2532	192,905	4,438	1,125	3,313	2.30	0.58	1.72
2533	197,155	3,192	977	2,215	1.62	0.50	1.12
2534	201,441	3,553	1,089	2,464	1.76	0.54	1.22

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 4.42 จำนวนการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยการย้ายถิ่น ของจังหวัดคราด ปี พ.ศ. 2524-2534

พ.ศ.	ประชากร (คน)	ย้ายเข้า (คน)	ย้ายออก (คน)	สุทธิ (คน)	อัตราการ ย้ายเข้า (%)	อัตราการ ย้ายออก (%)	อัตราการเพิ่ม โดยการย้ายถิ่น (%)
2524	140,288	10,305	11,137	-832	7.35	7.94	-0.59
2525	142,825	10,896	11,359	-463	7.63	7.95	-0.32
2526	157,813	12,674	11,928	746	8.03	7.56	0.47
2527	160,550	9,140	8,611	529	5.69	5.36	0.33
2528	167,967	11,348	7,420	3,928	6.76	4.42	2.34
2529	175,981	14,700	9,784	4,916	8.35	5.56	2.79
2530	180,573	11,897	10,537	1,360	6.59	5.84	0.75
2531	188,361	17,723	13,379	4,344	9.41	7.10	2.31
2532	192,905	13,830	12,589	1,241	7.17	6.53	0.64
2533	197,155	17,652	15,902	1,750	8.95	8.07	0.89
2534	201,441	15,902	14,147	1,755	7.89	7.02	0.87

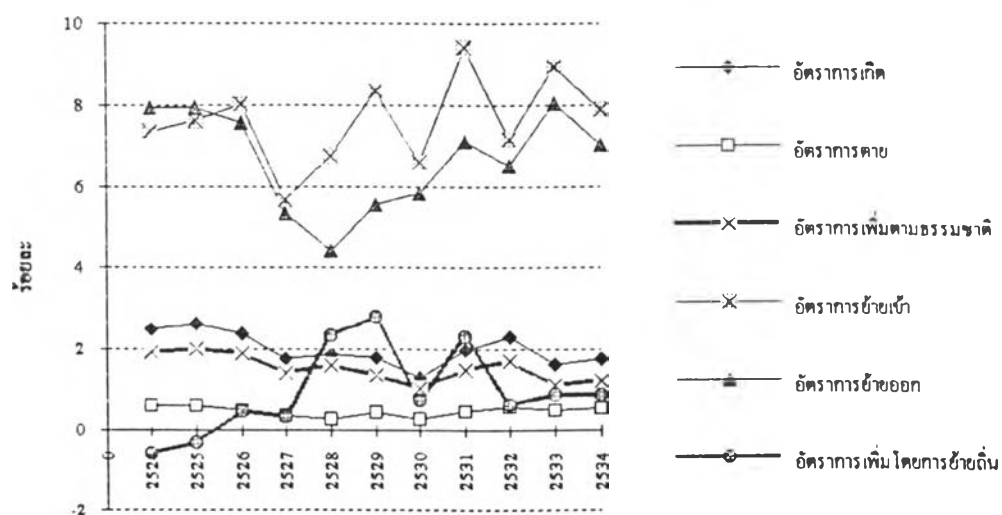
ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 4.43 องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงประชากรในจังหวัดคราด ปี พ.ศ. 2524-2534

พ.ศ.	อัตราการเกิด (%)	อัตราการตาย (%)	อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ (%)	อัตราการย้ายเข้า (%)	อัตราการย้ายออก (%)	อัตราการเพิ่มโดยการย้ายถิ่น (%)	อัตราการเพิ่มสุทธิ (%)
2524	2.51	0.59	1.91	7.35	7.94	-0.59	2.51
2525	2.63	0.61	2.02	7.63	7.95	-0.32	2.34
2526	2.39	0.49	1.90	8.03	7.56	0.47	1.43
2527	1.78	0.37	1.41	5.69	5.36	0.33	1.08
2528	1.87	0.28	1.59	6.76	4.42	2.34	-0.75
2529	1.79	0.44	1.36	8.35	5.56	2.79	-1.44
2530	1.32	0.27	1.05	6.59	5.84	0.75	0.29
2531	1.98	0.48	1.51	9.41	7.10	2.31	-0.80
2532	2.30	0.58	1.72	7.17	6.53	0.64	1.07
2533	1.62	0.50	1.12	8.95	8.07	0.89	0.24
2534	1.76	0.54	1.22	7.89	7.02	0.87	0.35

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิที่ 4.12 องค์ประกอบการเพิ่มประชากรในจังหวัดคราด พ.ศ. 2537

พ.ศ.

4. ประชากรเมืองและชนบท

ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรเมือง 48,346 คน และประชากรชนบท 153,293 คน คิดเป็นสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากับ 24:76 โดยประชากรเมืองจะกระจายอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ทั้งสิ้น 9 ชุมชน แบ่งเป็น ชุมชนเทศบาลเมือง 1 แห่ง และสุขาภิบาล 8 แห่ง (ตารางที่ 4.44) โดยอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองมากที่สุด คือ อำเภอบ่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากรทั้งอำเภอ รองลงมา ได้แก่ อำเภอคลองใหญ่ และอำเภอแหลมงอบ คิดเป็นร้อยละ 38 และร้อยละ 30 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองน้อยที่สุด คือ อำเภอเขาสมิง คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรทั้งอำเภอ (ตารางที่ 4.45)

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรเมือง และชนบทของจังหวัดตราด ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2535 พบว่าประชากรเมืองของจังหวัดตราดมีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.68 ต่อปี ส่วนประชากรชนบทมีอัตราเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.59 ต่อปี (ตารางที่ 4.46) แสดงให้เห็นว่าการเติบโตของประชากรในจังหวัดตราดเป็นผลมาจากการขยายตัวของประชากรเมือง

5. โครงสร้างประชากร

ในการศึกษาโครงสร้างประชากรของจังหวัดตราด จะใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2523 และ 2533 เพื่อมองภาพโครงสร้างของประชากรในจังหวัดตราด จากการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2523 จังหวัดตราดมีจำนวนประชากรชายมากกว่าประชากรหญิง คิดเป็นสัดส่วน 51:49 โดยพบว่าประชากรในหมวดอายุ 5-9 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือประมาณร้อยละ 12.79 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ หมวดอายุ 0-4 ปี และหมวดอายุ 10-14 ปี ตามลำดับ สำหรับในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดตราดมีสัดส่วนประชากรชายต่อประชากรหญิงเท่ากับ 51:49 โดยประชากรในหมวดอายุ 10-14 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 10.83 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงโครงสร้างของประชากรตามหมวดอายุและเพศของทั้งสองช่วงปี จะพบว่ามีลักษณะเป็นปิรามิดฐานกว้าง ในปี พ.ศ. 2523 และเริ่มจะมีลักษณะเป็นปิรามิดฐานแคบในปี พ.ศ. 2533 (ตารางที่ 4.47 และแผนภูมิที่ 4.14 - 4.15)

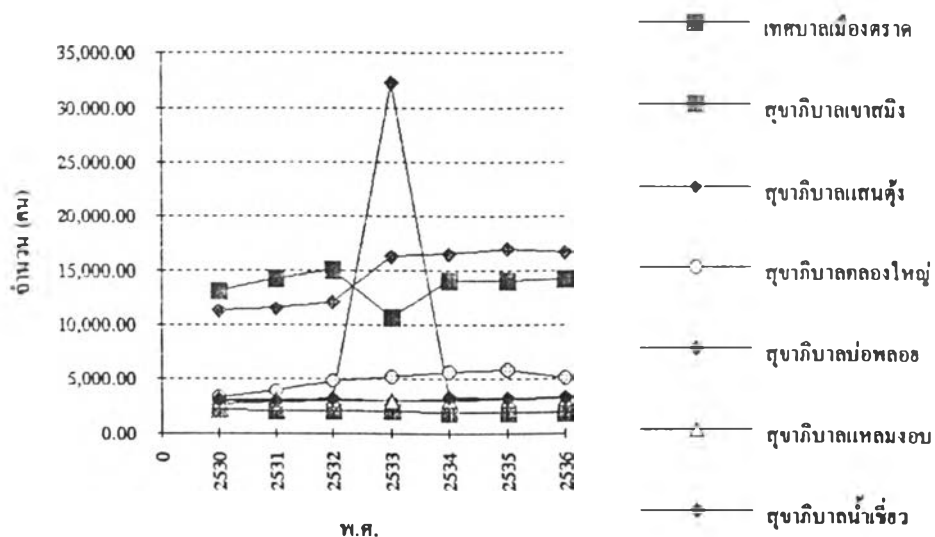
ตารางที่ 4.44 จำนวนประชากรในเขตเมืองจังหวัดคราด พ.ศ. 2530-2535

ชุมชนเมือง	พื้นที่ ตร.กม.	ปี พ.ศ.						
		2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536
เทศบาลเมืองคราด	2.52	13,184	14,278	15,072	10,673	14,012	14,096	14,232
สุขาภิบาลเขาสมิง	1.55	2,178	2,136	2,121	1,965	1,940	1,895	1,860
สุขาภิบาลแสนดู่	9.19	2,732	2,920	2,973	3,011	3,032	3,161	3,188
สุขาภิบาลคลองใหญ่	2.50	3,326	3,887	4,876	5,204	5,640	5,857	5,097
สุขาภิบาลบ่อพลอย	7.56	11,302	11,510	12,140	16,282	16,524	17,028	16,674
สุขาภิบาลแหลมงอบ	1.20	3,045	3,068	3,092	2,994	3,073	3,102	3,196
สุขาภิบาลน้ำเขียว	1.72	3,131	3,050	3,265	32,297	3,312	3,212	3,353
สุขาภิบาลท่าพริก	10.94							
สุขาภิบาลหาดเล็ก	7.21							
รวม	44.38	38,808	40,849	43,539	72,426	47,533	48,351	47,600

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : สุขาภิบาลท่าพริก และสุขาภิบาลหาดเล็ก จัดตั้งขึ้นเป็นสุขาภิบาลเมื่อ พ.ศ. 2537

แผนภูมิที่ 4.13 จำนวนประชากรในเขตเมืองจังหวัดคราด พ.ศ. 2530-2535

ตารางที่ 4.45 สัดส่วนประชากรเมือง จำแนกรายอำเภอ จังหวัดตราด พ.ศ. 2530 และ 2535

อำเภอ	พ.ศ. 2530		สัดส่วนประชากร เมือง/ทั้งอำเภอ	พ.ศ. 2535		สัดส่วนประชากร เมือง/ทั้งอำเภอ	อัตราการเปลี่ยนแปลง ประชากรเมือง
	ทั้งหมด	เขตเมือง		ทั้งหมด	เขตเมือง		
เมืองตราด	77,997	13,184	16.90	82,492	14,096	17.09	1.29
เขาสมิง	36,582	4,910	13.42	38,704	5,056	13.06	0.58
คลองใหญ่	11,791	3,887	32.97	15,317	5,857	38.24	6.73
บ่อไร่	34,337	11,302	32.91	42,551	17,023	40.01	6.72
แหลมงอบ	19,866	6,176	31.09	21,142	6,314	29.86	0.44
รวม	180,573	39,459	21.85	200,206	48,346	24.15	3.68

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 4.46 สัดส่วนประชากรเมืองและประชากรชนบท จังหวัดตราด พ.ศ. 2530 และ 2535

พื้นที่	ประชากร (คน)				อัตราการเพิ่ม เฉลี่ยต่อปี
	2530	สัดส่วน	2535	สัดส่วน	
เขตชุมชนเมือง	39,459	21.85	48,346	23.81	3.68
เขตชนบท	141,114	78.15	153,293	75.49	1.59
รวม	180,573	100.00	203,072	100.00	2.22

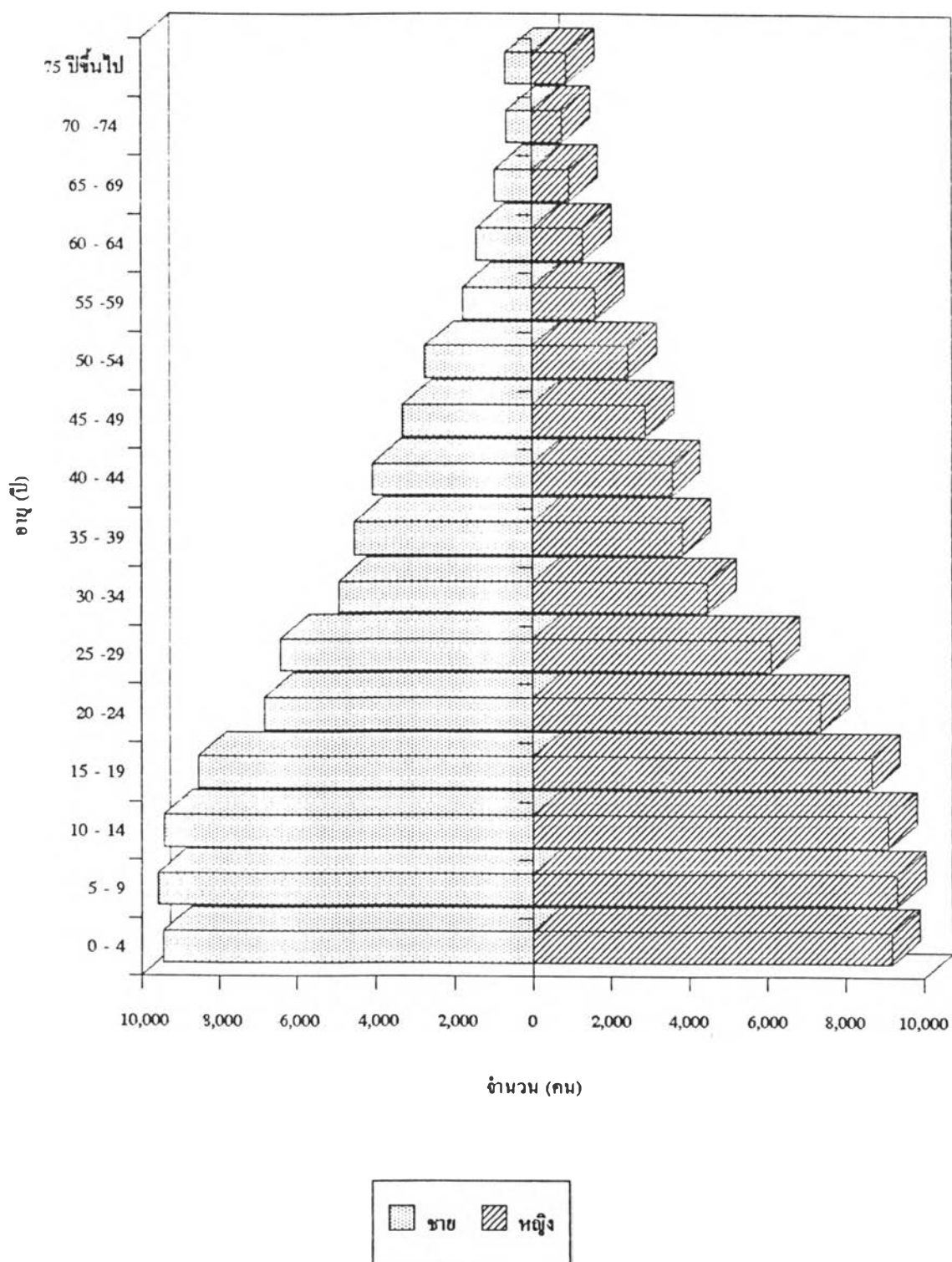
หมายเหตุ : ประชากรชนบทในปี พ.ศ. 2530 เพิ่มประชากรกิ่งอำเภอเกาะกูด 1,433 คน

ตารางที่ 4.47 โครงสร้างประชากรจำแนกตามอายุและเพศ จังหวัดตราด

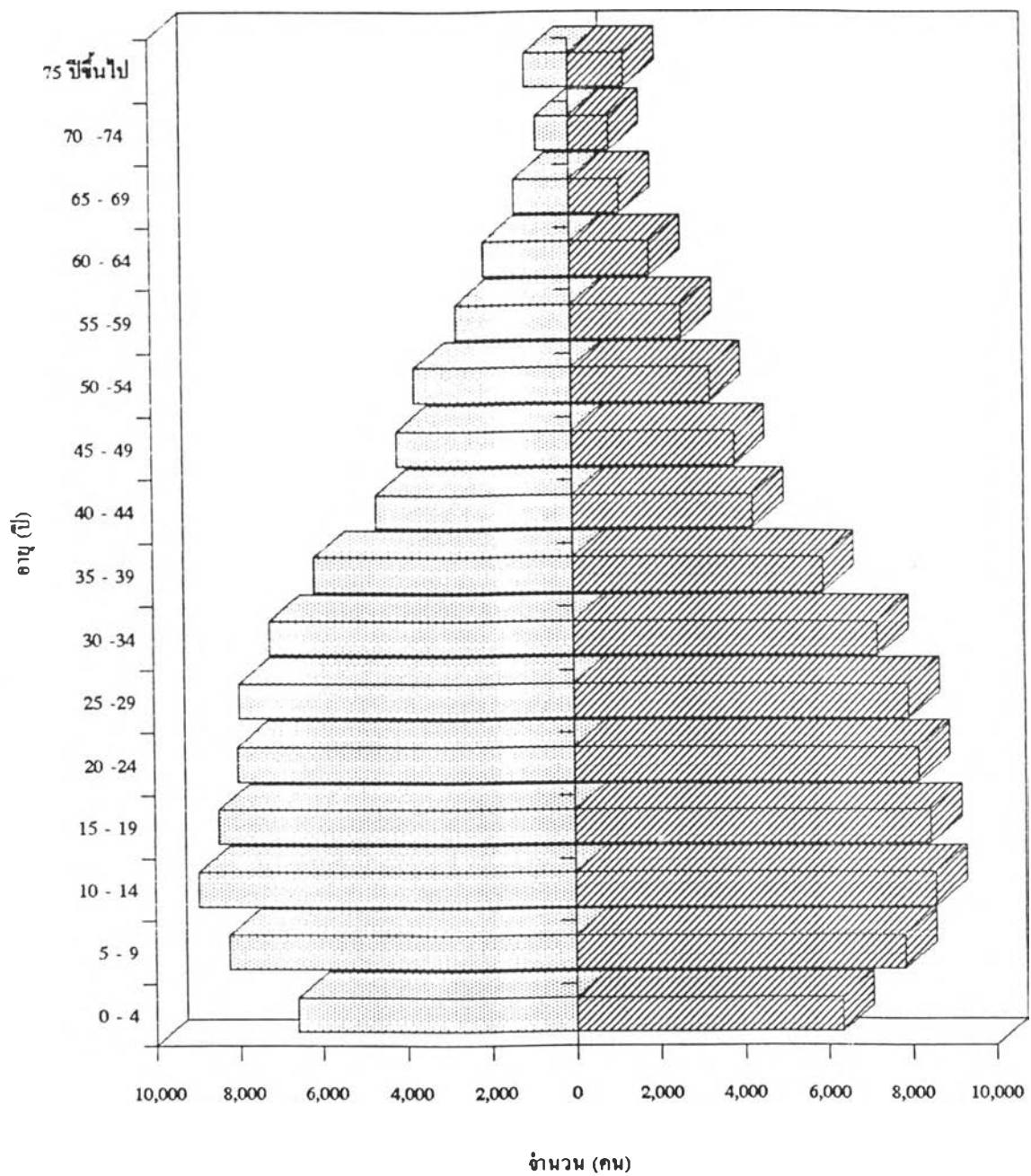
หมวดอายุ	2523						2533					
	ชาย	หญิง	รวม	อัตราส่วนระหว่าง หมวดอายุรวม	อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ		ชาย	หญิง	รวม	อัตราส่วนระหว่าง หมวดอายุรวม	อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ	
					ชาย	หญิง					ชาย	หญิง
0 - 4	9,455	9,181	18,636	12.60	6.39	6.21	6,601	6,347	12,948	7.98	4.07	3.91
5 - 9	9,593	9,331	18,924	12.79	6.48	6.31	8,242	7,851	16,093	9.92	5.08	4.84
10 - 14	9,434	9,097	18,531	12.52	6.38	6.15	8,968	8,600	17,568	10.83	5.53	5.30
15 - 19	8,539	8,675	17,214	11.63	5.77	5.86	8,471	8,479	16,950	10.45	5.22	5.23
20 - 24	6,842	7,394	14,236	9.62	4.62	5.00	8,028	8,197	16,225	10.00	4.95	5.05
25 - 29	6,425	6,124	12,549	8.48	4.34	4.14	7,963	7,970	15,933	9.82	4.91	4.91
30 - 34	4,930	4,493	9,423	6.37	3.33	3.04	7,225	7,244	14,469	8.92	4.45	4.47
35 - 39	4,527	3,858	8,385	5.67	3.06	2.61	6,143	5,958	12,101	7.46	3.79	3.67
40 - 44	4,073	3,586	7,659	5.18	2.75	2.42	4,670	4,288	8,958	5.52	2.88	2.64
45 - 49	3,298	2,897	6,195	4.19	2.23	1.96	4,163	3,862	8,025	4.95	2.57	2.38
50 - 54	2,735	2,457	5,192	3.51	1.85	1.66	3,746	3,300	7,046	4.34	2.31	2.03
55 - 59	1,784	1,638	3,422	2.31	1.21	1.11	2,756	2,622	5,378	3.32	1.70	1.62
60 - 64	1,419	1,302	2,721	1.84	0.96	0.88	2,070	1,892	3,962	2.44	1.28	1.17
65 - 69	949	952	1,901	1.28	0.64	0.64	1,301	1,185	2,486	1.53	0.80	0.73
70 - 74	646	770	1,416	0.96	0.44	0.52	773	949	1,722	1.06	0.48	0.58
75 ปีขึ้นไป	658	897	1,555	1.05	0.44	0.61	1,026	1,336	2,362	1.46	0.63	0.82
รวม	76,807	72,662	147,969	100.00	50.90	49.10	82,146	80,080	162,226	100.00	50.64	49.36

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2523 และ 2533 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.14 โครงสร้างประชากรของจังหวัดครากจำแนกตามอายุและเพศ พ.ศ. 2523

แผนภูมิที่ 4.15 โครงสร้างประชากรของจังหวัดตราดอันดับแรกตามอายุและเพศ พ.ศ. 2533

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนการเป็นภาระต่อผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2513 จังหวัดคราดมีอัตราส่วนประชากรในวัยเด็กต่อวัยแรงงานต่อวัยชรา เท่ากับ 43:54:3 ส่วนในปี พ.ศ. 2523 และ 2533 มีอัตราส่วนเท่ากับ 38:59:3 และ 29:67:4 ตามลำดับ จะสังเกตได้ว่า อัตราส่วนภาระเลี้ยงดูเริ่มลดลง เนื่องจากประชากรในวัยเด็กเติบโตขึ้นมาเป็นประชากรวัยแรงงาน สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ อีกทั้งอัตราการเพิ่มประชากรโดยธรรมชาติมีอัตราที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข ดังนั้นจึงทำให้อัตราส่วนภาระเลี้ยงดูมีอัตราที่ต่ำลง (ตารางที่ 4.48)

ตารางที่ 4.48 อัตราส่วนร้อยละของประชากรวัยทำงานต่อวัยพึ่งพิง

ช่วงอายุ	2513		2523		2533	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วัยเด็ก (0-14 ปี)	40,427	42.95	56,091	37.91	46,609	28.73
วัยแรงงาน (15-64 ปี)	50,465	53.62	86,996	58.80	109,047	67.22
วัยชรา (65 ปีขึ้นไป)	3,227	3.43	4,872	3.29	6,570	4.05
จังหวัดคราด	94,119	100.00	147,959	100.00	162,226	100.00
อัตราส่วนภาระเลี้ยงดู	86.50		70.08		48.77	

ที่มา : จากการคำนวณ

กำลังแรงงานและการจ้างงาน

1) กำลังแรงงาน ในปี พ.ศ. 2513 จังหวัดนครราชสีมามีประชากรวัยแรงงานที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 73.18 และในปี พ.ศ. 2523 ลดลงเหลือร้อยละ 73.10 ส่วนในปี พ.ศ. 2533 กลับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 79.31 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานจริงในอัตราที่เพิ่มขึ้น คือ ในปี พ.ศ. 2513 มีผู้ทำงานจริงร้อยละ 61.71 ของประชากรทั้งจังหวัด และในปี พ.ศ. 2523 เท่ากับร้อยละ 67.30 ส่วนในปี พ.ศ. 2533 เท่ากับร้อยละ 76.10 ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ แรงงานที่อยู่ในภาวะกำลังหางานทำ มีอัตราส่วนเพิ่มขึ้น คือ เพิ่มจากร้อยละ 0.49 ในปี พ.ศ. 2513 เป็นร้อยละ 1.69 ในปี พ.ศ. 2523 และลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2533 คือ เท่ากับร้อยละ 1.21 (ตารางที่ 4.49)

2) การจ้างงาน เมื่อพิจารณาสัดส่วนการจ้างงานเป็นรายสาขา พบว่าสาขาเกษตรกรรม เป็นสาขาที่มีการจ้างงานมากที่สุด แต่มีแนวโน้มของการจ้างงานในสาขานี้ลดลง กล่าวคือ มีสัดส่วน การจ้างงานในปี พ.ศ. 2513 ร้อยละ 76.13 และลดลงเหลือร้อยละ 61.44 ในปี พ.ศ. 2523 ส่วนในปี พ.ศ. 2533 ลดลงเหลือร้อยละ 51.64 ของการจ้างงานทั้งหมด รองลงมาคือสาขาบริการ และสาขาพาณิชยกรรม ซึ่งมีสัดส่วนการจ้างงานในปี พ.ศ. 2533 เท่ากับร้อยละ 21.16 และ 12.60 ตามลำดับ สำหรับแรงงานในการขุดแร่และโลหะ จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2523 และกลับลดลงในปี พ.ศ. 2533 กล่าวคือลดลงจากร้อยละ 11.33 เป็นร้อยละ 2.18 เนื่องจากมีการนำเอาเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยมาใช้ในการขุดหาแร่กันมากขึ้น ซึ่งในการนำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้มากขึ้นเป็นเหตุที่ทำให้มีการนำแร่รัตนชาติขึ้นมาใช้มากขึ้นและรวดเร็ว ผลก็คือปริมาณแร่รัตนชาติในเขตพื้นที่อำเภอเปือยลดลงอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งในปัจจุบันต้องมีการนำเข้าแร่จากต่างประเทศ (ตารางที่ 4.50)

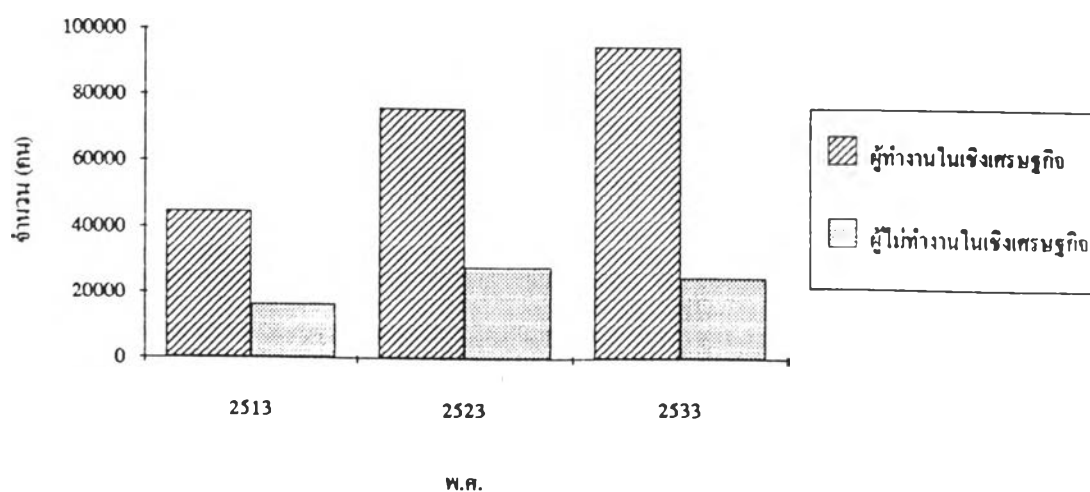
ตารางที่ 4.49 การเปรียบเทียบประชากรวัยแรงงานของจังหวัดคราด พ.ศ. 2513, 2523 และ 2533

วัยแรงงาน*	2513		2523		2533	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ	44,845	73.18	75,905	73.10	94,762	79.31
ผู้มีงานทำ	37,841	61.75	69,879	67.30	90,926	76.10
กำลังหางาน	301	0.49	1,758	1.69	1,447	1.21
รอฤดูกาลเกษตร	6,703	10.94	4,268	4.11	2,389	2.00
ผู้ไม่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ	16,433	26.82	27,932	26.90	24,718	20.69
ทำงานบ้าน	8,509	13.89	9,731	9.37	8,826	7.39
นักเรียน	4,451	7.26	11,300	10.88	5,985	5.01
ทำงานไม่ได้	437	0.71	5,047	4.86	7,158	5.99
อื่น ๆ	3,036	4.95	1,854	1.79	2,749	2.30
รวม	61,278	100.00	103,837	100.00	119,480	100.00

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 (ตารางที่ 16), 2523 (ตารางที่ 22) และ 2533 (ตารางที่ 20)

หมายเหตุ : ประชากรวัยแรงงานหมายถึง ประชากรผู้มีอายุ 11 ปีขึ้นไปทั้งหมด (ไม่รวมผู้ที่ไม่ทราบสถานภาพการทำงาน)

แผนภูมิที่ 4.16 การเปรียบเทียบภาวะการมีงานทำของประชากรจังหวัดคราด

ตารางที่ 4.50 การเปรียบเทียบสัดส่วนการจ้างงานในสาขาต่าง ๆ พ.ศ. 2513, 2523 และ 2533

สาขาการผลิต	2513		2523		2533		การเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	2513-2523	2523-2533
เกษตรกรรม การป่าไม้ การล่าสัตว์ และการประมง	33,907	76.13	48,719	61.44	49,829	51.64	3.04	0.22
การขุดแร่โลหะและถ่านหิน	2,046	4.59	8,986	11.33	2,101	2.18	7.72	(32.77)
การอุตสาหกรรมและหัตถกรรม	1,528	3.43	3,919	4.94	9,177	9.51	6.10	5.73
การก่อสร้าง ซ่อมและรีดถอนทำลาย	470	1.06	760	0.96	1,065	1.10	3.82	2.86
การไฟฟ้า ก๊าซ ประปา และการบริการสุขภาพ	78	0.18	121	0.15	158	0.16	3.55	2.34
พาณิชยกรรม	2,450	5.50	8,620	10.87	12,162	12.60	7.16	2.91
การขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม	706	1.59	1,163	1.47	1,138	1.18	3.93	(0.22)
บริการ	2,838	6.37	5,176	6.53	20,416	21.16	4.52	7.46
การธนาคาร สถาบันการเงินอื่น ๆ และการประกันภัย	23	0.05	115	0.15	238	0.25	8.00	5.17
อุตสาหกรรมระบุไม่ชัดเจนหรือไม่ทราบ	400	1.10	1,722	2.17	218	0.23	7.15	(68.99)
รวม	44,538	100.00	79,301	100.00	96,502	100.00	4.38	1.78

ที่มา : สำนักประชากรและทะเบียน พ.ศ. 2513 (ตารางที่ 21), พ.ศ. 2523 (ตารางที่ 25) และ พ.ศ. 2533 (ตารางที่ 23)

ลักษณะทางสังคม

1. การสาธารณสุข

การสาธารณสุขของจังหวัดตราด นับว่าอยู่ในเกณฑ์พอสมควร กล่าวคือ มีโรงพยาบาลประจำอำเภอครบทุกอำเภอ ได้แก่ โรงพยาบาลตราด อำเภอเมืองตราด ซึ่งเป็นโรงพยาบาลทั่วไป มีจำนวนเตียง 330 เตียง มีโรงพยาบาลชุมชน 30 เตียง 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลปอไร่ อำเภอปอไร่ และโรงพยาบาลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ โรงพยาบาล 10 เตียง 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลเขาสมิง อำเภอเขาสมิง และ โรงพยาบาลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ มีสถานอนามัยประจำตำบล 61 แห่ง ครอบคลุมทุกตำบล นอกจากนี้ยังมีสถานบริการสาธารณสุขชุมชนอีก 2 แห่ง อยู่ที่อำเภอเมืองตราด และอำเภอคลองใหญ่

สำหรับโครงการขยายจำนวนเตียง เพื่อให้มีขอบข่ายการบริการทางสาธารณสุขสูงขึ้น ตามแผนพัฒนาทางด้านสาธารณสุขของจังหวัดตราดนั้น มีโรงพยาบาลชุมชนในหลายแห่งที่มีโครงการขยาย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2538 มีโครงการขยายจำนวนเตียงที่อำเภอปอไร่จากเดิม 10 เตียง เป็น 30 เตียง และมีโครงการจัดตั้งโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง ที่กิ่งอำเภอเกาะกูด และในปี พ.ศ. 2539 มีโครงการจัดตั้งโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง ที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง ถึงแม้ว่าสถานบริการสาธารณสุขของรัฐจะเพียงพอ แต่เมื่อพิจารณาถึงขีดความสามารถในการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยเปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนแพทย์ต่อประชากร ปรากฏว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน และยังกระจายไม่ทั่วถึง เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนน้อย และมีอัตราส่วนที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถให้บริการประชาชนในชนบทได้ทั้งหมดทั้งนี้ เพราะการตั้งบ้านเรือนในชนบทจะอยู่กระจัดกระจายและห่างไกลกัน อีกทั้งการคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้ประชาชนไม่สามารถมาใช้บริการได้ ซึ่งในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดตราด มีจำนวนแพทย์ทั้งหมด 26 คน เมื่อพิจารณาเป็นอัตราส่วนพบว่า แพทย์ 1 คน ต่อประชากร 7,775 คน (ตารางที่ 4.51) ซึ่งต้องรับผิดชอบดูแลประชากรเกินจากอัตราปกติ คือ แพทย์ 1 คน ต่อประชากร 5,000 คน เช่นเดียวกับอัตราส่วนของบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ ดังนั้นจึงควรเพิ่มอัตราบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของประชากร เพื่อให้การบริการสาธารณสุข เป็นไปอย่างทั่วถึง

ตารางที่ 4.51 จำนวนบุคลากรสาธารณสุขบุคลากรของจังหวัดตราด พ.ศ. 2536

ประเภท	จำนวน (คน)	อัตราส่วนต่อจำนวนประชากร
แพทย์	26	1 : 7,755
ทันตแพทย์	9	1 : 22,404
เภสัชกร	12	1 : 16,803
พยาบาลวิชาชีพ	180	1 : 1,120
พยาบาลเทคนิค	167	1 : 1,270
เจ้าหน้าที่พยาบาล	9	1 : 22,404
ผดุงครรภ์	139	1 : 1,450
พนักงานอนามัย	70	1 : 2,880
ทันตภิบาล	12	1 : 16,803
เตียงผู้ป่วย	410	อัตราการครองเตียง 75.85

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตราด

2. การศึกษา

การบริการด้านการศึกษา เป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อการวางแผนแรงงานและประชากรในจังหวัด จากข้อมูลด้านการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด พบว่า จังหวัดตราดสามารถให้บริการทางด้านการศึกษาแก่ประชากรทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถสนองความต้องการของประชากรในจังหวัดได้ทั่วถึงสำหรับการศึกษาระบบโรงเรียน มีตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงระดับอาชีวศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่จะมีสถานศึกษากระจายอยู่ในทุกตำบล ส่วนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายนั้น กระจายตัวอยู่ในบริเวณชุมชนเมืองต่าง ๆ ของจังหวัด สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีอยู่ 1 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคตราด อยู่ในเขตเทศบาลเมืองตราด เมื่อพิจารณาในด้านมาตรฐานการศึกษา โดยเปรียบเทียบอัตราส่วนครูต่อนักเรียน พบว่า จังหวัดตราด มีสัดส่วนครูต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาตรฐานในทุกระดับชั้นการศึกษา คืออยู่ในระดับ

เฉลี่ยครู 1 คนต่อนักเรียน 19 คน โดยในปี พ.ศ. 2535 มีสถานศึกษาจำนวน 144 แห่ง มีห้องเรียนสำหรับชั้นอนุบาลจำนวน 103 ห้อง ระดับเด็กเล็กและประถมศึกษาจำนวน 1,232 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 203 ห้อง และระดับวิทยาลัยเทคนิค จำนวน 36 ห้อง

นอกจากนี้ยังมีการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ อีก เช่น การศึกษาทางวิทยุไปรษณีย์ การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาแบบเปิดเสรีขั้นพื้นฐาน การจัดกลุ่มผู้สนใจ และมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ

ในด้านสัดส่วนนักเรียนต่อประชากรในวัยเรียนของจังหวัดตราดนั้น (ตารางที่ 4.52) พบว่าระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาจะมีสัดส่วนดังกล่าวสูงที่สุด คือ ร้อยละ 69.82 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 13.40 ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษานั้น มีสัดส่วนของนักเรียนและนักศึกษาค่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.87 และ 0.12 ตามลำดับ ทั้งนี้โอกาสของเด็กที่จะได้เรียนในระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) จะมีมากกว่าระดับการศึกษาอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาโอกาสในการเรียนต่อของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 และ ปวช.) (ตารางที่ 4.52-4.53 และแผนภูมิที่ 4.17-4.18) จะพบว่าอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะสูงกว่าในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่มาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด โดยเฉพาะประชากรในวัยแรงงานนั้น จะมีระดับการศึกษาที่ไม่สูงนัก เนื่องจากโอกาสในการเรียนต่อมีไม่มาก และสถาบันการศึกษาที่จะให้เรียนในระดับที่สูงขึ้นไปในห้องก็ยังมีจำนวนที่น้อย มีเฉพาะในเขตอำเภอเมือง-ตราด นอกจากนั้นต้องเดินทางไปศึกษาออกเขตจังหวัด เช่น จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรของจังหวัดตราดที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป โดยจำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ พ.ศ. 2533 (ตารางที่ 4.54 และแผนภูมิที่ 4.19) พบว่าประชากรส่วนใหญ่จะสำเร็จการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของประชากรทั้งหมดที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป รองลงมาได้แก่ผู้ที่ไม่มีการศึกษา และผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.30 และ 9.75 ตามลำดับ จะเห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดตราดนั้นยังมีการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่มาก ซึ่งจะส่งผลให้แรงงานของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีการศึกษาน้อยหรือแรงงานไร้ฝีมือ (Unskill labour) ส่วนแรงงานฝีมือ (Skill labour) ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมีจำนวนน้อย

ตารางที่ 4.52 จำนวนและร้อยละของนักเรียนต่อประชากรวัยเรียนในจังหวัดคราคร
 จำนวนคนชั้นเรียนและระดับการศึกษา พ.ศ. 2534

ชั้น / ระดับการศึกษา	อายุโดยเฉลี่ย (ปี)	นักเรียน (คน)	ประชากร ในวัยเรียน (คน)	% ของนักเรียนต่อ ประชากรวัยเรียน	% ของนักเรียนนักเรียน ทั้งหมด
รวมทั้งหมด	3 - 19	35,892	64,613	55.55	100.00
รวมก่อนประถมศึกษา	3 - 5	3,872	10,388	37.27	10.79
อ.1 (หลักสูตร 3 ปี ของ สช.)	3	553	3,346	16.53	1.54
อ.2 (สช.) / อ.1 (หลักสูตร 2 ปี)	4	1,203	3,467	34.70	3.35
อ.3 (สช.) / อ.2 (หลักสูตร 2 ปี)	5	1,127	3,575	31.52	3.14
เด็กเล็ก	5	989	3,575	27.66	2.76
รวมประถมศึกษา	6 - 11	25,060	23,024	108.84	69.82
ประถมศึกษาปีที่ 1	6	4,285	3,671	116.73	11.94
ประถมศึกษาปีที่ 2	7	4,332	3,753	115.43	12.07
ประถมศึกษาปีที่ 3	8	4,379	3,822	114.57	12.20
ประถมศึกษาปีที่ 4	9	4,179	3,879	107.73	11.64
ประถมศึกษาปีที่ 5	10	4,011	3,927	102.14	11.18
ประถมศึกษาปีที่ 6	11	3,874	3,972	97.53	10.79
รวมมัธยมศึกษา	12 - 17	6,916	23,439	29.51	19.27
รวม ม.ต้น	12 - 14	4,810	11,901	40.42	13.40
มัธยมศึกษาปีที่ 1	12	1,927	3,990	48.30	5.37
มัธยมศึกษาปีที่ 2	13	1,604	3,974	40.36	4.47
มัธยมศึกษาปีที่ 3	14	1,279	3,937	32.49	3.56
รวม ม.ปลาย	15 - 17	2,106	11,538	18.25	5.87
มัธยมศึกษาปีที่ 4 , ปลาย. 1	15	887	3,893	22.78	2.47
มัธยมศึกษาปีที่ 5 , ปลาย. 2	16	680	3,834	17.74	1.89
มัธยมศึกษาปีที่ 6 , ปลาย. 3	17	539	3,811	14.14	1.50
รวมอุดมศึกษา	18 - 19	44	7,762	0.57	0.12
ปวศ. 1	18	14	3,846	0.36	0.04
ปวศ. 2	19	30	3,916	0.77	0.08

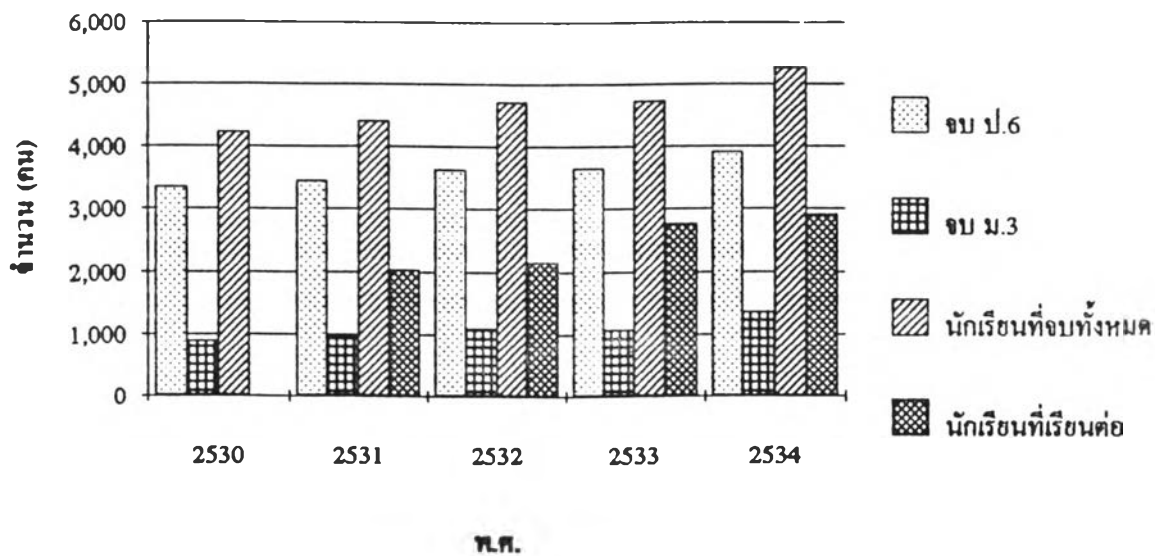
ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดคราคร

ตารางที่ 4.53 อัตราการเรียนต่อของนักเรียนที่จบการศึกษา จังหวัดตราด พ.ศ. 2530-2535

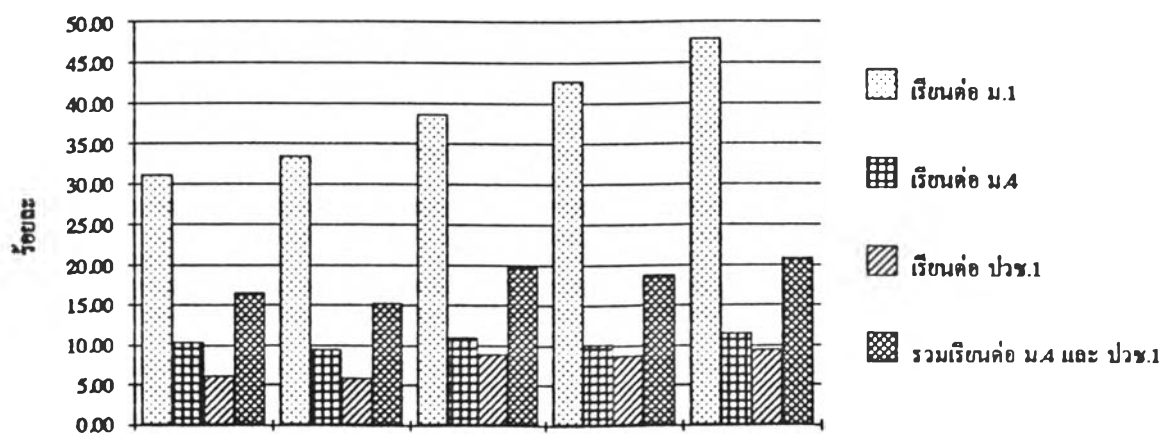
สถานภาพของนักเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)						อัตราส่วนการเรียนต่อ (ร้อยละ)				
	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2531	2532	2533	2534	2535
จบ ป. 6	3,346	3,460	3,630	3,654	3,910	-	78.37	76.96	77.28	74.24	-
เรียนต่อ ม.1	-	1,320	1,475	1,817	2,017	2,519	31.13	33.41	38.52	42.66	47.83
รวมเรียนต่อระดับ ม.ต้น	-	1,320	1,475	1,817	2,017	2,519	31.13	33.41	38.52	42.66	47.83
จบ ม.3	894	955	1,087	1,074	1,357	-	21.63	23.04	22.72	25.76	-
เรียนต่อ ม.4	-	438	418	514	474	603	10.33	9.47	10.90	10.03	11.45
เรียนต่อ ปวช.1	-	262	258	420	413	495	6.18	5.84	8.90	8.74	9.40
รวมเรียนต่อระดับ ม.ปลาย	-	700	676	934	887	1,098	16.51	15.31	19.80	18.76	20.85
รวมนักเรียนที่จบ	4,240	4,415	4,717	4,728	5,267		100.00	100.00	100.00	100.00	-
รวมนักเรียนที่เรียนต่อ		2,020	2,151	2,751	2,904	3,617	47.64	48.72	58.32	61.42	68.67

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด

แผนภูมิที่ 4.17 สถานะและการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบการศึกษาในจังหวัดคราด พ.ศ. 2530-2535

แผนภูมิที่ 4.18 อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนในระดับต่าง ๆ จังหวัดคราด พ.ศ. 2531-2535

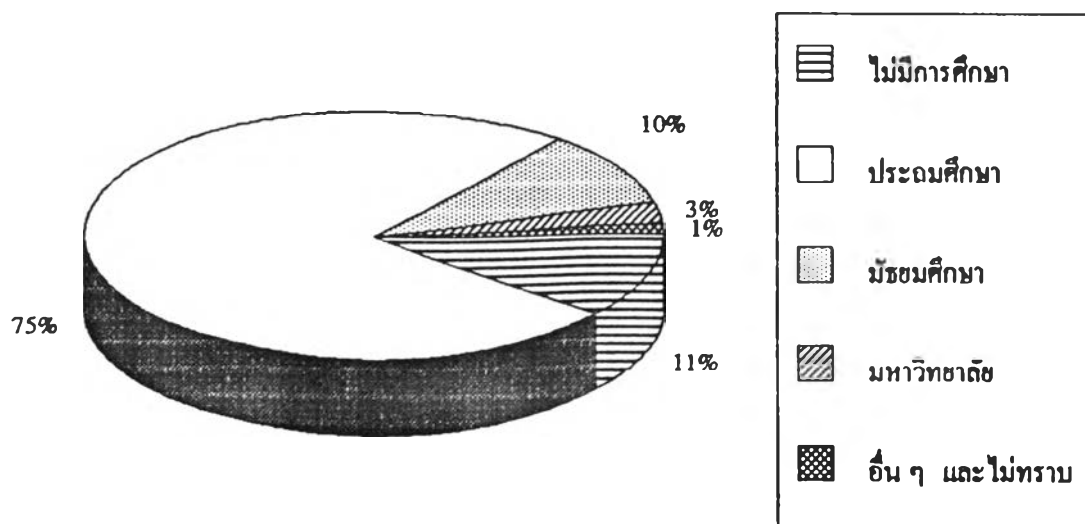

ตารางที่ 4.54 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปของจังหวัดคราด จำแนกตามชั้นที่เรียนสำเร็จ พ.ศ. 2533

ชั้นที่เรียนสำเร็จ	จำนวนประชากร	
	คน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	16,544	11.30
ประถมศึกษา	109,832	75.00
มัธยมศึกษา	14,277	9.75
มหาวิทยาลัย	4,077	2.78
อื่น ๆ และ ไม่ทราบ	1,705	1.16
รวม	146,435	100.00

ที่มา : ตำนานโนประชากรและเคหะจังหวัดคราด พ.ศ. 2533

แผนภูมิที่ 4.19 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปของจังหวัดคราด
จำแนกตามชั้นที่เรียนสำเร็จ พ.ศ. 2533

ระบบชุมชน

ชุมชนศูนย์กลางของจังหวัดตราดมีอยู่ 9 ชุมชน ประกอบด้วยเทศบาล 1 แห่ง และ สุขาภิบาล 8 แห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอของจังหวัดตราด มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนรวมทั้งสิ้น 44.3626 ตารางกิโลเมตร ซึ่งแต่ละชุมชนศูนย์กลางมีรายละเอียดดังนี้

1) เทศบาลเมืองตราด เป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความเจริญสูงสุดของจังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากร 14,232 คน มีพื้นที่ 2.52 ตารางกิโลเมตร และความหนาแน่น 5,648 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดได้แก่ ศูนย์กลางด้านการบริหารและการปกครอง โดยเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่สำคัญในระดับจังหวัด ศูนย์กลางพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการสื่อสารคมนาคมขนส่ง โดยเป็นที่ตั้งของตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การประมง และอื่น ๆ เพื่อการส่งออกไปยังกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางตลาดนำเข้าสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นต่อประชาชนภายในจังหวัดอีกด้วย

2) สุขาภิบาลแหลมงอบ เป็นชุมชนศูนย์กลางที่มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1.2 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีประชากรทั้งสิ้น 3,196 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,663 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของท่าเรือประมงที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด และเป็นท่าเรือคมนาคมที่ใกล้ชิดติดต่อกับเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น เกาะช้าง เป็นต้น สินค้าสัตว์น้ำทางทะเลโดยส่วนใหญ่จะใช้ท่าขึ้นลงที่นี่ แล้วลำเลียงส่งไปยังจังหวัดตราดและกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอ ตลาดซื้อขายสินค้าอุปโภคและบริโภคของประชาชนภายในท้องถิ่น

3) สุขาภิบาลน้ำเชี่ยว มีพื้นที่ 1.72 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากร 3,353 คน ความหนาแน่น 1,949 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนศูนย์กลางที่อยู่ใกล้เทศบาลเมืองมากที่สุด บทบาทหน้าที่ของชุมชนศูนย์กลางแห่งนี้เป็นตลาดสินค้าอุปโภคและบริโภค และให้บริการแก่ชุมชนเกษตรเท่านั้น

4) สุขาภิบาลคลองใหญ่ เป็นชุมชนศูนย์กลางที่อยู่ใกล้เขตชายแดนประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตยมากที่สุด มีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากร 5,097 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,039 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นความหนาแน่นที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับและสุขาภิบาลอื่น ๆ ชุมชนแห่งนี้มีความสำคัญต่อชุมชนชนบทซึ่งอยู่ในแนว

ชายแค่มมาก เพราะนอกจากจะเป็นศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของตลาดพืชผลเกษตร สินค้าสัตว์น้ำ และสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นอย่าง ๗ รวมทั้งการคมนาคมตามแนวชายแดนอีกด้วย

5) สุขาภิบาลเขาสมิง มีพื้นที่ 1.546 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากร 1,860 คน ความหนาแน่นของประชากร 1,203 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอ และเป็นตลาดพืชผลทางการเกษตรโดยเฉพาะผลไม้ อิทธิพลของชุมชนแห่งนี้ นอกจากจะครอบคลุมการให้บริการแก่ชุมชนใกล้เคียงแล้วยังมีอิทธิพลต่อชุมชนทางตอนเหนือซึ่งอยู่ติดกับอำเภอป่าไร่อีกด้วย

6) สุขาภิบาลบ่อพลอย มีพื้นที่ 7.56 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 16,674 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,206 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอ

7) สุขาภิบาลแสนตุง มีพื้นที่ 9.19 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 3,188 คน ความหนาแน่นของประชากร 347 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่ค่อนข้างเจริญไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) และเส้นทางหมายเลข 3157 ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงไปยังพื้นที่อำเภอป่าไร่ นอกจากนี้ยังครอบคลุมชุมชนที่กระจายตัวอยู่ตามเส้นทางหมายเลข 3156 (แสนตุง-บางกระดาน-บางปิค) เป็นชุมชนที่มีความเจริญเป็นอันดับสองรองจากเทศบาลเมืองตราด

8) สุขาภิบาลท่าพรุก จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลเมื่อปี พ.ศ. 2537 มีพื้นที่ 10.94 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ในบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 318 อยู่ห่างจากเทศบาลเมืองตราดมากกว่า 10 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ยังคงต้องพึ่งพาสาธารณูปการบางอย่างจากเทศบาลเมืองตราด ในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนประชากร 4,737 คน ความหนาแน่นของประชากร 433 คนต่อตารางกิโลเมตร

9) สุขาภิบาลหาดเล็ก จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลเมื่อปี พ.ศ. 2537 มีพื้นที่ 7.21 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางตอนล่างของสุขาภิบาลคลองใหญ่ไม่ไกลมากนัก เป็นในชุมชนที่ตั้งอยู่ริมทะเล ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการทำประมง เป็นที่ตั้งของท่าเทียบเรือเอกชนหลายแห่ง ปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนประชากร 2,043 คน ความหนาแน่นของประชากร 283 คนต่อตารางกิโลเมตร

อนึ่ง จากการศึกษาลำดับชุมชนของสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย โดยการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และขอบเขตการให้บริการของชุมชน ได้กำหนดลำดับชุมชนของจังหวัดตราด เป็น 4 ลำดับคือ (แผนที่ 4.23)

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1 มี 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองตราด ในปี พ.ศ. 2536 มีประชากร 14,232 คน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริหารในระดับจังหวัด ศูนย์กลางทางด้านพาณิชย์กรรมและการบริการ ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งระดับจังหวัด ในด้านการบริการทางสังคม เป็นศูนย์กลางการให้บริการสาธารณสุข และการศึกษาแก่ประชากรภายในจังหวัด และจากการวางผังภาคตะวันออก ใน ปี พ.ศ. 2532 สำนักผังเมืองได้กำหนดให้ชุมชนเมืองตราด เป็นชุมชนลำดับที่ 3 ของระบบชุมชนในภาคตะวันออก

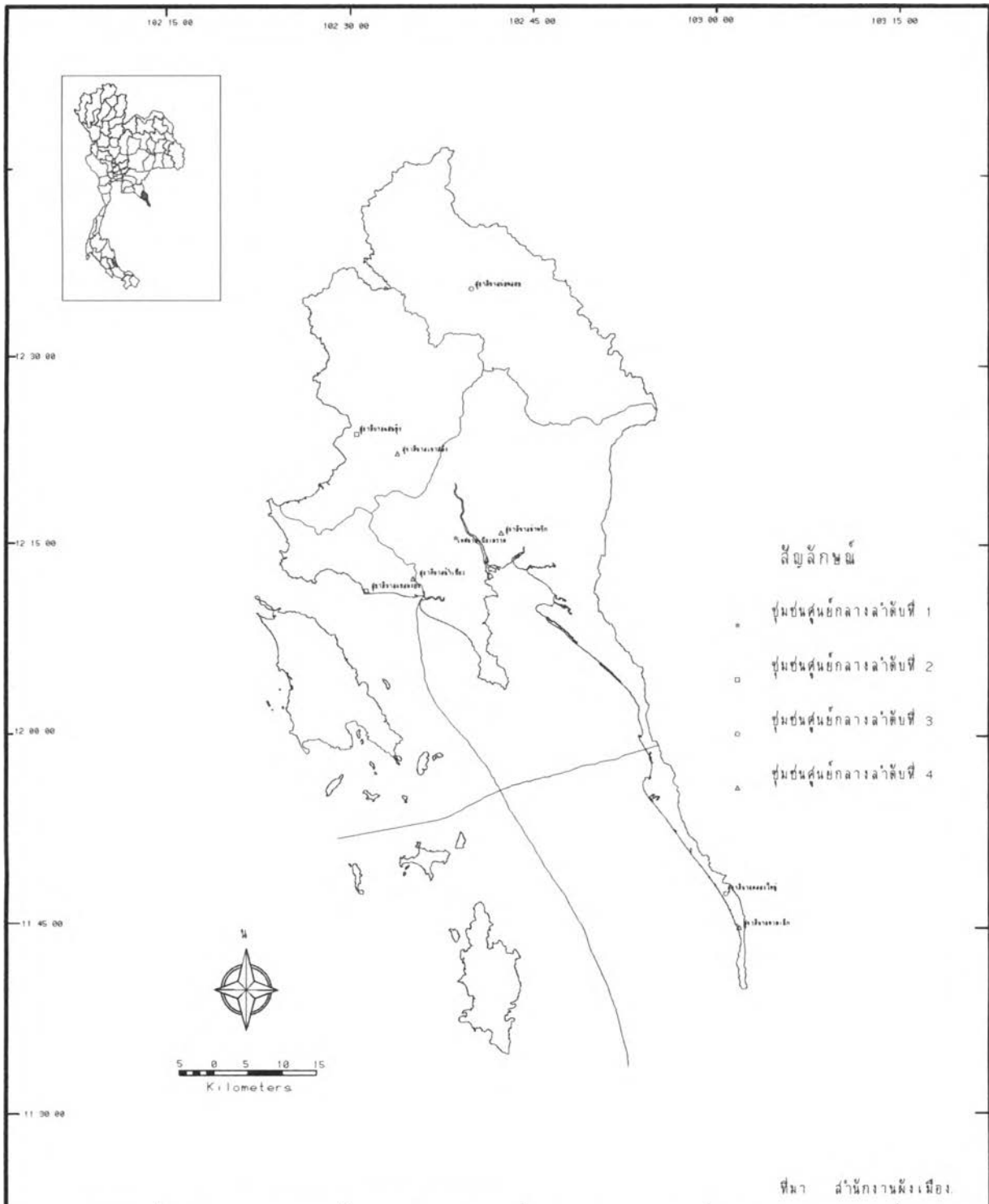
ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 2 มี 2 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลแสนตุง และสุขาภิบาลแหลมงอบ มีขนาดประชากรประมาณ 3,000-3,500 คน เป็นชุมชนที่มีความสำคัญในระดับรองลงมา เป็นศูนย์กลางด้านพาณิชย์กรรมและการบริการ บริการทางการเกษตรและการท่องเที่ยว มีขอบเขตการให้บริการครอบคลุมพื้นที่ในระดับอำเภอ และอำเภอใกล้เคียง

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3 มี 2 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลป้อพลอย และสุขาภิบาลคลองใหญ่ มีขนาดประชากรประมาณ 5,000-16,000 คน เป็นศูนย์กลางการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่พื้นที่ในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง โดยสุขาภิบาลป้อพลอยให้บริการด้านการเกษตรแก่พื้นที่เกษตรกรรมตอนบนของจังหวัด และเป็นแหล่งที่มีการค้าพลอยดิบ ส่วนสุขาภิบาลคลองใหญ่ มีบทบาทในด้านการประมง การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4 มี 4 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลเขาตมิง สุขาภิบาลน้ำเชี่ยว สุขาภิบาลท่าพรุก และสุขาภิบาลหาดเล็ก มีขนาดประชากรประมาณ 1,800-4,800 คน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางบริการการเกษตร และให้บริการพื้นฐานทางด้านสังคมและ เศรษฐกิจแก่พื้นที่ภายในชุมชน และพื้นที่ชนบทโดยรอบ

สภาพภาพรวมของจังหวัดตราด

จากการศึกษาบทบาทของจังหวัดตราดในระดับภาคตะวันออกในลักษณะ เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ใกล้เคียง (Relative location) ปรากฏว่าจังหวัดตราดมีบทบาทและความสำคัญต่อภาคในแง่ของความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ข้างเคียงน้อยมาก กล่าวคือ จังหวัดตราดมีบทบาทรอง

ที่มา สำนักงานผังเมือง

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 4 23 ระบบชุมชนศูนย์กลางในจังหวัดตราด

จากจังหวัดหลักของภาค ซึ่งสามารถแบ่งการพิจารณาได้ดังนี้

1) ทางด้านกายภาพ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นฐานของการผลิตทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ และประมงทะเล รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา และพื้นที่ลุ่มคลื่นลอนลาด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ และการตั้งถิ่นฐานของประชากร ทำให้ไม่สามารถนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่

2) ทางด้านประชากร

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศอันเป็นอุปสรรคต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากร ได้ส่งผลกระทบต่อความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างน้อย และประชากรส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่ในบริเวณที่ราบและเกาะกลุ่มอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่บางส่วนของจังหวัดเท่านั้น และจะพบว่าการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดค่อนข้างสูง อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัด เพราะส่วนใหญ่อพยพเข้ามาเพื่อหางานโดยการรับจ้างชั่วคราว และทำการประมง

3) ทางด้านเศรษฐกิจ

บทบาททางเศรษฐกิจของจังหวัดตราด อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำและมีแนวโน้มจะตกต่ำลงเรื่อย ๆ เนื่องจากขาดการปรับปรุงประสิทธิภาพและโครงสร้างการผลิตอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการผลิตทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำ อีกทั้งการผลิตด้านอัญมณี ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดก็มีปริมาณลดน้อยลง จนกระทั่งต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศทดแทน แต่จะพบว่ามีเพียงสองสาขาที่มีแนวโน้มพัฒนาได้ในอนาคต คือ สาขาที่อยู่อาศัยและสาขาการบริการ เพราะมีทำเลที่ตั้งที่ค่อนข้างได้เปรียบ คือ ลักษณะทำเลที่ตั้งของจังหวัดตราด โดยเฉพาะบริเวณที่ราบติดชายฝั่งทะเล เป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติสูงประกอบด้วย เป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาทางด้านที่อยู่อาศัยและการบริการสูง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะยังคงมีบทบาทค่อนข้างต่ำก็ตาม

4) ทางด้านสังคมและการบริการพื้นฐาน

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการให้บริการทางด้านสังคมและการบริการพื้นฐาน อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก ทั้งทางด้านการศึกษา สาธารณสุข ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข เนื่องจากเป็นจังหวัดชายแดน ความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามของประเทศเพื่อนบ้านยังมีอยู่บ้าง ทำให้การ

พัฒนาด้านสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ เป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นปัจจัยดึงดูดให้ ประชากรมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตนี้และ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาที่นี้อีกด้วย

5) ทางด้านระบบชุมชน

จากการศึกษาการจัดลำดับชุมชนในภาคตะวันออกเฉียง พบว่า จังหวัดตราดเป็นจังหวัด หนึ่งที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นชุมชนขนาดใหญ่ อีกทั้งนโยบายการพัฒนาของรัฐมิได้ส่งผลกระทบต่อ จังหวัดโดยตรง เนื่องจากไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนา ดังนั้นผลกระทบที่ได้รับคือ ผลที่ เกิดจากการพัฒนาที่เน้นเป้าหมายหลัก ซึ่งได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดใกล้เคียงนั่นเอง

สภาพของจังหวัดตราดในภาคตะวันออกเฉียง

จังหวัดตราด เดิม เคยมีบทบาท เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยแร่รัตนชาติ และมีความสำคัญในฐานะ เป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอพยพ เข้ามาประกอบอาชีพ ในการขุดพลอยหรือการทำเหมืองพลอย และประกอบอาชีพการค้าพลอยอย่างมากมาย แต่ในปัจจุบัน ภาวะการทำเหมืองพลอย มีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน อีกทั้งทรัพยากรแร่รัตนชาติก็มีการนำมาใช้ ในปริมาณสูง ทำให้ปริมาณพลอยดิบที่มีอยู่ลดน้อยลงอย่างมาก จังหวัดตราดจึงลดบทบาทด้านนี้ลง แต่มีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดย เฉพาะการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพราะมีทำเลที่ตั้งที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลยาว และมีเกาะต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยังคงความ สมบูรณ์อยู่มาก แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของจังหวัด คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จากสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์กับภูมิภาคใกล้เคียงโดยรอบ สามารถกำหนดบทบาทของจังหวัดตราดในภาคตะวันออกเฉียงได้ดังนี้

1) เป็นศูนย์กลางการผลิตอัญมณี

จังหวัดตราดมีบทบาทผูกพันกับจังหวัดจันทบุรี เนื่องจาก เป็นแหล่งผลิตและการค้า อัญมณีของทั้งสองจังหวัดสามารถ เกื้อกูลซึ่งกันและกันในการ เสริมสร้างการส่งออกของเครื่องประดับไทย ซึ่งปัจจุบันหาเงินตราต่างประเทศให้กับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2535 เท่ากัน 36,582 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 23,683 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2531 และคาดว่าในอนาคตสามารถนำเงิน ตราเข้าประเทศได้ถึง 40,000 ล้านบาท (กรมศุลกากร, 2535) ในฐานะที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัด ตราด เป็นแหล่งผลิตแร่รัตนชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ย่อมมีศักยภาพในการที่จะพัฒนา

อุตสาหกรรมอัญมณีได้ และ เนื่องจากแร่รัตนชาติของจังหวัดตราดในปัจจุบันมีปริมาณลดน้อยลงจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกาาณาเข้าแร่รัตนชาติจากต่างประเทศ เช่น ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ประเทศเมียนมาร์ ศรีลังกา และประเทศอื่น ๆ ทั้งในอาฟริกาและออสเตรเลีย เป็นต้น ดังนั้น ในอนาคตจังหวัดจำเป็นต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีให้มากขึ้น โดยมีการออกแบบที่ดี มีระบบการจัดการที่ดี มีการผลิตที่ได้มาตรฐานและถูกต้องกับตลาดที่สำคัญในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐ อเมริกา และยุโรป เป็นต้น

2) เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเล

จังหวัดตราดในฐานะที่เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเล และเป็นจังหวัด ที่ได้เปรียบจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเลที่สวยงาม และมากมาย การท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดตราด สามารถเชื่อมโยงกับกำแพงโสม ของ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย เมืองไฮจิมินต์ซีตี้ คานัง และฮานอยของประเทศเวียดนาม ตลอดจนต่อไปยังประเทศฮ่องกงและประเทศจีนตอนใต้ นอกจากนี้จากจังหวัดตราดมุ่งไปทางใต้ ยังสามารถไปยังประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซียได้ เส้นทางเหล่านี้เหมาะสำหรับ ดำเนินธุรกิจประเภทเรือสำราญขนาดใหญ่และเรือยอร์ช เพื่อให้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวทาง ทะเลระหว่างประเทศมีความ เป็นไปได้มากขึ้น จังหวัดตราดจึงมีความจำเป็นต้อง พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสม

สำหรับการท่องเที่ยวทางทะเลภายในประเทศของจังหวัดตราด มีเส้นทางการ ท่องเที่ยวระยะสั้น ได้แก่ กรุงเทพฯ-พัทยา-ตราด หรือ ตราด-ระยอง-หัวหิน หรือระยะยาว ได้แก่ ตราด-สมุย-สงขลา ซึ่งเส้นทางเหล่านี้มีความ เป็นไปได้อย่างมาก ปัจจุบันบางเส้นทางมีบริษัท เรือสำราญภายในประเทศกำลังดำเนินธุรกิจอยู่ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวทางทะเลในลักษณะ นี้ยังเป็นสิ่งใหม่ และยังไม่เป็นที่นิยม ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในด้านนี้ให้ มีความเป็นไปได้อย่างมาก ควรจะให้มีการปรับปรุงและพัฒนาในด้านการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น

ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 7 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัด ให้จังหวัดระยอง ตราด จันทบุรี นครนายก และปราจีนบุรี อยู่ในประเภทใหม่พัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพื้นที่ที่มี ศักยภาพปานกลาง และกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง สำหรับจังหวัดตราดนั้นจัดอยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพร่วมกับจังหวัดระยองและปราจีนบุรี

สิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างสูงของจังหวัดตราด ก็คือ การพัฒนาระบบการคมนาคมให้สามารถ เชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาค ได้สะดวกและรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันเส้นทางคมนาคมของจังหวัดตราดนั้นค่อนข้างดี

3) เป็นเมืองศูนย์กลางการติดต่อการค้ากับอินโดจีน

จังหวัดตราดในฐานะที่มีบทบาท เป็นเมืองศูนย์กลางการติดต่อการค้ากับอินโดจีน โดยเฉพาะประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยนั้น เป็นบทบาทในระดับประเทศ ซึ่งสามารถ เสริมสร้าง ศักยภาพการพัฒนาทางด้านพาณิชย์กรรมและการบริการเป็นอย่างมาก ซึ่งโครงการในอนาคตของ จังหวัดที่จะให้มี เขต เศรษฐกิจจังหวัดตราดของประเทศไทย และจังหวัดเกาะกงของประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตยนั้น เป็นการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนา ดังนี้

ศักยภาพในการ เป็นศูนย์กลางการติดต่อการค้ากับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งมีประชากรในปี พ.ศ. 2535 ประมาณ 9 ล้านคน ตามสถิติของ Far Eastern Economic Review มีรายได้ประชาชาติต่อหัวในปี พ.ศ. 2531 ประมาณ 130 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งนับว่า ต่ำกว่าประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยนั้นเลยและอำนาจซื้อยิ่งต่ำมาก แต่ก็ เป็นตลาดที่มีการขยายตัว อย่างรวดเร็ว สำหรับจังหวัดตราดสินค้าที่ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ใน ปี พ.ศ. 2535 มีมูลค่า รวม 719.8 ล้านบาท โดยมีมูลค่านำเข้า 492.8 ล้านบาท และมูลค่าส่งออก 277 ล้านบาท สินค้าที่นำเข้า ประกอบด้วย ไม้ซุง ไม้แปรรูป หวาย ถ่าน พลาสติก และสินค้าอื่น ๆ ส่วนสินค้าที่ ส่งออกนั้นได้แก่ ส่วนประกอบรถจักรยานยนต์ บุหรี่ หลอดไฟฟ้า เชือกทำด้วยโพลีเอทิลีน และ อวนจับปลา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าถึงแม้การค้าระหว่างประเทศยังมีไม่มากนัก แต่ถ้าหากประเทศไทยจะช่วยฟื้นฟู เศรษฐกิจของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยตามนโยบาย เศรษฐกิจร่วม ก็จะทำให้ จังหวัดตราดสามารถพัฒนาทางด้านการค้าชายแดนระหว่างประเทศที่เหมาะสมแห่งหนึ่ง และยอม เอื้ออำนวยต่อ เศรษฐกิจของประเทศและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ ตามชายฝั่งทะเลตะวันออก

จากบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถบ่งชี้ให้เห็นลักษณะเด่นของจังหวัด ซึ่งจะ เป็น ประโยชน์ต่อการ เสนอแนะแนวทางในการใช้ที่ดินได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะที่ สำคัญของจังหวัด รวมทั้งความสัมพันธ์อันเนื่องจากการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับพื้นที่- ใกล้เคียง และ เพื่อให้การ เสนอแนะแผนการใช้ที่ดินของจังหวัดตราด เป็นไปอย่างเหมาะสม